

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

AVUSTRALYA BASININDA ÇANAKKALE DENİZ MUHAREBESİ

DOKTORA TEZİ

TALHA AĞYAR ALTUNAY

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. TANER BİLGİN

BİLECİK, 2024

10640127

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

AVUSTRALYA BASININDA ÇANAKKALE DENİZ MUHAREBESİ

DOKTORA TEZİ

TALHA AĞYAR ALTUNAY

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. TANER BİLGİN

BİLECİK, 2024

10640127

BEYAN

“Avustralya Basınında Çanakkale Deniz Muharebesi” adlı doktora tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığımı, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda; projenin ve destekleyen kurumun adı proje numarası ile birlikte, ETİK KURUL onayı alınması durumunda ise ETİK KURUL tarih karar ve sayı bilgilerinin beyan edilmesi gerekmektedir.			
DESTEK ALINMIŞTIR		DESTEK ALINMAMIŞTIR	
		X	
Destek alındı ise;			
Destekleyen kurum;			
Desteğin Türü		Proje Numarası	
1- BAP (Bilimsel Araştırma Projesi)			
2- TÜBİTAK			
Diğer;.....			
ETİK KURUL onayı var ise;			
ETİK KURUL karar tarih/sayı:	/.....	

Talha Ağyar Altunay

./.../2024

İmza

ÖNSÖZ

Tez çalışmasındaki kaynakların tespitinde ve tezin yazım aşamasında gösterdiği klavuzluk ve sabır için danışman hocam Sayın Prof. Dr. Taner Bilgin'e kıymetli katkıları için teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Savunma sınavı öncesindeki Tez İzleme Komitesinde yer alarak tezin şekillenmesi ve gelişmesi aşamalarındaki samimi desteklerinden dolayı Prof. Dr. Mustafa Serhan Yücel ve Doç. Dr. Halim Demiryürek'e hassaten teşekkür ediyor saygılarımı sunuyorum. Değerli zamanlarını ayırarak tez savunma sınavıma gelerek teze katkı sunan Prof. Dr. Arif Kolay ve Doç. Dr. Mehmet Ali Solak hocalarıma da müteşekkirim.

Son olarak, tezin yazım aşamasında beni sürekli cesaretlendiren, arkamda durarak destek veren aileme ve arkadaşlarıma hassaten teşekkür ederim.

Talha Ağyar Altunay

2024

ÖZET

AVUSTRALYA BASININDA ÇANAKKALE DENİZ MUHAREBESİ

Bu çalışmada Türk milletinin tarihteki en önemli başarılarından biri olan “Çanakkale Deniz Muharebeleri'nin Avustralya Basınındaki” yansımaları ele alınmıştır. Bütün dünyanın yenilmez dediği İtilaf Devletleri Deniz Kuvvetleri'ne karşı Türk ordusu özellikle Almanların da yardımıyla büyük bir başarı kazanmıştır. Tarihe “Destanlaşan Çanakkale” olarak geçen bu savaşta Türk ordusu kendisinden beklenmeyen bir mücadele örneği göstermiştir.

Karadeniz Hadisesi olarak bilinen olay sonucunda Ekim 1914 sonunda savaşa girmek zorunda kalan Osmanlı Devleti, yaklaşık 10 ay boyunca Çanakkale Cephesi'nde İtilaf Kuvvetleri'ne karşı mücadele etmek durumunda kalmıştır.

İngiliz, Fransız ve Rus ordularından oluşan İtilaf Kuvvetleri 1914 Kasım ayında Çanakkale Boğazı önüne gelerek boğazı abluka altına almıştır. Türk orduları Goeben ve Breslau isimli iki Alman savaş gemisi ile boğazları korumaya çalışmıştır. Çanakkale Deniz Muharebeleri'nde en çetin savaş 18 Mart 1915 tarihinde gerçekleşmiştir. 56 parçadan oluşan Müttefik donanması Çanakkale Boğazı'nı geçmek için büyük bir çaba sarf etmiş olsa da birçok gemisini kaybederek geri çekilmiştir. Böylece Çanakkale Deniz Muharebeleri Türk ordusunun başarısıyla sonuçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nusret Mayın Gemisi, Çanakkale Deniz Muharebeleri, Osmanlı Devleti, Goeben, Breslau, Avustralya, İngiltere, 18 Mart 1915

ABSTRACT

THE DARDANELLES NAVAL BATTLE IN THE AUSTRALIAN PRESS

The present study investigates the reflections of the Dardanelles Naval Battles, one of the most significant successes of the Turkish nation in history, in the Australian Press. The Turkish Army achieved a great success especially with the help of the Germans against the naval forces of the Entente, worldwide known as invincible. In this war, which went down in history as “Legendary Çanakkale”, the Turkish army showed an example of unexpected struggle.

Forced to enter the war as a result of the Black Sea Incident, the Ottoman Empire battled against the Allies (Allied forces) on the Çanakkale (Dardanelles) front for almost 10 months.

The Allied forces, consisting of the British, French and Russian armies, appeared in the Dardanelles in November 1914 and blockaded the strait. The Turkish armies endeavored to protect the straits together with the two German battleships named Goeben and Breslau. The fiercest battle in the Dardanelles Naval Battles took place on 18 March 1915. Even though the Allied Navy, consisting of 56 warships, made a tremendous effort to force the Dardanelles, it finally retreated as a consequence of losing many of its battleships. Thus, the Dardanelles Naval Battles ended with the success of the Turkish army.

Key Words: Nusret Minelayer, The Dardanelles Naval Battles, The Ottoman Empire, Goeben, Breslau, Australia, England, 18 March 1915

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NİN HARP ÖNCESİ DURUMU

1.OSMANLI DEVLETİ'NİN HARP ÖNCESİ DURUMU	5
1.1 Karadeniz Hadisesi	7
1.2. İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ne Savaş İlanı ve Çanakkale Boğazı'na Yönelik İlk Saldırıları	13
1.3. Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletleri'ne Savaş İlanı	22
1.4. Çanakkale Boğazı'nın Stratejik Önemi	28
1.5. Osmanlı Donanmasının Genel Durumu	33
1.6. İtilaf Donanmasının Genel Durumu.....	35
1.7. Avusturya Basınında Balkan Devletleri'nin Tutumu.....	41
1.7.1. Yunanistan'ın Tutumu.....	41
1.7.2. Bulgaristan'ın Tutumu.....	46
1.8. Çanakkale Deniz Muharebeleri'nde Propaganda Faaliyetleri	50

II. BÖLÜM

DENİZ MUHAREBESİ

2.1. Deniz Muharebesi	64
2.1. Çanakkale Muharebeleri'nde İtilaf Devletleri'nin Mayın Tarama Operasyonları ..	110
2.2. Çanakkale Deniz Muharebesi Sonrası Yayınlanan Raporlar	122

2.2.1. Zor Bir Çıkarma	124
2.2.2. Felaket Günü	126
2.2.3. Bouvet'in Batışı.....	127
2.2.4. Irresistible Bir Mayına Çarpar.....	128
2.2.5. Çanakkale: Savaşın Gerçekleştiği Yer	128
2.2.6. Ocean Trajedisi.....	129
2.3. Çanakkale Deniz Muharebesi'ndeki Mağlubiyet Sonrası Britanya Kraliyet Komisyonunun Araştırması	131
2.3.1. Yalnız Gemiler Tarafından Bir Deniz Saldırısının Uygulanabilirliği Üzerine Uzman Görüşü	132
2.3.2. Lord Fisher'ın Bir Deniz Saldırısına Karşı Tutumu.....	133
2.3.3. Karşılaşılan Zorluklar.....	138
2.3.4. Çanakkale Komisyonu Çanakkale Boğazı	142
SONUÇ	144
KAYNAKÇA	153
EKLER	163

GİRİŞ

I. Dünya Harbi yıllarında insanların en önemli haber elde etme araçlarından birisi de hiç şüphesiz gazetelerdi. Nitekim bu dönemde birçok dünya devleti hem kendi kamuoyunu hem de dünya kamuoyunu yönlendirmede en önemli enstrüman olan basını etkili bir şekilde kullanmıştı. Dolayısıyla dönemin gazetelerini incelemek dönemi ve yaşananları anlamak açısından son derece önemlidir.

Elbette ki büyük harp boyunca devletlerin çıkarmış olduğu gazetelerde, propaganda amaçlı haberleri görmek veya yaşanan olumsuzlukları gizleyen ya da sansürleyen ülke gazetelerine rastlamak mümkündür. Bu nedenle özellikle basın kullanılarak yapılan çalışmalarda devletlerin taraf olup olmadığı veya anlatılan olaydaki devletlerle yakınlığı ya da düşmanlığı son derece önemlidir. Bu ifadelerden hareketle I. Dünya Harbi süresince basılmış olan basın yayın organlarına, ülkelerin menfaatleri giriyorsa mesafeli yaklaşılması gerekmektedir.

Bu çalışmada da harbe İngiltere'nin yanında katılan Avustralya'nın Çanakkale Deniz Muharebeleri esnasındaki bakış açısı ele alınmıştır. Türkiye'de İngiliz, Fransız, ABD, Rus basını kullanılarak birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen Avustralya basını ile ilgili çok az düzeyde çalışma yapıldığı görülmektedir.

Nitekim bir elin parmakları geçmeyecek bu çalışmalardan ilki Bilal Şimşir'in "Avustralya Türk Basını" adlı eseridir. Bilal Şimşir, Avustralya'daki Türklerin 1970 yılından itibaren yayınladıkları gazete ve dergileri eserinde incelemiş ve bu yayınlarla ilgili ayrıntılı bilgiler aktarmıştır.

Avustralya basını kullanılarak yapılan ikinci çalışma ise Prof. Dr. Ali Sarıkoyuncu ile Prof. Dr. Esra Sarıkoyuncu Değerli'nin yazdığı, "Avustralya Basınında Çanakkale Muharebeleri" isimli makaledir. Avustralya'da yayınlanan gazetelerin bir kısmı kullanılarak yapılan çalışmada kısa da olsa Çanakkale Muharebeleri' ile ilgili bilgiler aktarılmıştır.

Bunun yanında Türkiye'de Avustralya basını kullanılarak yapılmış olan tezlerde vardır. İlk tez 2010 yılında Emine Bol Yazıcı tarafından On Dokuz Mayıs Üniversitesi Tarih Ana Bilim Dalında yapılan, "Çanakkale Muharebeleri'nin Avustralya Basınındaki Yeri" başlıklı çalışmadır. Çanakkale Muharebeleri'nin Avustralya Basınındaki yansımalarını ele almak amacıyla yapılan tez de genel anlamda Avustralya'nın yüksek tirajlı gazetelerinden sadece The Advertiser temel alınmış diğer gazetelere değinilmemiştir. Bir diğer yüksek lisans tezi ise 2018 yılında Emine Deniz Ay tarafından İstanbul Üniversitesi Genel Gazetecilik Ana

Bilim Dalında “Avustralya’da Yazılı Basının Gelişimi” başlığıyla yazılmış ve sunulmuştur. Çalışmada Avustralya’daki basın yayın organlarının tarihçesi ve gelişimi hakkında bilgiler aktarılmıştır. 2022 yılında ise Müslüm Akdoğan tarafından Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Tarih anabilim dalında “Avustralya Basınında Lozan Görüşmeleri” isimli doktora tezi yazılmıştır. Akdoğan yazmış olduğu eserinde Avustralya’nın birçok tirajlı gazetesini kullanarak Lozan Görüşmelerinin basına yansımaları ayrıntılı bir şekilde aktarmıştır.

Avustralya basınına kullanarak yaptığım çalışmanın orijinalliği, Birinci Dünya Harbinden önce halkının, haritada yerini bile bilmediği bir ülke olan Osmanlı Devleti’ne bakış açısıyla ilgilidir. 1915 yılında İngiliz dominyonlarından olan Avustralya, Çanakkale Deniz Muharebeleri ile acaba ne kadar ilgilidir? Veya basında çıkan haberler ne kadar gerçeği yansıtmaktadır? Avustralya Basınında İngiltere Hükümeti karşısında muhalif bir gazete var mıdır? Soruları çalışmada cevaplandırılmaya çalışılmıştır.

Bu nedenle Osmanlı Devleti’nden kilometrelerce uzak fakat Çanakkale Deniz Muharebeleri’nde gerçekleşen bütün olayları yakından takip eden Avustralya basınında yer alan gazete haberleri tezde ayrıntılı bir şekilde irdelenmeye çalışılmıştır.

Çanakkale Deniz Muharebeleri’nin Avustralya basınına yansımalarına dair bu çalışmada kullanılan temel kaynak hiç şüphesiz Avustralya’nın altı eyaletinde çıkan ve en tirajlı olan gazetelerdir. Bu gazetelerin birkaçı ile ilgili kısaca bilgi vermek gerekirse:

The Argus: Victoria eyaletine bağlı Melbourne şehrinde 1846-1957 yıllarında çıkan günlük bir gazetedir. The Argus Avustralya’da çıkan gazeteler arasında en tirajlı olan gazetedir. Muhafazakâr bir çizgiye sahip olan bu gazete bir bakıma devletin resmi yayın organı gibi hareket etmiştir.

The Advertiser: 12 Temmuz 1858’de Güney Avustralya eyaletinin Adelaide şehrinde yayın hayatına başlamıştır. İlk olarak *The South Australia Advertiser* adıyla yayınlanan gazete 1889 yılında itibaren The Advertiser adıyla yayınlanmıştır.

The Daily Telegraph: Yeni Güney Galler eyaletine bağlı olan Sydney şehrinde 1879 yılında yayın hayatına başlayan gazete bütün tarihi boyunca İşçi Partisine karşı koyu bir Liberal Parti destekçisi olmuştur. Gazete Avustralya’daki en partizan medya kuruluşu olarak ifade edilmektedir.

The Sun: Yeni Güney Galler eyaletine bağlı Sydney şehrinde kurulan gazete 1903 yılları ile 1988 yılları arasında yayın hayatını sürdürmüştür. Gazete ilk yıllarında haftada bir pazar günleri çıkmıştır. The Sun gazetesi Avustralya’da hafta sonu en fazla okunan gazete

olmuştur. 1910 yılından sonra ise gazete günlük olarak haftanın 7 günü yayınlanmaya başlamıştır.

The Sydney Morning Herald: Yeni Güney Galler eyaletine bağlı Sydney şehrinde çıkan bir diğer gazetede The Sydney Herald'tır. 1831 yılında yayın hayatına başlayan gazete Avustralya'nın sürekli yayınlanan en eski gazetelerinden biridir. 1840 yılına kadar hafta da bir gün basılan The Sydney Herald, bu tarihten itibaren her gün basılarak çıkmaya başlamıştır. Öncelikle haftalık olarak çıkan gazete 1840 yılından itibaren günlük olarak yayın hayatına devam etmiştir. The Sydney Herald gazetesi 1841 yılında gazeteci ve liberal politikacı John Fairfax tarafından satın alınmıştır. Elbette ki bu durum gazeteyi de liberal bir düzleme sokmuştur. 1842 yılında adı The Sydney Morning Herald olarak değiştirilen gazetenin en büyük rakibi The Daily Telegraph'tır.

The Telegraph: 1862 yılında Güney Avustralya eyaletinin Adelaide şehrinde yayın hayatına başlayan The Telegraph gazetesi muhafazakâr bir çizgi takip etmiştir. Her gün çıkan gazete, akşam gazetesi olarak bilinmektedir.¹

Avustralya Basınında Çanakkale Deniz Muharebeleri isimli çalışma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde I. Dünya Harbi öncesi devletlerin genel durumu, Değişen dünya düzeni ve Büyük Harbin başlaması, Avrupa'yı kasıp kavuran savaş karşısında Osmanlı Devleti'nin İttifak bulma arayışları, İtilaf Devletleri donanması ile Osmanlı Devleti'nin donanma gücünün karşılaştırması, Osmanlı Devleti'nin Karadeniz Hadisesi ile harbe katılımı, ele alınmıştır.

II. Bölümde ise Almanya tarafından Çanakkale ve çevresinde yapılan hazırlıklar, İtilaf donanmasının Çanakkale Boğazı'na saldırı kararı alması, Tarafların birbirine savaş açması, İlk Deniz Saldırıları, Savaş esnasında basında çıkmış propaganda amaçlı haberler, 19 Şubat 1915'ten Türkler için tarihi zaferin kazanıldığı 18 Mart 1915 Tarihine kadar gerçekleşen Deniz Muharebeleri'ndeki olaylar gün gün aktarılmıştır. Ayrıca Deniz Muharebeleri esnasında Türk ve Almanlar tarafından boğaza döşenen mayınların temizlenmesi için yapılan İtilaf donanması hazırlıkları ve bütün dünyanın yenilmez dediği İtilaf donanmasının yenilgisi olan sonuçlanan savaş sonrası Savaşın sorumluları ile ilgili ortaya çıkan raporlar ele alınmıştır.

¹ Müslüm Akdoğan, Avustralya Basınında Lozan Görüşmeleri, BŞEÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Bilecik, 2022,

Yapılmış olan bu çalışmanın bir nebze de olsa literatüre katkı sağlayacağı ümidindeyim.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NİN HARP ÖNCESİ DURUMU

1. OSMANLI DEVLETİ'NİN HARP ÖNCESİ DURUMU

19. yüzyıldan itibaren siyasi, askeri ve iktisadi açıdan zayıflamaya başlayan Osmanlı Devleti, yüzyılın ortalarına doğru artık Avrupalı büyük devletlere karşı koyabilecek durumda değildi. Zaten Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü korumanın gereksiz olduğunu düşünen İngiltere, Türk topraklarını paylaşmanın daha yararlı olacağına karar vermiş ve bu konuda Rusya ve Fransa'yla anlaşmıştı. Osmanlı Devleti ise sözü edilen devletlerin çıkar çatışmalarından faydalanarak uyguladığı denge politikası ile topraklarını elde tutma çabasıydı. Ancak Devletin, tüm uğraşlarına rağmen 19. yüzyılın sonlarına doğru gelindiğinde Kıbrıs, Mısır, Tunus ve Cezayir gibi topraklar kaybedildi. Bunun üzerine Osmanlı Devleti, bir bakıma eksen değiştirerek Almanya ile ilişkilerini geliştirme yoluna gitti ve bu ülkeyi İngiltere, Fransa ve Rusya'ya karşı koz olarak kullanmaya çalıştı. 20. yüzyıl başlarında da Osmanlı Devleti'nin toprak kayıpları devam etti. Nitekim önce Bosna Hersek, akabinde Kuzey Afrika'daki son toprak parçası Trablusgarp, devletin elinden çıktı. Bu buhranlı dönemi fırsat bilen Balkan Devletleri de harekete geçerek Osmanlı'ya harp ilan etti. Harp sonunda Osmanlı Devleti, Trakya hariç Avrupa kıtasındaki topraklarının tümünü kaybetmenin yanı sıra siyasi ve askerî açıdan da önemli ölçüde prestij kaybına uğradı.

Bu süreçte iktidarı ele geçiren İttihat ve Terakki Hükümeti Balkan Savaşlarının etkilerini kaldırmak için tedbirler almaya çalıştı. Öncelikle savaşta büyük bir hezimet yaşayan ordunun yeniden düzenlenmesi yoluna gitti. Bu amaçla orduyu ıslah için Almanya'dan bir askerî heyet getirdi.²

Kendini gösteren hızlı sanayileşme, Avrupa'yı dünyanın sermaye, sanayi ve üretim merkezi haline getirmişti. Özellikle Almanya ve İtalya, yeni kuvvetler dengesinin iki önemli unsuru olarak ortaya çıkmıştı. Almanya'nın, bilhassa inşasını üstlendiği Berlin-Bağdat demiryolu projesiyle başta Mısır, Basra Körfezi ve Hindistan yoluna karşı tehdit edici bir vaziyet alması İngiltere başta olmak üzere Fransa ve Rusya'yı fazlasıyla endişelendirdi. Almanya'nın yayılma politikası üzerine İngiltere, Fransa ve Rusya aralarında güç birliği oluşturmak amacıyla itilaf bloğunu teşkil etti. Almanya da buna karşılık Avusturya-Macaristan ve İtalya ile bir araya gelerek ittifak bloğunu kurdu.

² Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. İlber Ortaylı, Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu, Kronik Kitap, İstanbul, 2018.

Osmanlı Devleti ise bu sırada bir taraftan ordu ve donanmasını yeniden yapılandırırken diğer taraftan da bloklaşan Avrupa devletleri arasında yalnız kalmamak için diplomatik girişimlerde bulunmaya çalışıyordu. Bu bağlamda Osmanlı Devleti, Fransa ve İngiltere ile ittifak yapmak istediye de bu devletler çıkacak bir savaşta yıkılmasına kesin gözüyle baktıklarından Osmanlı Devleti ile bir ittifaka girmeye yanaşmadı.

Bu sırada İttifak ve İtilâf bloğunu oluşturan devletler giderek silahlanıyordu. Bu rakip devletlerarasında herhangi bir vesile ile umumi bir harbin patlak vermesi an meselesi idi. Nihayetinde silahlanma yarışının sürdüğü 28 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan veliahdı ile eşi Saraybosna'da bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürüldü. Nitekim bu vaka savaşın başlatılması için beklenen bir bahane idi. Akabinde İttifak ve İtilaf Devletleri'nin birbirlerine savaş açmasına neden oldu. Önce (28 Temmuz 1914) Avusturya-Macaristan Sırbistan'a karşı savaş ilan etti. Almanya da 1 Ağustos'ta Rusya'ya, 3 Ağustos'ta Fransa'ya, 4 Ağustos'ta da Belçika'ya savaş ilan etti. İngiltere ise anlaşmalar gereği 4 Ağustos 1914'te Almanya'ya savaş ilan etti. Böylelikle I. Dünya Harbi başlamış oldu.³

Nihayetinde Osmanlı Devleti, Avrupa'da patlak veren bu harbe oldukça hazırlıksız yakalandı. Balkan Savaşlarının yaralarını henüz saramamıştı. Bunun yanı sıra devlet ekonomik ve askeri yönden kötü durumdaydı. Buna rağmen Avrupa'da şekillenen kutuplaşmada kendine bir yer edinmeye çalışmış ancak başarısız olmuştu. Bunun üzerine geride kalan tek seçeneğe sarılarak Almanya'ya yanaştı. Nitekim 2 Ağustos 1914'te gizli bir ittifak antlaşması yaparak Almanya ve Avusturya-Macaristan'ın dâhil olduğu ittifak blokuna katılmak için ilk adımı attı.

I. Dünya Harbi, Avrupa'daki merkezi dört devlete karşı, Avrupa ve diğer kıtalardaki yirmiden fazla ülkenin katılımıyla gerçekleşen ve beraberinde çok önemli sonuçlar doğuran kitlesel anlamdaki ilk büyük savaştır. Dünya tarihi açısından olduğu kadar Türk tarihi açısından da bu Harp, büyük önem taşımaktadır. Neticede savaş öncesinde sömürge yarışı, siyasal çıkar çatışmaları, sanayi inkılâbının etkileri gibi siyasi ve iktisadi gelişmeler nedeniyle bloklaşan Avrupalı devletlerin uzlaşmaz tutumları, adeta bir silahlanma ve sömürgecilik yarışına girmeleri, büyük savaşın ayak sesleri haline gelmiş ve yaşanan küçük bir kıvılcım savaşın fitilini ateşlemeye yetmişti.⁴

³ Ercüment Kuran (1992), "Birinci Dünya Savaşı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul, s. 196.

⁴ Ali Kaşığıuşun, "Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na Girmeden Önceki İttifak Arayışları" *History Studies*, 2009, s.319-320.

1.1. Karadeniz Hadisesi

Osmanlı Devleti, İtilaf Devletleri ile ittifak kurma arayışlarının sonuçsuz kalması üzerine Almanya ile 2 Ağustos 1914'te gizli bir ittifak antlaşması imzaladı. Ancak Osmanlı Devleti'nin hemen harbe girme gibi bir niyeti yoktu. Bu nedenle önce tarafsızlık ilan etti. Ancak Osmanlı Devleti'nin tarafsızlık kararı Almanya'yı memnun etmeyecekti. Zira Almanya, Osmanlı Devleti'nin bir an önce savaşa girmesini ve İngiltere, Rusya ve Fransa'ya karşı açacağı cephelerde kendi yükünü hafifletmesini istiyordu. Dolayısıyla ittifak şartları gereğince Osmanlı Devleti'nin harbe bir an önce dâhil olmasını arzu ediyordu. Sözü edilen mesele ile ilgili diplomatik görüşmelerin devam ettiği sırada Akdeniz'de bulunan Goeben ve Breslau isimli Alman kruvazörü 10 Ağustos 1914'te İngiliz donanmasının takibinden kaçarak Çanakkale Boğazı'ndan geçti ve Osmanlı Devleti'ne sığındı. Konuya ilişkin The Sydney Morning Herald gazetesi, Goben ve Breslau isimli Alman gemilerin Osmanlı'ya sığınmasını, "Türklerin kaçamak cevaplar vermesine rağmen aslında bir şeylerin habercisi" şeklinde yorumlamıştı. Gazeteye göre Türkler, Almanları tercih etmişti.⁵

Esasında olası bir harpte Osmanlı Devleti, tek başına güçlü bir deniz gücüne sahip değildi. Dolayısıyla Goeben ve Breslau sayesinde etkili bir muharebe gücüne sahip olmuştu. Bu gemilerin her biri 6 adet 11 inçlik ve 8 adet 4.1 inçlik toplar taşımaktaydı. Bu nedenle Goeben'in dengi veya onun üstesinden gelebilecek bir gemi yoktu.⁶ Bu da İtilaf Devletleri'ni oldukça endişeye sevk etmekteydi. Meseleye ilişkin The Daily Mail Gazetesi İstanbul Muhabirinin verdiği haberde, Çanakkale Boğazı'nın seyrüsefere kapatıldığı aktarıldıktan sonra, bu hareketi; İstanbul Hükümetinin İtilaf Devletleri'ne meydan okumasının göstergesi olarak nitelendirmişti.⁷ Her ne kadar Avustralya basınında bu tarz haberler çıksa da Osmanlı Devleti, harbe girme konusunda diretiyordu.

The Sydney Morning Herald gazetesi 6 Ekim 1914 tarihinde "Kararsız Türkler" başlığıyla sütunlarına taşıdığı haberde; belli bir süre Türklerin tutumuna ilişkin olarak herhangi bir haber alınmadığını ifade ettikten sonra; öncelikle Almanların Türkleri kendi yanlarında savaşa sokmak istediğine dair bir şüphe olmadığını belirtmiştir. Çanakkale Boğazı'nın kapatılması ve Goeben ile Breslau isimli Alman savaş gemilerinin iade edilmesi sürecinin ağırdan alınması bu düşüncüyü kuvvetlendiriyor. Ayrıca bir Alman amiralinin Türk filosunu kumanda etmek üzere atanmış olduğu ve birçok Alman subayının da Türk ordusunda

⁵ *The Sydney Morning Herald*, "Straws in The Wind" 13 Ekim 1914, s.9.

⁶ *The Express and Telegraph*, "Britain and The War", 1 Ekim 1914, s. 3.

⁷ *The Register*, "Dardanelles Closed", 1 Ekim 1914, s. 9.

görevler aldığı bilgisine ulaşıldı. General Von Der Goltz ise Türk Ordusunun idamesiyle ilişkilendirildi. Bu durum Türkler tarafından bir savaş ilanının başlangıcı anlamına gelebilir de gelmeyebilir de şeklinde ifade edilmişti. Ancak gazete haberinde “İstanbul Hükümetinin Almanya’ya karşı sempatisinin savaşın patlak vermesinden sonra azaldığı da” iddia edilerek Türklerin kararsızlığına dikkat çekilmişti.⁸

Her ne kadar Osmanlı Devleti savaşa katılmamış olsa da Almanya ile süren diplomatik müzakereler sırasında Osmanlı coğrafyasında savaş hazırlıkları çoktan başlamıştı. Avusturalya basınında çıkan birçok gazetede bu duruma dikkat çekilmişti. Mesela The Register gazetesinde verilen haberde 4 büyük Alman obüsünün (havan topu) ve 1000 tonluk savaş malzemesinin Alman yük gemileriyle Çanakkale savunması için İstanbul’a gönderildiği ifade edilmişti.⁹ Yine Avustralya’nın en tirajlı gazetelerinden biri olan The Argus Gazetesinde çıkan haberde de Çanakkale Boğazı’nın girişindeki müstahkem mevkilere 42 cm büyüklüğünde top atabilen silahların yerleştirildiği bilgisi paylaşılmıştı.¹⁰ Benzer bir haberde 12 Ekim 1914 tarihli The Sydney Morning Herald gazetesinde yayınlandı. The Sydney Morning Herald isimli gazete, 9 Ekim’de Atina’dan aldığı bilgileri gazete sütunlarına taşıyarak, Alman subaylarının Çanakkale ve boğaz içinde müstahkem mevkilere 42 adet Maksim Makineli Tüfeği yerleştirdiği bilgisini verdikten sonra Almanların 42 cm büyüklüğünde mermi atabilen topları da Çanakkale Boğazı’na yerleştirdiğini ifade ediyordu.¹¹ Dahası Çanakkale Boğazı’nın her iki tarafı da saha olarak 1 mil ile 40 mil arasında değişiklik gösteren ve 40 mil uzunluğunda, güçlü bir şekilde tahkim yapılmıştı.

Öte yandan The Daily Telegraph (Sydney) isimli gazete de “Tarafsız Uluslar” başlığıyla verdiği haberde; Çanakkale Boğazı’ndan geçerek Osmanlı’ya sığınan Goeben ve Breslau isimli kruvazörlere Almanların komuta etmekte olduğu ve bu boğazdaki müstahkem mevkiileri daha iyi silahlarla donattığı bilgisinin daha önceden rapor edildiği bilgisini paylaştıktan sonra; bir Alman generalinin de aynı zamanda Şam’da idareyi ele aldığı ve Suriyelileri ve Bedevileri askere aldığı bilgisini aktarmıştı.¹² Görüldüğü üzere Karadeniz Hadisesi öncesinde Osmanlı coğrafyasında yaşanan gelişmeler Avustralya basını tarafından

⁸ *The Sydney Morning Herald*, “The Undecided Turk” 6 Ekim 1914, s.7.

⁹ *The Sydney Morning Herald*, “German Guns” “Sent to Turkey” 8 Ekim 1914, s.7; *The Register*, “The Position Summarized” 8 Ekim 1914, s.5; *The Register*, “Where Stands Turkey” 8 Ekim 1914, s.5; *The Express and Telegraph*, “Does Turkey Mean War” 8 Ekim 1914, s.1.

¹⁰ *The Argus*, Germany and Turkey, 12 Ekim 1914, s.10; *The Daily Telegraph (Sydney)*, “In The Dardanelles” 12 Ekim 1914, s.5.

¹¹ *The Sydney Morning Herald*, “Neutral Nations” “Turkey” “German Officers Active” 12 Ekim 1914, s.7; *The Daily Telegraph (Sydney)*, “What of Turkey” 12 Ekim 1914, s.5; *The Telegraph*, “Fortifying The Dardanelles” 12 Ekim 1914, s.7.

¹² *The Daily Telegraph (Sydney)*, “The Neutral Nations” 13 Ekim 1914, s.4.

yakından takip ediliyordu. Zira Osmanlı Devleti'nin Almanya yanında savaşa girip girmemesi meselesi İngiliz dominyonu olan Avustralya içinde son derece önemliydi.

Yaşanan bu gelişmelere rağmen İktidarı elinde bulunduran İttihatçılar Almanlar yanında savaşa girme konusunda hala tereddüt içerisindeydi. The Daily Telegraph (Sydney) gazetesi de 13 Ekim 1914 tarihli haberinde; İttihatçıların kafasında her zaman savaşı İtilaf Devletleri'nin kazanabileceği tereddüdü bulunmaktadır. Zaten İttihatçılar Almanların savaşı kazanacağından emin olsalardı savaşa girmekte hiç tereddüt etmezdi diyerek Osmanlı Devleti'nin henüz net olmadığı yorumunda bulunmuştu. Ayrıca gazete, “Türkler tarafsızlığını bırakır ve Almanların yanında savaşa girmeyi seçerse o zaman Avrupa'nın bütün desteğini kaybedeceğinden emin olmalıdır. Almanlar, Türkleri tatlı sözlerle kandırsalar bile Türkler yanlış yönlendirildiklerini hemen anlayabilecek kadar zeki bir devlettir. Buna mukabil şayet Almanları yine de seçmek isterlerse o zaman İtalya ve Romanya dâhil bütün Balkan devletlerini karşılığın almış olacaktır”¹³ diyerek Türkleri bir bakıma Almanya yanında savaşa girmeme konusunda tehdit edip uyarıyordu.

13 Ekim 1914 tarihli The Register isimli gazete de “Alman gözetimi altında Çanakkale Boğazı'ndaki tahkimatların güçlendirilmesi, Almanya'nın Osmanlı Hükümetini kendi yanında savaşa sokma planları olduğunu göstermektedir” yorumunda bulunduktan sonra, böyle bir müdahalenin de son on yılda iki devlet arasındaki diplomatik görüşmelerin doğal bir sonucu olduğuna işaret etmişti.¹⁴

Ekim 1914 ortalarına gelinmişti. Ancak Avustralya basınında çıkan haberlerde Osmanlı Devleti'nin hangi tarafta savaşa gireceği konusu yine de muallaklığını koruyordu. Zira Avustralya basınında çıkan haberler bir bakıma bu tezimizi destekler nitelikteydi. 19 Ekim günü çıkan Avustralya gazetelerindeki haberlerde; “Türkiye tarafsızlığını tekrar teyit etti. Bu da eski Alman kruvazörleri Goben ve Breslau'nun Karadeniz'de savaşıyor olduğunu ifade eden raporların doğru olmadığını gösteriyor” şeklinde yorumlanmıştı. Ayrıca haberin devamında “Britanya Türk elçisi olan Sir Louis Mallet, Türkiye'deki bütün konsoloslara Alman kaynaklarından gelen ilginç ve fantastik raporları inkâr eden bir tamim gönderdi. Sir Louis Mallet, Çanakkale Boğazı'ndan çıkmak isteyen Alman komutasındaki bir Türk destroyeri engellenmiştir. Türklere ait bir deniz aracında Alman mürettebat veya komutan

¹³ *The Daily Telegraph (Sydney)*, “The Neutral Nations” 13 Ekim 1914, s.4.

¹⁴ *The Register*, “Will Turkey Fight” 13 Ekim 1914, s. 4.

bulunursa da bu deniz aracına müsaade edilmeyecektir”¹⁵ diyerek Türk tarafının Almanya’nın yanında olmadığını ifade etmişti.

Aslında Osmanlı Devleti İttifak Bloku’nun yanında savaşa girme konusunda gerçekten kararsızdı. Zaten savaşın başlangıcında İtilaf Devletleri yanında yer almak için bir takım girişimlerde bulunmuştu. Bu teşebbüsün başarısız olması sonucunda bir bakıma Osmanlı Devleti Almanya’ya mecbur bırakılmıştı. Almanya ile yapılan İttifak anlaşması sonrasında bile Türkler uzunca bir süre ayak direterek savaşa girmeme yolunda veya mümkün olduğunca geç girme çabası için uğraştı. Ancak Almanların Osmanlı coğrafyasındaki etkisi ve baskısı günden güne arttı.

Böyle bir ortamda Türklerin büyük harpte alacağı tavır da Avusturalya basını tarafından sürekli gündemdeki yerini korumuştur. Nitekim *The Daily Telegraph* (Sydney) gazetesinin “Türkler Ne Yapacak” başlığıyla verdiği haberde; Türklerin Almanlar tarafından istemeyerek de olsa gönülsüzce savaşa sürüklendiği, Almanya’nın Goeben ve Breslau isimli savaş gemilerini Çanakkale Boğazı’ndan içeri sokarak kendisine müthiş bir manevra gücü sağladığı, bu güçle Türkiye’yi İtilaf Devletleri’ne karşı savaşa girmeleri yönünde ileri sürmesinin artık mümkün olduğu yorumu yapılmıştı. Aslında tarafsız devletlerin savaş esnasında uyması gereken birtakım zorunlulukları bulunmakta idi.¹⁶ Ancak Türklerin Almanlara rağmen bunu yerine getirebilecek bir gücü yoktu.¹⁷ Almanlar da bu durumu bildikleri için Goeben ve Breslau’nun Çanakkale Boğazı’ndan içeri girişine onay aldıktan sonra, güzel bir kurguyu işleme koymuştu. Zira Almanlar önce Türklerin bu gemileri satın aldığını beyan etmelerini sağladı. Ardından gemi mürettebatının da Almanlardan oluşmasının önü açıldı.¹⁸

Almanlar, Türkleri Ruslara karşı savaşa sokarak, Rusların askeri gücünü bölmeyi ve kendi yükünü hafifletmeyi düşünüyordu. Ayrıca bu sayede Sina yarımadasında İngilizlere

¹⁵ *The Sydney Morning Herald*, “Turkey” “Fantastic Reports” “Neutrality Reaffirmed” 19 Ekim 1914, s.7; *The Daily Telegraph* (Sydney), “Turkey’s Attitude” 19 Ekim 1914, s.5; *The Telegraph*, “Attitude Of Turkey” 19 Ekim 1914, s.6; *The Register*, “German Fables For Turkey” 19 Ekim 1914, s.16; *The Express and Telegraph*, “Denying Turkish Lies” 19 Ekim 1914, s.1.

¹⁶ Aslında 1841 yılında imzalanan boğazlar sözleşmesine göre (5 Büyük Avrupa gücü ve Türkiye arasında yapılmıştı) Türk olmayan herhangi bir savaş gemisi Türklerin izni olmadan boğazlardan geçemeyecekti. *The Register*, “Strengthend By Germans” 12 Ekim 1914, s.6.

¹⁷ 19 Ekim tarihinde Londra’dan alınan haberi sütunlarına taşıyan *The Register*, gazetesi “Turkey’s Reply” başlıklı haberinde bu durumu ifade ederek şu bilgileri vermişti: Türk Hükümeti, Britanya Temsilcilerine cevaben, Goeben ve Breslau savaş gemilerinden Alman subay ve mürettebatının tahliye etmeyi ret ettiğini bildirerek gözdağı verdi. Türklerin Britanya’nın talebini reddetmesi uluslararası hukuka aykırı bir davranıştır. Zira tarafsız devletlerin böyle bir durum karşısında bu gemileri ve içindeki tayfayı ilgili ülkeye yani Almanya’ya teslim etmesi gerekliydi. *The Register*, “Turkey’s Reply” 21 Ekim 1914, s. 5.

¹⁸ *The Daily Telegraph* (Sydney), “What Will Turkey Do?” 19 Ekim 1914, s. 5.

karşı yeni cepheler açılabilir, İngiltere'nin sömürgeleri ile olan bağlantısı da kesilebilirdi. Hatta İngilizler Mısır'dan çıkarılabilir, Süveyş Kanalı'nın kontrolü sağlanarak Britanya'nın Hindistan ve Avustralasia¹⁹ ile iç iletişim hattı kesebilirdi. Ancak gazeteye göre önceden kurgulanmış bu güzel plan Türklerin yeterli derecede parası olmadığı için mümkün değildi.²⁰

Goeben ve Breslau isimli savaş gemilerinin İngiliz donanmasından kaçarak Osmanlı Devleti'ne sığınması aslında savaşın Osmanlı adına da başlamak üzere olduğunun habercisi gibiydi. Ancak buna rağmen Osmanlı Devleti diplomasi gereği İngiltere'ye defaten garanti vermiş ve Alman savaş gemilerindeki mürettebatın Almanya'ya gönderileceğini bildirmişti. Bu durum Britanya açısından çok arzulanan bir şey olsa da İttihatçıların bu gemilere ve mürettebata ihtiyacı olduğu için gemileri iadesi etmesi mümkün değildi. Nitekim öyle de olmuş ve Türkler gemileri ve mürettebatını Almanya'ya göndermemişti.²¹

Zaten The Register gazetesinde “Akdeniz Takibi” başlığıyla verilen haberde; İngilizlerden kaçan Alman gemileri Goeben ve Breslau'nun Türkiye'nin başkentine vardığı ve Türk subayların da Alman gemilerini ziyaret ederek dostça davranış sergilediği ifade edilmişti. Ayrıca gazete haberinin devamında; İstanbul'daki Türk gazetelerinin bu durumdan memnun olduğu ve İngilizlere karşı öfke kusan köşe yazılarının yazıldığı bilgisi aktarılmıştı.²²

Görüldüğü üzere Türkler ikili oynayarak bir bakıma İngilizleri oyalamaya çalışıyordu. İngiliz donanmasından kaçan ve Osmanlı Devleti'ne sığınan Alman savaş gemilerini Türkler satın aldıklarını ifade ederek gemileri İtilaf Devletleri'ne teslim etmemişti. Elbette ki bu durum İtilaf Devletleri tarafından kabul edilebilir bir durum değildi.

Nitekim The Register Gazetesi “Kötü Şöhretli, Azılı Goeben ve Breslau” başlığı altında 26 Ekim'de verdiği Roma kaynaklı haberde; Almanlara ait Goeben ve Braslau isimli iki savaş gemisinin Türkler tarafından satın alındığının bildirilmesi üzerine İstanbul'da bulunan Britanya ve Rus Büyükelçiliğinin, böyle bir satış işleminin asla geçerli olmayacağını ve bunu kabul etmeyeceklerini ifade ettiklerini bildirmişti. Ayrıca haberin devamında; bu gemilerin şayet açık denizde görülürse Türk gemisi olarak kabul edilmeyerek onlara saldıracağını da açık bir şekilde aktarmıştı.²³

¹⁹ Avustralasia: Avustralya, Yeni Kaledonya, Yeni Zelanda, Solomon Adaları, Vanatu ve Papua Yeni Gine'yi içine alan coğrafya.

²⁰The Daily Telegraph (Sydney), “What Will Turkey Do?” 19 Ekim 1914, s. 5.

²¹ The Register, “Turkey's Reply” 21 Ekim 1914, s. 5.

²² The Register, “Mediterranean Chase” 21 Kasım 1914, s.9.

²³ The Register, “Notorious Goeben and Breslau” 28 Ekim 1914, s.7

Görüldüğü gibi İtilaf Devletleri ile Osmanlı Devleti arasındaki gerilim iyice artmıştı. Artık Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi an meselesiydi. Her ne kadar büyük harbin başlamasından itibaren ekonomik ve askeri durumunu bahane eden Osmanlı Devleti savaşa girme konusunu ertelemişse de artık bu sürecin sonuna gelinmişti.

29 Ekim 1914 tarihinde Goeben ve Breslau isimli savaş gemileri (bu gemiler Türk tarafına geçtiği için isimleri Yavuz ve Midilli olarak değiştirilecek) Karadeniz'e açılarak Rus Limanlarını bombaladı. Bu olay artık Osmanlı Devleti'nin resmen harbe girmesi anlamına geliyordu.²⁴

Savaşı yakından takip eden Avusturya Basını da bu olayı sütunlarına taşımıştı. The Daily Telegraph (Sydney), "O Goeben miydi?" "Rus Limanları Bombalandı" başlığıyla verdiği haberde; Sen Petersburg tarafından rapor edildiğine göre, Alman Gemisi Goeben olduğu varsayılan Çanakkale'den kovalanıp görünüşte Türkiye'ye satılan bir Türk savaş gemisi Kırım'ın Güney Doğu kıyısında Rusya'nın bir limanı olan Theodosia'yı bombalamıştır. Katedral ve Liman dalgakıranı (mendireği) zarar görmüştür²⁵ diyecekti.

The Express and Telegraph Gazetesi ise yaşanan gelişmeler karşısında Enver Paşa'yı kötülük dehası olarak tanımlayarak, *Goeben ve Breslau isimli savaş gemilerinin Sivastopol'u bombalayarak Rus savaş gemilerine saldırmasının yetkisiz Alman subaylarının aptalca bir hareketidir*, yorumunda bulunmuştu. Ayrıca Alman subaylarının bu hareketinin Osmanlı'nın güvenini suiistimal ettiğini ve Enver Paşa'nın da sonunu getireceğini belirtmişti.²⁶

Callwell'e göre Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletleri'ne karşı askeri eylemde bulunması harbin başlangıcından çok daha sonra gerçekleşmişti. Zira Osmanlı Devleti'nin savaşa girdiği 31 Ekim 1914 tarihinin birkaç hafta öncesinde savaş halinin an meselesi olduğu tüm dünyada aşikârdı. Alman muharebe gemisi Goeben ve onun refakatçisi Breslau kruvazörünün karşı konulmaksızın Çanakkale Boğazı'na girişi İttifak Devletleri ve Bab-ı Ali arasındaki, şayet gizliyse, belirli bir anlayışın varlığını açık bir şekilde göstermiş ve Osmanlı İmparatorluğu'nun er ya da geç İtilaf Devletleri'ne karşı taraf tutma niyetinde olacağını kesinleştirmişti. Hal böyleyken Akdeniz'den Karadeniz'e kadar deniz rotası üzerinde güvenli hâkimiyete ve Türkiye'ye eşzamanlı bir darbe indirmeye ön hazırlık olarak Çanakkale Boğazı'na muhtemel bir saldırı hususu Britanya Deniz Kuvvetleri Komutanlığı ve Harbiye Nezaretinin dikkatinden kaçmamıştı. Böyle bir teşebbüsün başarılı icrası ile ulaşılabilecek

²⁴ Taner Bilgin, Yüzüncü Yılında Bilecik Mülakatı 5 Aralık 1920-2020, BKY Yay. İstanbul 2020, s.22

²⁵ *The Daily Telegraph (Sydney)*, "Was It The Goeben?" "Russian Port Shelled" 31 Ekim 1914, s.9.

²⁶ *The Express and Telegraph*, "Turkey In The Field" 2 Kasım 1914, s.3

hedefler apaçıktı, bu bölgede askeri bir zaferin sonuçlarının öyle çok sayıda olması kesindi ki hiçbir özel etmen bilgisi aslında durumun öneminin fark edilmesini sağlaması için gerekli değildi.²⁷

Savaşın başında Osmanlı Devleti, Çanakkale Boğazı'ndan Rus hububatı ile dolu olan Britanya yük gemisinin geçişini durdurmaya çalıştığı anda aslında yeterince açık bir şekilde tarafını belli etmişti. Fakat Almanlar o gün için Türkiye'nin savaşa girmesi hususunda yeterli derecede yardımda bulunmamıştı. Karadeniz Hadisesi ile bir oldubitti ile Osmanlı Devleti artık kesin olarak savaşın içerisindeydi.²⁸

The Sydney Morning Herald, 1 Kasım 1914 tarihli Londra'dan aldığı haberde; Britanya Dışişleri Bakanı Sir George Reids'in mesajına yer vermişti. Haberde; *Savaşın başında Britanya Hükümeti Türkiye tarafsız kalırsa savaş esnasında ve barış zamanlarında Türkiye'nin bağımsızlığına ve bütünlüğüne saygı duyulacağına dair kesin teminat vermişti. Bu karara Fransa ve Rusya da razı gelmişti. İstanbul'daki Türk Hükümetinin artan tarafsızlık ihlallerine rağmen Britanya Hükümeti dostça ilişkileri korumak noktasında büyük bir sabır ve çaba göstermiştir*²⁹ denilmiştir. Haberin devamında; “bütün bu çabalara ve iyi niyete rağmen Yavuz ve Midilli adı verilen Alman gemilerinin dâhil olduğu Osmanlı donanmasının Alman Amirali Souchon kumandasında 27 Ekim'de Karadeniz'e açılarak Rus limanlarını bombalayıp, gemilerini batırması ile Osmanlı Devleti, resmen savaşa girmiştir” denilerek Osmanlı Devleti için savaşın başladığı bilgisi aktarılmıştı.

1.2. İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ne Savaş İlanı ve Çanakkale Boğazı'na Yönelik İlk Saldırıları

Osmanlı donanmasının Karadeniz'deki Rus gemi ve limanlarına saldırması üzerine 1 Kasım 1914'te Rus ordusu Kafkasya sınırını geçerek Osmanlı topraklarına saldırdı. Ardından 2 Kasım'da Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Bu sırada Avusturalya basını da harbe dair gelişmeleri yakından takip ediyordu. Nitekim The Sydney Morning Herald gazetesi Karadeniz Hadisesini Britanya Hükümetinin büyük bir üzüntüyle öğrendiğini ifade ederek duyurduğu haberinde; *Türk Savaş gemileri herhangi bir uyarı, savaş ilanı ya da herhangi bir türden provokasyon olmadan Karadeniz'deki dost bir ülkenin açık savunmasız kasabalarına*

²⁷ Major-General Sir C. E. Callwell, K.C.B, Campaigns And Their Lessons, The Dardanelles, Constable and Company LTD. London 1919, s.1.

²⁸ *The Express and Telegraph*, “Turkey In The Field” 2 Kasım 1914, s.3

²⁹ *The Sydney Morning Herald*, “Turkey's Aggression” “Sir George Reid's Message” 2 Kasım 1914, s.8.

nedensiz bir şekilde saldırıda bulunmuştur. Böylece en sıradan uluslararası hukuk, nezaket ve teamül kurallarını hiç görülmemiş bir şekilde ihlal etmiştir” demektedir.³⁰

Gazeteye göre Goeben ve Breslau Türklere sığındığı andan itibaren Türk Hükümetinin Britanya'ya karşı tutumu şaşkınlık ve tedirginliğe sebep olmuştu. Ayrıca Goeben ve Breslau gemilerinden Alman Subay ve tayfalarının gönderileceği şeklindeki vaatler hiçbir zaman yerine getirilmemişti. Dahası savaşın başladığı andan itibaren birçok Alman subayı İstanbul'a gelmiş³¹ ve hükümetin yetkisini ele geçirmişti. Ayrıca bakanlar üzerinde baskı yaparak Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletleri aleyhine saldırgan bir politika takip etmesini sağlamışlardı. Buna rağmen Britanya, Fransa ve Rusya bu gelişmeleri sabırlı bir şekilde takip ederek bütün savaş ihlallerine göz yummuş ve Türklere Osmanlı İmparatorluğu'nun geleceğini tehlikeye sokacak bu davranışlardan kaçınması uyarısında bulunmuştu.³²

Öte yandan haberin devamında, Alman ve Avusturya Büyükelçileri tarafından güçlü bir şekilde desteklenen İstanbul'daki Askeri unsurların, ısrarcı bir şekilde ülkeyi savaşa sokmak için ellerinden geleni yaptığı bildirilirken, Türk Genel Kurmay Başkanının da kararlı bir şekilde Alman destekçisi olduğu belirtilmekteydi.³³

The Daily Telegraph (Sydney) gazetesi de 2 Kasım 1914 tarihli haberinde Karadeniz Hadisesi ile ilgili şu yorumlarda bulunmuştu: *Görünüşe göre artık hiçbir şüphe yoktur ki Türkler, Almanya ile Avusturya ittifakına katılmıştır, ya da sürüklenmiştir. Böylelikle kendisini Büyük Britanya, Fransa, Rusya ve bu güçlerle ortak hareket eden diğer ulusların düşmanı ilan etmiştir. Aslında Türk Hükümeti nerdeyse savaşın başladığı andan itibaren tarafsızlığını koruyacağını ısrarla beyan etmişti. Hatta son beyanın da “Savaşmak için yeterli paraya sahip olmadığını” ifade etmişti. Ancak Türklerin bu beyanından sonra Alman altınları Türkiye'ye akmaya başlamış, akabinde Goeben ve Breslau isimli savaş gemileri mürettebatıyla beraber Türklere sığınmıştı. Bu olaylar aslında Türklerin açık bir şekilde tarafsızlığına gölge düşürür nitelikteydi. Zira Türklerin ısrarla tarafsız olduklarını ifade etmelerinin asıl sebebi savaş için hazırlanmak ve zaman kazanmaktan başka bir şey değilmiş. Türkler Balkan Savaşlarına hazırlıksız yakalanmanın bedelini ağır bir şekilde ödediği için bundan ders çıkarmış ve I. Dünya Harbi başladıktan sonra geçen 3 aylık süre içerisinde*

³⁰ *The Sydney Morning Herald*, “Turkey's Aggression” “Sir George Reid's Message” 2 Kasım 1914, s.8.

³¹ Gazetenin 5 Kasım tarihli sayısında da *Alman Ordusuna mensup yüzlerce subay Türk ordusunun organizesi için İstanbul'a ulaşmıştır* denilecekti. Detaylı bilgi için bkz. *The Sydney Morning Herald*, “German Army Officers” 5 Kasım 1914, s.7; *The Sydney Morning Herald*, “German Army Officers” 5 Kasım 1914, s.7.

³² *The Sydney Morning Herald*, “Turkey's Aggression” “Sir George Reid's Message” 2 Kasım 1914, s.8.

³³ *The Sydney Morning Herald*, “Turkey's Aggression” “Sir George Reid's Message” 2 Kasım 1914, s.8.

*sürekli olarak tarafsız olduğunu belirterek aslında savaş için hazırlık yapmış ve savaşa hazır 600.000 kişilik bir ordu kurmuştu.*³⁴

Gazete haberi gerçekten de Osmanlı Devleti'nin psikolojisini ve durumunu iyi bir şekilde analiz etmiş gibi gözüküyor. Zira Osmanlı Devleti, uzunca bir dönem hem İtilaf Devletleri'ni hem de İttifak Devletlerin'i oyalayarak bir bakıma savaşa için hazır olmaya ve koparabildiği kadar da Almanya'dan destek almaya çalışmıştı. Zaten Osmanlı Devleti'nin savaşa Almanlar yanında girmesi kaçınılmazdı. Çünkü İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti'ni kendi yanında istemiyor ve topraklarını da aralarında paylaşmıştı. Bu durum da Türk tarafına başka bir seçenek bırakmamıştı. Dolayısıyla tartışmaya açık olan tek konu Osmanlı Devleti'nin savaşa girme süreci biraz daha fazla uzatılabilir miydi?

Öte yandan Türklerin Almanların yanında savaşa girmesi Büyük Britanya için karışık bir durum yaratmaktaydı. Zira The Daily Telegraph (Sydney) gazetesi de bu duruma dikkat çekerek, Almanların niyetinin Alman askeri yazarlar tarafından da pek çok kez ifade edildiği gibi Müslüman dünyasını Büyük Britanya, Fransa ve Rusya'ya karşı uyandırmak olduğunu ifade etmişti. Gerçekten de İtilaf Devletleri'nin sömürgelerinde çok fazla sayıda Müslüman bulunmaktaydı.³⁵ Bu nedenle Osmanlı Devleti'nin Almanlar yanında savaşa girmesi İtilaf Devletleri için büyük bir handikap yaratacaktı. Zira sömürgelerinin Müslüman olması buralardan asker ihtiyacını karşılamasında sıkıntı yaratacaktı.

Avustralya basınında çıkan bir diğer haberde; Türkler, Goeben ve Braslau savaş gemilerini kontrol edecek durumda değiller. Bu nedenle Türkler az bir ihtimal de olsa bu bombalama hadisesinden dolayı suçlanmayabilir. Ancak Türklerin savaşa girmesi kesinlikle cepheleri genişleteceği gibi dökülecek kanı da artıracaktır. İtilaf Devletleri, Türklere savaşa girmesi durumunda ölüm fermanını imzalamış olacağını zaten bildirmişlerdi³⁶ diyerek ufak bir ihtimalde olsa Türklerin savaşa girmeyebileceğini yazmıştı.

Meseleye ilişkin The Argus gazetesinde verilen 5 Kasım 1914 tarihli yazıda: *Türk Hükümeti kesinlikle I. Dünya Savaşına katılmak istemiyordu. Zira İngiltere, Fransa ve Rusya ile bir savaşı asla göze alamazdı. Ancak Türkler, Almanların entrikaları sonucunda kendisini yanlış bir pozisyonda buldular. Bu durum Almanya'nın ve Avusturya Macaristan'ın*

³⁴ The Daily Telegraph (Sydney), "Acts Of War By Turkey" 2 Kasım 1914, s.4.

³⁵ The Daily Telegraph (Sydney), "Acts Of War By Turkey" 2 Kasım 1914, s.4.

³⁶ The Daily Telegraph (Sydney), "Acts Of War By Turkey" 2 Kasım 1914, s.4.

*sempatisini kazanmalarına neden olmuşsa da sonuçları Türkler için son derece korkunç olacaktır*³⁷ denilecekti.

Haberin devamında Sadrazamın Rus limanlarını bombalayan gemilerden ötürü özür dilediği iddia edilmiş ve Sadrazamın bu hareketinin mantıksız olduğu belirtildikten sonra Goeben ve Breslau gemilerinde Türk bayrağının çekili olduğu ifade edilmişti. Ayrıca Sadrazamın Britanya Büyükelçisine yalvardığı ve geri dönüşü olmayan bir adım atılmamasını istediği bilgisi de paylaşılmıştı. Haberde ayrıca, Sadrazamın Osmanlı Devleti'nin yapmış olduğu bombalama hadisesinin yanlış olduğunu bilmesine rağmen istemeye istemeye yaptığı ifade edilerek bir bakıma af dilediği aktarılmıştı.³⁸ Avustralya basınında yer alan bu haber elbette ki teyide muhtaçtır. Zira bununla ilgili Sadrazam veya üst düzey bir Osmanlı yetkilisi tarafından yazılmış herhangi bir belgeye hem Avrupa hem de Türk arşivlerinde rastlanılmamıştır.

Avustralya basını, Enver Paşa ile Osmanlı'da birkaç genç İttihatçının Alman taraftarı olduğunu ifade ediyordu. Buna mukabil eski Türk politikacıların ise Almanların İttihatçıları kullandığının farkında olduğunu ve bu duruma razı olmadıklarını ifade etmişti. Avusturya ve Almanya savaşı kaybettiğinde Britanya ve Fransa Akdeniz'e Rusya ise Karadeniz'e hükmetmeye devam edecekti. O zaman Türklerin durumu bu suları kontrol eden devletlerin insafına kalacaktı.³⁹ Bu nedenle Avustralya basınına göre Osmanlı Devleti'nde büyük çoğunluk Almanya'nın yanında savaşa girilmesi taraftarı değildi.

Yine The Sydney Morning Herald gazetesinde Sen Petersburg kaynaklı verilen haberde; "Türkiye'nin Pişmanlığı" başlığı atılmıştı. Haberin içeriğinde; Almanya ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun Türkiye'yi silahlandırmaya çalışarak savaşa kışkırttığı ve Türkiye tarafından yapılan bu saldırının Türkler için vahim olan durumu daha da kötüleştireceği uyarısı yapılarak Türkler bir kez daha ikaz edilmişti.⁴⁰

The Argus gazetesi de 7 Kasım 1914 tarihli haberinde Türkiye'nin Rus limanlarının bombalanmasından dolayı özür dilediğine dair bir haber paylaşmıştı. Haberin içeriğinde İtilaf Devletleri'nin özrü nezaketen kabul ettiğini, fakat yine de Çanakkale'yi bombardıman ateşine

³⁷ The Argus, "Dardanelles" 5 Kasım 1914, s.6.

³⁸ The Argus, "Dardanelles" 5 Kasım 1914, s.6.

³⁹ The Argus, "Dardanelles" 5 Kasım 1914, s.6.

⁴⁰ The Sydney Morning Herald, "Turkey's Regret" 5 Kasım 1914, s.7.

tuttuğu bilgisi verilmişti. Gazete haberinin devamında; “özür dilense dahi bu dakikadan sonra geri dönüş söz konusu değildir”⁴¹ denilerek okun yaydan çıktığı ifade edilmişti.

The Register gazetesi ise yaşanan bu gelişmeler üzerine şu değerlendirmelerde bulunuyordu: *Türkiye'nin Avrupa'dan atılması artık kesindir. Mısır artık kesin olarak İngiltere'ye bağlanacaktır. Fransa'nın yaklaşık 20 milyon pound yatırım yaptığı yer olan Suriye ise artık Fransa'ya devredilecektir. Avrupa'da şu an Türkiye'den ne kalıyorsa Rusya ve komşular arasında paylaşılacaktır. Ancak İstanbul şehrinin kaderinin ne olacağına ilişkin bir fikir ifade etmek şimdilik zordur. Genel olarak anlaşılıyor ki Çanakkale Boğazı'nın hâkimiyeti ise Avrupa'nın güç dengesine göre şekillenecektir. Türkiye'nin Avrupa'daki topraklarını kaybetmesi onun için kötü bir şey olmayabilir. Zira Türkiye'nin asıl gücü Küçük Asya'daki topraklarına dayanmaktadır. Şayet gücünü buraya verirse Türkiye daha iyi bir konuma gelecektir. Türklerin Avrupa'da toprak sahip olması bizim için büyük bir kederdir. Türkler asıl topraklarına geri gönderilmelidir.*⁴²

Gazete haberlerinden de anlaşılacağı üzere Avustralya'nın tirajlı gazeteleri bir taraflı idi. Bu nedenle de Osmanlı Devleti'ne karşı şiddetli bir kin ve tehdit içeren köşe yazılarına yer vererek bir bakıma bu taraftarlığını net bir şekilde ortaya koyuyordu.

Osmanlı Devleti'nin Karadeniz Hadisesi olarak ifade edilen olayla savaşa girdiği aslında kesindi. Ancak Avustralya basınında çıkan haberlerde yapılan uyarılarla yine de (belki de propaganda amaçlı) Osmanlı'yı savaştan vazgeçirmek amaçlanmıştı.

Ancak kısa bir süre sonra çıkan haberler her şeyin kesin olduğunu ve Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığını bozduğunu net bir şekilde ortaya koyuyordu. Nitekim The Argus gazetesinde çıkan haberde, Çanakkale bombardımanıyla İtilaf Devletleri tarafından Türkiye'ye karşı savaşın kesinlikle başlatıldığı bildiriliyordu. Ayrıca Alman kruvazörleri tarafından yapılan saldırı sonucunda bir İngiliz denizaltısının boğaza döşenmiş bir mayına çarparak battığı bilgisini veriyordu.⁴³

Osmanlı Devleti geri dönülmez bir yola girmişti. Karadeniz Hadisesinin akabinde Rusya, 2 Kasım'da Osmanlı Devleti'ne savaş açmış, Akdeniz'deki İtilaf donanması da hemen harekete geçmişti. Meseleye dair Avusturalya gazetelerinde verilen 4 Kasım 1914 tarihli Londra kaynaklı resmi tebliğde; Müttefik filolarının Çanakkale Boğazı'nı koruyan

⁴¹ The Argus “The Passing Show” 7 Kasım 1914, s.5.

⁴² The Register, “Aoutside Ottoman Opinion” “What Is Left” 7 Kasım 1914, s.10.

⁴³ The Argus, “Enemy's Hasty Rereat” 5 Kasım 1914, s.7.

müstahkem mevkiileri ile Çanakkale Boğazı'nın kuzey girişini koruyan Seddülbahir'deki müstahkem mevkiileri bombaladığı⁴⁴ bildirilmişti.

The Daily Telegraph (Sydney) gazetesi de Britanya Dış İşleri Bakanı Sir George Reid tarafından verilen bilgilerden hareketle Britanya ve Fransız Deniz Filosu'nun Çanakkale Boğazı'ndaki müstahkem mevkiileri 3 Kasım günü şafak vaktinde bombaladığını bildirmişti. Haberin devamında Türk müstahkem mevkiileri, buna misilleme yapmışsa da İtilaf Kuvvetleri herhangi bir kayba uğramamıştır. Ancak yoğun bir dumanın takip ettiği büyük bir patlamanın Türk müstahkem mevkiinde meydana geldiği ifade edilmişti.⁴⁵

İngiliz ve Fransız zırhlı gemilerinden oluşan filo 3 Kasım 1914 Tarihinde Çanakkale Boğazı'nın girişindeki bataryaları birkaç dakikalığına uzun menzilden ateş eden gemilerle bombalamıştı. Türk müstahkem mevkiilerinde bulunan toplar da buna karşılık vermişti. Ancak Türk tarafından atılan atışlar silahlarının kabiliyetlerini anlamak için yetmişti. Aynı gün bir İngiliz denizaltısı da dar boğazdan (The Narrows) ilerleyip hiçbir mayına çarpmadan eski bir Türk muharebe gemisini batırmayı başarmıştı. İngilizler bu harekâtı çok iyi bir savaş başarısı olarak nitelendirmişti. Ancak, bu girişimden sonra 13 Aralık'a kadar Çanakkale Boğazı'nda hiçbir kayda değer olay yaşanmamıştı. Zaten ocak ayının ilk günlerine kadar da İtilaf donanmaları tarafından ciddi operasyonlara da teşebbüs edilmeyecekti.⁴⁶

The Daily Telegraph (Sydney), 5 Kasım 1914 tarihli "Günbegün" başlığıyla verdiği haberde yapılan bu ilk harekâtı övmekten ziyade Çanakkale Boğazı'nın stratejik önemine değinerek boğazları geçmenin çok da mümkün olmadığını daha savaşın başında ortaya koymuştu. Haberin içeriğinde: *Türkiye, İtilaf Devletleri ile resmen savaşta olmayabilir. Ancak savaş yine de başlamıştır. Zira İtilaf Devletleri Türklerin sürekli özür dilemesinden yorulmuş ve artık kendini savunmak için ilk adımı atmıştır. Bu amaçla Çanakkale Boğazı'nı bombalamaya başlamıştır. Ancak dünyanın büyük doğal limanlarından birisine sahip olan İstanbul çok şanslı bir şehirdir. Nitekim öyle bir stratejik konumdadır ki; hiçbir düşman, deniz yoluyla iki tane çok uzun dar boğazlardan birini yarararak millerce içeriye giremez. Birincisi Karadeniz'den gelinecek olursa Boğaziçi, diğeri ise Akdeniz'den gelinecek olursa Çanakkale Boğazı'dır. Her ikisi de güçlü bir şekilde kuvvetlendirilmiştir. Bunun yanında her*

⁴⁴ *The Sydney Morning Herald*, "The Dardanelles" "Bombarded by Allies" Fort Blown Up" 5 Kasım 1914, s.7; *The Sydney Morning Herald*, "Allies Bombard The Dardanelles" 5 Kasım 1914, s.7; *The Daily Telegraph (Sydney)*, "The War" 5 Kasım 1914, s.1; *The Daily Telegraph (Sydney)*, "The Turks" "Allies' Action" 5 Kasım 1914, s.5.

⁴⁵ *The Daily Telegraph (Sydney)*, "Dardanelles Bombardment" 6 Kasım 1914, s.7; *The Register*, "Dardanelles Bombarded" 6 Kasım 1914, s.5.

⁴⁶ Major-General Sir C. E. Callwell, K.C.B, Campaigns And Their Lessons, The Dardanelles, Constable and Company LTD. London 1919, s.7.

*ikisi de mayın ve torpidoyla savunmaya uygundur. Aslında savunma yapanların hepsi uykuda değilse, ya da düşmana satılmamışsa veya bir çıkarma birliği bütün mayınları temizleyip, müstahkem mevkiileri ele geçirip onların savunmalarını kırmadığı sürece, bu boğazların geçilmesi fiziksel olarak asla ve asla mümkün değildir*⁴⁷ deniliyordu.

İtilaf donanmasının saldırılarına ilişkin The Sydney Morning Herald gazetesi de 5 Kasım 1914 tarihinde bu ilk saldırıyı gazete sütunlarına taşımıştı. Haberde; Britanya Filosu'nun Çanakkale Boğazı açıklarında olduğu ve çoktan boğazın kuzeyinde olan Seddülbahir'e zarar verdiği bilgisi paylaşılmıştı.⁴⁸ Haberin devamında da bu hareketin Akdeniz'deki Türk deniz varlığını ortadan kaldıracığı yorumunda bulunulmuştu.

Öte yandan The Sydney Morning Herald gazetesi de boğazın stratejik önemine vurgu yaparak şu bilgileri aktarmıştı: Çanakkale Boğazı 47 mil uzunluğunda dar bir şeritten oluşmaktadır ve Ege Denizi'ni Marmara Denizi'ne birleştiren uzun ve dar bir şerittir. Bunun yanında savaş öncesinde Çanakkale Boğazı'nın her iki tarafındaki müstahkem mevkiiler Türkler tarafından iyi bir şekilde kuvvetlendirilmiştir. Buna rağmen müstahkem mevkilere yerleştirilen topların tesiri noktasında birtakım şüpheler bulunmaktadır. Son derece stratejik olan bu boğaz güçlü bir tahkimata son derece elverişlidir. Alınan bilgilere göre Çanakkale'de Alman yönlendirmesi ile tahkimatlar inşa edilerek hem ağır hem de hafif toplar çeşitli noktalara yerleştirilmiştir. Ayrıca boğazın her yerine de mayınlar döşenmiştir.⁴⁹

Avustralya'nın bir diğer tirajlı gazetesi The Express and Telegraph da Çanakkale Boğazı'nın alınmasının kolay olmadığına değinse de İtilaf donanmasının bunu başarabileceğini ifade etmişti. Haberin içeriğinde; İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Devleti'nin savaş ilanına tepki vermekte hiç vakit kaybetmediği ve Çanakkale Boğazı'ndaki bazı Türk müstahkem mevkiilerin bombalamaya başladığı bilgisini verdikten sonra, “Çanakkale Boğazı yaklaşık 33 mil uzunluğundadır. Kanalın maksimum genişliği 4 milden biraz daha fazladır ve aşağıya doğru 1.25 mile kadar daralır. Kıyıları tepelik olduğu için savunma bataryalarının konuşlanmasına son derece elverişlidir. Almanlar buraları gözetim altında tutmakta ve güçlendirmeye devam etmektedir. Çanakkale Boğazı'nı ablukaya almaya çalışan bir filo boğaz içindeki tehlikeler ile yüzleşmek zorundadır. Çünkü boğaz, içi 19 mil uzunluğunda ve 750 yardan yaklaşık 2 mile kadar genişliğe sahip bir kanaldır. Bunun yanında modern

⁴⁷ *The Daily Telegraph (Sydney)*, “Day By Day” 5 Kasım 1914, s.4.

⁴⁸ 9 Kasım'da “Anglo Fransız Bombardımanı” başlığıyla verilen haberde, Çanakkale Boğazı'nda Anglo Fransız bombardımanında Seddülbahir müstahkemlerinde Türklere ait bir cephanelik patlatıldığı bilgisi verilecekti. Detaylı bilgi için bkz. *The Sydney Morning Herald*, “Turkey” The Dardanelles” “Anglo-French Bombardment” 9 Kasım 1914, s.9; *The Register*, “Fort Magazine Destroyed” 9 Kasım 1914, s.5.

⁴⁹ *The Sydney Morning Herald*, “The Dardanelles” 5 Kasım 1914, s.7.

müstahkem mevkileri sayesinde her iki yakadan da savunması yapılabilir. Büyük silahların, mayın ve denizaltıların mevcut olduğu günümüzde, Haliç'ten Çanakkale Boğazı'na kadar uzanan bu uzun ve dar kanalda bu silahlar kapsamlı bir şekilde kullanılacaktır. Böylece İtilaf Devletleri daha önce 1806 yılında Amiral Duckworth'ın düştüğü hataya düşmeyecektir"⁵⁰ denilecekti.

The Sydney Morning Herald gazetesi de Amiral Duckworth'ın yaptığı harekâta atıfta bulunarak şu bilgileri okuyucularına aktarmıştı. Haberde; 1807 yılında Osmanlı ile İngiltere arasında yapılan savaşta Amiral Sir John Duckworth Türkleri hayrete düşüren bir saldırı planıyla Çanakkale Boğazı'nı geçmeyi başarmış, ancak İstanbul önlerinden geri dönmek zorunda kalmıştı. Bu sefer Britanya donanmasının aynı hataya düşmemesi gerekir." diyerek uyarı da bulunmuştu.⁵¹

17 Kasım tarihli Atina kaynaklı bir başka haberde ise Müttefikler tarafından Çanakkale Boğazı'nın bombalanması esnasında Türk ordusundan 250 asker ve 2 topun Çanakkale Boğazı'nın girişindeki mevzilerde imha edildiği bilgisi verilmişti.⁵² Öte yandan "Müttefikler Çanakkale Boğazı'nı abluka altına aldılar" başlığıyla verilen haberde ise İngiliz ve Fransız gemi filolarının Çanakkale Boğazı'nı abluka altına almaya devam ettiğini resmi olarak duyurduğu aktarılmıştı.⁵³

Elbette ki Karadeniz Hadisesi sonrası İtilaf donanması Çanakkale Boğazı'na büyük bir çıkarma yapmamıştı. Ancak boğazın girişine gönderdiği birkaç gemi ile Osmanlı Devleti'ne ait müstahkem mevkileri belli aralıklarla bombalıyordu. Bununla ilgili haberlerde İngiliz Dominyonu olan Avustralya'da köşe yazılarına yansıyor.

İtilaf donanması'nın Çanakkale Boğazı'na yönelik saldırılarını yakından takip eden The Argus gazetesinin 16 Aralık 1914 tarihli baskısında verilen "Cüretkâr Britanya Akını", "Türkler Savaş Gemisi Kaybetti" başlıklı haberde şu bilgiler aktarılmıştı: *Büyük cesaret Britanya denizaltısı B11'in Türk savaş gemisi Mesudiye'ye (10.000 tonluk) saldırısında gösterildi. Savaş gemisi zaten belirtildiği üzere Çanakkale Boğazı'nda torpillendi ve battı. Üssünden hareket etmek ve Türk gemisine saldırmak için uygun bir fırsatı beklemekte olan*

⁵⁰ *The Express and Telegraph*, "The Dardanelles and Their Future" 5 Kasım 1914, s.6.

⁵¹ *The Sydney Morning Herald*, "The Dardanelles" 5 Kasım 1914, s.7.

⁵² *The Sydney Morning Herald*, "Dardanelles Bombarded" 18 Kasım 1914, s.11; *The Daily Telegraph (Sydney)*, "In Turkey" "Dardanelles Bombardment" 18 Kasım 1914, s.9; *The Register*, "The Dardanelles Bombardment" 18 Kasım 1914, s.7.

⁵³ *The Argus*, "Allies Blockade Dardanelles" 30 Kasım 1914, s.7; *The Sydney Morning Herald*, "The Dardanelles" 30 Kasım 1914, s.9; *The Daily Telegraph (Sydney)*, "The Turks" "Dardanelles Blockade" 30 Kasım 1914, s.5;

deniz altı pazar günü Çanakkale Boğazı'na girdi. Başa çıkılması gereken farklı akıntılar vardı ve denizin mayınlarla döşenmiş olduğu bilinmekteydi. Savaş gemisine ulaşmak amacıyla, denizaltı mayınların beş sıra altından dalmak zorundaydı. Bu emin bir şekilde yapıldı ve torpido mayın engelini korumasını yapan Mesudiye gemisine ateş ediyordu. Denizaltı tayfası Mesudiye gemisini en son gördüğünde kış kısmından (pupa tarafından) batıyordu. Denizaltıdan pek çok atış yapıldı ve aynı zamanda gemi hücumbotlarla (torpidolarla) takip edildi. Denizaltı bununla birlikte bir seferinde dokuz saat suyun altında durmak zorunda kalarak güvenli bir şekilde üssüne varmayı başardı.⁵⁴

İtilaf donanmasının Çanakkale Boğazı'ndaki ufak saldırıları Avustralya basınında çıkan haberlerden de anlaşılacağı üzere son derece başarılı bir şekilde sürmekteydi. Bu durum hiç şüphesiz Avustralya halkı tarafından da büyük bir hoşnutlukla karşılanıyordu. Ancak Çanakkale Boğazı'na yapılacak büyük çıkartmanın öncesindeki bu küçük çıkartma harekâtı aslında çok da fazla bir anlam ifade etmiyordu. Ama yine de ordunun moralini yükseltmek için önemliydi.

Aradan geçen iki aylık zaman dilimine rağmen İtilaf donanması boğazdan içeri girmek için gerekli olan hazırlıkları bitirememişti. Buna mukabil Osmanlı Devleti de Çanakkale müstahkem mevkiğinde kuvvetlendirme çalışmalarını sürdürmekteydi.

The Argus gazetesinin 4 Ocak 1915 tarihinde “Konstantinapol'de Korkular” başlığı altında verdiği Atina kaynaklı haberde: İngiliz ve Fransızlar tarafından yapılması beklenen Çanakkale ve İstanbul Boğazı'nın bombalanmasına karşı hummalı önlemler alındığı bildiriliyordu.⁵⁵ “Gemi Geçiş Yolunu Bloke Ediyor” başlıklı bir diğer haberde de: *İstanbul'daki Alman mühendisleri içi taş ve toprakla yükleniyor olan pek çok sayıda eski buharlı gemileri topluyor. İtilaf Devletleri'ne ait savaş gemilerinin geçişini önlemek için bu gemilerin Çanakkale Boğazı'nda batırılma niyetinde olduğuna inanılmaktadır* denilerek Türk tarafında yapılan hazırlıklar aktarılıyordu.⁵⁶

Ocak ayı boyunca da İtilaf donanmasının Çanakkale Boğazı'nın girişinde yaptığı ufak çaplı saldırılar devam etmişti. Nitekim The Argus gazetesinde çıkan haberde; “Britanya ve Fransız gemileri tarafından Çanakkale Boğazı'nın son bombardımanında 5 tane Türk

⁵⁴ The Argus, “Daring British Raid” “Turks Lose Battle-ship” 16 Aralık 1914, s.15.

⁵⁵ The Argus, “Fears in Constantinople” 04 Ocak 1915, s.7.

⁵⁶The Argus, “Blocking the Fairway” 08 Ocak 1915, s.7.

müstahkem mevki tamamen kullanılamaz hale getirilmiştir”⁵⁷ denilerek başarılı saldırıların devam ettiği aktarılmıştı.

Ayrıca Rus mayınlarına çarpmış olan Türk kruvazörü Goeben'den de bilgilerin yer aldığı haberde: *Rus mayınlarına çarpmış olan Türk kruvazörü Goeben Karadeniz'den boğaza öyle bir hızlı geçiş yaptı ki kazanları tutuştu. Devam eden yangın gemide ağır hasara neden olmuştur. Mayınlar geminin sancak mekanizmasında 3 büyük deliğe neden olmuştur. Goben'de ciddi hasar meydana getirmiştir. Gemide bulunan mürettebattan 50'si ölmüş, 200 kadarı da yaralanmıştır. Yaralılar gemide tedavi edilmeye çalışılmıştır. Ölen mürettebatın 48'i ise İstanbul'daki Alman Konsolosluğu'nun bahçesine gizli bir şekilde gömülmüştür*⁵⁸ denilmiştir. Görüldüğü üzere Avustralya basınındaki haberler son derece detay içermekteydi.

Bununla birlikte İtilaf donanmasının kayıplarına da Avustralya basınında yer veriliyordu. Nitekim The Argus gazetesine Atina'dan Çanakkale Boğazı'nda Fransız denizaltısı “Saphir'in” battığı ile ilgili ayrıntılı haberler gelmişti. Haberde; Çanakkale Boğazı'nın girişindeki Kumkale ile Seddülbahir müstahkem mevkiilerini ve de Kilitbahir müstahkem mevkiilerini “Saphir'in” başarıyla geçtiğini, ancak Değirmen Burnu,⁵⁹ Çamburnu, Mattos ve Cose arasında Nara yakınlarında batırıldığı Mürettebatın karaya çıktığı bilgisi aktarılmıştı. Haberin devamında Saphir'in cesur Fransız komutanının da hayatını kaybettiği bilgisi paylaşılmıştı.⁶⁰

1.3. Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletleri'ne Savaş İlanı

Karadeniz Hadisesinden sonra, önce Rusya, akabinde ise İngiltere ve Fransa Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Ruslar Kafkas cephesinden saldırıya geçti. Rusya, 2 Kasım 1914'te Türkiye'ye savaş ilan etti. İngiltere ise resmen Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmeden önce Deniz Kuvvetleri Komutanı Winston Churchill, Çanakkale Boğazı'na deniz saldırısı emri verdi. Bu saldırı Marine Nationale'nin 2. Akdeniz Filosu'ndan Suffren ve Vérité eşliğinde HMS Indefatigable ve HMS Indomitable tarafından gerçekleştirildi. Herhangi bir stratejik avantaj elde edemeden boğazı savunan Türk müstahkem mevkiilerini bombalamaya başladı. İtilaf donanmasının bu girişimi, boğazın olası istilasını konusunda Osmanlı Devleti'ne bir uyarı niteliğindedir.⁶¹

⁵⁷ The Argus, “Turkish Debacle” “Bombarding the Dardanelles” 9 Ocak 1915, s.15.

⁵⁸ The Argus, “Warship Goeben Damaged” 9 Ocak 1915, s.15.

⁵⁹ Kilitbahir Köyü'nün girişinde, Eceabat'ın 3 km güneyinde yer alıyor Değirmen Burnu Tabyası. Günümüzde tabyanın bulunduğu alan

⁶⁰ The Argus, “Attack on Dardanelles” 26 Ocak 1915, s.7

⁶¹ Michael Tyquin “Revisiting the French Campaign in the Dardanelles 1915”, Avustralya, 2019, s.4.

Aslında Karadeniz Hadisesinden sonra Osmanlı Hükümeti başta Kafkas ve Çanakkale Cepheleri olmak üzere bir anda tüm cephelerde İtilaf Kuvvetleri'nin saldırıları ile karşı karşıya kaldı. Hal böyle olunca Osmanlı Devleti de İslam âlemini İtilaf Kuvvetleri'ne karşı harbe sokmak üzere çok önceden başlamış olduğu propaganda faaliyetlerine hız vererek Müslüman halkı İtilaf Devletleri'ne karşı ayaklandırmak istedi. Bu amaçla Osmanlı Şeyhülislamı 11 Kasım 1914'te cihat ilan etti. Osmanlı Hükümeti dünya Müslümanlarını ayaklandırmanın yanı sıra aynı zamanda İtilaf Devletleri'nin Avrupa cephelerine sömürgelerinden asker takviyesi yapmasını engelleyecek, ayrıca İtilaf sömürgesinde olan bölgelerde isyanlar tertip edilerek İtilaf Devletleri tarafından buralara kuvvet gönderilmesini sağlayacak ve neticesinde Almanya ile Avusturya-Macaristan'ın yükünü hafifletecekti.

Osmanlı Devleti'nin Müslümanlara cihat çağrısı üzerine İngiltere de karşı cihat çağrıları yapmaya başladı. Nitekim 16 Aralık 1914 tarihinde The Argus gazetesi "Türkiye Almanya'nın Maşası" başlığıyla verdiği haberde, Tüm Hindistan Müslüman Birliği başkanı ve Khoja Müslümanları Cemaatinin manevi başkanı Ekselansları Aga Kağan'ın Hindistan'daki Müslümanlara ve Majestelerinin diğer dominyonlarına gönderdiği mesajı sütunlarına taşıdı. Mesajda Aga Kağan:

Türkiye kendisini feci bir şekilde Almanların kontrolü altında bir maşa gibi göstermekle yalnızca kendisini mahvetmekle kalmadı, aynı zamanda İslam'ın vasisi olduğu pozisyonunu kaybetti. Türkiye ne olursa olsun mahvolacağı kutsal olmayan bir davada kılıcını çekmeye ikna edildi ve büyük bir ulus olarak Büyük İmparator ve Çar asla yenilmeyeceği için böylesine güçlü hükümdarlardan dolayı yerinden olacak. Binlerce Müslüman zaten hükümdarları uğruna savaşıyor ve tüm insanlar şunu görmelidir ki Türkiye İslam davası ya da bağımsızlığının savunması için savaşa girmedi. Bu yüzden, bizim Müslümanlar olarak şimdi yegâne görevimiz dünyevi ve laik mensubiyetimize itaatkâr, inançlı ve sadık kalmaktır⁶² diyerek Müslümanların, İtilaf Devletleri safında yer almasını istemişti.

Öte yandan Avusturya basınında Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesinin sebepleri ile ilgili haberlere de yer verilmişti. Haberde; Osmanlı Devleti'nin harp ilan ederek İtilaf Devletleri karşısında savaşa girmesinin sebebi özellikle Almanya tarafından yapılan baskılara dayandırılmıştı. Nitekim Atina kaynaklı Paris'ten alınan "Alman Hâkimiyeti-Türkler Zorba Yönetime Kızıyor" başlıklı haberde, Türk subayları ve halkının birkaç haftadır İstanbul'da Alman subaylarının zorbalığına karşı ayaklanmasının başladığı iddia edilerek, iki Alman

⁶² The Argus, "Turkey the Tool of Germany" 16 Aralık 1914, s.15.

eğitmenin de yaralandığı bilgisini aktarmıştı.⁶³ Hatta The Argus'un Kahire kaynaklı bir haberinde Von der Goltz Paşanın İstanbul'da bir suikast sonucu vurulduğu bilgisi de verilmişti.⁶⁴ Oysaki bu haberlerin hiç birisi gerçeği yansıtmıyordu. Ancak bu tür haberler Avustralya basınında sıklıkla çıkmaya devam ediyordu.

The Argus gazetesinin 4 Ocak günü verdiği haberde de; İstanbul'da isyanların çıktığı ve Osmanlı Hükümetinin korku ve telaş içinde olduğu iddiasıyla bir haber yapılmıştı. "Konstantinopol'de Korkular" başlığıyla verilen haberde; İngiliz ve Fransızlar tarafından yapılması beklenen Çanakkale ve İstanbul Boğazı'nın bombalanmasına karşı hummalı önlemler alındığı ve bunun yanı sıra Almanya ve Avusturya-Macaristan Büyükelçiliklerinin Türk başkentinden Anadolu'ya taşındığı bilgisi aktarılmıştı.⁶⁵

The Argus gazetesinde "Almanya'nın Yeni Müttefiki-Türkiye Savaşa Neden Girdi?" "Sultan Tarafından Verilen Demeç" başlığıyla verilen haberde de Osmanlı Meclisinin açılışında Sultan (Mehmed V.) tarafından yapılan açılış konuşmasına dair çarpıcı bilgiler verilmişti. Haberin devamında ise Mısır Hıdivi Abbas Hilmi'nin konuşmasına yer verilmişti. Konuşmasında Abbas Hilmi "*Türkiye en katı tarafsızlığa sıkı bir şekilde riayet ediyorken Ruslar, onun Karadeniz filosuna saldırdı ve Büyük Britanya ve Fransa sınırlarımıza birlikler gönderdi. Bu yüzden savaşa girmeye mecbur edildik Türklerin şanlı Alman ve Avusturya orduları tarafından kazanılmış zaferlere taze zaferler ekleyeceğine kanaat getirdim*"⁶⁶ dediği ifade edilmişti.

The Argus gazetesinde verilen diğer bir haberde ise Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesinin temel sebebinin iktidarda bulunan Hükümet olduğu belirtilerek İttihat ve Terakki hedef alınmıştı. Haberde: "*Merhametsiz ve gaddar Alman ajanları ve İstanbul'daki Hükümet, Osmanlı Devleti'ni yıkıma götürmüştür. Almanlar, Osmanlı Padişahının topraklarında kendi hegemonyası için çalışmış ve İngiltere, Fransa ve Rusya aleyhine propagandalar yaparak İttihat ve Terakki önderlerini etkilemeyi başarmıştır. İttihat ve Terakki üyelerini Osmanlı'nın tek dostunun kendileri olduğuna inandırmışlardır*" denilerek bütün suç İttihatçı liderlere atılmıştı.

Haberin devamında ise; kötü namıyla bilinen Enver Paşa'nın Osmanlı Savaş Bakanı olması, kişisel hırsları ve Almanya'ya yürekten bağlılığının Almanlar için büyük bir fırsat

⁶³ The Argus, "German Dominance" "Turks Resent Tyranny" 14 Aralık 1914, s.9.

⁶⁴ The Argus, "Germans in Constantinople" "Von der Goltz Fired at" 26 Ocak 1915, s.7

⁶⁵ The Argus, "Fears in Constantinople" 04 Ocak 1915, s.7.

⁶⁶ The Argus, "Germany's New Ally" "Why Turkey Went to War" "Speech by the Sultan" "We Were Compelled to Fight" 17 Aralık 1914, s.7.

olduğu ifade edildikten sonra, Enver Paşa'nın Başkumandan vekili olmasının kendisine itaat etmeyen subayları da ortadan kaldırmasına ve kendi ekibini rahatça kurabilmesine imkân verdiği yorumu yapılmıştı. Yine köşe yazısında Alman General Limon Von Sanders'in Osmanlı ordularının başına geçmesinin, Osmanlı'daki Alman etkisini daha da arttırdığına atıfta bulunmuştu.

Almanya ile İtilaf Devletleri arasındaki savaş başladığında Enver Paşa hariç tüm Türk bakanları, ne pahasına olursa olsun bu savaşın dışında kalma düşüncesindeydi. Said Halim Paşa ve savaş karşıtı bazı bakanlar ise Balkan coğrafyasındaki topraklar yeniden geri alınamayacaksa savaşa girmeme düşüncedeydi. Osmanlı bakanlarından bir kısmı ise savaşı Almanya ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun kazanma şansı görülene kadar büyük harpten uzak durma taraftarıydı. Ayrıca bütün Osmanlı bakanları harp sırasında savaşan tarafların kendi aralarındaki çıkar çatışmalarından faydalanma düşüncesindeydi.

Ancak Almanlar bütün gücüyle Osmanlı Devleti'ni savaşa sokmak için kışkırtıyordu. Türk Hükümeti, kendileri için Londra'da inşa edilen 2 savaş gemisinin Britanya tarafından el konulmasını şiddetle protesto etmişti. İstanbul basını da bu konuyu sürekli gündeme getirerek halk arasında bir infial uyandırmıştı.

Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesinde Goeben ve Breslau isimli savaş gemilerinin Rus limanına yaptığı saldırılar etkili olmuştu. Zira bu gemilerin Osmanlı Devleti'ne sığınması kurgusu ve sonrasında İngilizlerin bu gemilerin kendilerine iade edilmesi talebine Osmanlı Devleti'nin ret cevabı vermesinin elbette ki bazı nedenleri vardı.

The Daily Telegraph (Sydney) gazetesi bu duruma dikkat çekmişti. Gazetenin "Türkiye'nin Gidişatı" "Seferberlikteki Kararlar" başlığıyla verdiği haberde Yunanistan'daki Mr. Peapadopoula⁶⁷ ile yapılan bir röportaja yer verilmişti. Haberde: *Türkiye'deki en güçlü parti olan genç Türk subaylarından oluşan İttihat ve Terakki Partisi, Almanlar için güvenilirdir. Türkiye'de şu anda kaç tane Alman subayının olduğunu belirtmek zordur. Fakat biliyorum ki yalnızca İstanbul'da bu sayı 1500 kadardır. İstanbul'daki Osmanlı ordusuna komutanlık eden askeri amir de bir Almandır ve gerçekten Türkiye'nin taçsız kralıdır. Türkler Rusların Boğazlar konusundaki emellerini bilmesine rağmen Türkiye'deki algı İngiliz karşıtıdır. İngilizlere duyulan öfkenin temel nedeni ise bedeli daha önceden peşin olarak*

⁶⁷ Peapadopoula, birkaç yıl önce İstanbul'da manifatura dükkânı açmış ve sonra ticaretten yorulmuş Yunanistan'a geri dönmüş bir esnaftır.

ödenen ve İngilizler tarafından yapılan Osman ve Reşadiye isimli gemilerin bir bahaneyle verilmemesi yüziündendir⁶⁸ denilmekteydi.

Aslında Osmanlı basını açık bir şekilde Almanların yönlendirmesi altında hareket ediyordu. İstanbul'da bulunan Britanya Büyükelçisi Sir Louis Mallet de bu duruma dikkat çekerek payitahttaki bütün gazetelerin Alman Büyükelçiliği tarafından finanse edildiğini ifade etmişti. Osmanlı Hükümetinin Büyük Britanya'yı protestosunun göz boyama amaçlı olduğu açıkça ortadaydı. Zira Türkler tarafını çoktan seçmişti. Ayrıca Türk halkı bu gemilerin satın alma parası için büyük fedakârlık yapmıştı. Bu nedenle Türk halkını Britanya aleyhine kışkırtmak çok da zor olmamıştı. Öte yandan Sadrazam Said Halim Paşa, kendisi iktidarda kaldıkça Osmanlı Devleti'ni, Almanya ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu yanında savaşa girmeye kimsenin ikna edemeyeceğini garanti etmişti.

Haberde verilen bilgilere göre 10 Ağustos 1914 tarihinde Goeben ve Breslau Çanakkale Boğazı'na vardığında İstanbul Hükümeti, kendisinin daha önce parasını ödediği ancak alamadığı 2 savaş gemisinin yerine bu gemilere el koyduğunu ifade etmişti. Bunun üzerine Britanya Alman mürettebatın kendilerine verilmesini veya Almanya'ya geri gönderilmesini istemişti. Bu şartlarda gemilerin Türklerde kalmasına müsaade edileceğini bildirmişti. Osmanlı Devleti Alman mürettebatın gemiden uzaklaştırılacağı vaadinde bulunsa da bunu yapmayacaktı. Üstüne üstlük boğazdaki İngiliz ve Fransız ticaret gemilerine de el koymuştu. Özellikle Breslau kendisi için tehdit olarak gördüğü Fransız gemilerine de zarar vermişti.

İstanbul'da bulunan Britanya Büyükelçisi Sir Louis Mallet; "*Alman gemilerindeki subaylar, Osmanlı Devleti'ni savaşa girme konusunda sürekli kışkırtmaya başladı. General Limon von Sanders ve Alman Büyükelçisi Türkleri sürekli olarak Rusya'ya karşı savaş ilan etmesini istiyor. Goeben ve Breslau isimli savaş gemilerinin Karadeniz'e açılmasını ve Rus limanlarını bombalamasını istiyor. Harbiye Nezareti ise Almanya'nın bu kışkırtmasına mümkün olduğunca direnmeye çalışıyor*" şeklindeki bilgiyi İngiltere'ye aktarmıştı.

Ayrıca Sir Louis Mallet, Enver Paşa'nın Almanya'nın yardakçısı olduğunu, bu nedenle Osmanlı Devleti'nin eline hiçbir savaş mazereti verilmemesi gerektiğini de bildirmişti. Sir Louis Mallet'in bu tavsiyeleri üzerine İtilaf Devletleri de Osmanlı Devleti'nden elde ettikleri kapitülasyonlardan vazgeçme taahhüdünde bulunarak, Türkiye'nin

⁶⁸ *The Daily Telegraph (Sydney)*, "Turkey's Way" "Profits In Mobilising" 19 Kasım 1914, s.5.

bütünlüğünü koruma garantisi vermişti. Bunun için de Osmanlı Devleti'nin tarafsız kalması ve Çanakkale'den geçen ticaret gemilerine müdahale etmeme şartını koşmuştu.

Bununla birlikte Almanya karşıtı bir politika güden Osmanlı Sadrazamı Said Halim Paşa da İngiltere, Fransa ve Rusya'dan oluşan İtilaf Devletleri'ne, Osmanlı'ya verebilecekleri bütün yardımı yapmasını istemişti. Ancak Osmanlı Devleti, her ihtimale karşı boğazları korumak için boğazın her iki yakasına da mayınları döşemeye başlamıştı. Aslında bunu yapan da Almanlardan başkası değildi.⁶⁹

Aslında Said Halim Paşa, savaşta tarafsız kalacaklarını İstanbul'daki Britanya Büyükelçisi Sir Louis Mallet'e defaten ifade etmişti. Ancak Almanlar Enver Paşa'nın yardımıyla savaş hazırlıklarını sürdürmekteydi. Nitekim İmparatorluğun her tarafında insanlar, Britanya aleyhinde savaşa karşı kışkırtılıyordu. Bu arada Osmanlı sınırlarındaki Alman subayları ve erleri Almanya'ya gönderilmek yerine Türk ordusunda görev yapıyordu. Alman Deniz subayları ve erleri de akın akın Osmanlı'ya gelmeye devam ediyordu. Meseleye ilişkin Britanya Büyükelçisi Sir Louis Mallet, Londra'ya çekmiş olduğu telgrafta şunları aktarmıştı: *Bana ulaşan bilgide hiçbir şüphe yoktur ki Çanakkale ve İstanbul Boğazları tamamen Almanlar tarafından kuşatılmış bir bölge olacaktır. Osmanlı Sadrazamı Said Halim Paşa, Alman gemilerinin Osmanlı'ya sığınması ile ilgili hiçbir bilgiye sahip olmadığını ve aynı zamanda Türk Hükümeti tarafından kesinlikle Almanların çağrılmamış olduğunun garantisini verdi.*

Anlaşılan odur ki Said Halim Paşa ile İstanbul'daki İngiliz Büyükelçisi arasında görüş alışverişi vardı ve Büyükelçi, aldığı bilgileri sürekli İngiltere'ye iletliyordu.

Hatta İstanbul'daki İngiliz Büyükelçiliği Almanya'dan sevk edilen savaş mühimmatlarının bile izini sürmüştü. Nitekim bunlar Goeben için 3000 atımlık mermi, Mühimmatıyla beraber 1 adet sahra topu bataryası ve pek çok sayıda ağır obüs bataryaları ve binlerce tüfekti.

Yine The Argus gazetesinin verdiği haberde Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durum ayrıntılı bir şekilde verilmişti. Haberin içeriğinde; 16 Eylül'e kadar Osmanlı donanmasının tamamen Almanların elinde olduğu ve Osmanlı Denizcilik Bakanının ise son derece dirayetsiz olduğu aktarılmıştı. Haberin devamında: *“Oysaki Almanya ve Avusturya-Macaristan Büyükelçileri Goeben ve donanmanın geri kalanını Karadeniz'e göndermeleri hususunda Harbiye Nazırı Enver Paşa'yı ikna etmek için büyük bir çaba sarf ediyorlardı.*

⁶⁹ The Argus, “How Turkey Went To War” “Strange Tale Of German Intrigue”16 Ocak 1915, s.4.

Sadrazamın iddiasına göre ise Osmanlı Devleti'nin böyle niyeti yoktu. Denizcilik Bakanı da aynı düşüncededeydi. Ancak 20 Eylül 1914 tarihinde Breslau ve yanında bulunan 3 küçük gemi Alman Büyükelçiliğinden aldığı emirle Karadeniz'e girdi. Ancak Rus donanması ile bir çatışmaya girmeden geri döndü. Osmanlı Kabinesi'nin kararını hiçe sayarak yapılmış olan bu hareket küçük bir başkaldırıydı. Sadrazam artık kendi evinde aslında bir misafir gibiydi. Zira İstanbul artık silahlı bir Alman kampıydı. Türk Bakanları ve Yabancı büyükelçiler de General Liman von Sanders ve Enver Paşa'nın insafına kalmıştı.”

Bu olaylar üzerine Sir Louis Mallet'in isteğiyle bir İngiliz filosu Çanakkale Boğazı'nı gözlemesi için Eylül ayı sonunda bölgeye geldi. Öte yandan Mısır'a yapılacak bir saldırı gibi gözükken hazırlıklar aslında Türk Hükümetinin herhangi bir talimatı olmadan direk Almanya tarafından gerçekleştiriliyordu. Britanya'ya karşı askeri bir harekât gerçekleştirmek amacıyla Alman subayları, askeri mühimmatlarla birlikte Süveyş Kanalı ve Akabe'ye doğru yola koyulmuştu. Türk Hükümeti, Mısır'ın İngilizler tarafından tahliyesini istedi. Haberde bu hareket, Almanların Türk Kabinesi'ne karşı zaferinin işareti olduğu şeklinde yorumlanmıştı.⁷⁰

Özetle Avusturalya basını Karadeniz Hadisesinden sonra Osmanlı Hükümetinin harbe dair nasıl bir politika izleyeceğini merakla takip etmişti. Yukarıda da verildiği üzere Osmanlı Hükümetinin harbe girme sebeplerini irdeleyerek bunda Alman Hükümetin rolünün ne ölçüde olduğunu belirtmeye çalışmıştır. Dolayısıyla gelişmelere dair haber niteliğini taşıyan en küçük bir bilgiyi dahi gazete manşetlerine taşımıştır.

1.4. Çanakkale Boğazı'nın Stratejik Önemi

Eski Yunanda Hellespont olarak geçen Çanakkale veya Gelibolu Boğazı, Ege Denizi ile Marmara Denizi'ni birbirine bağlayan ve aynı zamanda Avrupa ile Asya'yı birbirinden ayıran bir kanaldır. Tarihsel süreçte Dardanelles adını alan Çanakkale Boğazı, bu adını Biga yarımadasındaki eski bir Yunan şehri olan Dardanus'tan almıştır. Tarihi süreçte ise siyasi askeri ve ekonomik açıdan pek çok faaliyete sahne olmuştur.

Boğazın her iki yakasında da pek çok kale konumlandırılmıştır. Başlıca kıyı kasabaları Gelibolu, Lâpseki, Galata, Kilitbahir ve güçlendirilmiş liman kenti Kale-i Sultaniye (Çimenlik Kalesi)'dir.

Yaklaşık 40 mil uzunluğunda olan boğazın genişliği de 1 ile 5 mil arasında değişmektedir. En dar kısımlarından birisi ise Abidos (Çanakkale) ve Sestos (Kilitbahir) antik şehirlerinin arasındadır. Burası tarihte Büyük Pers Kralı I. Serhas'ın 2395 yıl önce botlarla

⁷⁰ *The Argus*, “How Turkey Went To War” “Strange Tale Of German Intrigue”16 Ocak 1915, s.4.

köprü oluşturduğu yerdir. Boğazın her iki tarafı da güçlü bir şekilde tahkim edilmiştir. Zira burası İstanbul'un anahtarı niteliğindedir.⁷¹

Çanakkale Boğazı'nın batı tarafında hâkim Gelibolu tepeleri bulunmaktadır. Buradan rahat bir şekilde asker sevkiyatı yapmak oldukça güçtür. Boğazın doğu kısmı ise nispeten hafif yükseltilere sahip tepeleri barındırmaktadır. Bu bölge, özellikleri sayesinde asker sevkiyatına daha elverişli görünmektedir.⁷²

Boğaz, Karadeniz havzasında bulunan ülkeler açısından İstanbul Boğazı'yla birlikte Akdeniz'e açılan tek kapı konumundadır. Bununla birlikte Marmara Denizi'ni de Ege ve Akdeniz'e bağlayan tek geçittir.⁷³ Bu özelliği nedeniyle boğaz ticari açıdan hâkim olan devleti avantajlı bir pozisyona getirmiştir. Bununla birlikte bölgeyi savunmak, boğazlara hükmeden devlet için de hayati öneme sahip olmuştur. Bu nedenle tarihi süreçte buraya sahip olan devletler savunma amaçlı olarak bölgede çeşitli kaleler inşa etmiştir. Bizans İmparatorluğu boğazda inşa ettiği kalelerle bölge ticaretini denetim altına almanın yanı sıra geçen gemilerden vergi alarak önemli bir gelir oluşturmuştur. Ayrıca Çanakkale Boğazı'nın ele geçirilmeden İstanbul'un alınmasının zorluğu bu bölgenin stratejik önemini gözler önüne sermektedir.

Osmanlı Devleti hâkimiyeti boyunca boğazları korumak için ciddi önlemler almanın yanında ticareti yönlendirerek önemli bir güç elde etmiştir. Rus İmparatorluğu'nun güçlenerek Karadeniz'e hâkim olmasıyla birlikte ise iki devlet arasında ciddi bir biçimde boğazlara sahip olma mücadelesi ortaya çıkmıştır. Bu hâkimiyet yarışına boğazların stratejik önemi sebebiyle diğer büyük Avrupalı devletler de dâhil olmuştur. Nihayetinde ise I. Dünya Harbi ortaya çıkmış ve boğazlar harp boyunca rakip devletler arasında paylaşılması güç olan stratejik bir bölge olarak belirmiştir. Zira boğazların hâkiminin savaşın galibi olabileceği düşüncesi iki taraf için de vazgeçilemez bir prensip olarak savaş boyunca etkisini sürdürmüştür.

Çanakkale Boğazı'nın stratejik önemine dair yazılar da Avustralya basınında sıklıkla çıkmıştı. Mesela The Sydney Morning Herald gazetesi Karadeniz Hadisesinden hemen sonra Britanya donanmasının Çanakkale'ye yapacağı saldırı öncesinde 5 Kasım 1914'te "Çanakkale Boğazı" başlığıyla bir haber yapmış ve şu bilgileri aktarmıştı: ...Çanakkale Boğazı 47 mil uzunluğunda dar bir şeritten oluşmaktadır. Ege Denizi'ni Marmara Denizi'ne birleştiren

⁷¹ The Argus, "The Dardanelles" 22 Mart 1915, s.9; The Advertiser, "The Dardanelles" 1 Mart 1915, s.6.

⁷² İsmail Utkular, Çanakkale Boğazı'nda Fatih Kaleleri, İstanbul Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Pulhan Matbaası, İstanbul 1953, s. 6.

⁷³ Mete Tuncoku, Çanakkale 1915 Buzdağının Altı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Dizi: XVI, Sayı: 91, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2002, s. 6.

uzun ve dar bir şerittir. Savaş öncesinde Çanakkale Boğazı'nın her iki tarafındaki müstahkemler Türkler tarafından iyi bir şekilde kuvvetlendirildiği rapor edilmiştir. Buna rağmen müstahkemlere yerleştirilen topların tesiri noktasında birtakım şüpheler vardır. Son derece stratejik olan bu boğaz kesinlikle güçlü bir tahkimata oldukça elverişlidir. Alınan bilgilere göre Çanakkale'de Alman yönlendirmesi ile tahkimatlar inşa edilerek hem ağır hem de hafif toplar çeşitli noktalara yerleştirilmişti. Ayrıca boğazın her yerine de mayınlar döşenmişti. 1807 yılında Osmanlı ile İngiltere arasında yapılan savaşta Amiral Sör John Duckworth Türkleri hayrete düşüren bir saldırı planıyla Çanakkale Boğazı'nı geçmeyi başarmıştı. Ancak İstanbul önlerinden geri dönmek zorunda kalmıştı. Dolayısıyla aynı hataya düşülmemesi gerek.⁷⁴

I. Dünya Harbinde İtilaf donanmasının Çanakkale Boğazı'na yapacağı saldırı sonrasında İstanbul ele geçirilecekti. Böylece Büyük Britanya, Fransa, Belçika, Sırbistan ve Rusya gibi 5 ülkenin ihtiyaç duyduğu Karadeniz limanlarında bekleyen hububat serbest kalacak ve Avrupa'nın ihtiyaçları karşılanacaktı. Aynı zamanda Rusya'nın satmak zorunda olduğu petrol gibi değerli varlıklar için de bu yol bir çıkış yolu olacaktı.⁷⁵ Avustralya'nın en tirajlı gazetelerinden olan The Daily Telegraph gazetesine göre Çanakkale Boğazı'nın bombalanması, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasındaki ilk adımdı. Aynı zamanda bu saldırı harekâtının sonuçları Akdeniz'deki bütün dengeleri değiştirecekti.⁷⁶ Hatta The Sydney Morning Herald gazetesindeki habere göre Çanakkale geçildiği takdirde İstanbul da düşecekti. İstanbul düşerse askeri birlikler oraya yerleşecek ve bütün Osmanlı işgal edilebilecekti. Aynı zamanda Osmanlı Devleti saf dışı kalacak ve savaş daha erken bitecekti.⁷⁷

Çanakkale Boğazı'na ilişkin The Daily Telegraph (Sydney) gazetesi de 5 Kasım 1914 tarihinde "Günbegün" başlığıyla verdiği haberde şöyle diyecekti: *...dünyanın büyük doğal limanlarından birisine sahip olan İstanbul çok şanslı bir şehirdir. Nitekim öyle bir stratejik konumdadır ki; hiçbir düşman, deniz yoluyla iki tane çok uzun dar boğazlardan birini yarararak millerce içeriye giremez. Birincisi Karadeniz'den gelinecek olursa Boğaziçi, diğeri ise Akdeniz'den gelinecek olursa Çanakkale Boğazı'dır. Her ikisi de güçlü bir şekilde kuvvetlendirilmiştir. Bunun yanında her ikisi de mayın ve torpidoyla savunmaya uygundur. Aslında savunma yapanların hepsi uykuda değilse, ya da düşmana satılmamışsa veya bir çıkarma birliği bütün mayınları temizleyip, müstahkem mevkiileri ele geçirip onların*

⁷⁴ The Sydney Morning Herald, "The Dardanelles" 5 Kasım 1914, s. 7.

⁷⁵ The Advertiser, "The Dardanelles" 1 Mart 1915, s.6.

⁷⁶ The Daily Telegraph, "The First Step" 5 Mart 1915, s.7.

⁷⁷ The Sydney Morning Herald, "Dardanelles" 13 Mart 1915, s.17.

*savunmalarını kırmadığı sürece, bu boğazların geçilmesi fiziksel olarak asla ve asla mümkün değildir.*⁷⁸

Avusturalya basını Çanakkale Boğazı'nın stratejik önemine dair haberlere yer verirken özellikle boğazın buğday ve diğer gıda maddelerinin Avrupa ve Rusya'ya sevkinde mühim bir rol oynadığını vurgulamıştı. Osmanlı Devleti'nin boğazları kapatması doğal olarak İtilaf Devletleri'ni güç duruma sokmuştu. Hatta Türk Hükümeti 1914 Kasım'ına kadar savaşa girmemiş olmasına rağmen ağustos ayından beri boğazlardan geçerek Rus limanlarından yüklenip Avrupa'ya götürülecek olan milyonlarca İngiliz sterlini değerindeki buğdayla yüklü gemilerin boğazlardan geçmesine müsaade etmemiş ve savaşa girmesiyle birlikte de bu gemi ve buğdaylara el koymuştu.⁷⁹

The Register gazetesi de bu duruma dikkat çekerek “*Boğazlarda Türkler tarafından el konulan İngiliz, Fransız ve Rusya'ya ait 70 kadar ticaret gemisinin olduğu tahmin edilmektedir*” iddiasında bulunmuştu⁸⁰ The Advertiser gazetesi de; Rusya'nın buğdayını ihraç edemediği gibi Avrupa'nın da buğday sıkıntısı yaşadığını aktarmıştı. Haberin devamında; Buğday fiyatları Avrupa'da son derece arttı. Bu nedenle İtilaf Devletleri'nin boğazları geçip Rusya buğdaylarını alması her iki taraf içinde son derece önemliydi. Öte yandan İngiliz ve Fransızların gerçekleştirdiği deniz harekâtı, çoğu modern tipte olan muharebe gemilerinin de denenmesi için çok güzel bir fırsat olarak görülebilir⁸¹ denilecekti.

Görüldüğü üzere Çanakkale Boğazı'nın geçilmesi birçok önemli sonuçlar doğuracaktı. Dolayısıyla her iki taraf için de Çanakkale hayati bir önem taşıyordu.

Öte yandan buğday ile ilgili yaşanan sıkıntı sadece Avrupalı devletleri değil binlerce km uzaktaki Avustralya'yı da etkilemişti. Nitekim The Register gazetesinin haberinde özellikle Melbourne piyasasında buğday fiyatlarının güçlü bir şekilde artmaya devam ettiği ve buğday alış fiyatınının 8.74 pound, Tohumluk orta kalite buğday fiyatınının ise 7,03 pound olduğu aktarılmıştı. Aynı haberin devamında da; İtilaf Devletleri Filosu'nun Çanakkale Boğazı'nı küçük de olsa geçememe endişesinin buğday fiyatlarını çok fazla etkilemeyeceği, bir iki aylık gecikme olsa da Rus buğdaylarının Avrupa limanlarına gideceği ifade edilmişti.⁸² Gazete haberi meseleyi iyimser açıdan değerlendirse de Avustralya'nın Adelaide şehrinde savaş başladığından beri buğdayın fiyatı oldukça artmıştı. Öte yandan Çanakkale Boğazı'nın

⁷⁸ *The Daily Telegraph (Sydney)*, “Day By Day” 5 Kasım 1914, s. 4.

⁷⁹ *The Argus*, “Commercial Intelligence” 2 Mart 1915, s.10.

⁸⁰ *The Register*, “Forcing The Dardanelles” 1 Mart 1915, s.6; *The Argus*, “Commercial Intelligence” 2 Mart 1915, s.10; *The Register*, “Forcing The Dardanelles” 1 Mart 1915, s.6.

⁸¹ *The Advertiser*, “Dardanelles Forced” 1 Mart 1915, s.7.

⁸² *The Register*, “The Wheat Markets” 2 Mart 1915, s.4.

geçileceği şeklindeki haberlerin gelmesi sonrasında bile buğday fiyatlarında bir değişiklik olmamıştı. The Register gazetesi “Buğday fiyatlarının artmasındaki bir diğer önemli sebep de İtalya ve ABD’nin gereğinden fazla buğday satın almalarıdır”⁸³ diyecekti.

The Register gazetesi 4 Mart 1915 tarihli haberinde: “İngiliz ve Fransız gemilerinin Çanakkale Boğazı’nı geçip oradaki müstahkem mevkiileri zapt etmeleri şartıyla sayısız Rus buğday kargosu Karadeniz’den ve boğazlardan geçerek İngiltere ve Fransa’ya doğru yolunu bulacaktır”⁸⁴ diyerek sorunun çözümünün kesinlikle Çanakkale Boğazı’nın alınması olarak gösterecekti. Aynı gazetede “Buğday Piyasaları Sessiz” başlığıyla verilen haberde de; “Londra piyasası Salı günü sıkıcı ve sıradandı. Çanakkale Boğazı’ndan ticaret gemilerinin geçip Rus limanlarından buğdayı Avrupa piyasalarına götürebilmesi için, deniz filolarının boğazı kesinlikle ele geçirmesi gerekmektedir. Melbourne piyasalarında herhangi bir değişiklik yok”⁸⁵ denilmişti.

Öte yandan İtilaf Devletleri’nin Çanakkale’de bombardımanı başlatması haberinin Chicago’da duyulması buğday fiyatlarını düşürmüştü. Zira Amerika, İngiliz donanmasının çok rahat bir şekilde boğazları geçip Rus buğdaylarına ulaşacağını ve Avrupa’da buğday bolluğunun olacağını düşünmüştü.⁸⁶ Zaten Avrupa’nın batısında tüketilmesi düşünülen, 10 milyon kilo ağırlığında buğday çeşitli Rus limanlarında bulunmaktaydı. Ancak Çanakkale Boğazı’nın kapatılmasından dolayı Rus buğdayının Avrupa’ya taşınması mümkün olmamıştı.⁸⁷

Görüldüğü üzere Avustralya basınında çıkan haberlerde buğday fiyatlarının yüksekliği genel anlamda Çanakkale Boğazı’ndaki operasyonların başarısızlığına bağlanmıştı.⁸⁸

Öte yandan Çanakkale Boğazı’nın geçilmesi sonrasında Osmanlı Devleti saf dışı kalacak ve İngiltere sömürgelerine giden yolun güvenliğini sağlayacaktı. Bu nedenle de Çanakkale Boğazı’nın alınması elzemdi. The Daily Telegraph gazetesi de Sen Petersburg’da çıkan Russkoe Slovo isimli gazetede verilen haberi sütunlarına taşımış ve Çanakkale probleminin çözülmesi sonrasında Süveyş Kanalı’nın hâkiminin İngilizler olması gerektiğini

⁸³ *The Register*, “Trade And Finance” 9 Mart 1915, s.5.

⁸⁴ *The Register*, “Regulating Food Prices” 4 Mart 1915, s.4.

⁸⁵ *The Register*, “Wheat Markets Quiet” 4 Mart 1915, s.8.

⁸⁶ *The Argus*, “Friday March 5 1915” 5 Mart 1915, s.6.

⁸⁷ *The Argus*, “Britain’s Food Supplies” 25 Mart 1915, s.7.

⁸⁸ Ekmeğin şu anda pahalı olmasının sebeplerinden birisi de Osmanlı Devleti’nin İstanbul ve Çanakkale Boğazı’nı kapatarak dar kanalı mayınlamasıdır. Bu durum Müttefik Kuvvetler’in boğazları geçmesini zorlaştırdığı gibi Rus limanlarında bulunan Buğdayın da Avrupa pazarına girişini engellemiştir. Şayet bu durum gerçekleşmiş olsaydı, buğday fiyatları da şu an çok daha düşük fiyatlar da olabilirdi. Detaylı bilgi için bkz. *The Register*, “Trade And Finance” 26 Mart 1915, s.6.

ve Bağdat Demiryolu'nun da uluslararası bir teşebbüse dönüştürülmesi gerektiğini aktarmıştı.⁸⁹ The Telegraph de “Çanakkale Boğazı ele geçirildiği takdirde; Süveyş Kanalı İngiliz denetimine geçecek, aynı zamanda Berlin Bağdat Demiryolu hattı da uluslararası bir komisyona bırakılacak”⁹⁰ diyecekti.

1.5. Osmanlı Donanmasının Genel Durumu

Osmanlı Devleti Balkan Harbi'nin getirdiği yıkımı atlatamadan I. Dünya Harbi ile karşı karşıya kalmıştı. Bu durum Osmanlı kara ordusundan daha çok donanmasını etkilemiştir. Yönetimi elinde bulunduran İttihat ve Terakki Cemiyeti orduyu yapılandırmada Alman uzmanlardan destek alırken benzer bir durum donanmada da yaşanacaktır. Alman Amiral Souchon bunun bir örneğidir. Bununla birlikte harbin hemen öncesinde rakiplerinden biri olan İngilizlere savaş gemisi siparişi de verecektir. Ancak Osmanlı Devleti'nin çabalarına rağmen Osmanlı donanması istenilen seviyeden çok uzak bir yapıda harbe girmek zorunda kalmıştır.

Harbin başlangıcında Osmanlı donanması; 3 muharebe gemisi, 2 kruvazör, 2 torpido kruvazörü, 8 muhrip, 10 torpidobot, 17 gambot, 17 motor gambot, 3 mayın gemisi ve çeşitli tipteki yardımcı gemilerden oluşmaktaydı.⁹¹ İngiliz donanması'nın takibinden kaçarak Çanakkale Boğazı'ndan geçen ve Osmanlı Devleti'ne sığınan Goben ve Breslau gemileri de donanmada yer almıştır. Türk donanmasına katılan Goben ve Breslau gemilerinin komutasına Alman donanması Akdeniz Filosu komutanı Amiral Souchon getirilirken ikinci Komutanlığı'na Yarbay Arif Bey getirilmiştir. 9 Eylül 1914 tarihinde ise gemiler ve mürettebat yeniden teşkilatlandırılmıştır.⁹²

Goben ve Breslau gemileri Osmanlı donanması'na önemli ölçüde güç katmıştır. Meseleye ilişkin The Express and Telegraph gazetesi de bu duruma dikkat çekerek; “*Türkiye tek başına güçlü bir deniz gücüne sahip değildi. Ancak Goeben ve Breslau sayesinde etkili bir muharebe gücüne sahip olmuştur. Bu gemilerin her biri 6 adet 11 inçlik ve 8 adet 4.1 inçlik toplar taşımaktaydı. Dolayısıyla Goeben'in dengi veya onun üstesinden gelebilecek bir gemi yoktu*” şeklindeki tespitlerde bulunmuştu. Ayrıca gazete haberinde Britanya'nın Akdeniz'e

⁸⁹ The Daily Telegraph, “British Property” 3 Mart 1915, s.9.

⁹⁰ The Telegraph, “After The War” 3 Mart 1915, s.6.

⁹¹ Mirliva Sedat, Boğazlar Meselesi ve Çanakkale Deniz Savaşı'nda Türk Zaferi, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2007, s. 140.

⁹² Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları, VIII, Ankara, 1976, s. 27.

hükmedebilmek ve Çanakkale Boğazı'nı izleyebilmek için bölgede çok fazla gemi bulundurmak zorunda olduğu uyarısında da bulunmuştu.⁹³

Goben; 23,000 ton ağırlığında, 27 mil sürate ulaşabilen, 186,1 m uzunluğunda, 29,53 m genişliğinde, 1050 mürettebata sahip bir gemiydi. Breslau'nun ise 4550 ton ağırlığı, 28 mil sürati, 138,7m uzunluğu, 13,50 m genişliği vardı.⁹⁴ Goben ve Breslau gemileri yeniden teşkilatlandırılma kapsamında Yavuz ve Midilli isimlerini almıştır. Bu iki gemi ile birlikte Hamidiye, Mecidiye, Peyk-i Şevket ve Berk-i Satvet kruvazörleri Karadeniz'de görevlendirilmiştir.⁹⁵

Özellikle Goeben ve Breslau savaş gemilerinin Osmanlı himayesine girmesinden sonra Osmanlı donanması'nın ve askeri yapısının özellikleri Avusturya basının da sıklıkla konu edilmiştir. Nitekim The Argus gazetesinde yer alan haberde; *“Balkan Savaşı'nın başında Türk ordusu Alman subaylarının eliyle tam anlamıyla yeniden yapılanma sürecinden geçtiği düşünülüyordu. Mareşal Von Der Goltz Paşa ve mahiyetindeki 20 subay Osmanlı ordusunda yeni bir modernizasyon yapmaya başladı. Bu nedenle Osmanlı ordusunda Almanlara sempati duyan ve bağlı olan birçok ast rütbeli subay mevcuttu. Bir Askeri Komite oluşturularak Türk ordusunun büyük oranda teşkilatlanması tamamlandı. Kısaca Türk ordusunun modernizasyonu Alman sistemine göre uyarlandı. Ancak seferberlik süreçleri yavaştı. Bunun yanında iyi eğitilmiş Türk subaylarının sayısı çok azdı. En son haberlere göre barış durumundaki asker sayısı 281.658 idi. Bunun yanında 250.000 yedek asker ve 200.000 ilk ihtiyat birliği bulunmaktaydı. Bu genç müstahfiz ve ikinci ihtiyat birliklerinin tümüyle beraber bu sayı 1.000.000 üzerinde olacaktı. Bunlardan 750.000'i tam eğitilmiş askerlerden oluşuyordu. 1913'ün sonunda Türk donanmasında 13.000 erat ve subay bulunmaktaydı. Ekim 1913'ün sonunda inşa edilmiş ve edilmekte olan savaş gemilerinden 4'ünün yapımı tamamlanmış ve 1'inin yapımına devam ediliyordu. 2 Korumalı kruvazör, 2 Torpido gemisi, 15 Gambot, 8 Destroyer, 16 Torpido botu bulunmaktaydı.”*⁹⁶ denilerek Osmanlı Devleti'nin kara ordusuna ve deniz gücüne değinilip Türk kuvvetlerinin genel yapısı değerlendirilmiştir.

Siparişi 1911 yılının sonuna doğru Barrow'daki Vickers firmasına verilen söz konusu Reşadiye isimli gemi 3 Eylül 1913'te denize indirilmişti.⁹⁷ Reşadiye gemisinin genel

⁹³ *The Express and Telegraph*, “Britain and The War” 1 Ekim 1914, s. 3.

⁹⁴ Ozan Tuna, a.g.t. 2014, s. 125.

⁹⁵ Bu görevlendirilmenin ana sebebi Ege'de İtilaf donanmasının harekâtına benzer biçimde Rus donanmasının Karadeniz'de benzer bir çıkarma harekâtı yapma olasılığının göz önüne alınmış olmasıdır. Bkz.: İskender Tunaboşlu, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yavuz (Goeben) Zırhlısı, Deniz Basımevi, İstanbul, 2006, s. 51.

⁹⁶ *The Argus*, “The Dardanelles Forts” 5 Mart 1915, s. 7.

⁹⁷ *The Argus*, “The Dardanelles Forts” 5 Mart 1915, s. 7.

özellikleri ise şöyleydi; 1130 mürettebat kapasitesine sahip, 25.250 ton ağırlığında, 10 adet 3,5 inçlik topu, 2 adet denizaltı torpidosu ve 2 adet 3 inçlik uçaksavar silahı bulunan bir gemidir. İngiltere'ye sipariş edilen diğer bir gemi olan “Sultan Osman” ise Reşadiye'ye göre daha büyüktür. İngiliz donanmasının en büyük gemilerinden olan Quenn Elizabeth sınıfı bir savaş gemisidir. Bu geminin genel özellikleri ise; 27.500 ton ağırlığında, 204,7 m uzunluğu ve 27,1 m genişliği olan, saatte 22 mil gidebilen bir gemidir. Geminin 14 adet 30,5 cm, 20 adet 15 cm topları ve mitralyözleri bulunmaktadır. Osmanlı donanmasına bir miktar güç katacak bu gemilere İngiliz hükümeti harbin hemen başında el koymuştur. İngiliz hükümeti Reşadiye gemisine Erin, Sultan Osman gemisine de Agincourt ismi vererek donanmasına dâhil etmiştir.

Bu iki gemi siparişinin yanı sıra Cemal Paşa'nın Bahriye Nazırlığı döneminde yine donanmayı güçlendirmek adına çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimlerden biri “Fatih Sultan Mehmet” adında bir geminin siparişidir. Armstrong-Vickers şirketine bu gemi ile beraber 4 adet torpidobot ve 2 adet de denizaltı siparişi verilmiştir. Fransa'daki Chantier Noumand adlı şirkete ise 6 destroyer, Creuzat şirketine de 2 denizaltı siparişi verilmiştir.

Fransa'ya sipariş edilen destroyerlerin genel özellikleri; 23 mil hızında, 5 adet 10 cm'lik ve 6 adet 5,33 cm'lik topu bulunan gemilerdir. Sipariş edilen denizaltılar su altında 8,5 mil hıza sahipti. Bu denizaltıların komutanlığına Yüzbaşı Mehmet Şükrü ve Yüzbaşı Mehmet Nail'in getirilmesi planlanmaktaydı. Ancak bu denizaltılara 3 Ağustos 1914'de hem İngiltere hem de Fransa el koymuştur.⁹⁸

Görüldüğü üzere Osmanlı Devleti I. Dünya Harbinde denizlerde oldukça güçsüz bir durumdadır. Bunun farkında olan Devlet yöneticileri bu eksikliği giderebilmek için birçok girişimde bulunmuştur. Ancak harbe giren devletler ticari ilişkileri bir kenara bırakarak hem gemileri teslim etmemiş hem de ödenen paralara el koymuştur. Bu vaziyet altında Osmanlı Devleti Çanakkale Boğazı'nı başarılı bir şekilde savunarak oldukça güç bir mücadeleyi başarıyla yürütmüştür.

1.6. İtilaf Donanmasının Genel Durumu

I. Dünya Harbi başlarında İngiliz ve Fransız Genelkurmayı'nın çözmesi gereken en önemli problemlerden biri de müttefikleri Rusya'ya yardım göndermek olmuştur. Bu sorunu çözmek üzere İtilaf donanması harekete geçmiştir. Buradaki amaçlar ise Çanakkale'den geçirilerek İstanbul'un düşürülmesiyle birlikte Osmanlı Devleti'nin saf dışı bırakılması ve

⁹⁸ Ozan Tuna, “Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Türk Harp Filosunun Durumu (1912-1914)”, *On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Tarih Ana Bilim Dalı, Samsun, 2014, s. 106-116.

Rusya'nın savaşa devamı için elzem olan yardımın ulaştırılması olmuştur. Harekât için hazırlanan İtilaf donanmasının ana unsurunu İngiliz donanması oluşturmuştur. İngiliz donanmasının komutasına da savaştan hemen önce Winston Churchill getirilmiştir. Churchill, donanmanın korunması için oldukça önemli bir inisiyatif almıştır. Savaşın hemen başında donanmayı hükümetin izni olmadığı halde Almanların karşısından çekerek korunaklı bir limana götürmüş ve donanmanın savaşın başında yıpranmasını önlemiştir. Bununla birlikte Osmanlı Devleti'nin İngiltere'ye parasını ödeyerek sipariş verdiği Reşadiye ve Sultan Osman gemilerinin teslim edilmesini de engellemiştir.⁹⁹ Bu gemileri teslim etmeyerek hem İngiliz donanmasına kuvvet katmış hem de rakip devletin güçlenmesinin önüne geçmiştir.

Fransız donanması da ellerindeki en iyi gemilerini Çanakkale önlerinde gerçekleştirecek savaş için göndermişti. Ancak Fransa, donanma açısından İngiliz kadar etkin bir güce sahip değildi.

Bunun yanında İtilaf donanmasına Rus İmparatorluğu da katkıda bulunmak istemiştir. Ancak Çarlık Rusya'sının içinde bulunduğu güç durum bu düşüncüyü hayata geçirmeyi zorlaştırmıştır. İngilizlerin İstanbul'a yerleşebilme ihtimaline karşı şartlarını zorlayan Çarlık Rusya'sı en iyi gemilerinden biri olan Askold savaş gemisini gönderebilmiştir. Ancak İtilaf donanmasına katılmasına rağmen Çanakkale Muharebeleri'nde etkin bir rol oynamamıştır.¹⁰⁰

İtilaf donanmasına yakından bakılacak olunursa dönemin en güçlü savaş gemisi olan sekiz adet 15-inçlik topa sahip *Queen Elizabeth* ve ağır kruvazör olarak sınıflandırılabilir olan, ancak mevcut operasyon için daha uygun haliyle bir savaş gemisi olarak görülebilecek, sekiz adet 12-inçlik topa sahip *Inflexible* adlı gemi donanmada yer alıyordu. Donanmadaki diğer savaş gemilerinin modern gemiler karşısında genel itibariyle modası geçmiş olsa da birçoğunda dört adet 12-inçlik silahlar bulunuyordu. *Agamemnon* ve *Lord Nelson* adlı gemiler ise on adet 9.2-inçlik silahlarla donatılmıştı ve gemilerin tamamı kullanışlı yardımcı silah ve cephane taşıyordu. Ayrıca birkaç tane kruvazör, yeterli sayıda bir muhrip filosu, mayın tarayıcı ve diğer küçük gemiler de bulunuyordu. Tüm donanma Amiral Carden komutasındaydı. Her türden çok sayıda gemi ikmal malzemesi ve cephane toplanmış, hava gözetleme düzenlemeleri yapılmış, topçulara yardımcı olması için ayrıntılı büyük ölçekli haritalar hazırlanmıştı. Mayınlı bölgelere konumuna ilişkin doğal olarak kesin bilgiler mevcut olmasa da boğazları koruyan kıyı savunma kuvvetlerinin silah ve cephanesine ilişkin bilgiler

⁹⁹ David Fromkin, Barışa Son Veren Barış Epsilon Yay. 2016, s.51.

¹⁰⁰ Cemalettin Taşkıran, "18 Mart Çanakkale Deniz Savaşı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 25, S. 73, 2009, s. 29.

göz önüne alındığında harekât için her şey yeterli görünüyordu ve harekâtlar başladığında da bunun genel olarak doğru olduğu ortaya çıkmıştı.¹⁰¹

İtilaf donanmasının genel durumu da Avusturalya basınında sıklıkla yer almıştı. Donanma miktarı ve gücü tam olarak bilinmemekle beraber mevcuda ilişkin bir tablo okuyucuya aktarılmıştı. The Sydney Morning Herald gazetesinin haberinde şu bilgiler aktarılmıştı: “*Müttefik Kuvvetler’e ait filonun İstanbul’a ulaşmasının başka bir yolu kalmamıştır. Tek yol boğazları geçmektir. Çanakkale Boğazı’na yapılan ilk operasyonlarla elde edilen başarılar da göstermektedir ki artık İngiliz ve Fransız gemileri İstanbul’u bombalayacaktır. Müttefik Kuvvetler’in kesin kuvvetini net olarak bilmiyoruz. İngiliz Deniz Kuvvetleri’nden gelen mesajda; muharebe kruvazörleri filosuyla onlara eşlik eden küçük filolar ve güçlü bir Fransız gemi filosundan bahsedilmiştir. Bu gemiler şunlardır:*

İngiliz Gemileri					
Gemi Adları	Ağırlığı	Adet	Boyut	Adet	Boyut
Queen Elizabeth	27.500 ton	8	15’inç	12	6’inç
Inflexible	17.250 ton	8	12’inç	16	4’inç
Agamemnon	16.350 ton	4	12’inç	10	9.2’inç
Irresistible	15.000 ton	4	12’inç	12	6’inç
Majestic	14.900 ton	4	12’inç	12	6’inç
Cornwallis	14.000 ton	4	12’inç	12	6’inç
Vengeance	12.950 ton	4	12’inç	12	6’inç
Albion	12.950 ton	4	12’inç	12	6’inç
Triumph	11.200 ton	4	10’inç	14	7.5’inç
Fransız Gemileri					
Suffren	12.527 ton	4	12’inç	10	6.4’inç
Bouvet	12.007 ton	2	12’inç	2	10.8’inç
Charlemagne	11.108 ton	4	12’inç	10	5.5’inç
Gaulois	11.105 ton	4	12’inç	10	5.5’inç

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere filoda en az 8 adet 15’inçlik top ve 46 adet 12’inç, 2 adet 10.8’inç 4 adet 10’inçlik, 10 tane 9.2’inçlik, 14 tane 7.5’inçlik, 82 tane 6’inçlik

¹⁰¹ Major-Genaral Sir C. E. Callwell, K.C.B, *Campaigns And Their Lessons, The Dardanelles*, Constable and Company LTD. London 1919, s. 14.

ve 28 tane 5.5'inçlik top mermileri vardır. *Queen Elizabeth* ise birinci sınıf bir gemidir. Üzerinde 15'inçlik topları vardır. *Vengeance*, *Irresistible* ve *Albion* gibi gemiler 12 yaşın üzerindedir. Ancak bu gemiler dahi muazzam vuruş gücüne sahiptir.”¹⁰² Bunlara ek olarak belirtilmesi gereken Çarlık Rusya'nın gönderdiği 6 bin ton ağırlığında 183 mm boyutunda 12 topu bulunan bir gemidir.¹⁰³

The Daily Telegraph, “İmparatorluğun En Güçlü Savaş Gemisi” başlığıyla verdiği haberde de *Queen Elizabeth*'in bir resmini aktarmış ve resmin altında 15 inçlik toplara sahip süper zırhlı savaş gemisi, H.M.S. (Her Majesty's Ship- İngiltere Kraliyet Gemisi-Majestelerinin Gemisi) *Queen Elizabeth* denilmişti. Haberin içeriğinde ise; *Queen Elizabeth* isimli süper zırhlı savaş gemisinin varlığından dünyanın Çanakkale cephesinde haberdar olduğu ifade edilmekteydi. Zira Çanakkale Boğazı'nın dış tarafındaki kalelerin bombalanmasında en etkin rolü oynadığı haberinin dünyaya resmi olarak duyurulmasıyla insanlar *Queen Elizabeth* isimli savaş gemisinden haberdar olmuştu.

Queen Elizabeth gemisinin yapımı 1914 yılında Portsmouth Limanında tamamlanmıştı. Britanya İmparatorluğu'nun ve dünyanın en güçlü savaş gemisi olan *Queen Elizabeth* aynı zamanda dünyanın en güçlü silahlandırılmış deniz aracıydı. Mr. Churchill İngiliz Parlamentosunda *Queen Elizabeth* için şu ifadeleri kullanmıştı: “*Queen Elizabeth*'in ana cephanesi 8 adet 15 inçlik top ve en son tip muazzam silahlardan oluşmaktadır.” Gerçekten de *Queen Elizabeth*, o günkü koşullarda dünyanın en güçlü gemisiydi. Neredeyse ağırlık olarak bir tonluk mermiyi 12 mil uzaklığa kadar fırlatabiliyordu. Torpido bot saldırısına karşı çarpışabilmek için de 16 adet 6 inçlik seri atış yapabilen toplara sahipti. Bu toplar Sir John Jellicoe'nun savaş gemisi *Iron Duke* adlı muharebe gemisinde olduğu gibi çifter çifter doldurulabiliyordu. Bu gemi petrole çalışıyordu ve 25 knot hıza sahipti.¹⁰⁴

The Register gazetesi ise türünün şimdiye kadarki en hayranlık uyandıran gemisi olarak ifade ettiği *Queen Elizabeth*'in muhteşem isabetli atışlarını, 15 inçlik toplarını ve 1 ton ağırlığındaki mermileri 8-10 mil arasındaki mesafelere kadar fırlatabildiğini ve hızlı bir şekilde modern tahkimatları yok edebildiğini belirtmişti.¹⁰⁵

The Sydney Morning Herald gazetesinde, Savaşa Katılan Gemilerin Bazıları başlığıyla verilen haberde; üç dört yeni geminin daha savaşa katıldığı bilgisi aktarılmıştı. Haberin devamında; “*Ocean*, *Canopus*, *Swiftsure* ve *Cornwall* (İngiliz) ile *Askold* (Rus) gemileri de

¹⁰² *The Sydney Morning Herald*, “War Notes”, 1 Mart 1915, s. 9.

¹⁰³ Cemalettin Taşkıran, a.g.m. 2009, s. 29.

¹⁰⁴ *The Daily Telegraph*, “Empire's Most Powerful Warship” 3 Mart 1915, s.11.

¹⁰⁵ *The Register*, “Men And Guns” 9 Mart 1915, s.4.

listeye eklenmiştir. Ocean ve Canopus gemileri 12.950 tonluk kardeş Dretnot zırhlı muharebe gemileridir. Bu gemiler 4 tane 12'inç ve 12 adet 6'inçlik eski model toplarla donatılmıştır. Swiftsure isimli muharebe gemisi ise Çanakkale Boğazı'nda aynı zamanda muharebeye katılan Triumph adlı geminin kız kardeşidir. Bu iki gemi Şili Hükümetinin emriyle inşa edilmiş ama 1904 yılında tamamlanmadan evvel İngiltere tarafından devralınmıştır. 11.800 tonluk olan gemi silah donanımıyla da müthiş bir gemidir. Bu gemi 4 tane 10'inçlik, 14 tane 7.5'inçlik topla donatılmıştır. The Cornwall adlı zırhlı kruvazör 9.800 tonluk olup 14 tane 6'inçlik top taşır. Bu gemiler hâlihazırda Çanakkale Boğazı'ndaki operasyonlara katılmıştır. Askold ise 5.905 tonluk, 12 adet 6'inçlik top taşıyan 2. Sınıf bir Rus kruvazörüdür"¹⁰⁶ denilecekti.

Donanmaya dâhil edilebilecek bir İngiliz Mayın Tarama Filosu da bulunmaktaydı. Bu Filo 21 adet sıradan balıkçı teknesinden oluşmaktaydı. Bu teknelerin motorları orijinal kalmış ancak metal levhalarla kıyıda gelecek silah atışlarına karşı kuvvetlendirilmişti. Lakin neredeyse 4 deniz mili hızına kadar ulaşabilen akıntıya karşı, takılan metal levhaların ağırlığı gemilerin hareketlerini çok kısıtlamış, bu durum dezavantaj oluşturmuştu.¹⁰⁷

Görüldüğü üzere İtilaf donanması içinde İngiliz donanması önemli bir yer tutmaktadır. Bu durumun İngiltere için oldukça maliyetli olduğu düşünülebilir. Ancak durum sanılanın aksine İngiliz Hükümetini mali olarak zorlamamıştır. Bunu Avusturalya basınında faaliyet gösteren The Register ve The Sydney Morning Herald gazetelerinin haberlerinden anlıyoruz. Haberlerde; "*Ortalama ordu için günlük masraf bir buçuk milyon pound iken denizlerde yani donanmada ise günlük masraf 400 bin pound olarak ifade edilmişti. Britanya Hükümeti bu durumdan son derece memnun gözükmekte zira bu masrafları fazlasıyla karşılayabilecek güçte gözüküyor.*"¹⁰⁸ denilerek İngiliz Hükümetinin donanma maliyetinden ziyade kara ordusunun maliyetinden sıkıntıda olduğu ortaya atılmaktadır.

Avusturalya basınının tirajlı gazetelerinden The Daily Telegraph gazetesinin gazete sütunlarına taşıdığı haberinde de Çanakkale Muharebeleri öncesinde İtilaf donanmasının genel durumuna değinildiğini görmekteyiz. Haberde ayrıca Türk savunmasının işe yaramayacağı öngörüsünün hâkim olduğu da görülmektedir. Hatta gazete, Türk ordusunun İtilaf donanmasıyla baş edemeyeceğini ve bunun içinde çok az bir vaktinin kaldığını

¹⁰⁶ *The Sydney Morning Herald*, "Some Of The Ships" 5 Mart 1915, s.9.

¹⁰⁷ Piotr Nykiel, Minesweeping Operation in the Dardanelles (February 25-March 17, 1915) ss. 1-12, Londra 2004, s. 2.

¹⁰⁸ *The Register*, "Cost Of The War" 3 Mart 1915, s. 9; *The Sydney Morning Herald* "Summary" 3 Mart 1915, s. 1.

belirterek bir nevi İtilaf donanmasının galibiyetinden emin bir tavır sergilemiştir. Gazetenin haberi şöyledir; “*Bu sabah tekrar ele alınan Çanakkale Boğazı bombardımanına ilişkin rapor modern yüksek patlayıcı mermiler ile saldırıya maruz kalan tahkimatların işe yaramazlığını sergilemektedir. Kırk yıldır zapt edilemez olarak görülen durumun pratik olarak gerçekte birkaç saat içerisinde yakılıp kül edilebileceği, aynı zamanda Müttefik Kuvvetleri top ateşinin isabet hassasiyetinin ve mermilerin tesirinin kanıtıdır. Ayrıca, daha evvelden savaşa hazır olarak bildirilen İngiltere Kraliyet gemilerine kaptan George P.W. Hope komutasındaki Queen Elizabeth eklenmelidir. Queen Elizabeth Kraliyet Deniz Kuvvetleri'nin en modern muharebe gemisi olup 1914 yılı sonuna doğru yapımı tamamlanmış ve donanmaya katılmıştır. 10 tane 15 inçlik o muazzam toplarından açılan ateş birkaç saat içerisinde paramparça olan Seddülbahir tahkimatlarına yoğunlaşmıştır. Şu ana kadar İngilizlerin gerçekleştiren tek kayıpları, vefat eden 4 ve yaralanan 8 askerdir. Cuma günü yeterli bölgede mayın temizleme tamamlanmış ve İngiliz muharebe gemileri, Albion, Majestic ve Vengeance Dardanos Kalesine (Fort Dardanos) saldırmıştır. Dardanos Kalesi seri atış yapabilir 5.9 inçlik 4 adet Krup topu ile donatılmıştı. Ayrıca savaş gemileri Çanakkale Boğazı'nın Asya tarafında yeni inşa edilmiş birkaç top bataryasını da bombaladı. Almanlar başkentin korunması için buraya yoğun bir şekilde ağır toplar yerleştiriyor ve aynı zamanda Üsküdar bölgesinin karşısında bulunan Adalar'da tahkimatlar inşa ediyorlar. Fakat İtilaf Devletleri Filosu'nun ağır top ateşleri ile imkânlar dâhilinde nasıl baş edebileceklerini görmek zordur çünkü bu bakımdan onlardan üstün durumdadır ve aynı zamanda yüksek patlayıcıların kullanımı da fiiliyatta karadan yapılan saldırıdan koruyacaktır. Türklere silahları bırakması çağrısında bulunmaya çok az gün kalmıştır diyebiliriz.*¹⁰⁹

İtilaf donanmasının genel durumu göz önüne alındığında dönemin en güçlü gemilerinin Ege Denizi'nde toplandığı ve Çanakkale'yi ele geçirmeye yöneldiği görülmektedir. Avusturalya basınından anlaşıldığı üzere basın İtilaf donanmasının kolay ve zahmetsizce bölgeyi ele geçireceğini düşünmektedir. Çanakkale Muharebeleri öncesinde genel kanaat da bu yöndedir.

¹⁰⁹ *The Daily Telegraph*, “Progress of the War” 1 Mart 1915, s. 7.

1.7. Avusturalya Basınında Balkan Devletleri'nin Tutumu

1.7.1 Yunanistan'ın Tutumu

Çanakkale Deniz Muharebeleri'nin en ateşli döneminde İtilaf Devletleri bir taraftan da yeni müttefikler elde etmeye çalışıyordu. Avusturalya basın da henüz savaşa girmemiş olan Balkan devletlerinin İtilaf Devletleri safında yer alması amacıyla birçok haber yapmıştı. Zira Avusturalya basınında özellikle Balkan devletlerinin İtilaf Devletleri safında savaşa gireceği yönünde tahrik ve teşvik edici haberlere sıkça rastlamaktayız.

Avusturalya basını bir yandan Balkan Devletleri'nin durumunu ele alırken öte yandan Çanakkale Boğazı'nda vuku bulan harekâtın İtalya ve Balkan Devletleri'ne olan etkisini ele almıştı. Örneğin, *The Advertiser* gazetesinin 5 Mart 1915 tarihli haberinde; İtalyanların da Çanakkale Boğazı'na gerçekleştirilen harekât sırasında Müttefik Devletler'in yanında katıldığı bilgisi verilerek bu gelişmenin Balkanlarda yer alan Romanya, Yunanistan ve Bulgaristan gibi devletler için de öncü rolü üstleneceği ve onları da Müttefik Devletler yanında savaşa teşvik edeceği bilgisini vermişti. Haberin devamında boğazların geçilmesi durumunda Karadeniz limanlarında muazzam derecede bulunan buğdayın İngiliz ve Fransız limanlarına akacağı da ifade edilmişti.¹¹⁰

Nitekim sözü edilen gazetede yer alan “*Çanakkale'nin Alınması ile Savaş Bitecektir*” başlığıyla verilen haberde özellikle Yunan Hükümetinin Müttefik Devletler safında hareket etme niyetinde olduğu bilgisi verilmişti.¹¹¹ Bu sırada Yunanistan'da Kralın başkanlık ettiği kabine toplantısında Türkiye'deki durumun tartışıldığı ve gerçekleşecek olan toplantıya 5 eski Yunan Başbakanının da katılması kararı çıktığı¹¹² aktarılmıştı.

Nihayetinde düzenlenen toplantıda Yunan Kralı Konstantin, Başbakan M. Venizelos'un İtilaf Devletleri yanında savaşa girme önerisini reddetti. Bu nedenle Venizelos Hükümeti istifa etmişti.¹¹³ *The Register* gazetesinde de aynı habere atıfta bulunularak şöyle denilmiştir: *Kral Konstantin'le Venizelos kabinesi arasında Yunanistan'ın savaşa girip girmemesi konusunda keskin bir anlaşmazlık olmuş ve Venizelos kabinesi istifa etmiştir. Bugün gelen bir telgrafa göre; yeni bir hükümetin kurulmasında zorluk yaşanmaktadır.*¹¹⁴ Yine benzer bir haber de *The Daily Telegraph* gazetesinde verilmişti. Habere göre Britanya

¹¹⁰ *The Advertiser*, “The Dardanelles” 5 Mart 1915, s.6.

¹¹¹ *The Advertiser*, “Battleships In The Dardanelles” 5 Mart 1915, s.7.

¹¹² *The Daily Telegraph*, “Progress Of The War” 5 Mart 1915, s.7; *The Daily Telegraph*, “Progress Of The War” 5 Mart 1915, s.7.

¹¹³ *The Advertiser*, Position Of Greece, 9 Mart 1915, s.7; *The Register*, “Panic In Constantinople” 9 Mart 1915, s.5.

¹¹⁴ *The Register*, “Friends Of The Allies” 10 Mart 1915, s.6.

Deniz Kuvvetleri'nin Çanakkale Boğazı'ndaki saldırıları arttıkça Yakın Doğu kazanı da kaynama noktasına yaklaşıyordu. Hem Bulgar Hem de Romanya ordularında hareketlenmeler başlamıştı. Kral Konstantin Venizelos'un Müttefik Kuvvetler tarafında savaşa katılma politikasını uygun görmediği için Venizelos hükümeti Yunanistan'da istifa etmişti.¹¹⁵

The Daily Telegraph gazetesinde yer alan habere göre Müttefik Kuvvetler yanında Yunanistan'ın savaşa girmesi düşüncesinde olan ve bu nedenle de kral ile uyuşmazlık yaşayan Yunan Başbakanı M. Venizelos istifa etmişti. Eski Başbakan Venizelos, Yunan halkının savaş lehine tezahürat yaptığı Atina sokaklarında çılgınca alkış yağmuruna tutulmuştu.¹¹⁶

Venizelos'un istifası üzerine Yunan kralı, 1906-1911 yıllarında başbakanlık yapan M. Alexander Zaimis'e hükümeti kurma görevini vermişti. Zira M. Zaimis ise Yunanistan'ın tarafsızlığını desteklemekteydi.¹¹⁷

The Argus gazetesinde verilen habere göre Yunan kralı savaş noktasında tarafsızlıktan yana bir politika takip etse de Yunanistan'da halk savaş yanlısı gösteriler yapmaktadır. Haberde, Çanakkale Boğazı'nda İtilaf Devletleri'nin ilerleyişi Bulgaristan ve Romanya'da büyük bir sevinçle karşılandığı ifade ediliyordu.¹¹⁸ Öte yandan gazetenin bir diğer haberine göre Yunan kralı Alman İmparatorunun kız kardeşi ile evli olduğu için savaş esnasında Alman İmparatoru, Yunan kralı ile sürekli görüşerek savaşa girmemesi noktasında kendisine telkinlerde bulunuyordu.¹¹⁹

Yunanistan'da olan bitenler krize dönüşmüştü. Nitekim 8 Mart tarihli Atina kaynaklı habere göre, mevcut krizi gözden geçirmek amacıyla kral Meclis'in toplantısına başkanlık etmişti. Toplantıda Venizelos Meclis'e atfen Balkan Devletleri üzerine Avusturya-Alman ilerleyişini vurguladıktan sonra ne Avusturya'nın ne de Almanya'nın Yunan menfaatlerine uygun bir teklifte bulunmadıklarını, oysa İtilaf Devletleri'nin Yunan menfaatlerine uygun hareket ettiğini bu nedenle savaşa İngiltere'nin yanında girilmesi gerektiğini ifade etmişti. Eşi Alman Kayzeri'nin kız kardeşi olan Yunan Kralı ise Venizelos'un argümanlarına rağmen sürdürülmekte olan tarafsızlıktan yana bir politika takip etmeye karar vermişti. Toplantının ardından basın açıklaması yapan Venizelos, Meclis'in 4/5'inin İtilaf Devletleri yanında savaşa

¹¹⁵ *The Daily Telegraph*, "The Seething Near East" 9 Mart 1915, s.6.

¹¹⁶ *The Daily Telegraph*, "War Fever" "Crisis in Greece" 9 Mart 1915, s.7.

¹¹⁷ *The Advertiser*, Position Of Greece, 9 Mart 1915, s.7; *The Register*, "Panic In Constantinople" 9 Mart 1915, s.5.

¹¹⁸ *The Argus*, "Greeks Want War" 9 Mart 1915, s.7.

¹¹⁹ *The Argus*, "Wednesday March 10 1915" 10 Mart 1915, s.8;

girme konusunda kendisine destek verdiğini açıklamıştı. Venizelos, Yunan halkının da büyük gösteriler yaparak İtilaf Devletleri yanında savaşa girilmesini istediğini ifade etmişti.¹²⁰

The Daily Telegraph gazetesinde verilen habere göre Kral Konstantin'in Venizelos'a itirazının altında şu gerçek yatmaktadır: *Konstantin'in şu ana kadar ki tutumu Alman taraftarlığı yönünde olmuştur. Konstantin'in eşi Alman Kayzer'inin kız kardeşidir. Yani Prusya Prensesi Sophia'dır.*¹²¹

Sözü edilen akrabalık bağları üzerine The Register ve The Sydney Morning Herald gazetelerinde yer alan haberde: *Kraliçe Sophia Alman İmparator'unun kız kardeşidir. Yunanistan'ın da Türkiye ve Bulgaristan'a karşı son gerçekleştirdiği askeri seferlerden sonra bir dinlenme ve toparlanmaya ihtiyacı vardır. Kral tarafsızlığı sürdürme arzusundadır ve Kayzer ile olan kişisel dostluğunu korumak adına elinden geleni yapmak hususunda kararlıdır. Kral Venizelos¹²² Kabinesinin İtilaf Devletleri'ne olan sempatisi karşısında durarak tehlikeli sulara yüzmektedir¹²³* denilerek Yunan Kralı bir bakıma tehdit ediliyordu. Gazete haberinin devamında Yunanistan 1821-1829 yılları arasında Osmanlı Devleti'ne karşı yapmış olduğu bağımsızlık mücadelesine de değinilerek, bu mücadelede özellikle İngiltere, Fransa ve Rusya'nın yardımlarının son derece önemli olduğu vurgulanarak, büyük harpte de Müttefik Devletler safında yer alması gerektiği belirtiliyordu.

Haberin devamına göre Osmanlı ile Yunanistan arasındaki ilişkiler Balkan barışından beri artan bir şekilde gerilmektedir. İttihat ve Terakki Balkan Savaşları'nda kaybetmiş olduğu toprakları yeniden ele geçirmek için ant içmiş durumdadır. İzmir ve Trakya da bulunan Rumlara karşı Türklerin barbarca muameleleri sürekli olarak iki ülke arasındaki ilişkileri kopma noktasına getirmiştir.

Bu sırada İngiltere ve Fransa'nın deniz harekâtları İzmir ve Çanakkale'de şiddetle devam ediyordu. Habere göre bu girişim Yunan idealarını gerçekleştirmek için müthiş bir fırsattı. Şayet nüfusunun büyük bir kısmı Rum olan Osmanlı Devleti yıkılırsa Helen medeniyeti de özgürlüğüne kavuşacaktı. Bu sırada Atina'daki herkes heyecan içindeydi. Bu

¹²⁰ *The Advertiser*, A Popular Hero, 9 Mart 1915, s.7; *The Daily Telegraph*, "The Seething Near East" 9 Mart 1915, s.6.

¹²¹ *The Daily Telegraph*, "The Seething Near East" 9 Mart 1915, s.6.

¹²² M. Eleutherios Venizelos, 1864 yılında Girit adasında doğmuştur. Atina Üniversitesinde Hukuk eğitimi almıştır. 24 yaşında Girit Meclisine seçilen M. Venizelos 1896'da ihtilale katılmıştır. Ertesi sene Girit Ulusal Meclisinin başkanı olmuştur. Akabinde kendisine Yunan Dışişleri Bakanlığı görevi verilmiştir. 1905 yılında Yunan Başbakanı olan Venizelos, bu nedenle uzun süre Yunanistan'da sözü geçen biri olmuştur. Detaylı bilgi için bkz. *The Advertiser*, A Popular Hero, 9 Mart 1915, s.7.

¹²³ *The Register*, "Friends Of The Allies" 10 Mart 1915, s.6; *The Sydney Morning Herald*, "Forcing The Dardanelles" 5 Mart 1915, s.8.

durumda Yunanistan'ın vatansever düşüncelerle Müttefik Devletler yanında katılmasını gerektiriyordu. Politik çıkarlar ve savaşın sonunda bölünecek Osmanlı topraklarında hak sahibi olabilmek için Yunanistan'ın savaşa bir an önce girmesi gerekmekteydi.¹²⁴

Haberinde devamında Londra'da Yunanistan Bakanı, M. Gennadius'un şu konuşmasına yer verilmektedir: “Biz Yunanistan olarak İngiltere'ye yalnızca sempati duymuyoruz, aynı zamanda bu büyük harpte İngiltere'nin davasına kesinlikle kendimizi adadık. Çünkü biz İngiltere'nin davasının iyi ve adil olduğuna kanaat getirdik. İnanıyoruz ki aynı zamanda küçük ulusların bağımsızlık ve özgürlüklerinin sürdürülmesi için gereklidir. Son ana kadar bu politikaya bağlı kalma niyetindeyiz.”

Öte yandan gazete haberinde; Emekli Başbakan M. Venizelos'un 181 parlamento oyunun 150'sini aldığı ve Atina'da en popüler ve güvenilir devlet adamı olduğu için en kısa sürede görevinin başına geri geleceği ve ulusal iradeyi yerine getireceği temennisinde bulunulduğu¹²⁵ iddia edilmişti.

Avusturya basınında Yunanistan'da meydana gelen siyasi gelişmeler ile Kral ve Venizelos'un harp konusundaki tutumlarına dair çokça haberlere rastlamak mümkündür. Nitekim meseleye ilişkin The Daily Telegraph'da yer alan haberde: “Sınırlı bir özerkliğe sahip olan Girit'in birkaç yıl önce Başkanlığını yapan Venizelos, Girit'ten Atina'ya gitmiş ve Atina Meclisi'ne seçilmiştir. Atina'da hızlı bir şekilde liderlik vasıflarını gösteren Venizelos kısa sürede parlamıştır. Anayasa'nın gözden geçirilmesi için çağrılan Venizelos Atina Ulusal Meclisi'nin oluşturulmasında lider rol üstlenmiştir. 1910 yılında hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Takip eden yılda gerçekleşen meclis seçimlerinde tarafların oylarının 7/6'sını alarak meclise yeniden seçilmiştir. Venizelos her zaman ordunun güvenine sahip olmuştur. Bu nedenle Kral onu görevden alamamıştır. Venizelos Yunan halkı için büyük bir liderdi. Zira döneminde Yunan Milliyetçiliğinin savunucusu ve sözcüsü olarak nitelendirilmekteydi. Venizelos, Kral tarafından zorla istifa ettirilmişti. Bu nedenle halkın Milliyetçi duygularını tatmin etmek gerekmekteydi. (Venizelos dolayısıyla Halk Türklerle savaşmak istiyordu.) Yakın gelecekte Yunanistan'da dramatik olayların olması muhtemeldi. En son haberler şunu açıkça göstermektedir. Yunanistan'daki halk ezici bir çoğunlukla Kral'ın karşısında Venizelos'un yanındadır.¹²⁶

¹²⁴ *The Register*, “Friends Of The Allies” 10 Mart 1915, s.6; *The Sydney Morning Herald*, “Forcing The Dardanelles” 5 Mart 1915, s.8.

¹²⁵ *The Register*, “Friends Of The Allies” 10 Mart 1915, s.6; *The Sydney Morning Herald*, “Forcing The Dardanelles” 5 Mart 1915, s.8.

¹²⁶ *The Daily Telegraph*, “The Seething Near East” 9 Mart 1915, s.6.

8 Mart 1915 tarihli Paris kaynaklı Petit Parisien isimli gazeteden alınan haberde: Yunanistan Türk limanı İzmir'in hâkimiyetini arzu etmektedir. Şayet Yunanistan İtilaf Devletleri yanında savaşa katılırsa bu isteği büyük ihtimal yerine getirilecektir. Yunan gazetelerinin büyük kısmı da Hükümetin istifasının Yunanistan'ın savaşa girmesini erteleyeceğini ancak İtilaf Devletleri yanında savaşa girmesini önleyemeyeceği yorumunda bulunmuştu.¹²⁷

Meseleye ilişkin Venizelos Roma'da bir gazete muhabirine vermiş olduğu demeçte şunları itiraf etmişti: Savaş başladığı andan beri Müttefik Devletler Yunanistan'a iki kez Sırbistan'a yardımcı olmak için asker göndermesi talebinde bulunmuştur. Fakat Bulgaristan devletinin tutumu nedeniyle Yunanistan bu talebe olumlu cevap vermemiştir. Çanakkale Boğazı'ndaki harekâtlar başladığında İtilaf Devletleri resmi olarak Yunanistan'ın İtilaf Devletleri yanında savaşa girip girmeyeceğini araştırmıştı. Venizelos İzmir'in kendilerine verilmesi karşılığında Sırbistan'a 50.000 asker gönderebilecekleri teklifinde bulunmuş ancak bu teklif İzmir'in savunulmasının son derece imkânsız olduğu düşüncesiyle Yunan Kraliyet Konsülünde reddedilmişti.¹²⁸

Nitekim "Tarafsız Güçler" "İtilaf Devletleri'nin Yunanistan'a Teklifi" başlığıyla verilen haberde: İngilizler Venizelos'a kendi yanlarında savaşa girmesi noktasında telkinlerde bulunmuştu. Bu amaçla Yunanistan'dan Sırbistan'a askeri yardım göndermesi için 2 defa girişimde bulunmuştu. Bulgaristan'ın tutumu dolayısıyla Yunanistan buna çok da sıcak bakmamıştı. Aslında Yunanistan'da Kral Konstantin ile Venizelos arasında çatışma yaşanmaktaydı. Kral savaşa girmeme taraftarıydı. Venizelos ise İzmir'in kendilerine verilmesi karşılığında 50 bin asker gönderebileceğini ifade etmişti. Öte yandan Yunan Meclisi ise İzmir'in savunulmasının Yunanistan tarafından yapılamayacağını düşündüğü için Venizelos'un düşüncesine karşı koymuştu. Gunaris kabinesi Yunanistan'ın Balkanlar'da zaferlerle dolu savaşlarından ötürü uzun bir barış ve huzur sürecine ihtiyacı olduğu düşüncesindeydi. Bu yüzden de tarafsızlık politikası güdüyordu.¹²⁹

Avustralya basınında aktarılan haberlerden de anlaşılacağı üzere Avustralya, Yunanistan'ın İtilaf Devletleri yanında savaşa girmesini istiyordu. Yunanistan'daki Kral Konstantin ise Almanya ile olan akrabalık bağları ve Yunanistan'ın böyle bir savaşa

¹²⁷ *The Advertiser*, Greece Covets Smyrna, 9 Mart 1915, s.7.

¹²⁸ *The Daily Telegraph*, "Twice Invited" "Greece And Intervention" 18 Mart 1915, s.7; *The Telegraph*, "Ex-Premier's Statement" 18 Mart 1915, s.6.

¹²⁹ *The Register*, "Greece Approached" 18 Mart 1915, s.7; *The Argus*, "Neutral Powers" Allies Offer To Greece" 18 Mart 1915, s.9.

sürdürebilme gücü olmadığı için tarafsız kalma yolunu tercih etmişti. Basında yer alan haberlerde enteresan olan bir diğer bilgi de İzmir'in Yunanistan'a vaat edilmesiydi. Hatta gazeteler, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yaşayan Rum nüfusunun da Türk nüfusundan fazla olduğu iddiasını erken dönemlerde ortaya koymuştu.

1.7.2. Bulgaristan'ın Tutumu

Bulgaristan'ın harpte hangi safta yer alacağı da önem arz etmekteydi. Zira Çanakkale'de gerçekleşen harekâtlar Bulgaristan'ın düşüncelerini de etkiliyordu. Bulgaristan, II. Balkan Savaşı dolayısıyla Yunanistan'a büyük düşmanlık gütmekteydi. Bu nedenle Bulgarların yardımıyla Avusturya'nın Selanik'e bir çıkarma yapması Balkan uluslarına ölümcül bir darbe vuracaktı. Bu nedenle Bulgaristan çok yakında seçimini yapmak zorunda kalacaktı. Bulgaristan'ın tarafsızlığını bozmasına neden olacak tek şey kendisinin hayati menfaatlerine yapılacak bir müdahaleydi. Bu olay da Müttefik Devletler'e karşı İstanbul'un artık başarılı bir şekilde savunulamayacağı kesinleştiğinde meydana gelecekti. İstanbul'un düşüşü Balkan Devletleri'ni savaşın içine çekecek, bu durum aynı zamanda İtalya'yı da savaşa sokacaktı.¹³⁰

The Argus gazetesinde “Bulgaristan İzlemede” başlığı ile verilen haberde *Bulgaristan Çanakkale Boğazı'ndaki harekâtları büyük bir ilgiyle izliyor. Sofya'dan gelen haberde, Almanya'nın boğazlara gelmesiyle birlikte İtilaf Devletleri'nin Çanakkale'yi geçmesinin imkânsız olduğu bilgisi veriliyordu. Eğer Çanakkale Boğazı İtilaf donanması tarafından geçilirse Osmanlı Devleti, Anadolu'da Konieh veya İconium'a (Konya) doğru geri çekilmek zorunda kalacak*¹³¹ deniliyordu.

The Daily Telegraph gazetesinin 5 Mart tarihli haberine göre Çanakkale Boğazı'nda gerçekleşen harekât ile ilgili bilgiler, Sofya'ya ulaşmış ve Sofya'nın Almanlara olan inancında büyük hayal kırıklığı yaratmıştı. Zira Bulgarlar Almanların boğazları koruyacağı inancındaydı.¹³²

Çanakkale Boğazı'nda müstahkem mevkilleri bombalayan Müttefik Filosu savaş gemileri ve kanaldan mayınları temizleyen trol tekneleri tarafından şimdiye kadar kazanılan

¹³⁰ *The Daily Telegraph*, “The Seething Near East” 9 Mart 1915, s.6.

¹³¹ *The Argus*, “The Dardanelles Foits” 5 Mart 1915, s.7.

¹³² *The Telegraph*, “Military Expedition” 5 Mart 1915, s.4; *The Daily Telegraph*, “Progress Of The War” 5 Mart 1915, s.7.

başarı Bulgar ve Romanyalılarda müthiş bir coşkuya neden olmuştur.¹³³ Romanya 500 bin kişiden oluşan askeri gücünü seferber etmiştir.¹³⁴

The Register gazetesinde verilen haber de ise: eğer Bulgarlar Romanya ile uğraşmak yerine gücünü Trakya'yı tekrar kazanmak için sarf ederse Marmara Denizi'ndeki Rhodosto Limanı (Tekirdağ) dâhil, Avrupa'da Türklere kalan bütün toprakları ele geçirebilirdi. Elbette ki İstanbul hariç tutulacaktı. Zira İstanbul Avrupalı devletler kontrolünde bağımsız ve tarafsız bir liman olacaktı¹³⁵ denilerek Bulgarlar toprak vaadiyle İtilaf Devletleri yanına davet ediliyordu.

The Daily Telegraph gazetesinde yer alan bir haberde de şunlar ifade edilmişti: “Türklerin Avrupa'dan çekilmesi Balkan uluslarının menfaatine olacaktır. Zira bu uluslar geçmişte Türk Sultanlarının zulümlerine maruz kalarak acı bir tecrübe edinmişlerdir. Şu ana kadar savaşa girmeyerek tarafsız bir politika takip eden ve kararsız kalan Balkan ulusları artık bu politikalarından vazgeçecek ve Müttefik kuvvetler yanında savaşa girecektir. Müttefik Kuvvetler bütün güçsüz ulusların şampiyonları olarak bundan sonraki süreçte Balkan Devletleri'nin desteğini alacaktır. Hatta Bulgaristan'daki devlet adamları dahi savaştaki tarafsızlığını Müttefik Kuvvetler lehine değiştireceğinin ipuçlarını vermeye başlamıştır. Kral Ferdinand ve onun Bakanları savaştaki tarafsız tavrını değiştirecek gibi gözüküyor.”¹³⁶

Elbetteki bu haberde gerçeği yansıtmayan ve İtilaf Devletlerini şirin göstermeye çalışan propaganda nitelikli bir haberdir.

The Sydney Morning Herald gazetesinde yer alan haberde Bulgaristan'ın durumu hakkında şunlar ifade edildi: Kral ve Stambulovistler (Demokrat Parti destekçileri)¹³⁷ Başbakan Dr. Radoslavoff'u bertaraf etmişlerdir. Çünkü Radoslavoff, Türkiye karşıtı tavır takınarak Edirne'nin işgalini istemişti. İtilaf Devletleri daha birkaç hafta öncesine kadar Bulgarlara kesin bir şüpheyle bakıyordu. Bulgar Kralı güçlü bir şekilde Alman hayranıydı. Fakat bunun yanında Bulgaristan diğer Balkan ülkelerine karşı da büyük bir kızgınlık besliyordu. II. Balkan Savaşı'nın neticesi nedeniyle özellikle de Romanya'ya büyük bir

¹³³ *The Register*, “Massacres” 9 Mart 1915, s.5; *The Advertiser*, “Joy in Bulgaria And Romania”, 9 Mart 1915, s.7.

¹³⁴ *The Register*, “Friends Of The Allies” 10 Mart 1915, s.6.

¹³⁵ *The Register*, “Friends Of The Allies” 10 Mart 1915, s.6.

¹³⁶ *The Daily Telegraph*, “The Seething Near East” 9 Mart 1915, s.6.

¹³⁷ Eski Bulgaristan Başbakanı Stambulov'un destekçileri için kullanılan bir tabir.

kızgınlığı vardı. Zaten Bulgaristan'ın kızgın olduğu Balkan ülkeleri de Müttefik Kuvvetler'e meyilliydi.¹³⁸

The Argus gazetesi de benzer bir haberi sütunlarına taşımıştı. Haberde: Bulgaristan'ın sıkı bir tarafsızlık politikası gütmesine rağmen içeride savaş aleyhtarı ve taraftarı gruplar bulunmaktaydı. Kral Ferdinand da Panslavist bir politika takip eden Bulgaristan Başbakanı M. Radoslavoff'u görevden almıştı. Zira Radoslavoff, Balkan Savaşı'nda kaybedilen Edirne'nin yeniden alınabileceğini, bu sebeple Osmanlı karşısında savaşa İtilaf Devletleri yanında girilmesi gerektiğini savunmuştu. Buna mukabil Kral Ferdinand Almanya ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nu karşısına almak istemiyordu.¹³⁹

The Daily Telegraph gazetesinde yer alan 20 Mart tarihli haberde ise şu ifadeler yer verilmişti: Bu hafta süregelen olaylar küçük Balkan Devletleri'nde bir hareketlenmeye neden olmuştur. Amiral Sackville Carden komutasında olan Müttefik Devletler zırhlı filosunun Çanakkale Boğazı boyunca saldırıları şiddetli bir şekilde devam etmektedir. Paskalya bayramına kadar İstanbul'un ele geçirileceği ümit edilmektedir. Müttefik Kuvvetler'in Çanakkale Boğazı'ndaki bu başarılı ilerleyişi güneydoğu Avrupa'nın hemen her yerinde duyulmuştur. Hatta bu haberler Yunanistan'da da duyulmuş ve Alman yanlısı olan Kral'a rağmen Yunan halkı tarihi düşmanları olan Türk topraklarının bir kısmının kendilerine verileceğinin ümidine kapılmışlardır. Bu haberler Bulgaristan'ın tarafsızlığını da etkileyecek gibi gözüküyor. Nitekim Bulgar makamları Bulgaristan'ın menfaatleri doğrultusunda hareket edeceklerini ifade ederek, kendilerine en iyi teklifi sunacak olan tarafta olacaklarını söylemeye başlayıp ordusunu hazırlamaya çoktan koyuldu. Bulgaristan için belki Edirne'den Türkler atılacak, belki de Kavala ve Serez alınacak, hatta o can atılan Selanik'in kapıları da açılacaktır. Ya da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile 8 aydır savaşmakta olan yorgun ve bitmiş olan Sırbistan topraklarını alacaktır. Boğazın en dar kısmının Queen Elizabeth tarafından bombalandığı haberleri İstanbul'un yakın zamanda alınacağını habercisidir. Bu durum Balkanlardaki bazı devletler için endişe uyandırırken bazı devletler içinde yeni umutlara kapılmalarına neden olmuştur. Müttefik güçlerin görevi, belki büyük güçlerin Balkanlarda bağımsızlığını kazanan bu küçük ulusları yemesini engellemek değil ama bu küçük ulusların birbirlerini yemesini engellemektir.¹⁴⁰

¹³⁸ *The Sydney Morning Herald*, "Bulgaria's Position" 11 Mart 1915, s.7.

¹³⁹ *The Argus*, "Neutral Powers" Allies Offer To Greece" 18 Mart 1915, s.9.

¹⁴⁰ *The Daily Telegraph*, "Italy and The Balkan States" "Liberty For Little Peoples" 20 Mart 1915, s.10.

Görüldüğü üzere Bulgaristan'ın savaşa girme ihtimali taraflar için son derece önem arz etmişti. Meseleye ilişkin Osmanlı Devleti ve Almanya da çaba sarfetmişti. Hatta The Register'da verilen habere göre Almanya Bulgaristan'ın tarafsız kalması için Bulgaristan'a rüşvet vermeye bile çalışmıştı.¹⁴¹ Hatta Londra kaynaklı "Tarafsızlığın Bedeli" başlığıyla verilen haberde; The Exchange Telegraph Company's ajansının Sofya muhabirinin bildirdiği üzere: General Von der Goltz, Bulgaristan'ın tarafsızlığı karşılığında Bulgaristan'a Midye Enez hattını teklif etmek için görevlendirilmişti.¹⁴² Buna rağmen görüşmeler esnasında Bulgaristan ile Avusturya-Macaristan ve Almanya'nın yetkilileri arasındaki ilişkiler sözde gerilmişti.¹⁴³

Öte yandan The Daily Telegraph gazetesi de büyük bir Bulgar birliğinin Edirne yakınlarında toplandığı bilgisini iddia ediliyordu. Haberin devamında: bir başka ordunun ise Filibe yakınlarında olduğu ifade ediliyordu. Bu durum karşısında Türkler tahkimatlarını yapma konusunda acele ettiği, Edirne'den Sofya'ya gelen insanların ise Edirne'de tam bir anarşi durumunun hâkim olduğunu belirttikleri aktarılıyordu.¹⁴⁴ Aynı meseleye ilişkin The Daily Telegraph gazetesinde yer alan Cenevre kaynaklı Bükreş'ten gelen sansürlenmiş haberde de; Bulgar saldırısından korkan Türklerin alelacele Marikeul-Lule Burgaz hattını tahkim etmekte olduğu aktarılmıştı.¹⁴⁵ Elbetteki bu Avustralya basınındaki bu haberlerde gerçeği yansıtmıyordu. Zira haberin yapıldığı tarihe bakacak olursak Çanakkale Deniz muharebeleri 10 gün önce bitmişti ve İtilaf Donanması büyük bir yenilgi almıştı. Dolayısıyla Bulgaristan'ın Osmanlı Devletine saldırma gibi bir düşüncesi olamazdı.

The Daily Telegraph gazetesinde yer alan habere göre Bulgaristan'ın savaşa Müttefik Kuvvetler safında girme kararını vermesi Balkanlardaki puslu havayı tamamen ortadan kaldıracaktı. Bulgaristan şayet Müttefik Devletleri'n yanında savaşa katılırsa, Yunanistan ve Romanya da arkasını sağlama almış olacaktı.¹⁴⁶ Ayrıca İtilaf donanmasının boğazları geçmesi halinde bile kara kuvvetlerinin İstanbul'u işgal etmesi gerekecekti. Bununla birlikte karar anında, Çanakkale Boğazı başarılı bir şekilde zorlanabilirse, Yunanlıların veya Bulgarların ordularını Osmanlılara karşı savaşa hazırlayacakları ve filo ile birlikte İstanbul'a yürüyecekleri yaygın bir kanaat olarak kabul edilmişti.¹⁴⁷ Ancak Müttefiklerin

¹⁴¹ *The Register*, "Turkey's Troubles" 29 Mart 1915, s.6.

¹⁴² *The Daily Telegraph*, "The Price Of Neutrality" 29 Mart 1915, s.7.

¹⁴³ *The Daily Telegraph*, "Bulgaria" 30 Mart 1915, s.9.

¹⁴⁴ *The Daily Telegraph*, "Turkey's Doom" 29 Mart 1915, s.7.

¹⁴⁵ *The Daily Telegraph*, "Bulgaria Moving" 29 Mart 1915, s.7.

¹⁴⁶ *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 30 Mart 1915, s.9.

¹⁴⁷ Keith T. Duncan, "Linking Operations To Strategy And Tactics In The Dardanelles" Newport, R.I. ss. 1-24, Haziran 1996, s.3.

Yunanistan'dan kara ordusunu iş birliği için tedarik etmesini bekledikleri söylendi; ama bu hiçbir zaman doğrulanmadı.¹⁴⁸

1.8. Çanakkale Deniz Muharebeleri'nde Propaganda Faaliyetleri

“Günümüzde bireylerden toplumlara, hükümet dışı örgütlerden devletlere kadar birçok uluslararası aktörün kullandığı, günlük hayatımızın birçok alanında sıklıkla karşılaşılabileceğimiz propaganda kavramı,¹⁴⁹ geçmişten günümüze kadar popüler bir ikna aracı olarak kullanılmaya gelmiştir.”¹⁵⁰

Bu nedenle propaganda psikolojik harbin en önemli silahlarından birisidir.¹⁵¹ Elbette ki propagandanın değişik vasıta ve yöntemleri vardır. Çanakkale Deniz Muharebeleri'nde de gerek İtilaf Devletleri gerekse Osmanlı Devleti, propaganda amacıyla belli yöntemler kullanmıştır. Bunun yanında teknik donanım açısından İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti'nden çok daha üstün imkânlarla sahiptir. Ancak buna rağmen İtilaf Devletleri de savaş esnasında broşür, beyanname ve mektup gibi araçları kullanmıştır.¹⁵² Bu argümanları da genel anlamda uçak ve balonlar yoluyla karşı tarafa ulaştırmaya çalışmıştır.

Bir diğer propaganda aracı da basın yayın organlarıdır. Özellikle taraflar gerek kendi kamuoylarını gerekse dünya kamuoyunu istedikleri gibi yönlendirmek amacıyla basına sansür uygulayarak sadece istedikleri haberlerin basına düşmesini veya duyulmasını sağlamıştır.

Daha öncede ifade ettiğimiz üzere Çanakkale Deniz Muharebeleri savaşın genel seyri açısından son derece önemli bir tarihte başlamış ve gerçekleşmiştir. Zira bu cephedeki savaşların sonucu I. Dünya Harbinin genel seyrini değiştirecektir. Bununla birlikte savaşın gerçekleştiği 1915 yılının ilk aylarında Balkan ülkelerinin hangi tarafta savaşa katılacağı da henüz netlik kazanmamıştı. Bu nedenle Avustralya basınında çıkan haberlerde Balkan

¹⁴⁸ J. Bernard Walker, “Twelve Months of the Great Naval War” *Scientific American* C:113, No:6, ss.108-109, 127-128, 7 August 1915, s.127.

¹⁴⁹ “Şahıs ve/veya kurumlar tarihin eski devirlerinden beri hedefleri olarak belirledikleri grupların kendileri gibi düşünmesini ve hareket etmesini istemiştir. Bu amaçla yapılan faaliyetlere de propaganda ismi verilmiştir. Bir diğer deyişle, propaganda, bir grubun düşünce ve tutumları üzerinde belge, bilgi, ideoloji ve görüşler yoluyla etkide bulunarak istenilen yöne çekmeyi arzulayan ikna odaklı bir iletişim türüdür.” Cafer Ulu, “Çanakkale Muharebeleri Sırasında Basının Propaganda Aracı Olarak Kullanılması: Harp Mecmuası Örneği” *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı* Yıl: 10, Sayı: 12, ss. 61-83, Bahar 2012, s.77-78.

¹⁵⁰ Eren Alper Yılmaz, “I. Dünya Savaşı Süresince İtilaf Devletleri Tarafından Uygulanan Propaganda Yöntemleri” *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ss.65-74, Sayı: 35, Ağustos 2015, s.66

¹⁵¹ Hamit Pehlivanlı, “Çanakkale Muharebeleri Sırasında Müttefiklerin Propagandası ve Karşı Propaganda” *ATAM Dergisi*, C.7, Sayı: 21, ss.535-552, 1991, s.535

¹⁵² Yani radyosu olmayan düşmana karşı radyo ile yayınlar yapmak mantık dışıdır. Hamit Pehlivanlı, a.g.m. 1991, s.537.

Devletleri de hedef seçilerek bir takım propagandavari haberler yapılmıştır. Bu bölümde Çanakkale Deniz Muharebeleri esnasında Avustralya basınında yer alan ancak genel anlamda gerçeği yansıtmayan veya yönlendirme amaçlı yapılmış haberler aktarılmaya çalışılacaktır.

Mart ayında İtilaf donanmasının Çanakkale Boğazı'na saldırıları iyice artmıştı. The Advertiser gazetesi de Fransız kaynaklı haberi 1 Mart 1915'te gazete sütunlarına "İstanbul'da Panik" başlığıyla vermişti. Haberde; Dün birkaç Türk Torpido Botu, Çanakkale Boğazı'nda Nara geçidinde keşif yaparken Müttefik donanmasına ait gemileri görünce hızlı bir şekilde geri çekilerek ortadan kaybolmuştur. Türk müstahkem mevkiilerinin ağır bir şekilde tahribata uğraması nedeniyle İstanbul'da genel bir panik havası hâkimdir. Türkler birçok kayıp vermiştir. Verilen kayıplar Türk resmi makamları tarafından da resmen kabul edilmiştir, denilmiştir. Ayrıca The Daily Telegraph gazetesi de İngiliz ve Fransız bayraklarının boğazın girişindeki Türk müstahkem mevkiilerine çekildiği şeklinde bilgiyi paylaşarak okuyucularına duyurmuştu.¹⁵³

Aynı gün yayınlanan The Daily Telegraph gazetesi de "Çanakkale Boğazı Geçiş için Zorlanmakta" başlığıyla verdiği haberde; İngiltere Başbakanı Bay Gladstone'un 1876'da gerçekleştiremediği, ama dört gözle beklediği gün görünüşe göre artık yaklaşıyor, diyecekti. Haberin devamında: "Bulgar Mezaliminin" yılı olarak adlandırılan 1876, Türklerin Avrupa'dan pılımı pırtısını toplayarak gönderildiği yıldır. Alınan bilgilere göre Sultan Mehmed Reşad çoktan bavulunu toplamış, onu ve maiyetini 3 tane tren Anadolu tren yolu ile Anadolu'ya taşımak için hazırda beklemektedir. Türkiye'nin Padişahı emniyetli bir şekilde kaçarsa şanslı olacaktır. Zaten ülkedeki yönetimden bazı hoşnutsuz Türkler sözde İstanbul hükümetinin ve İttihat ve Terakki partisinin lideri Talat Bey'i eleştiri yağmuruna tutmaktadır. Gerçi İstanbul'daki Almanlar, Türk liderlerin hayatlarına mal olabilir. Türkler Müttefik Kuvvetlerin onların kapılarını 15 inçlik toplarla bir nevi uyulması gereken bir tahliye duyurusunu haykırır gibi gümbür gümbür dövdüğünü fark ettiklerinde. Koramiral Sackville Carden, Çanakkale Boğazı'nın Akdeniz ucuna zaten girmişti. 4 tane müstahkem mevkiyi zapt etti ve 4 millik bir mesafe için boğazı mayınlardan tamamen temizledi. Son teknoloji dev gibi zırhlı gemisi Queen Elizabeth de denize açılabilir ve uzun menzilde müstahkem mevkiileri hezimetle uğratabilir. Zırhlı savaş gemileri ve Fransız kruvazörlerinin yanı sıra deniz uçakları ile saldırılan Türk müstahkem mevkiilerin, direnişi sürdürmeleri imkânsızdır. Marmara Denizinden gelen onların etrafını kuşatan Müttefik Kuvvetlerin deniz filosu ve Karadeniz'de

¹⁵³ *The Advertiser*, "Panic in Constantinople" 2 Mart 1915, s.7; *The Daily Telegraph*, "Summary The War" 2 Mart 1915, s.1; *The Daily Telegraph*, "Dardanelles Attack" 2 Mart 1915, s.7.

Midia Limanından Türk başkentine hücum etmeye hazırlanan Rus ordusu ile Osmanlı hükümetinin (Bab-ı Ali) Avrupa'daki saatleri şimdiden sayılı görünüyor. Yaklaşan bu son anlarda İstanbul'da korkunç şeylerin olacağından korkuluyor¹⁵⁴ diyerek artık savaşın kazanıldığı, her şeyin Osmanlı Devleti için bittiği ifade edilmişti. Haberi yazan muhabir ayrıca şu şekilde bir yorum yapmıştı: *Bu savaşta eğer yöneticilerinin yani Liderlerinin kör, aptalca ve ahmakça hatalarından yıkılacak bir ulus varsa o da Türkiye'dir.*¹⁵⁵

The Register gazetesi de 1 Mart 1915 tarihinde Türkiye'nin kaderi başlığıyla sütunlarına taşıdığı haberinde; "Çanakkale Boğazı geçilmek için zorlanıyor ve paniğe kapılmış Türkler kaçış yolu arayışına girmiş durumdadır"¹⁵⁶ diyerek Türk tarafındaki sözde panik havasını okuyucularına aktarmıştı.

The Register gazetesinin 1 Mart 1915 tarihli haberinde de Türk tarafı ile ilgili benzer haberler vardı. Haberde; Türklere ait müstahkem mevki Müttefik donanması tarafından bombalanmıştır. Britanya ve Fransız gemileri Çanakkale Boğazı'ndan içeri girmiş ve bütün mayınlar temizlenmiştir. Bu durum İstanbul'da büyük bir korku yaratmıştır. Başkent Bursa'ya taşınması konusu da iyiden iyi dillendiriliyor. Sultan İstanbul'dan kaçış için hazırlanıyor¹⁵⁷ denilecekti.

Görüldüğü üzere Avustralya basınında yer alan haberler İstanbul'un düşmek üzere olduğu ve Padişahın kaçmaya çalıştığı şeklindeydi. Elbette ki bu tür haberler gerçeği yansıtmıyordu.

1 Mart günü olduğu gibi 2 Mart günü de Avustralya'da yayınlanan gazetelerde İngiliz Deniz Filosunun başarısı ve Türklerin panik içerisinde olduğuna dair haberlere devam edilmişti. Nitekim The Advertiser gazetesi "Türkler Panikte" başlığıyla okuyucularına verdiği haberde: Müttefik Kuvvetler'e ait savaş gemileri Çanakkale Boğazı'ndan içeri girerek Türklere ait müstahkem mevkiye büyük zarar vermişlerdir. Bu ilerleyişin İstanbul'da büyük bir paniğe neden olduğu söylenmektedir. İfade edildiği üzere Mısır'a yapılan askeri harekâtın başarısızlıkla sonuçlanması dolayısıyla Bahriye Nazırı Cemal Paşa utanç içerisinde¹⁵⁸ denilmişti.

The Sydney Morning Herald gazetesi de "Türkiye'nin Kaderi" başlığıyla verdiği haberinde; Çanakkale Boğazı geçilmek için zorlanıyor ve paniğe kapılmış Türkler kaçış yolu

¹⁵⁴ *The Daily Telegraph*, "Forcing the Dardanelles" 1 Mart 1915, s.6.

¹⁵⁵ *The Daily Telegraph*, "Forcing the Dardanelles" 1 Mart 1915, s.6.

¹⁵⁶ *The Register*, "Forcing The Dardanelles" 1 Mart 1915, s.6.

¹⁵⁷ *The Advertiser*, "Dardanelles Forced" 1 Mart 1915, s.7.

¹⁵⁸ *The Advertiser*, "Turks in Panic" 2 Mart 1915, s.7.

arayışına girmiş durumdalar¹⁵⁹ diyerek savaşın bir bakıma İngiltere tarafından kazanılmak üzere olduğunu okuyucularına duyurmuştu.

“Sultan Kaçmak Üzere” başlığıyla 4 Mart Sofya kaynaklı verilen haberde ise; Çanakkale Boğazı’nda Müttefik Kuvvetler’in harekâtları Bulgaristan’ın dikkatini cezbediyor. Çünkü Bulgarlar, Almanların Çanakkale Boğazı’na gelmesiyle birlikte boğazın geçilemeyeceğini düşünüyordu. Bulgarlar, Çanakkale Boğazı’nın düşmesi durumunda Türk Hükümetinin başkentini Anadolu’da Konya’ya taşımak zorunda kalacağını düşünüyor. Konya Anadolu içerisinde etrafı duvarlarla çevrilmiş bir şehirdir. 12. Yüzyıldan Cengizhan’a kadar da Selçuklu Sultanlarının başkenti olmuştur¹⁶⁰ denilerek Bulgaristan’da yayınlanan gazetelerinde gerçeğin farkına vardıklarını aktarmıştı.

The Advertiser gazetesi ise 4 Mart 1915 tarihinde “Bir Uyarı” başlığıyla ilginç bir haberi okuyucularına aktarmıştı. Haberin içeriğinde: Sultan V. Mehmed Reşad’ın yeğeni olarak ifade edilen Şehzade Selahaddin’in sözde ifadelerine yer verilmişti. Şehzade Selahaddin Efendi; “Ülkenin felaketten kurtuluşu için İngiltere ve Fransa ile en yakın zamanda ilişkilerin düzeltilerek bu sürecin barışla sonuçlandırılması hususunda V. Mehmed Reşad’a hararetle öğütte bulunduğu”¹⁶¹ ifade edilmişti. Görüldüğü üzere Avustralya basınında yer alan haberlerde tamamen taraf bir politika takip edilmişti. İngiltere’nin Dominyonu olan ve özellikle Çanakkale kara savaşlarına katılacak olan Avustralya’nın elbette ki bu tarz haberler vererek halkını İngiltere yanında tutmaya çalışması son derece doğaldı.

Avusturya’nın “Neu Freie Presse” isimli gazetesinde yer alan bir bilgiyi sütunlarına taşıyan The Advertiser gazetesi de Çanakkale Boğazı’na yapılan bu harekâtın neticesinin Osmanlı İmparatorluğunu yıkmakla kalmayacağını, Akdeniz de ki güçler dengesini de kökünden değiştireceğini aktarmıştı.¹⁶²

5 Mart 1915 tarihinde The Advertiser gazetesi “Hasta Adam-Ölü Adam” başlığıyla verdiği haberde Osmanlı İmparatorluğu Almanya’nın yanında savaşa girerek kendisini daha önce 3 kere yok olmaktan kurtaran Büyük Britanya’nın bütün güvenini kaybetmiştir. Alman zaferine bel bağlayan Avrupa’nın “Hasta Adamı” bunun sonuçlarına katlanacaktır. Bu Hasta

¹⁵⁹ *The Sydney Morning Herald*, “Turkey’s Fate” 2 Mart 1915, s.6.

¹⁶⁰ *The Advertiser*, “Sultan About To Fly” 5 Mart 1915, s.7.

¹⁶¹ *The Advertiser*, “A Word Of Warning” 4 Mart 1915, s.7.

¹⁶² İstanbul’un ele geçirilmesi şüphesiz Rusların uzun zamandır özlem duyduğu sıcak denizlere inme hayalini sağlayacaktı. Ancak bu durum İngilizler ve diğer güçler için büyük bir tehdit oluşturmaktaydı. Bu nedenle Advertiser gazetesi “Denizlerde son derece güçlü olan Britanya İmparatorluğu bundan sonra işini daha sıkı tutmak zorunda kalacak” yorumunda bulunmuştu. *The Advertiser*, “The Dardanelles” 5 Mart 1915, s.7.

Adam artık ölmek üzeredir, Avrupa ve Anadolu'daki bütün topraklarının paylaşımı er geç gerçekleşecektir¹⁶³ diyerek Türkler için kaçınılmaz sonun yaklaştığı vurgusu yapılmıştı.

Deniz Muharebeleri sürerken Avustralya basınında her gün bir başka propaganda haberi yapılarak Türk tarafının zor durumda olduğu vurgusu yapılıyordu. Nitekim İstanbul'da Panik başlığıyla verilen haberde: Düşman gemilerine çok uzun yıllardır kapalı bulunan bu dar boğazların girişindeki Türk müstahkem mevkillerine Müttefik savaş gemileri tarafından yapılan ilk saldırılar telgraflarda son derece güzel bir şekilde tasvir edilmiştir. Bu telgraflardan birinde Queen Elizabeth, Saroz Körfezinden Türk müstahkem mevkillerine bir sürü metal yığınları ile dolu topları fırlatmış, Gelibolu yarımadasının diğer tarafında 10 milden daha fazla mesafedeki Türklere ait hedefleri vurmuştur. Öte yandan Anadolu'nun en önemli limanı olan İzmir Limanındaki Türk müstahkem mevkilleri de bombalanmıştır. Türklerin en kısa zamanda def edilmesi için bir kara ordusu da hazırlanarak sefer için kıyıya yığınak yapılmaktadır. İstanbul'da ise Almanlarda dahil olmak üzere yabancı sakinlerin katledilme olasılığı nedeniyle bir endişe ve kaos durumunun yaşandığı rapor ediliyor¹⁶⁴ denilecekti.

4 Mart Atina Kaynaklı haberi, "Türkler Alarmeda" başlığıyla sütunlarına taşıyan Advertiser gazetesi haberinde: Türkler toplarını ve birliklerini İstanbul'a doğru gönderiyor. Müttefik Savaş Kuvvetleri'ne ait 10 savaş gemisi boğazın içindeki Türk müstahkemlerini bombalıyor¹⁶⁵ diyerek Çanakkale Boğazı'nın Türkler tarafından boşaltılmaya başlandığı bilgisi aktarılıyordu.

Avustralya basınında aynı gün yayınlanan diğer gazetelerde de İstanbul'daki tüm yabancıların hatta Alman sakinlerini de içeren grubun durumu tehlikelidir. Bankalarda ya da özel şahısların mülkünde bulunan tüm altınlara Türk hükümeti tarafından el konulmuştur. Türk gayri nizami askerlerinin kontrolden çıkacağı ve Hıristiyanları katledeceğine dair İstanbul'da büyük bir korku vardır¹⁶⁶ denilerek İstanbul'da tam bir kaos havası olduğu vurgulanmıştı. Yine The Daily Mail Gazetesi, Sofya Muhabirin den aldığı bilgileri gazete sütunlarına taşımıştı. Haberde: İstanbul'daki tüm Gayrimüslimler arasında Türklerin kendilerine bir katliam yapacağı endişesi hâkimdir. Türkler Müttefik Kuvvetler'in İstanbul'a

¹⁶³ *The Advertiser*, "The Dardanelles" 5 Mart 1915, s.6.

¹⁶⁴ *The Register*, "Panic In Constantinople" 9 Mart 1915, s.5.

¹⁶⁵ *The Advertiser*, "The Turks Alarmed" 6 Mart 1915, s.15.

¹⁶⁶ *The Advertiser*, "Fear Of Massacre", 9 Mart 1915, s.7; *The Daily Telegraph*, "War Fever" "Crisis in Greece" 9 Mart 1915, s.7.

yapacağı çıkarma nedeniyle kıyı bölgelerde tahkimat yapmaya başlamıştır¹⁶⁷ denilerek İstanbul'da kaos olduğu bir kez daha vurgulanmıştır.

The Advertiser gazetesi ise Almanların, hiçbir Türk müstahkem mevkinin İngiliz donanmasından atılacak toplar karşısında duramayacağı inancıyla İngilizlere övgüde bulunduğunu iddia etmişti. Haberin devamında; “Şu an Almanlar, kadınlarını ve çocuklarını İstanbul'dan çekiyor. Şüphesiz Çanakkale Boğazı'ndaki saldırı öncesinde Türkler, başkentlerinin zarar görmeyeceğine dair her türlü garantiyi Almanlardan almışlardı. Oysaki Queen Elizabeth zırhlı savaş gemisinden daha büyük ve güçlü dünyada hiçbir gemi mevcut değildi¹⁶⁸ diyerek hem Queen Elizabeth zırhlı gemisinin ihtişamına vurgu yapılıyor hem de Almanların da İstanbul'dan kaçtığı vurgulanıyordu.

The Sydney Morning Herald gazetesi de 10 Mart 1915 tarihinde yayınladığı haberinde Türklerin 8 milyon pound miktarında parayı İstanbul'dan Konya'ya taşıdığı bilgisini¹⁶⁹ aktararak Türk başkentinin İstanbul'dan Konya'ya taşınmakta olduğunu onaylayan bir haber yapmıştı.

Daha öncede ifade ettiğimiz üzere Avustralya basınında yer alan haberlerin birçoğunun gerçeklerle hiçbir alakası yoktu. Ancak savaş esnasında zaferi elde etmek için her şeyin mubah olduğu anlayışından hareketle İngiliz dominyonu olan Avustralya'da basın, asılsız ve propaganda amaçlı haberleri yapmaya devam edecekti.

Doğu Hint Adaları Zırhlı Birliğini komuta eden Sir Reachard Peirse da operasyonların devam ettiğini, İzmir'in de Türk halkı tarafından boşaltılmakta olduğunu da iddia ettiği Avustralya basınında yer almıştı.¹⁷⁰

The Sydney Morning Herald ve The Register, gazeteleri ise çok fazla alışık olmadığımız yani Avustralya basınında çok fazla yer almayan bir haberi 12 Mart 1915 tarihinde gazete sütunlarına taşımıştı. Haberde: Alman Meclisinin yıllık oturumunun çarşamba günü başladığı ve Başkan Dr. Kempf'in konuşmasında; “*Cesur Türkler, İngiliz ve Fransız filosunun fethetmek için boşa çaba sarf ettiği Çanakkale Boğazı'nı koruyor, Osmanlılar aynı zamanda Mısır'ı tehdit ediyor*”¹⁷¹ dediğini aktararak bir bakıma Alman propagandasını gazete sütunlarına taşımıştı.

¹⁶⁷ The Register, “Massacres” 9 Mart 1915, s.5.

¹⁶⁸ The Advertiser, “Phases Of The War”, 9 Mart 1915, s.7.

¹⁶⁹ The Sydney Morning Herald, “Summary” 10 Mart 1915, s.1.

¹⁷⁰ The Daily Telegraph, “Progress Of The War” 10 Mart 1915, s.6.

¹⁷¹ The Register, “German Budget” 12 Mart 1915, s.7; The Sydney Morning Herald “German Budget” 12 Mart 1915, s.7.

Çanakkale Deniz Muharebeleri'nin en önemli günü olarak ifade edilen 18 Mart 1915 tarihi yaklaşırken Avustralya basınında çıkan haberlerde hala Çanakkale Boğazı'nın geçilmek üzere olduğu, İstanbul'un alınacağı şeklinde haberler yapılmaya devam ediyordu. Nitekim 13 Mart 1915 tarihinde The Telegraph gazetesi "İstanbul'dan Toplu Göç" ve Türk Askerlerinin isyanı başlığıyla bir haber yayınlamıştı. Haberin içeriğinde; Çanakkale Boğazı ve Saros Körfezinde dehşet verici top atışları gerçekleşmektedir. Şimdiye kadar görülmemiş patlamalar, millerce uzaktaki ülkenin iç kısımlarında dahi duyulmaktadır. Yabancıların İstanbul'dan göçü devam etmekte. Alman ve Avusturya'ya ait büyükelçilerin aileleri şu anda mültecilerle dolu Filibe'ye varmışlardır¹⁷² denilerek İstanbul'daki İttifak büyükelçilerinin ailelerinin şehri boşalttığı bilgisi veriliyordu.

13 Mart günü Avustralya'da yayınlanan The Register, The Argus, The Daily Telegraph ve The Telegraph gazeteleri de İstanbul'dan yabancıların göçünün devam ettiğine dair haberi sütunlarına taşımıştı. Haberin içeriğinde; Zaten Alman ve Avusturya Büyükelçilerinin aileleri Bulgaristan'ın Filibe şehrine çok önceden gitmişlerdi. Filibe Edirne'den trenle 110 mil mesafede bulunan mültecilerin yoğun olduğu bir şehirdi. İstanbul'dan gelip Romanya'ya ulaşan mülteciler, İtilaf kuvvetlerinin İstanbul'a kadar gelme ihtimaline karşı Türklerin Boğazı savunmak için toplar yerleştirdiğini ifade ediyor. Londra'nın Daily Chronicle gazetesinin tanınmış savaş muhabiri Mr. M. H. Donobe de Romanya'nın bir limanı olan Costanza'ya İstanbul'dan gelen Hıristiyan mültecilerden aldığı bilgilere aktarmıştı. Donobe'nin aktardığına göre; İstanbul'un Galata ve Pera semtlerindeki Hıristiyanlara ait dükkânların tamamı kapalıdır. Sahipleri ise İstanbul'u çoktan terk etmiştir. Ayrıca İstanbul'da halk Almanlara karşı isyan etmiştir. Pera ve Galata'daki dükkânlar da yağmaya karşı Türk askerler tarafından korunmaktadır. İstanbul'un varlıklı sakinleri de 25 mil kuzeydeki Tarabya ve Üsküdar'a sığınmıştır.¹⁷³

Bir diğer haberde ise yenilginin kesinleşmesi dolayısıyla Türk askerlerin Almanlar karşısında isyan ettiği aktarılmıştı. Haberin içeriğinde: "Almanlar komutasında olan 2 Türk askeri birliği Almanlara karşı ayaklanmıştır. İsyancıların liderleri idam edilirken isyancı Türk askerleri de Üsküdar'a hapsedilmiştir. Osmanlı da Anti Alman tohumları meyve vermeye başlamıştır"¹⁷⁴ denilmişti.

¹⁷² *The Telegraph*, "Exodus From Constantinople" "Mutiny Of Turkish Soldiers" 13 Mart 1915, s.6.

¹⁷³ *The Register*, "Turkish Capital" 13 Mart 1915, s.9; *The Argus*, "Panic in Christian Quarters" 13 Mart 1915, s.19; *The Daily Telegraph*, "Alarm in Turkey" 13 Mart 1915, s.13; *The Telegraph*, "Exodus From Constantinople" "Mutiny Of Turkish Soldiers" 13 Mart 1915, s.6.

¹⁷⁴ *The Daily Telegraph*, "Alarm in Turkey" 13 Mart 1915, s.13.

Bir diğ er gazete de ise Alman gemisi Goeben ile ilgili bir haber yer almaktaydı. Gazetede ki habere göre: Eski Alman Savaş gemisi Goeben, arıza yapmış ve İzmit Körfezinde dağılmış bir halde yatmaktadır. Gemi su aldığı ndan dolayı Haliç'teki tersaneye çekmek imkânsızdı. Goeben'in Alman Komutanı, şayet Çanakkale boğ azı zorlanır da İtilaf güçleri boğ azı geçerse Goeben'in düş man eline geçmemesi için havaya uçuracağını söylemiştir¹⁷⁵ denilerek en önemli gemilerden biri olan Goeben'in vuruldu ğ u ve savaşın kazanıldığı aktarılmış tı.

13 Mart 1915 tarihinde Avustralya'da yayınlanan bütün gazetelerde aslında benzer haberler vardı. Nitekim The Daily Telegraph gazetesinin verdi ğ i haberde de: Ne Deniz Kuvvetleri Komutanlığı ndan ne de Paris'ten güvenilir kaynaklardan bir açıklama gelmemesine rağmen bir takım dedikodular ortalıkta dolaş maktadır. Çanakkale Cephesinde yaşanan çarpış manın ş iddeti çok mil ö telerden bile duyulabilmektedir. İddia edildi ğ ine göre; İstanbul'dan düzenli bir göç hareketi gerçekleşmektedir. Alman ve Avusturya Büyükelçilerinin aileleri daha önce Filibe'ye doğru yola çıkmış lardı. İstanbul'daki birçok azınlık da kalabalıklar halinde şehri boşaltmaya devam ediyor.¹⁷⁶ Hürriyet ve İtilaf Fırkasının kendisini gösterme noktasında hevesli oldu ğ u ve İttihat ve Terakki Fırkasının rejimine karşı Ermeniler arasında bir komplo hazırlığı nın varlığı söz konusudur. Pek çok sayıda bomba yetkililer tarafından ele geçirilmiştir. Bu arada Alman Subayların İstanbul'da artan isyanları bastırmak için ellerinden geleni yaptı ğ ı isyancıların elebaş larını infaz etti ğ i ve herhangi bir Anti Alman ihtilalini önlemek için diğ er önlemleri aldı ğ ı ifade edilmektedir. Yine Bükreş'ten gelen haberlerde, Türklerin İstanbul'da ateşe hazır bütün topları söktü ğ ünü ifade etmektedir. Türklerin böyle bir hareketinin sebebi ise Tarihi bir şehir olan İstanbul'un bombalanarak tahrip olmasını engellemektir.¹⁷⁷

Görüldü ğ ü üzere o tarihte Avustralya basınındaki haberleri okuyan biri hiç ş üphe siz savaşta Türklerin son derece kötü durumda oldu ğ u düşüncesine kapılmış tır. Bu nedenle savaş esnasında propagandanın ne kadar önemli oldu ğ u bir kez daha gözler önüne serilmiştir.

Yine Kahire kaynaklı bir bilgiyi gazete sütunlarına taşıyan Avustralya basınındaki haberde Türkiye Suriye de şu şekilde bir bildiri yayınlamış tı: “Stratejik sebeplerden ötürü Çanakkale Boğ azı'ndan çekilebiliriz.” Diğ er karargâhlardan gelen raporlarda ise; Türk

¹⁷⁵ *The Telegraph*, “Exodus From Constantinople” “Mutiny Of Turkish Soldiers” 13 Mart 1915, s.6.

¹⁷⁶ İstanbul'dan panik halinde kaçan mülteciler Bükreş'te büyük bir kalabalık oluşturmaktadır. *The Daily Telegraph*, “Summary” 16 Mart 1915, s.1.

¹⁷⁷ *The Daily Telegraph*, “Progress Of The War” 13 Mart 1915, s.13; *The Daily Telegraph*, “Foreigners On The Move” 13 Mart 1915, s.13.

müstahkem mevkiilerindeki en son yapılan saldırı, bu zamana kadar yapılmış en ciddi saldırıydı. Bu nedenle İstanbul'da tam bir panik havası vardır. Yabancıların İstanbul'dan göçü devam etmektedir¹⁷⁸ denilmiştir.

13 Mart 1915 tarihinden sonra Avustralya basınında Çanakkale de gerçekleşen savaşlar ile ilgili haberler 16 Mart 1915 tarihine kadar kısa süreliğine de olsa kesilmiştir. 16 Mart günü yayınlanan The Daily Telegraph gazetesinde ise yine enteresan bir bilgi aktarılmıştır. Haberde; İstanbul'un Alman Askeri yöneticisi olan Mareşal Von Der Goltz, ortadan kaybolmuştur. Kendisinin öldürüldüğüne inanılmaktadır. Bu bilgi teyide muhtaçtır. Ancak Türkiye'yi bu çıkmaza sokan İttihat ve Terakkinin tanınmış üyesi Dâhiliye Nazırı Talat Paşa'ya daha önce iki kez suikast girişiminde bulunulmuştur. Dolayısıyla Goltz Paşa'ya da suikast yapılma olasılığı vardır. Bu ünlü stratejist Goltz Paşa, ülkesini seven bütün Türk halkının düşmanlığını kazanmayı başarmıştır. Çünkü Goltz Paşa Balkan Savaşları sonrası hezimete uğrayan Türk ordusunu yeniden ıslah için Alman Kayzer tarafından İstanbul'a gönderilmiş ve Türk ordusunu Müttefik Kuvvetler'e karşı yeniden hazırlamıştı. Dolayısıyla Osmanlının harbe girişinin de Türk halkı tarafından sorumlusu olarak görülmektedir. Goltz Paşa İstanbul'da Alman Askeri Yönetiminin başında bulunmaktadır. Goltz Paşanın Osmanlı ordusunda gerçekleştirdiği ıslahat Türk ordusuna hiçbir savaşta başarı getirmemiştir. Bu nedenle en cahil, sıradan Müslüman bile Goltz Paşa'yı Büyük Alman büyücüsü olarak görmektedir¹⁷⁹ diyerek asılsız bir iddia da daha bulunulmuştur.¹⁸⁰

The Telegraph gazetesinin Berlin muhabirinin haberini gazete sütunlarına taşıyan The Daily Telegraph gazetesi ise yine Türklere yakışmayan bir hareketi gazete sütunlarına taşıyarak Türklere karşı nefret uyandırmaya çalışmıştı. Haberde; İzmir'in bombalanması üzerine İzmir Valisinin kentte bulunan 2000 kadar İngiliz ve Fransız vatandaşını tutuklayarak, Müttefik Devletlerin Bombardımanı kesmedikleri takdirde bu insanları kurşuna dizmekle tehdit ettiği bilgisini vermişti.¹⁸¹

Avustralya basınında Müslümanlarında hedef seçildiği ve onları bir bakıma etkilemek için propaganda amaçlı haberlerin yapıldığını da görmemiz mümkün. Zira Çanakkale Deniz ve Kara Muharebeleri esnasında İngilizler Müslüman sömürgelerinden birçok askeri

¹⁷⁸ *The Daily Telegraph*, "Giving Notice" 13 Mart 1915, s.13; *The Daily Telegraph*, "Alarm in Turkey" 13 Mart 1915, s.13; *The Daily Telegraph*, "Summary" 13 Mart 1915, s.1.

¹⁷⁹ *The Daily Telegraph*, "Day By Day" 16 Mart 1915, s.6.

¹⁸⁰ Goltz Paşa ile ilgili bir diğer haberde ise şu ifadeler yer almıştır: Büyük bir kurmay ekibi olan ve İzmir'e giden General Von Der Goltz ortadan kaybolmuştur. İstanbul'daki Almanlar kendisinin öldürüldüğüne inanmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. *The Daily Telegraph*, "Summary" 16 Mart 1915, s.1.

¹⁸¹ *The Daily Telegraph*, "Bombardment Of Smyrna" 22 Mart 1915, s.7.

Çanakkale'ye getirmek istemişti. Elbette ki Müslüman bir halkı bir diğer Müslüman bir halk ile savaştırmak çok kolay bir şey değildi. Her şeyden önce sömürgelerindeki Müslüman halkı buna ikna etmesi ve yapacağı harekâta İngiltere'nin meşruiyet kazandırması gerekliydi. Nitekim İngiltere de Müslüman Osmanlı Devleti'ne yapacağı saldırılarda propagandayı etkili bir silah olarak kullanmayı ihmal etmedi.

The Daily Telegraph gazetesinin 1 Mart 1915 tarihinde verdiği haberde; Bundan 36 yıl önce (93 Harbinden bahsediliyor) Amiral Hornby komutasındaki Britanya Deniz filosu, Beaconsfield Hükümetinin emrinde Ruslara karşı, Türklerin İstanbul'u koruması için Çanakkale Boğazı'ndan geçerek İstanbul'a girmişti. İstanbul şehrini tehdit etmekte olan Ruslar zaten Ayastefenos Antlaşmasıyla kendi koşullarını Türklere dayatmıştı. Buna itiraz eden İngilizler antlaşmanın ağırlığını ve boğazların Rus hâkimiyetine girmesinin kendi menfaatlerine uygun olmadığı için karşı çıkmış ve Ayastefenos Antlaşması yerine Berlin antlaşmasını imzaya zorlamıştı. Bugün ise bir Britanya filosu boğazları zorlayarak İstanbul'u Ruslar adına ele geçirmek için uğraşiyor. Zira gizli antlaşmalarla burası Ruslara verilmiş durumda. Türklerin uzunca bir dönemdir hâkimiyetinde olan İstanbul'un kaybedilmesi, Müslümanlığın prestijine muazzam bir darbe vuracaktır. Takip eden günlerde İslam dünyasında büyük bir huzursuzluk ve tedirginliğin olacağı muhtemel gözükmektedir. İstanbul gibi Edirne de alınmalıdır. Zira Edirne de Müslümanlar için kutsal bir şehirdir. Ne mutlu ki Britanya bu mücadelesi ile imparatorluk sınırlarındaki tüm Müslüman toplumlar arasında büyük bir nam kazanmış olacaktır.¹⁸² Britanya İmparatorluğu Türkiye savaşa girer girmez, şu duyuruyu yapmıştı: Sayısız hacı tarafından ziyaret edilen Mekke ve Medine'deki Müslümanların kutsal yerlerine saygı gösterilecek ve buraların tahribata maruz kalmasına engel olunacaktır. Şayet İstanbul, zarar görürse bunun sorumlusu Britanya değil Almanya olacaktır. Müslümanlar da bu gerçeğin zaten farkındalar zira onların Hindistan ve Mısır'daki ileri gelen sözcüleri de bu minvalde konuşmaktadır"¹⁸³ denilerek Müslüman dünyasının tepkisi engellenmeye çalışılmıştı.

Yine The Advertiser gazetesinin haberinde; Fransa'nın Suriye ve çevresini alması, Ege Adaları ile Anadolu kıyılarının Yunanistan'a verilmesi durumunda Fırat vadisi ile Arabistan vadisinin özellikle Müslümanlara ait kutsal yerler olan Mekke ve Medine'nin Britanya'ya verilmesi gerektiği vurgusu yapılmıştı. Haberin devamında ise bunun Hindistan'a olan ulaşım

¹⁸² *The Daily Telegraph*, "Forcing the Dardanelles" 1 Mart 1915, s.6.

¹⁸³ *The Daily Telegraph*, "Forcing the Dardanelles" 1 Mart 1915, s.6.

açısından son derece önemli olduğu, Hintli Müslümanların da zaten bunu istediği belirtilmiş ve böylece İslam Dünyasının kontrolünün Britanya kalacağı¹⁸⁴ vurgulanmıştır.

Bilindiği üzere Çanakkale Deniz Muharebeleri'nin en önemli savaşının yapıldığı tarih 18 Mart 1915'ti. Bu tarihte yapılan son İtilaf donanması saldırıları sonrasında bütün dünyanın yenilmez dediği İtilaf donanması Çanakkale önlerinde ağır bir mağlubiyet almış ve geri çekilmek zorunda kalmıştı. 18 Mart gününden sonra deniz harekâtı noktasında Çanakkale Boğazı önlerinde çok büyük bir saldırı veya çatışma yaşanmamıştı. Ancak Avustralya basını İtilaf donanmasının büyük bozgununu saklayan ve başarılarını anlatan haberleri gazete sütunlarına taşımaya devam etmişti.

Nitekim 27 Mart 1915 Tarihinde The Argus ve The Daily Telegraph gazetelerinin verdiği haberde; Türkiye içinde ciddi bir kriz var. Bu krizin yakın doğudaki pozisyonunu olumsuz etkileyeceği iddia ediliyor. Daily Chronicle adlı gazete muhabiri By Donohoe'nin verdiği bilgiye göre; İstanbul'da savaş ve barış taraftarları arasında şiddetli bir mücadele yaşanmaktadır. Barış taraftarları İtilaf Devletleri'ne kapitülasyon vererek savaşı bitirmek istiyor. İstanbul'da bir darbe girişimi olabilir. İttihat ve Terakki Cemiyeti iktidardan düşürülebilir. Ordunun içerisinde zaten genel bir memnuniyetsizlik var. Osmanlı Parlamentosunda yapılan kabine görüşmeleri sırasında mebuslar, İtilaf Devletleri ile barış masasına oturmak niyetinde olduğunu belirtti. ABD Büyükelçisi ile İstanbul ve Çanakkale Boğazı'nın teslimi için görüşme kararı aldı. Kabine de gerçekleşen görüşmelere katılan Liman Von Sanders, mebusları protesto ederek kabineden herhangi birinin müttefiklerle görüşmesi durumunda bu kişileri vuracağı tehdidinde bulunmuştur. Ayrıca barış taraftarı olan mebusları da tutuklamakla tehdit etmiştir. Bu duruma Osmanlı Hükümeti zorla boyun eğmiştir¹⁸⁵ denilerek savaşın bütün seyrini değiştiren, Osmanlı ordularının şahlanişına neden olan Deniz Muharebeleri sonrası bile ülke içinde büyük bir krizin olduğu vurgusu yapılmıştır.

27 Mart 1915 tarihli The Register gazetesinin haberinde ise İstanbul'daki hoşnutsuzluğun duygusal patlamaları şunu işaret etmektedir; Nüfuzlu Türkler Almanya'nın onların ülkesini savunmada muktedir olmadığı ve durumun da umutsuz olduğunun

¹⁸⁴ *The Advertiser*, "The Dardanelles" 5 Mart 1915, s.6.

¹⁸⁵ *The Argus*, "Troubles of Turkey" 27 Mart 1915, s.17; *The Daily Telegraph*, "Scenes At The Porte" 27 Mart 1915, s.13.

farkındadır¹⁸⁶ denilerek Türk tarafının İtilaf donanması önündeki büyük zaferini gölgelemeye devam edilmişti.¹⁸⁷

29 Mart 1915 tarihli The Register gazetesinin “Türkiye’nin Sorunları” başlığıyla verilen haberde ise; “Gemiciler, fareler şayet bir gemiyi terk ediyorsa onun çok uzak olmadığı sonucuna varır. Nihayetinde Almanlar Türkiye’yi terk ediyor. Bu durum da şunu göstermektedir; Türkler Almanya’nın doğal müttefiki olarak Almanların gayesine ya hizmet etti ya da hizmette başarısız oldu. Şimdi Türkler yırtık pırtık bir paçavra gibi kenara atılmış oluyor” diyerek Deniz Muharebeleri’ndeki başarısızlıktan söz edilmediği gibi sanki İtilaf donanması büyük bir zafer kazanmış gibi gösterilerek Almanya ile Türkler arasındaki ilişkilerin bozukluğuna dikkat çekilmişti.

Aynı haberin devamında: Almanlar önce oyuna getirerek Türkleri ikna etti ve yalnızca kendi bencil amaçları için savaşa girmeye razı etti. Almanlar bir bakıma İstanbul’da ki yozlaşmış tayfanın kendisine hizmetini bir bedel karşılığında satın aldı. İttihat ve Terakki herkese karşıdır ve kendi aralarında bölünmüş durumdadır. Edirne’de anarşi hâkimken başkent İstanbul’da bir ihtilal beklenmektedir. Ordu bozulmuş, hükümetin barış için çağrı yaptığı bildirilmektedir. “Doğrusu farelerin gemiyi terk etme vakti gelmiştir” denilerek Osmanlı ülkesinde, aslında var olmayan kargaşa ortamı okuyuculara aktarılmıştı.¹⁸⁸

Avustralya basınında yer alan bir başka haberde de “Fransız ve İngiliz Deniz donanmasının bombardıman seslerinin başkente günden güne yaklaştığı, Müttefik Devletler Boğazı geçmekte zorlanıyorlar, ancak bu imkânsız bir görev değil”, denilerek Deniz Muharebelerinin devam ettiği ve Türklerin bir bakıma korktuğu aktarılmıştı. Oysaki Deniz Muharebeleri çoktan bitmiş ve İtilaf donanması tarihin en büyük mağlubiyetlerinden birini almıştı.¹⁸⁹

¹⁸⁶ *The Register*, “War Echoes” 27 Mart 1915, s.8.

¹⁸⁷ 27 Mart günü gazete sütunlarına “Türkler Barış İstiyor” başlığıyla verilen haberde de yine benzer bilgilerin paylaşıldığını görmekteyiz. *The Register* gazetesi, Londra’nın Daily Chronicle gazetesinin tanınmış savaş muhabiri Mr. M. H. Donobe tarafından çekmiş telgrafi sütunlarına taşınmıştı. Haberde: İstanbul’da süre gelen savaş ve barış taraftarları arasındaki mücadelenin ayrıntıları aktarıldıktan sonra, “Yaşanan mücadele ihtilalle sonuçlanabilir. Ülkedeki İttihat-Terakki ve Almanya kâbusu son bulabilir. Osmanlı ordusu zaten bölünmüş durumda. Birçok insan darbeden korkuyor. Bu durum karşısında hükümet barışı düşünmeye başladı. Fırtınalı bir kabine toplantısında mevcut çoğunluk Müttefik Kuvvetler’in başkomutanıyla görüşmeye karar verdi. ABD, büyükelçisinden Çanakkale ve İstanbul Boğazı’nın teslimi için şartları araştırmasını istedi. Alman General Limon Von Sanders son anda kabine toplantısını basarak alınan bu karara karşı çıkmış ve protesto etmiştir. Barış isteyen mebusları hemen anında tutuklamakla tehdit ediyor ve Müttefik Kuvvetler’le iletişime geçecek herhangi bir kişiyi silahla vuracağı konusunda tehdit ediyor, denilecekti. Detaylı bilgi için bkz. *The Register*, “Turks Would Sue For Peace” 27 Mart 1915, s.9.

¹⁸⁸ *The Register*, “Turkey’s Troubles” 29 Mart 1915, s.6.

¹⁸⁹ *The Register*, “Turkey’s Troubles” 29 Mart 1915, s.6.

İncelediğimiz Avustralya basınındaki haberlerin birçoğunun objektiflikten uzak ve propaganda amacıyla yapıldığını görmekteyiz. Söylediğimizi destekler nitelikteki bir diğer haberde The Daily Telegraph gazetesi tarafından 29 Mart 1915 tarihinde yapmış olduğu haberdur. Zira bu haberde: Alman General Von der Goltz Paşanı Sofya'ya ulaştığı bilgisi aktarıldıktan sonra. Von der Goltz Paşa'nın Türkiye'deki görevini tamamladığı ve Goltz Paşa; "Türklerin kurban edileceği bir felaketi öngördüğünü kabul etmiştir"¹⁹⁰ denilmektedir. 16 Mart günü Avustralya basınında verilen haberlerde Goltz Paşanın ortadan kaybolduğu ve öldürüldüğü bilgisi Avustralya'da yayınlanan birçok gazete de yer almıştı. Oysa 29 Mart 1915 Tarihli gazetelerde paşanın ülkeyi terk ederek Sofya'ya ulaştığı bilgisi aktarılmıştır.

"Anarşi-Kargaşa Hali" başlıklı bir başka haberde de: "Edirne'den Sofya'ya gidenler Edirne'de tamamen bir anarşi halinin hâkim olduğunu haber vermektedirler"¹⁹¹ denilerek yalan haberlere devam edilmiştir. Aynı gazetenin Amsterdam kaynaklı verdiği haberde ise; pazar günü habere göre İstanbul'dan dönmüş olan pek çok sayıda Alman subay Türkiye'deki durumun umutsuz olduğunu bildiriyorlar. Ordunun yalnızca birkaç günlük mühimmatı kalmıştır. İttihat ve Terakkiciler herkese muhaliftirler ve kendi aralarında da bölünmüşlerdir¹⁹² diyecekti.

İstanbul'dan bir gazete muhabirinin haberine güvenilecek olursa; Türk Hükümeti, halkının öfkesini dizginlemek için umutsuz ve hatta gülünç adımlar atıyor. Hükümet, İstanbul Pera da bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride; Fransız ve İngiliz savaş gemilerinin sultanın Çanakkale Boğazı'nı açması dolayısıyla kısa sürede İstanbul'a geleceği ifade edilmiştir. Bunun gibi bir manevrayı ancak binbir gece masallarında görebilirsiniz. Bu da karakteristik olarak Türklere ait bir durumdur. Yaşanan bu olay Türk halkının aptallığına safdilliğine ışık tutmaktadır. Ancak yarın bir gün Queen Elizabeth gemisi İstanbul'a geldiğinde panik yapmamasını istediğiniz halk bu gerçeği nasıl kabullenecek. Türkler aptaldır ama en cahili bile bu duruma kayıtsız kalmayacaktır¹⁹³ diyerek Türklerle bir bakıma dalga geçmişti.

Benzer bir haberde "Serbest Geçiş" "Sultanın Bildirisi" başlığıyla flaş haber şeklinde verilmişti. Daily Chronicle İstanbul Muhabirinin bildirdiği haberde; çarşamba günü Türk Hükümetinin Pera'da bir bildiri yayınlayarak Afişlerin Pera Camilerinde ve İstanbul sokaklarında paylaşıldığı aktarılmıştı. Haberin devamında ise, Sultanın yabancı Savaş

¹⁹⁰ *The Daily Telegraph*, "Turkey's Doom" 29 Mart 1915, s.7; *The Daily Telegraph*, "Turkish The Victims" 29 Mart 1915, s.7.

¹⁹¹ *The Daily Telegraph*, "Adrianople" "State Of Anarchy" 29 Mart 1915, s.7.

¹⁹² *The Daily Telegraph*, "Constantinople" "The Position Desperate" 29 Mart 1915, s.7.

¹⁹³ *The Daily Telegraph*, "Day By Day" 30 Mart 1915, s.8.

gemilerinin Çanakkale Boğazi'ndan serbestçe geçişine izin verdiği ve kısa süre içerisinde İngiliz ve Fransız Savaş gemilerinin İstanbul'a varacağı aktarılmıştı. Ayrıca Başkent'in yoksul halkının Anadolu'daki savaş kamplarına gönderildiği, İstanbul'daki Rumların da dehşet içinde olup genel bir mezalimden korktuğu vurgulanmıştı.¹⁹⁴

Görüldüğü üzere propaganda başlığıyla aktardığımız bölümde, Avustralya basınında yer alan haberlerde İstanbul'da kaos, Sultanın İstanbul'dan kaçıışı, Başkent'in Konya ve Bursa'ya taşınacağı, İttihat ve Terakki liderlerine suikast yapılacağı, İstanbul'daki gayrimüslim halkın şehri terk ettiği, Almanya'nın İstanbul'dan ayrıldığı, Avusturya ve Almanya Büyükelçilerinin eş ve çocuklarını İstanbul'dan yolladığı, İstanbul'un düşmek üzere olduğu şeklindeki yalan haberler sıklıkla gazete sütunlarına taşınmıştır. Hatta Deniz Muharebeleri'nde ki Britanya ordusunun yaşadığı büyük kayıplardan sonra bile basındaki haberlerde Avustralya halkını ve dünya kamuoyunu yanlış bilgilendiren haberler yapılmaya devam edilmiştir.¹⁹⁵

¹⁹⁴ *The Daily Telegraph*, "A Free Passage" "Sultan's Proclamation" 30 Mart 1915, s.9; *The Daily Telegraph*, "Panic-stricken Turks" 30 Mart 1915, s.9.

¹⁹⁵ "Propagandanın hedefleri arasında cephe'deki asker'in savunma ve taarruz gücünü azaltmak, muharebe azim ve kararlılığını kırmak da vardır. Bunun için düşman asker'inin maddi ve psikolojik her türlü eksiklikleri öne çıkarılarak morallerinin bozulması hedeflenir. Buna karşın kendilerinin ise ne kadar iyi durumda oldukları, yiyecek-içecek, giyecek ve diğer imkânlarının mükemmel olduğu ve teslim olmaları durumunda aynı imkânlara düşman asker'inin de kavuşacağını anlatır. Propaganda metinlerinde asker'in uzun süre savaş meydanlarında olması kullanılarak, muharip gücün moralini bozmak için askerlerin çocuk, eş ve akrabaları hatırlatılır ve hasret duyguları tahrik edilerek savaşı bırakmaları veya teslim olmaları telkin edilir. Asker'in moralinin bozulması için gerçek veya gerçek dışı yenilgi ve başarısızlık haberleri de kullanılmıştır. Bu yüzden Propaganda, içeriği itibarıyla gerçek dışı metinler ile menfur haberlerin çok yoğun olarak kullanıldığı bir alandır. Eğer hedefe ulaşılacaksa söylenecek her şey mubah ve meşrudur. Dolayısıyla askerleri savaştan vazgeçirmek için mektup veya broşürler cephe'lere atılmıştır." Cafer Ulu, a.g.m. 2012, s.63.

İKİNCİ BÖLÜM

DENİZ MUHAREBESİ

2. Deniz Muharebesi

İngiliz Deniz Kuvvetleri 3 Ocak 1915'te Akdeniz'deki İngiliz deniz kuvvetlerinin komutanı olan Amiral Carden'ı, Çanakkale Boğazı'nı yalnızca gemilerle zorlamayı uygulanabilir bir operasyon olarak görüp görmediğini bildirmek üzere davet etti. İki gün sonra Amiral Carden, boğazların aceleye getirilebileceğini düşünmediğini, ancak çok sayıda gemiyle uzun süreli operasyonlarla zorlanabileceklerini düşündüğünü de sözlerine ekledi. Amiral'in burada önerdiği gibi bir ilerleme yöntemi, bu özel bağlamda daha önce hiç ciddi olarak düşünülmemişti ve sonuç olarak öneri çok dikkat çekti. Londra'daki donanma uzmanları tarafından kapsamlı bir şekilde değerlendirildi ve onlardan belirli bir ölçüde onay alındı. Planın iddia edilen büyük bir yararı, görevin başlangıç safhalarında kazanılan deneyimlerden çok çetin olduğu ortaya çıkarsa girişimin her zaman zorlanmadan terk edilebilmesiydi. Operasyonların genel gidişatını yöneten Savaş Konseyi, Amiral Carden'ın planından olumlu etkilendi. Bir kez başladıktan sonra projeden vazgeçilebileceği fikri, bu kurulda ağırlık taşıyor gibi görünüyor ve 13 Ocak'ta şu tuhaf terimlerle ifade edilen bir karara varıldı: *Deniz Kuvvetleri, hedefi Konstantinopolis olmak üzere, Gelibolu Yarımadası'nı bombalamak ve almak için Şubat ayında bir deniz seferine hazırlanmalı.* Böylece, amaca uygun olduğu ve teoride içerdiği başarı olasılıkları hakkında ne söylenirse söylensin, savaş tarihinde kaydedilen en dikkate değer seferlerden birine yol açan bir girişim başlatıldı.¹⁹⁶

Nitekim Akdeniz'deki Müttefik donanma kuvvetlerini çoğaltmak ve Türk sahil bataryalarını imha etmek için özellikle iyi uyarlanmış olduğu düşünülen gemi sınıfından oluşan bir filoyu bir araya getirmek için hemen girişimlere başlandı. Stratejik durumun Büyük Filoya dayattığı ağır sorumluluklar göz önüne alındığında, önemli sayıda savaş gemisini veya en modern tipteki savaş kruvazörünü ana sulardan ayırmanın tavsiye edilmediğine karar verildi. Ancak Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın emrinde çeşitli yarı eskimiş savaş gemisinin yanı sıra biraz üstün sınıftan bir veya iki başka gemi daha vardı. Ancak bu kuvvetler yine de takdire şayan Alman Zırhlıları ile pek denk gelmiyordu. Almanlara ait bütün bu ağır toplar, Türk bataryalarına yerleştirildiği bilinen toplardan daha üstündü ve bu tip gemiler Çanakkale Boğazı'nda bir aksilikle karşılaşılsa bile, bunların kaybı, İtilaf Devletleri'nin Akdeniz dışındaki düşman donanmaları üzerine köklü hâkimiyetini tehlikeye atmayacaktı. Böylece bu savaş

¹⁹⁶ Major-General Sir C. E. Callwell, K.C.B, Campaigns And Their Lessons, The Dardanelles, Constable and Company LTD. London 1919, s.11-12

gemilerinin bir kısmı kendi sularından Malta'ya ve Ege'ye gönderildi ve Fransızlar da Amiral Carden'in filosunu büyütmek için bazı benzer birimler tahsis etmeyi başardı. Yapılacak işe uygun olduğuna karar verilen mayın tarama gemisi ve diğer küçük tekne filoları bir araya getirildi. Şubat ortasına kadar, harekâtı yürütmekle görevlendirilen heybetli donanma, yoldaki birkaç gemi dışında Çanakkale Boğazı civarında toplanmıştı ve artık başlaması için sadece uygun hava gerekiyordu.

Londra'daki Savaş Konseyi'nin 13 Ocak'ta aldığı karar, ayın 28'inde alınan ve sonunda Müttefikleri deniz kuvvetleriyle Boğazlar'a yalnızca deniz gücüyle saldırmaya mahkûm eden aynı yöndeki başka bir kararla teyit edildi. Ancak bu kararlar özellikle donanmaya Marmara Denizi'ne giden yolu kazanma görevini yüklemiş olsa da birliklerin belirli bir miktar yardımının Çanakkale Boğazı'nı zorlama sürecinde bile kara çıkarmasının kaçınılmaz hale gelebileceği fark edilmiş gibi görünmektedir. Sonraki program, her halükârda bir tür kara ordusunun varlığını gerektirecekti. Her halükârda, tarihsel doğruluk ve Çanakkale olayının ilk aşamalarının öğrettiği çarpıcı derslere, doğru bir yorum getirmek adına, operasyonların başladığı tarihte Boğazların güvenliğini sağlamak için askeri güç yardımı olmadan resmen gemilere güvenildiği inancının zayıf olduğu konusunda çok fazla ısrar edilemez.¹⁹⁷

Neticede deniz kuvvetleri harekât için bir araya geldi. Yapılacak operasyonlar için Ege'de güçlü bir donanma toplanmıştı. Dönemin en güçlü savaş gemisi olan sekiz adet 15-inçlik silaha sahip *Queen Elizabeth*¹⁹⁸ ve ağır kruvazör olarak sınıflandırılabilir olan, ancak mevcut operasyon için daha uygun haliyle bir savaş gemisi olarak görülebilecek olan, sekiz adet 12-inçlik silaha sahip *Inflexible* adlı gemi donanmada yer alıyordu. Donanmadaki diğer savaş gemilerinin modern gemiler karşısında genel itibarıyla modası geçmiş olsa da birçoğunda dört adet 12-inçlik silahlar bulunuyordu. *Agemmenon* ve *Lord Nelson* adlı gemiler ise on adet 9.2-inçlik silahlarla donatılmıştı ve gemilerin tamamı kullanışlı yardımcı silah ve cephane taşıyordu. Ayrıca birkaç tane kruvazör, yeterli sayıda bir muhrip filosu, mayın tarayıcı ve diğer küçük gemiler de bulunuyordu. Gemilerin çoğu İngiliz gemisi olmakla birlikte, filo içerisinde Fransız savaş gemilerinden oluşan bir birlik ve harekât esnasında alana

¹⁹⁷ Major-Genaral Sir C. E. Callwell, K.C.B., a.g.e. 1919, s.12-13.

¹⁹⁸ Geminin kaptanı G.P.W. Hope'dir. 45 yaşında olan Hope, 1869 Ekim ayında doğmuştur. 36 yaşına girmeden mevcut rütbesine terfi ettirilmiştir. Kendisi birçok farklı görevde bulunmuş deneyimli bir subaydır. Daha önce Seferberlik Yardımcı direktörlüğü, Amirallik Savaş Personelinin Operasyonlar Bölümünde asistan direktörlük yapmış ve Nisan 1913 yılında H.M.S. Superb isimli geminin komutasına atanmıştı. Söz konusu bu gemi de Britanya'nın en iyi muharebe gemisi olarak seçilmişti. Detaylı bilgi için bkz. *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 2 Mart 1915, s.7.

gelen bir Rus Kruvazörü de yer alıyordu. Tüm donanma Amiral Carden komutasındaydı. Bozcaada, Gökçeada ve kıyı tarafından kapalı, sanki hiç el değmemiş, büyük Mondros körfezinde deniz kuvvetlerine muhteşem bir liman olanağı sağlayan Limni adası işgal edilmişti. Her türden çok sayıda gemi ikmal malzemesi ve cephane toplanmış, hava gözetleme düzenlemeleri yapılmış, topçulara yardımcı olması için ayrıntılı büyük ölçekli haritalar hazırlanmıştı. Detaylara ve hücumcuların emrinde Boğazları koruyan kıyı savunma kuvvetlerinin silah ve cephanesine ilişkin bilgiler her şey göz önüne alındığında yeterliydi ve operasyonlar başladığında da bunun genel olarak doğru olduğu ortaya çıkmıştı.¹⁹⁹

Nihayetinde 19 Şubat 1915'te, Amiral Sackville Carden komutasındaki on dört İngiliz savaş gemisi ve dört Fransız savaş gemisinin yanı sıra bir dizi destek gemisi ve mayın tarama teknelerinden oluşan Müttefik filosu, boğazlara ilk gerçek saldırısını yaptı. Saldırı, altı ila dokuz mil arasında yapıldı ve İngiliz zırhlısı Inflexible tarafından yönetildi. Otto Liman Von Sanders komutası altında olan Türk savunmaları²⁰⁰ (mayın tarlaları, mayın tarlası bataryaları, bir dizi Müstahkem Mevkilerde bulunan uzun namlulu toplar, seyyar obüsler ve projektörlerden oluşan Türk savunması) karşılık olarak tek atış bile yapmadı. İngiliz hava gözlemleri, kalelerin ağır hasar gördüğünü öne sürdü ve zaferi hisseden Carden, gemilere Türk müstahkem mevkilerine yaklaşmalarını emretti. Ancak gemiler kıyıya yaklaştıkça Türk

¹⁹⁹ Major-Genaral Sir C. E. Callwell, a.g.e. 1919, s.14.

²⁰⁰ Liman von Sanders, Çanakkale'deki müstahkem mevkileri çok büyük ölçüde güçlendirmiş, bazı eski müstahkem mevkileri de yeniden inşa etmişti. Boğazdaki en etkili mevkiler de son model Krupp silahları ile donatılmıştı. Bunula birlikte Seddülbahir ve Kilitbahir de güçlü müstahkem mevkiler inşa edildi. Boğazın en dar kısımlarının kontrolünü sağlamak için güçlü silahlar yerleştirildi. Gelibolu'dan Lapseki'ye kadar Marmara denizinin Anadolu yakası boyunca ağır silahları yerleştirildi. Avrupa yakasında ise deniz kıyısı boyunca torpidolar yerleştirildi. Boğazın her iki yanı mayınlarla döşenmiş, gece gündüz buharlı gemiler devriye atıyordu. Her iki kıyı tarafındaki komuta merkezlerinin girişlerine de güçlü projektörler yerleştirilmişti. Çanakkale Boğazı'na karadan yaklaşmak neredeyse imkânsız gibi gözüküyordu. Zira müstahkem mevkilerin önlerine hendekler kazılmış ve mevziler toprakla desteklenmişti. Akdeniz'deki İtilaf kuvvetlerine karşı Çanakkale Boğazı'nın fiili olarak kapatılması şu an gerçekleştirilmiş gibi gözükmektedir. Uzunluk olarak 60 milden kısa genişlik olarak da 1-4 mil arasındaki derin bir kanal Çanakkale tahkimatlarının kolayca savunulmasını sağlamaktadır. Zira boğaz, mayın tarlaları ile güçlendirildiği gibi denizaltılar ve torpidolarla kontrol edilmektedir. Karada ise müstahkem mevkiler ve top bataryaları ile kolay bir şekilde savunulmaktadır. Bataryalardan ve müstahkem mevkilerden açılan ateş İtilaf filosunun mayınları imha etmesine müsaade etmemektedir. Bölgeyi ele geçirmenin tek yolu havadan yapılacak olan bombardımandır. Şurası bir gerçektir ki İtilaf güçleri böyle bir hava saldırısı gerçekleştirilmemiştir. İngiliz Filosunun toplarının kalibresi çok kuvvetliydi. Zira kıyıya yaklaşmadan Türk müstahkemlerini sürekli dövmeyi başarmıştı. Türklerin İtilaf donanmasına ait gemileri vurabilmesi için gemilerin kıyıya yaklaşması gerekiyordu. Kendine has özellikte olan müstahkem mevkiler girişin her iki tarafında bulunan Seddülbahir ve Kumkale (Sesdos ve Aydos) dir. Ancak bu eski yapılar İngiliz Zırhlı Savaş gemileri tarafından görmezden gelinebilir. Kıyıları arası mesafenin 1 mil olduğu Kilitbahir ve Çanakkale'deki kıyıları gerçek savunma yerleridir. Detaylı bilgi için bkz. *The Argus*, "The War Day By Day: Dardanelles Fortifications" "The Dardanelles Strategic Importance" 22 Şubat 1915, s.7

Müstahkem Mevkilerinden ateş açılmaya başlandı. Amiral Carden'a filoyu geri çekmekten başka seçenek bırakmadıkları için susturulmamışlardı.²⁰¹

Dışarda ve korumasız Müstahkem Mevkilerin imhasının birazda olsa sorun yaratması bekleniyordu. Ancak Ege'de mevsimsel fırtınalı hava deniz bombardımanını geçici olarak durdurdu. Bir sonraki hafta boyunca, savaş gemilerinin boğazın dışında bulunan Türk Müstahkem Mevkilerini kontrol altına almak için ihtiyaç duyacakları tek şey iki günlük güzel havaydı. Bu süreçte Türk Müstahkem Mevkilerin toplarının menzilinın dışında bulunulacak ve daha sonra Müttefik gemilerinden atılan toplarla Türk kaleleri vurulacaktı.²⁰² 25 Şubat'ta hem Irresistible hem de Queen Elizabeth tarafından Türk Müstahkem Mevkilerine dokuz mil mesafeden ateş etmeye devam etti. O öğleden sonra saat 17:00'de Boğaz girişindeki kaleler susturuldu.²⁰³

27 Şubat'ta Müttefik deniz piyadelerinin çıkarma müfrezeleri, Türkler tarafından boşaltılan mevkilerdeki topların çoğunun hala sağlam olduğunu gördü. Türklere ait yirmi top bataryası imha edildi. Sonraki beş gün boyunca, artan Türk direnişi karşısında deniz piyadeleri tarafından benzer çıkarmalar yapıldı.²⁰⁴ İtilaf donanmasının operasyonları Avustralya basınında geniş yer buldu. The Argus gazetesinin 27 Şubat 1915 tarihli haberinde İtilaf filosunun Çanakkale'nin girişindeki Seddülbahir ve Kumkale'deki müstahkem mevkilerin bir kısmını vurarak imha ettiği bilgisi verildi.²⁰⁵ Saldırıya dair ayrıntı ise 1 Mart 1915 günü The Advertiser ve The Register gazetelerinde şu şekilde verilmişti:

Saldırılan 4 adet Çanakkale müstahkem mevkileri şunlardır: Helles Burnu, Seddülbahir, Kumkale ve Orhaniye Tabyası (Kepezin olduğu yer, Kilitbahir'e çok yakın). Her bir Türk müstahkem mevkiinde 2 adet 5.9 inçlik toplar bulunmaktaydı. Perşembe sabah 10.00 da top atışı başladı. İtilaf kuvvetlerine ait savaş gemileri Türklere ait müstahkem mevkileri uzun mesafeden bombaladı. Buna karşılık Türk müstahkem mevkilerden karşılık gelmişti. Türk kuvvetleri tarafından 11 bin yarıdan atılan toplar Agememnon'a çarpmış ve 3 askerin ölümüne ve 5 askerin de ciddi yaralanmasına neden olmuştur. Bunun üzerine Irrestible ve Gaulosis isimli zırhlı gemiler Türklere ait Kumkale ve Orhaniye tabyalarına müthiş top atışına tutmuştur. Ouen Elizabeth de Helles burnunu müthiş isabetli hedeflerle hırpalamaya devam etmiştir. Ouen Elizabeth'in top atışları o kadar yıkıcıydı ki Helles burnundaki o büyük Türk topları saat 11.30 da etkisiz hale getirilmişti. Vengeance ve Cornwallis isimli gemiler ise

²⁰¹ Gregory Jason Bell, "The Failure of the Allied Naval Dardanelles" Proceedings of The Second International Conference on English And American Studies, C.II, ss. 255-261, Zlín, Czech Republic, 7-8 Eylül 2010, s.256.

²⁰² Tom Curran, "Who was Responsible for the Dardanelles Naval Fiasco?" *Australian Journal of Politics and History*: Volume 57, Number:1, ss.17-33. 2011, s.27.

²⁰³ Gregory Jason Bell, "a.g.m. 2010, s.256.

²⁰⁴ Tom Curran, a.g.m. 2011, s.27.

²⁰⁵ *The Argus*, "Dardanelles Bombarded" 27 Şubat 1915, s.19.

*Ağır muharebe gemilerinin korunması altında boğazdan içeri girerek, yakın mesafeden Helles burnunu yakın mesafeden top atışına tutarak Türk müstahkem mevkiini susturmuştur. Orhaniye ve Kumkale müstahkem mevkilerinden yapılan top atışları başarılı olamamıştı.*²⁰⁶

The Advertiser gazetesinin aynı gün verilen bir diğer haberine (Atina kaynaklı) göre; Britanya ve Fransız Savaş Gemileri, 27 Şubat 1915 Cumartesi günü Çanakkale Boğazı savunmalarının bombalanmasına yeniden başlamıştı. Kilitbahir müstahkem mevkilerindeki bir Türk cephaneliğini bombalayarak kıyıdaki deniz fenerine yaklaşmışlardı. Burada ki mesafe karşıdan karşıya 1 mil kadardı. Cumartesi akşamı savaş gemileri Avrupa tarafındaki Türk müstahkem mevkilerini susturmuştu. Öte yandan mayınlar ve diğer gizli tehlikeler için kanalın taranma işlemi devam etmekteydi. Bazı Müttefik muharebe gemileri Saros Körfezinin güneyinde bulunan Türk kuvvetlerine saldırabilmek için ana filodan ayrılmıştı. Verilen habere göre Türklerin burada güçlü bir birliği yoktu. Tahminlere göre Boğazın Avrupa yakasında konuşlanmış 50.000 Asya yakasında ise 15.000 kuvveti bulunmaktaydı.²⁰⁷

1 Mart günü The Register gazetesinde Türkiye'nin kaderi başlığıyla verilen haberde; Boğazın girişindeki müstahkem Türk mevkilerine yapılan saldırıların büyük ölçüde başarılı olduğu bilgisi verilmişti. Ancak haberin devamında, dar boğazların her milinin mayınlardan temizlenmesi gerektiği uyarısı yapılıyordu. Zira gemilerin rahat bir şekilde ilerlemesi için bu şarttı. Aksi takdirde boğazların erken bir şekilde geçilmesi ümit edilmemelidir²⁰⁸ denilecekti.

2 Mart 1915 tarihinde The Daily Telegraph gazetesinde verilen haberde; Çanakkale Boğazı'nda İngiliz ve Fransız Deniz Filosunun istikrarlı ilerleyişinin devam ettiği bilgisi verilmişti. Haberin devamında şöyle denilmekteydi: Güzergâhtaki Türklere ait müstahkem mevkiler tahrip edilerek deniz mayınlardan temizlenerek Kilitbahir'e varılmıştır. Kuzeyde Kilitbahir ve Boğazın en dar kısmının güney tarafında bulunan Çanak Kalesi (Kale-i Sultaniye, Çimenlik Kalesi) boğazdaki tüm müstahkem mevkiler arasında belki de en güçlü olanlarıdır. Zira burası son derece iyi bir şekilde mayınlanmıştır. Müttefik Kuvvetler'in bu girişimi savaşın en kritik aşaması. Çünkü bu dar ve son derece iyi bir şekilde korunan mevki aşıldığı takdirde İstanbul'un yolu tamamen açılacaktır. Bu bölgede bulunan 50.000 kadar Türk askeri de Müttefik filoların bombardımanı altında bulunuyor.²⁰⁹

The Sydney Morning Herald gazetesinin 1 Mart tarihli haberinde de saldırının sonuçlarına ilişkin: *Britanya ve Fransız muharebe gemileri Çanakkale Boğazı'nı koruyan*

²⁰⁶ *The Advertiser*, "Dardanelles Forced" 1 Mart 1915, s.7.

²⁰⁷ *The Advertiser*, "The Dardanelles" 2 Mart 1915, s.7.

²⁰⁸ *The Register*, "Forcing The Dardanelles" 1 Mart 1915, s. 6.

²⁰⁹ *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 2 Mart 1915, s.7.

*Türk müstahkem mevkilerinin susturmayı başardı. İngiliz gemileri arasında yeni 15 inçlik toplarla donatılmış Queen Elizabeth de vardı. Boğazlar girişinden itibaren 4 mil kadar temizlendi. 600 kadar Türk yaralanmış ve İstanbul'a sevk edilmiştir*²¹⁰ şeklinde bilgi verirken aynı gazetenin bir diğer haberinde de Çanakkale Boğazı'ndaki Türk müstahkem mevkileri tamamen zapt edildiği, Müttefik Deniz Kuvvetleri'nin boğazdan içeri girerek mayın temizleme operasyonları sürdürdüğü bildirilmekteydi.²¹¹ Ancak The Register gazetesinin 1 Mart tarihli haberinde Kilitbahir de bulunan bazı Türk bataryalarının neredeyse suyun içinde olduğu belirtilirken 40 adet Krupp topun olduğu bilgisi de aktarılıyordu. Haberin devamında Krupp toplarının bazılarının siperlere yerleştirildiği ve bu siperlerden atılan topların boğazdan içeri girecek bir filonun yaklaşması durumunda onu kolayca imha edebileceği²¹² uyarısında bulunuyordu.

The Daily Telegraph ise 1 Mart 1915 tarihli sayısında: *Bu sabah tekrar ele alınan Çanakkale Boğazı bombardımanına ilişkin rapor modern yüksek patlayıcı mermiler ile saldırıya maruz kalan tahkimatların işe yaramazlığını sergilemektedir. Kırk yıldır zapt edilemez olarak görülen eşleme (bir araya koyma) gerçeğinin pratik olarak (gerçekte) birkaç saat içerisinde yakılıp kül edilebileceği gerçeği aynı zamanda Müttefik Kuvvetleri top ateşinin isabet hassasiyetinin ve mermilerin (roketlerin) tesirinin kanıtıdır. Ayrıca, daha evvelden savaşa hazır olarak bildirilen İngilizce Kraliyet gemilerine Kaptan George P.W. Hope komutasındaki Queen Elizabeth eklenmelidir. Queen Elizabeth Kraliyet Deniz Kuvvetleri'nin en modern muharebe gemisi olup 1914 yılı sonuna doğru yapımı tamamlanmış ve donanmaya katılmıştır. 10 tane 15 inçlik o muazzam toplarından açılan ateş birkaç saat içerisinde paramparça olan Seddülbahir tahkimatlarına yoğunlaştı. Şu ana kadar İngilizlerin gerçekleşen tek kayıpları vefat eden 4 ve yaralanan 8 askerdir. Cuma günü yeterli bölgede mayın temizleme tamamlanmış ve İngiliz muharebe gemileri, Albion, Majestic ve Vengeance Dardanos Kalesine (Fort Dardanos) saldırdı. Dardanos Kalesi seri atış yapabilir 5.9 inçlik 4 adet Krup topu ile donatılmıştı. Ayrıca savaş gemileri Çanakkale Boğazı'nın Asya tarafında yeni inşa edilmiş birkaç top bataryasını bombaladı. Almanlar başkentin korunması için yoğun bir şekilde ağır toplar yerleştiriyor ve aynı zamanda Üsküdar bölgesinin karşısında bulunan Adalar'da tahkimatlar inşa ediyorlar, fakat İtilaf Devletleri filosunun ağır top ateşleri ile imkânlar dâhilinde nasıl baş edeceklerini görmek zordur çünkü bu bakımdan onlardan üstün durumdadır ve aynı zamanda yüksek patlayıcıların kullanımı da fiiliyatta karadan yapılan*

²¹⁰ The Sydney Morning Herald, "The Dardanelles" 1 Mart 1915, s.9.

²¹¹ The Daily Telegraph, "Summary" 1 Mart 1915, s.1.

²¹² The Register, "How The Straits Are Defended" 1 Mart 1915, s.7

*saldırıdan koruyacaktır. Türklere silahları bırakması çağrısında bulunmaya çok az gün kalmıştır diyebiliriz.*²¹³ denilerek saldırıların neticeleri değerlendirilmişti. Ayrıca *Güç Dengesi* başlığıyla 3 Mart Venedik kaynaklı verilen haberde; “Çanakkale Boğazı’nın bombalanması Osmanlı İmparatorluğunun yıkılması için ilk adımdır. Şayet Müttefik Kuvvetler İstanbul’u ele geçirecek olursa Akdeniz de güç dengeleri büyük güçler açısından değişecektir. Bu durumda savaşın en önemli sonuçlarından birisi olarak düşünülmelidir.”²¹⁴ şeklinde ifade edilmekteydi.

Öte yandan The Argus gazetesinde verilen 5 Mart tarihli habere göre İtilaf Devletleri’nin Çanakkale Boğazı’nda yapacakları askeri operasyonlar onların etkileyici güçlerini göstermeleri için yeterliydi. Buna mukabil Osmanlı Devleti boğazdaki müstahkem mevkilerine güveniyor ve boğazların geçilemeyeceğini düşünüyordu. Bu nedenle de Türkler son derece kibirli davranışlar sergileyerek tarafını uzunca bir süreç gizlemişlerdi. İtilaf Devletleri ise Türklere karşı büyük bir sabır göstermiş, ancak Türkler bu sabrı zorlamıştı. Nitekim şubat ayındaki Çanakkale müstahkem mevkiilerinin tahrip edilmesi Osmanlı Sultanının gücünü sarsmaya yetmişti.²¹⁵

Avusturalya basını İtilaf donanmasının saldırılarında özellikle İstanbul’da olan biteni yakından takip etmişti. Nitekim The Daily Telegraph gazetesi başkent İstanbul’daki gelişmeleri verdiği *Çanakkale Boğazı’nı Zorluyor* başlıklı haberde; *Sultan Mehmed Reşad çoktan bavulunu toplamış, onu ve maiyetini 3 tane tren Anadolu tren yolu ile Anadolu’ya taşımak için hazırda beklemektedir. Türkiye’nin Padişahı emniyetli bir şekilde kaçarsa şanslı olacaktır. Zaten bazı hoşnutsuz Türkler sözde İstanbul hükümetinin otoritesini uygulayan partinin lideri Talat Bey’i eleştiri yağmuruna tutmaktadır. Mermi onun konutunu iskalamasına rağmen, bu durum Türklerin Almanların onları bu umutsuz çatışmaya sokmalarına izin veren liderlerinden muhtemelen intikam alacaklarının kanıtı olacaktır. Gerçi İstanbul’daki Almanlar onların hayatlarına müdahale etmenin cezasını ödeyebilirler, Türkler Müttefik Kuvvetler’in onların kapılarını 15 inçlik toplarla bir nevi uyulması gereken bir tahliye duyurusunu haykırır gibi gümbür gümbür dövdüğünü fark ettiklerinde. Koramiral Sackville Carden Çanakkale Boğazı’nın Akdeniz ucuna zaten girmişti. 4 tane müstahkem mevkiyi zapt etti ve 4 millik bir mesafe için boğazı mayınlardan tamamen temizledi. Son teknoloji dev gibi zırhlı gemisi Queen Elizabeth denize açılabilir ve uzun menzilde müstahkem mevkiileri hezimete uğratabilir, geri kalanı masraflı bırakarak ve daha küçük gemileri yakına sürerek ve de mayın tarayıcıları koruyarak. Zırhlı savaş gemileri ve Fransız kruvazörlerinin*

²¹³ The Daily Telegraph, “Progress of the War” 1 Mart 1915, s.7.

²¹⁴ The Advertiser, “Balance Of Power” 5 Mart 1915, s.7.

²¹⁵ The Argus, “Friday March 5 1915” 5 Mart 1915, s.6.

yanı sıra deniz uçakları ile saldırılan müstahkem mevkihlerin direnişi sürdürmeleri imkânsızdır. Marmara Denizinden gelen onların etrafını kuşatan Müttefik Kuvvetler'in deniz filosu ve Karadeniz'de Midia Limanından Türk başkentine hücum etmeye hazırlanan Rus ordusu ile Osmanlı hükümetinin (Bab-ı Ali) Avrupa'daki saatleri şimdiden sayılı görünüyor. Yaklaşan bu son anlarda İstanbul'da korkunç şeylerin olacağından korkuluyor.

Haberi yazan muhabir ayrıca şu şekilde bir yorum yapmıştı: *Bu savaşta eğer yöneticilerinin liderlerinin kör aptalca, ahmakça hatalarından yıkılacak bir ulus varsa o da Türkiye'dir.*²¹⁶

Öte yandan 1 Mart 1915 tarihli Fransız kaynaklı haberi *İstanbul'da Panik* başlığı altında sütunlarına taşıyan The Advertiser gazetesinde: *Dün birkaç Türk torpido botu, Çanakkale Boğazı'nda Nara geçidinde keşif yaparken Müttefik donanmasına ait gemileri görünce hızlı bir şekilde geri çekilerek ortadan kaybolmuşlardır. Türk müstahkem mevkihlerinin ağır bir şekilde tahribata uğraması nedeniyle İstanbul'da genel bir panik havası hâkimdir. Türkler birçok kayıp vermiştir. Verilen kayıplar Türk resmi makamları tarafında da resmen kabul edilmiştir* denilmiştir. Ayrıca The Daily Telegraph gazetesi haberinde İngiliz ve Fransız bayraklarının boğazın girişindeki Türk müstahkem mevkihlerine çekildiği şeklinde bir bilgiyi paylaşmıştı.²¹⁷ Öte yandan The Advertiser gazetesi 3 Mart tarihli haberinde, bugüne kadar gerçekleştirilen harekât sırasında Türk müstahkemlerine yapılan bombardıman sonucunda Türklerin 5.000 kadar asker kaybettiği bilgisini vermişti.²¹⁸

Bütün bu gelişmelere rağmen hava koşulları İtilaf kuvvetlerinin Çanakkale Boğazı'ndaki Türk müstahkem mevkihlerine saldırılarını etkiliyordu. Nitekim The Argus, 3 Mart 1915 tarihli haberde bu konuya değinmişti.²¹⁹ The Advertiser gazetesi, hava muhalefetine dair verdiği haberde; *İngiliz ve Fransız Savaş gemilerinin Çanakkale Boğazı'na saldırısı sisli hava dolayısıyla yarıda kesilmiştir*²²⁰ şeklinde bilgi verirken, The Sydney Morning Herald ise Çanakkale'deki operasyonların kuzey doğudan gelen fırtına ve sis dolayısıyla ertelendiğini duyuruyordu.²²¹

Avusturya basınında verilen haberlerden de anlaşılacağı üzere Çanakkale Boğazı'ndaki operasyonlar kuzey doğudan gelen fırtına ve sis dolayısıyla ertelenmişti. Zira bu

²¹⁶ *The Daily Telegraph*, "Forcing the Dardanelles" 1 Mart 1915, s.6.

²¹⁷ *The Advertiser*, "Panic in Constantinople" 2 Mart 1915, s.7; *The Daily Telegraph*, "Summary The War" 2 Mart 1915, s.1; *The Daily Telegraph*, "Dardanelles Attack" 2 Mart 1915, s.7.

²¹⁸ *The Advertiser*, "The Position Summarised" 3 Mart 1915, s.7.

²¹⁹ *The Argus*, "War Costs E 2.000.000 A Day" 3 Mart 1915, s.9.

²²⁰ *The Advertiser*, "The Position Summarised" 3 Mart 1915, s.7.

²²¹ *The Sydney Morning Herald*, "The War" 3 Mart 1915, s.13.

durum havadan gözlem ve uzun mesafe atışını zorlaştırırken aynı zamanda uçak keşiflerini de zorlaştırıyordu.²²²

3 Mart Paris kaynaklı haberi gazete sütunlarına taşıyan Advertiser gazetesi haberinde; bugün alınan raporlar şunları ifade etmiştir: Müttefikler Çanakkale Boğazı'ndaki müstahkem mevkiyi bombalaya yeniden başlamıştır. Bombalama sis dolayısıyla birkaç gün önce durdurulmuştu. Zira Müttefik Kuvvetler kıyıda bulunan Türk mevzilerini bombalamak ve kesin olarak hedefi vurmak için keşif uçaklarını kullanmaktaydı. Ancak sis dolayısıyla uçaklar hedefleri tespit edemediği için harekât durdurulmuştu.²²³

5 Mart'ta The Argus ve The Telegraph gazetelerinde verilen haberde kötü hava koşulları nedeniyle kesilen Çanakkale müstahkem mevkielerinin bombalanmasına İtilaf donanması tarafından tekrar başlatıldığı bilgisi verilmişti. Paris'ten alınan haberlere göre; salı günü İtilaf Devletleri'ne ait 9 savaş gemisi Asya tarafında bulunan Çanakkale yakınındaki Dardanus Türk müstahkem mevkieleri ile Avrupa tarafındaki Kilitbahir yakınındaki Namazgâh ve Çimenlik müstahkem mevkielerini susturmuştu. İtilaf donanması boğaza doğru 2 mil bir mesafe kadar ilerlediği 52 savaş gemisinin de bombardımana katıldığı bilgisini aktarmıştı. Öte yandan Atina'dan nakille verilen bir habere göre; General D'Amade komutasındaki ilk müfreze Çanakkale Boğaz'ına varmıştı. Bu müfreze Kanadalılar ve Senegalli askerlerden oluşmaktaydı. Gazete haberinden de anlaşılacağı üzere İtilaf Devletleri tarafından bir sefer kuvvetinin karaya çıkarılması için de hazırlıklar yapılmıştı. Öte yandan haberin devamında Osmanlı Savaş Bakanı Esad Paşa'nın Gelibolu Boğazında 100.000 Türk askerini komuta ettiği bilgisi aktarılmıştı.

Ayrıca 5 Mart tarihli bir diğer haberde İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından yapılan açıklamalara da yer verilmişti. Açıklama da Deniz kuvvetlerinin aldığı rolün ayrıntıları verilmektedir. Açıklamada şu bilgiler verilmişti: *pazartesi günü savaş gemileri Triumph (11.800 ton), Ocean (12.950 ton), ve Albion (12.950 ton) Çanakkale Boğazı'ndan içeri girdiler. 8 nolu müstahkem mevkiye saldırdılar. Whitecliff müstahkem mevkielerindeki Türklere ait top bataryaları ateşle karşılık verdi ve Türkler aynı zamanda sahra topu ve obüslerle cevap verdiler. Akşamleyin İtilaf Devletleri'ne ait Deniz uçakları, keşif yapmış ve birçok yeni tüfek mevzilerinin hazırlandığını ancak üzerlerinde silah olmadığını rapor etmiştir. Destroyerlerin himayesinde mayın temizleme araçları, pazartesi*

²²² The Telegraph, "The Dardanelles" "Turkish Losses 5000" 2 Mart 1915, s.2; The Telegraph, "The Dardanelles" "Turkish Losses 5000" 3 Mart 1915, s.2; The Sydney Morning Herald, "Summary" 3 Mart 1915, s.1.

²²³ The Advertiser, "Bombardment Resumed" 5 Mart 1915, s.7.

günü Kepez'in 1,5 mil içerisine kadar mayınları temizlemeyi başardı. Bu esnada Türk kuvvetlerinin ateşine maruz kalmış ve 6 kişi yaralanmıştı. Bu arada 4 Fransız Savaş Gemisi Bolayır'da harekete geçerek Türklere ait top bataryalarını bombalayarak muhaberatı etkisiz hale getirdi. Boğazların girişindeki operasyonlar neticesinde Türklere ait 11 küçük top ve 6 ile 11 inç arasında değişen 19 top imha edildi. Pazartesi günü gerçekleşen operasyonlar bu şekilde sonuçlandı.

Ertesi gün 3 İngiliz Kruvazörü, Canopu (12,950 ton), Swiftsure (11,800), ve Cornwall (9,800 ton) 8 ve 9 numaralı müstahkem mevkiileri dövdü. Üç savaş gemisi de Türklerin ateşi neticesinde vurulmuş olmasına rağmen sadece 1 kişi hafif bir şekilde yaralanmıştı.

Mayınları tarama görevi geceleyin de tekrar devam etti. Türk müstahkem mevkiilerine saldırılar gece de devam ediyordu. İngiliz ve Fransız savaş gemilerine ek olarak Rus Kruvazörü Askold da operasyona iştirak etmişti.²²⁴

Verilen haberden de anlaşılacağı üzere İtilaf donanması tekrar saldırılara başlamıştı. The Advertiser, "Çanakkale'nin Alınması ile Savaş Bitecektir" başlığı ile tekrar başlayan saldırılara dair verdiği haberde: İngiliz ve Fransız gemileri Çanakkale Boğazı'nı zorlamaya devam ediyor. Ancak boğazın ele geçirilip İstanbul'a ulaşmak biraz zaman alacak gibi gözüküyor. Karadeniz'den Akdeniz'e ulaşımın sağlanması yani İstanbul'un ele geçirilmesi düşmanı derinden sarsacaktır.²²⁵ denilmişti.

The Register gazetesinin 5 Mart 1915 tarihli "Çanakkale Boğazı'nda Savaş" başlıklı haberine göre; İngiliz-Fransız tarafından Çanakkale Boğazı'nda görülmemiş ve olağanüstü bir tarih yazılıyordu. Çanakkale Boğazı eski Yunanlıların Helles Burnu, M.Ö. 480 yılında Darius'un oğlu Pers Kralı tarafından ve de M.Ö 334 yılında Hun İmparatoru Büyük Atilla'nın yenilmez orduları tarafından geçilmiştir. Uzun menzilli yeni teknoloji büyük toplar icat edilene kadar zapt edilemez olarak düşünülen Çanakkale müstahkem mevkiilerini yok etme görevini şu an Müttefik donanmasının iyi bir ilerleme kat ettiği rapor ediliyor. Almanlar Liege, Namur ve Antwerp kuşatmalarında muazzam havan topları kullanmışlardı. Ancak Çanakkale muharebesinde Alman subayları ilk kez Müttefik Kuvvet topçularının üstünlüğüne şahitlik ediyor. 10 tane 15 inçlik top mühimmatına sahip Quen Elizabeth, Osmanlı müstahkem mevkiilerinde bulunan Alman Krupp toplarından çok daha üstündü. Genel olarak savaştaki gemiler nispeten yavaş ön zırhlılardı. Böyle bir operasyonda hızlı muharebe

²²⁴ The Argus, "The Dardanelles Fosts" 5 Mart 1915, s.7; The Telegraph, "Forcing The Dardanelles" 5 Mart 1915, s.4.

²²⁵ The Advertiser, "Battle Ships In The Dardanelles" 5 Mart 1915, s.7.

kruvazörlerine ihtiyaç yoktu. Fakat 12 inçlik toplar muazzam güce sahiptiler, aynı zamanda topçular soğukkanlı, mükemmel ve özel seçilmiş uzmanlardan oluşuyordu. Pazartesi günü Mayın tarayıcılar ve destroyerler Kepez'in 1,5 mil içerisine doğru yaklaştıklarında filo muhtemelen o an, içerde ya da boğazın en dar ve en tehlikeli bölümüne yakındı. Bu bölge, 6 tane en zapt edilemez (aşılması zor olan) mevkiinin başlangıcıdır ve her iki yakada birer mil arayla 3 er adet müstahkem mevki bulunmaktadır. Çanak müstahkem mevki susturulduğunda Deniz Muharebeleri'nin en kötüsü bitmiş olacak ve Filo çok yakında Haliç'e demirleyebilir. Ancak bunun dışında son derece önemli ve tehlikeli bir diğer Askerî harekât geriye kalacaktır.

Atina kaynaklı bir haberde de Osmanlı Ordusunun 100 bin askerle Çanakkale de bulunmakta olduğu aktarıldıktan sonra; "Ancak bu sayı biraz abartılı gözükmektedir. Osmanlı ordusu iyi silahlanmış ve Gelibolu yarımadasında toplanmıştır. Saroz Körfezinden içeriye giren 4 Fransız Muharebe Gemisi, Türklere ait top bataryaları ile dar boğaz olan Bolayır Kıstağındaki haberleşme hattını bombalamıştır. Bu olay şu anlama geliyor: Müttefik Filo, Türklerin önünü kesip saf dışı bırakmak için cesur bir teşebbüste bulunmuştur. Buna rağmen Müttefik devletlere ait bir askeri gücün Gelibolu Yarımadasına çıkarma yapıp yapmayacağı henüz belli değildir. Ancak Osmanlı Devleti'nin başkenti çok kolay bir av olacaktır. Avustralyalı birlikler de Hasta Adam Osmanlıyı yıkmak ve sürmek için Çanakkale'ye gönderilecektir."²²⁶

Müttefik Kuvvetler'in Çanakkale Boğazı'ndaki ilerleyişi dünyanın ilgisini çekmekte idi. Özellikle bu durum İtalya gibi tarafsız ülkeleri huzursuz ediyordu. İtalyanların savaşa Müttefikler yanında girip girmeyeceği henüz netleşmemiştir. Fakat Rusya'nın İstanbul'daki olası hâkimiyeti İtalyanları rahatsız ediyor ve Rusların kısa sürede İstanbul'a hâkim olması düşüncesi onları çok fazla tedirgin ediyordu. Bu nedenle İtalyan milliyetçiler savaşa girme konusunda istekli bir yaklaşım sergiliyordu.²²⁷

The Sydney Morning Herald gazetesi 5 Mart 1915 tarihli haberinde meseleye ilişkin, *İtalya'nın düşüncesine göre Akdeniz'deki güçler dengesi yeniden düzenlenmelidir ve İtalya'ya güven verilmelidir. Aksi takdirde İtalyanlar Çanakkale'deki operasyonlara katılmayacaktır* diyerek uyarıda bulunuyordu.²²⁸

Avustralya basını gün gün harbe dair gelişmeleri vermeye devam ediyordu. Verilen haberlerde Kanadalı ve Senegalli birliklerden oluşan biri Fransız General Komutası altındaki

²²⁶ *The Register*, "Fighting In The Dardanelles" 5 Mart 1915, s.6.

²²⁷ *The Sydney Morning Herald*, "Forcing The Dardanelles" 5 Mart 1915, s.8.

²²⁸ *The Sydney Morning Herald*, "The Mediteranean Readjustment" 5 Mart 1915, s.9.

bir müttefik saha gücü Çanakkale Boğazı önlerine vardığı, Esat Paşa Komutasındaki Osmanlı Ordusu, Gelibolu Kıstağına 100 bin kişilik asker yığıldığı bilgisini verdi. Ayrıca basında Bulgaristan da ise Çanakkale Boğazı düşerse Osmanlı İmparatorunun İstanbul'u terk edeceği ve yeni makamını Asya kıtasında Konya da kuracağına inanıldığı belirtildi.²²⁹

Bu sırada Müttefik Kuvvetleri filosu Çanakkale müstahkem mevkiilerinin bombardımanına devam ediyordu. The Sydney Morning Herald gazetesinde verilen 5 Mart 1915 tarihli haberde; pazartesi günü İngiliz Muharebe gemilerinin Çanakkale Boğazı'na girdiğini ve müstahkem mevki 8'e ve Whitecliff'e²³⁰ saldırdığını duyurdu. Haberin devamında, *salı günü ise yapılan 2. saldırı 8 ya da 9 müstahkem mevkiinin susturulmasıyla sonuçlanmıştır. Bu arada mayın tarama operasyonları sürmektedir ve Fransız muharebe gemileri Bolayır'ı kuzeyden bombalamaktadır. General D'Amade komutasındaki Kanadalı ve Senagalli askerleri de kapsayan ilk müfreze birliği Çanakkale açıklarına ulaşmıştır. Esad Paşa Gelibolu kıstağına 100 bin Türk askerini çıkarmıştır*²³¹ şeklinde ifade edildi.

Saldırıların sonuçlarına dair verilen haberlerde Çanakkale'ye yapılan saldırılarda Kepez'in yarım mil içerisine kadar mayınlardan temizleme işlemi gerçekleşmişti. Muharebe gemilerinin Kilitbahir ve Kale-i Sultaniye'yi (Çimenlik kaleyi) (Boğazın en dar kısmını) bombaladığını, yaklaşık bir mil genişliği olan bu iki boğazın zorlanarak müttefik gemilerin Nara ile Çimenlik kalesi arasındaki yaklaşık 4 müstahkem mevkiyi susturduğu bilgisi aktarılmıştı. Burası geçildiği takdirde Nara'nın kuzey ve güneyine doğru başka bir Türk müstahkem mevkiinin bulunmadığı belirtilirken bu sayede Çanakkale'nin geçişi pratik olarak sağlanmış olacaktı.

Bu amaçla Müttefik devletler 52'den az olmayan deniz aracıyla Çanakkale'deki harekâtlara katılmıştı. Esasında Müttefik Kuvvetler işini şansa bırakmak istemiyordu.²³²

Nitekim The Sydney Morning Herald gazetesinin 5 Mart günü verdiği haberde; H.M.S. Dublin isimli İskoç gemisi Gelibolu yakınında bulunan gözlem evini vurmuştu. Sapphire gemisi ise Edremit Körfezindeki Türk askeri birlikleri bombalamıştı. Fransız Filosu da Bolayır müstahkem mevkiilerini bombalamış ve Kavak Köprüsünü tahrip etmişti. Türklerin toplarını ve askeri birliklerini aceleyle İstanbul'a götürmekteydi. Müttefik savaş gemilerinden 10 tanesi Çanakkale Boğazı'nın içindeki müstahkem mevkiileri bombalamaktaydı. Kum

²²⁹ *The Register*, "Field Force Against Turkey" 5 Mart 1915, s.7; *The Telegraph*, "Military Expedition" 5 Mart 1915, s.4.

²³⁰ White Cliff: Cevat Paşa Bataryasının bulunduğu yer.

²³¹ *The Sydney Morning Herald*, "Summary" 5 Mart 1915, s.1.

²³² *The Sydney Morning Herald*, "War Notes" 5 Mart 1915, s.9.

tepelerindeki Alman siperleri de topçu ateşiyle yıkılmış ayrıca bir Fransız pilotu, Alman cephaneliğini havaya uçurmuştu.²³³

The Daily Telegraph gazetesi 5 Mart günü verdiği haberde Müttefik Kuvvetler'e ait Deniz Filosu bugünde Çanakkale Boğazı'na operasyonlarını çok tatmin edici bir ilerleyiş olarak görüyordu. Bu operasyonda Britanya'nın kayıpları son derece az olduğu bilgisi verilirken gece mayın taraması sırasında da 6 askerin yaralandığı bilgisi verilmişti. Ayrıca gazete haberinde Bolayır mevkiine Fransız gemileri tarafından operasyon yapıldığı için artık bu dar boğaza asker çıkarmak imkânsız değildi²³⁴ şeklinde yorum yapılarak karaya asker çıkarmanın artık söz konusu olduğu belirtilmişti.

The Advertiser gazetesinin 6 Mart tarihli haberinde; Müttefik Kuvvetler Deniz Filosu, Çanakkale'yi muhteşem şekilde zorlamaya devam ediyor. Çok sayıda müstahkem mevki susturulmuştur ve kanlın daha ileri bir bölgesi mayınlardan temizlenmiştir. Britanya, Fransız ve Rus gemileri tek hedefte birleşmiştir. Müttefik güçleri Türk savunmalarını yıkmak için karaya da çıkarma yapmaya başlamıştır. Türkler çok ağır kayıplar vermiştir. Topları etkisiz hale getirilmiştir.²³⁵ denilmiştir. Aynı gün Telegraph gazetesinde verilen haberde ise İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığının duyurusuna göre: Muhafaza gemisi Kruvazör Dublin, Gelibolu yarımadasında Türklere ait bir gözlem istasyonunu imha etmişti. Kruvazör Sapphire, Edremit körfezinde Türklere ait birlikleri ve top mevzilerini, The Drench isimli gemi ise Bolayır'daki Türk müstahkem mevkiilerini²³⁶ bombalamış ve Kavacık köprüsü²³⁷ de imha edilmişti.²³⁸

Benzer bir haberde The Advertiser gazetesinde verilmişti. Nitekim 5 Mart Londra Kaynaklı verilen haberde: Çanakkale Boğazı'nın bombardımanına perşembe günü de devam edildiğini, 5400 tonluk hafif kruvazör Dublin, Gelibolu yarımadasında ki Türk gözlem istasyonunu yok edildiği bilgisi verildi. 3000 tonluk 3. Sınıf bir kruvazör olan Sapphire, Edremit körfezi bölgesindeki Türk birliklerini ve topalarını bombalamıştı. Fransızlar ise Bolayır müstahkem mevkiilerini bombalayarak Kavak köprüsünü kullanılmaz hale getirmişti.²³⁹

²³³ *The Sydney Morning Herald*, "Summary" 5 Mart 1915, s.1.

²³⁴ *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 5 Mart 1915, s.7.

²³⁵ *The Advertiser*, "The Position Summarised" 6 Mart 1915, s.15; *The Daily Telegraph*, "Russia's March" 6 Mart 1915, s.9.

²³⁶ Marmara Denizini Saros Körfezinden ayıran yarımadaanın en dar kısmı olan yer. *The Telegraph*, "The Dardanelles" 6 Mart 1915, s.6.

²³⁷ Kavacık Köprüsü'nde bugünkü Bolayır dolaylarında bir köy.

²³⁸ *The Telegraph*, "The Dardanelles" 6 Mart 1915, s.6.

²³⁹ *The Advertiser*, "Bombardment Renewed" 6 Mart 1915, s.15.

İtilaf donanmasının Çanakkale Boğazı'na yönelik saldırıları devam ederken Avusturya basını da gelişmeleri yakından takip etmiş ve olan biteni okuyucularıyla paylaşmıştı. The Register gazetesinde yer alan 6 Mart tarihli haberde “İstanbul’a Doğru” başlığıyla verilen haberde; İstanbul’un anahtarı konumundaki Çanakkale Boğazı’ndaki Müttefik Kuvvetler’in ilerlemesi hızlı bir şekilde devam ettiği bilgisi verilmişti. Haberde yer alan bilgilere göre; Müttefik Kuvvetler Türklere ait müstahkem mevkiileri etkisiz hale getirerek emin adımlarla İstanbul’a ilerliyordu. Gelibolu Kıstağının en dar kısmına savaş gemileri tarafından saldırılıyor. Bir Fransız zırhlı birliği bir köprüyü havaya uçurarak, Bolayır’da tahribata neden olmuştu. Askeri stratejistlerin ifadesine göre, eğer bu yer ve Gelibolu Limanı düşerse Müttefik Kuvvetler İstanbul’un anahtarını ellerine almış olacaktı. Ayrıca Bir Britanya Kruvazörü Gelibolu yarımadasındaki bir Türk gözlem istasyonunu enkaz haline getirmiş, bir başka Kruvazör ise Gelibolu’nun Anadolu yakasındaki Türklere ait top mevzilerini ve askeri birlikleri bombalamıştı.

Öte yandan 6 Mart tarihli bir diğer haberde bir Alman Denizaltısı Britanya Hastane gemisini kovalamış fakat gemi son anda denizaltından kurtulmayı başarmıştır. Almanlar batırılacak olan her bir ticaret gemisi için Denizaltı tayfalarına muazzam ödüller verdikleri bilinmektedir. Ayrıca batırılan her bir düşman yük gemisi için de mürettebatın tamamına ömür boyu emeklilik maaşı verdikleri biliniyor.²⁴⁰

The Register gazetesinde yer alan 6 Mart tarihli bir diğer habere göre Müttefiklerin Çanakkale Boğazı'na yapmış olduğu saldırı hızlı ve son derece etkili olmuştu. Tuğamiral Peirse komutasındaki Britanya Filosu bu kalles ve nankör Türk askeri gücünü yok etmeye kararlıydı. İzmir Asya kıtasının en önemli deniz limanıdır. İzmir’in alınması 5’te 3’ü Yunan, Yahudi ve Ermeni olan gayrimüslim sivillerin emniyeti için, İstanbul’a ilerleyen Müttefik devletlerin deniz ile kara güçlerinin ve haberleşme hatlarının güvenliği için gereklidir. Amiral Yardımcısı Carden filosu tarafından boğazlarda harika bir ilerleme kaydedilmişti. Osmanlı Devleti’nin uğradığı kayıplara karşın Müttefik Kuvvetler’in kayıpları daha azdı. Zira Türk müstahkem mevzilerini Almanlar değil Türkler yapmıştı. Bu nedenle de kayıp daha fazla olmuştu. Görünüşe göre Türkler, Müttefik savaş gemilerinin boğazları geçebileceği şeklindeki düşünceyle alay etmişlerdi. Türklerin müstahkem mevkiilerdeki topçuları Britanya Muharebe gemilerinin 15 ve 12 inçlik korkunç toplarına kurban gidiyorlar. Destroyer ve mayın temizleyicilerin su altındaki batık tuzakları temizlemesi şartıyla Müttefik Kuvvetler sağ salim Marmara denizine girebilir. Almanlar kısa bir zamanda Müttefik filosunun İstanbul’a

²⁴⁰ The Register, “To Constantinople” 6 Mart 1915, s.9.

ulaşacağını acı bir şekilde fark etmiştir. Mutsuz Osmanlı Sultanı ve onun bakanları hali hazır bir şekilde Anadolu'nun iç kısımlarına kaçmak için pıllını pıhtısını toplamıştı. Ancak İstanbul'un ele geçirilmesi ve Avrupa Türkiye'sin alınması, deniz filosuyla iş birliği içinde hareket büyük ve iyi donanımlı bir ordunun hizmetini gerektirecekti. Görünüşe göre bir Britanya Askeri Sefer Gücü Mısır'dan, Fransızlara ait bir deniz filosu da Tunus ve Cezayir'den gelecekti. Türkiye artık Mısır'ı ve Rus topraklarını ele geçirme fikrinden vazgeçmeliydi.²⁴¹

Deniz muharebeleri'nin sürdüğü sırada Avustralya basınında ilginç haberler verilmişti. Nitekim Çanakkale Boğazı'na çıkarma yapan İtilaf birliklerinin bildirdiğine göre: Türk Müstahkem mevkihlerinin bombalanması esnasında ölen birçok Türk askerinin yakılması için hazırlanan odun yığınları görülmüştü.²⁴² 5 Mart tarihli Atina kaynaklı bir haberi gazete sütunlarına taşıyan Advertiser gazetesi haberinde: Yanan Ölü Türkler başlığıyla verilen haberde; Gelibolu yarımadasına çıkarma yapan Müttefik Kuvvetleri'nin raporlarına göre; Karaya çıkan müttefik askerleri kıyıda kanalı koruyan müstahkem mevkihlerin bombardımanı sırasında öldürülen Türklere ait cesetlerin Türkler tarafından yakıldığı bilgisini vermişti.²⁴³

Çanakkale Boğazı'nda gerilim arttıkça Avustralya basınında verilen haberlerin de yoğunlaştığını görmekteyiz. *The Telegraph* gazetesinde yer alan 6 Mart tarihli haberde şu bilgilere yer verilmişti: *Trol gemileri fırtınaya rağmen boğazdan içeri girmeyi başarmıştır. Kruvazör gemisi D'Entrecasteaux, kıyıdaki Deniz fenerini ve Semafor'u imha etmiştir. Jaurequiberry ise petrol deposunu vurmıştır. Ayrıca Kilitbahir, Mecidiye ve Nara'daki Türk müstahkem mevkihlerini bombalamıştır. Yangın dağlık bir burun'a doğru yöneldi. Alman Amirali Souchon şu anda Nagra açıklarında demirlemiş olan Breslau gemisindedir. Bu geminin yanında Türklere ait Hamidiye ve Mecidiye kruvazörleriyle beraber 4 adet destroyer yani muhrip gemisi vardır.*²⁴⁴

6 Mart günü The Advertiser gazetesinde yer alan Britanya Deniz Kuvvetlerinin hafta başındaki operasyonlara ilişkin resmi raporunda; 11.800 tonluk, 4 tane 10 inçlik topa sahip Triumph, 12.950 tonluk 4 tane 12 inçlik topa sahip Ocean, 12.950 tonluk 4 tane 12 inçlik topa sahip The Albion adlı muharebe gemileri pazartesi günü boğaza giriş yapmıştı ve 9. Numaralı

²⁴¹ *The Register*, "The Allies' Activities" 6 Mart 1915, s.4.

²⁴² *The Telegraph*, "The Turkish Dead" 6 Mart 1915, s.6.

²⁴³ *The Advertiser*, "Burning Dead Turks" 6 Mart 1915, s.15.

²⁴⁴ *The Telegraph*, "Inner Forts Bombarded" 6 Mart 1915, s.7.

Türk müstahkem mevkiine ve White Cliff (Beyaz Uçurum)'deki diğer bataryalara saldırmıştı. Türkler havan ve sahra toplarıyla gemilere atış gerçekleştirmişlerdi.²⁴⁵

Esasında aynı haber 5 Mart günü The Daily Telegraph, gazetesinde şöyle yer almıştı: *Deniz Kuvvetleri Komutanlığının raporuna göre, Triumph, Ocean ve Albion isimli muharebe gemileri pazartesi günü Çanakkale Boğazı'ndan içeri girerek Türk müstahkem mevkiilerine ve top bataryalarına saldırmışlardır. Dört Fransız Savaş Gemisi Operasyonlarda yer almıştır. Müttefiklerin kayıpları son derece azdır. Boğazların girişindeki operasyonlar şimdiden 11 inçlik kalibreye kadar 19 topun ve 11 daha küçük silahın yok edilmesiyle sonuçlanmıştır. İngiliz Kralı Amiral Sir John Jellicoe'ye şu mesajı göndermiştir: Donanmamızın o muhteşem geleneklerini sürdüreceğinden en ufak bir şüphem yok. Subayların ve askerlerin muhteşem ruhundan son derece etkilendim.*²⁴⁶

The Advertiser gazetesinde ise yer alan 6 Mart tarihli habere göre; salı günü 12.950 tonluk 4 adet 12 inçlik topu olan Canopus, 11.800 tonluk 4 adet 10 inçlik topa sahip Swiftsure, 9800 tonluk 14 tane 6 inçlik seri atış topa sahip Cornwall, adlı savaş gemileri 8 ve 9 nolu Türk müstahkem mevkiilerini bombalamış ve susturmuşlardı. Canopus, Swiftsure ve Cornwall adlı savaş gemilerine Türkler tarafından ateş açılmış ve 1 mürettebat hafif şekilde yaralanmıştı.²⁴⁷

The Sydney Morning Herald gazetesinin 8 Mart tarihli haberine göre Çanakkale Boğazı'nı zorlama görevinde Müttefik filosu iyi bir ilerleme gerçekleştiriyordu. Çanak ve Nara arasındaki dar boğazlara yapılan saldırı şu an tüm kuvvetiyle devam etmekteydi. Bütün operasyonların en kritik kısmı burasıydı. Dar boğaza giriş Asya tarafındaki Çimenlik Kalesinin müstahkem mevkiileri tarafından, Avrupa kıyısında ise Kilitbahir Müstahkem mevkiileri ile korunmaktadır. Kilitbahir bombalanmış ve mayın temizleme işlemi Çanak'a kadar tamamlanmıştı. Çanak'ın kuzeyindeki Nara'ya kadar olan pozisyonlar bombalanmıştı. Bu operasyonlar devam ederken karaya çıkartma yapan birliklerde Türkleri köylerinden temizliyordu. Görünüşe göre Müttefik Kuvvetler kıyıda hatırı sayılır bir güçle karşılaşmamıştı. Ancak İngilizler çok sayıda kayıp vermişti. Nara burnunun rüzgâr altında bulunan bir zırhlının geminin başında bulunan Türk Deniz Kuvvetlerinde görevli Amiral Souchon'un gemileri; Eski Alman Kruvazörü Breslau (4500 Tonluk 12 adet 4.1'inçlik topa sahip) ve 3500 tonluk Hamidiye ve Mecidiye zırhlıları (2 Tane 6'inçlik ve 8 tane 4.7'inçlik

²⁴⁵ The Advertiser, "Operations Of The Week" 6 Mart 1915, s.15.

²⁴⁶ The Daily Telegraph, "Summary, The War" 5 Mart 1915, s.1.

²⁴⁷ The Advertiser, "More Forts Silenced" 6 Mart 1915, s.15.

topa sahip) ve bunlarla beraber 4 adet destroyer yani muhrip gemisi vardı. Bu küçük zırhlı filo Müttefik filolarını ciddi bir şekilde tehdit etmesi zordu. Şayet böyle bir düelloya girişirse yeri Çanakkale Boğazı'nın derin suları olacaktı.²⁴⁸

8 Mart'ta The Advertiser gazetesinde verilen Londra kaynaklı haberde ise Atina'dan gelen bir rapora göre Müttefikler 4 Mart günü Çanakkale Boğazı'nın savunmalarının bir kısmını oluşturan Kilitbahir, Mecidiye ve Nara müstahkem mevkiilerini bombalamışlardı. Paris'ten sağlanan bir resmi bildiriye göre: harekât perşembe günü de devam edildi. Ciddi şiddetli rüzgâra rağmen trol gemileri boğazda mayın taraması yapmıştı. D'Entrecasteaux isimli Fransız kruvazörü "Orsoun" daki bir semafor ve bir deniz fenerini tahrip etmişti. The Jaureguiberry adlı gemi ise Türklere ait bir yakıt deposunu yok etmiştir. Türk kruvazörleri Hamidiye, Mecidiye ve 4 adet Türk destroyeri tarafından kendisine eşlik Amiral Souchon komutasındaki Breslau gemisi Nara müstahkem mevkiine demir atmıştı.²⁴⁹

The Daily Telegraph gazetesinde yer alan 8 Mart tarihli habere göre bu sırada Çanakkale Tahkimatlarının bombardımanı tatmin edici bir şekilde devam etmektedir. Goeben Gemisi Karadeniz'de zarar gördüğünde bu sularında hâkimiyeti artık Rusya olmuştur. Bundan böyle Türklerin Karadeniz üzerinden Kafkaslara yardım gönderme gibi bir imkânı kalmamıştır. Alman Başkomutanı Amiral Souchon'un şu anda Nara körfezinde 3 hafif Kruvazör ve 4 adet Destroyer ile demirlemiş olduğu rapor edilmiştir. Amiral Souchon, şu anda iki ateş arasındadır. Ne yapacağını tahmin etmek zordur. Ancak her iki ihtimalde de mağlubiyet kaçınılmazdır.²⁵⁰

Dolayısıyla The Telegraph gazetesinde yer alan aynı tarihli habere göre Çanakkale Boğazı'na giriş yapmaya çalışan İtilaf donanmasını önlemeye çalışma da yetersiz kaldığını anlayan Türk ve Almanlar telaşe içerisinde bazı müstahkem mevkiilerindeki silahlarını boşaltarak, toplarını Marmara denizindeki adalara taşıdığı bilgisi verilmişti. Sivil halk yetersiz bir şekilde beslendikleri için Almanlara karşı homurdanmaktaydı. 50 Alman subayı Berlin'e doğru Bükreş üzerinden geçiş yaptığı iddia edilmiş, Çanakkale Boğazı'ndaki mayın tarama işlemi de çanak müstahkem mevkiine kadar tamamlanmıştı.²⁵¹

²⁴⁸ *The Sydney Morning Herald*, "War Notes" 8 Mart 1915, s. 9.

²⁴⁹ *The Advertiser*, "The Dardanelles" "Forts Bombarded" 8 Mart 1915, s.7.

²⁵⁰ *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 8 Mart 1915, s.7.

²⁵¹ *The Telegraph*, "Effective Bombardment Of Dardanelles" 8 Mart 1915, s.6. Avustralya basınında buna benzer haberlere oldukça fazla yer verilmişti. Nitekim *The Sydney Morning Herald* gazetesinde yer alan habere göre; Türkler ve Almanlar toplarını Marmara denizine göndererek Çanakkale müstahkem mevkiilerinin bazılarını acele bir şekilde boşaltıyordu. Detaylı bilgi için bkz. *The Sydney Morning Herald*, "Summary" 8 Mart 1915, s.1. Bir diğer haber de *The Advertiser* gazetesinde yer almıştı. Nitekim 6 Mart Bükreş kaynaklı haberde; *Müttefik Kuvvetler'in Çanakkale Boğazı'na girmesini önleyemeyeceğinin farkında olan Türkler ve Almanlar alelacele*

Avustralya basını bir yandan harbe dair bilgiler verirken öte yandan da propaganda faaliyetlerini de sürdürüyordu. Nitekim 8 Mart günü verilen (6 Mart tarihli Washington kaynaklı) haberde; Müttefikler tarafından İstanbul'un işgal ihtimalinin farkında olan Almanya ABD'den başkent İstanbul'daki diplomatik ilişkilerin yönetim işini devralmasını istediği bilgisini vermişti.²⁵² Hatta İtilaf Devletleri'ne ait savaş gemilerinin Çanakkale Boğazı'nı geçme ihtimalinin ne kadar güçlü olduğu, İstanbul'da bulunan Alman Büyükelçisinin ülkeyi terk etme hazırlıkları yaptığından anlaşılabilir olduğu bildirilmişti.²⁵³

Avustralya basını İtilaf kaynaklı haberlere de oldukça fazla yer vermişti. Bu haberler daha çok Britanya Deniz Kuvvetlerinin raporlara dayanıyordu. Nitekim 8 Mart günü The Advertiser gazetesinde yer alan Britanya Deniz Kuvvetleri Komutanlığının son raporunda şunlar ifade edilmişti: *The Albion, The Irresistible, The Triumph ve The Prince George gemileri Dardanus mevkiilerini bombalamaya devam ederek mevkideki gizli Türk toplarını etkisiz hale getirmiştir. Boğazların bombardımanı sırasında yıkım birlikleri Kumkale ve Seddülbahir'e çıkarma yaparak boğazların girişindeki sahanın temizlenmesine devam ettiler. Queen Elizabeth ise dar boğazlardaki Türk savunmalarına saldırmıştır. Inflexible ve The Prince George gemilerindeki havanlardan da destek gelmiştir. 15 inçlik toplarıyla Queen Elizabeth 29 kez ateş ederek tatmin edici sonuçlara ulaşmıştır. Önemli Türk cephanelikleri havaya uçurulmuştur. Türkler tarafından Çanakkale'den içeri giren gemilere ateş açılmışsa da gemiler herhangi bir hasar almamıştır. The Sapphire kruvazörü ise bir Türk askeri istasyonunu tahrip etmiştir. Çanakkale içlerine kadar mayın taraması tamamlandı.*²⁵⁴

The Daily Telegraph gazetesinde yer alan habere göre; Türk deniz kuvvetleri takriben 40 destroyere sahipti. Kaç tanesinin aktif hizmette olduğu bilinmiyordu. Ancak birçoğunun hurda yığını olduğu biliniyordu. Çanakkale Boğazı'ndaki Alman Deniz Subayları bu hurda kruvazörleri bile görüntü olarak kullanıyordu. Goeben Savaş Gemisinin Rus Zırhlı birliği tarafından ciddi bir şekilde hasara uğratıldığı rapor edilmişti. Breslau ise Müttefik Kuvvetler'in ağır gemileri karşısında son derece kolay bir lokmaydı. Dolayısıyla Türkiye'nin bir muharebe verebilmesi için modern anlamda bir gemisi bulunmamaktaydı. Rus Kruvazörü Askold'un varlığı da Müttefik Kuvvetler için önemliydi. Hiç şüphesiz Askold isimli Kruvazör, Karadeniz de bulunan Rus Filosuyla sürekli olarak telsiz iletişimde bulunuyor ve

müstahkem mevkileri boşaltıyorlar. Silahlarını da Marmara denizindeki adalara sevk ediyorlar. Yetersiz bir şekilde beslenen Türk nüfus Almanlara karşı homurdanmaktadır. 50 tane Alman subayı Berlin'e doğru Bükreş'ten geçti" denilmişti. Detaylı bilgi için bkz. *The Advertiser*, "Constantinople Must Fall" 8 Mart 1915, s.7.

²⁵² *The Advertiser*, "German Interests in Constantinople" 8 Mart 1915, s.7; *The Telegraph*, "Effective Bombardment Of Dardanelles" 8 Mart 1915, s.6.

²⁵³ *The Argus*, "Crushing Blows" "Russis Mighty Arm" 8 Mart 1915, s.9.

²⁵⁴ *The Advertiser*, "Constantinople Must Fall" 8 Mart 1915, s.7.

böylece harekât esnasında hem Karadeniz'den hem de Çanakkale Boğazı'nın girişinden gerçekleşecek olan saldırılarda birlikte hareket ediyordu.²⁵⁵

The Sydney Morning gazetesinde harbe dair verilen 10 Mart tarihli haberde; Çanakkale Boğazı'nın en dar kısmına Müttefik Kuvvetler'in yapmış olduğu saldırı kuşkusuz kuvvetli bir dirençle karşılaştı. Fakat şu an rapor edildiğine göre Türk müstahkem mevkillerinin pek çoğu ateş altındadır. Bu sabah gelen bir telgrafta; Eski Alman muharebe gemisi Goeben'in 11'inçlik topları dar boğazların kuzeyindeki Nara yakınlarında bir kıyıya yerleştirilmiştir. Goeben deki bu silahların 10 tanesi ordaydı. Bunlar en son modeldir ve hafife alınmayacak çarpıcı bir güce sahiptirler. Goeben'in Rus gemileri ile yaptığı çarpışmada ne derece de hasar aldığı merak konusu ve onun iş göremez raporu gerçekten doğruysa. Zira bu doğruysa Goeben'in olmadığı bir Karadeniz de Ruslar çok daha güvende olacaktır. Zira bu sabah Rus filosu, İstanbul'un 122 mil kuzey doğusundaki Ereğli'yi etkin bir şekilde bombalamıştır. (Ereğli günümüzde önemli bir gemi inşa endüstrisine sahiptir ve kömür ihraç eder.) Ruslar Ereğli limanını koruyan top bataryalarını bombalayarak etkisiz hale getirmiştir ve Kömür işletmelerinde hasara sebep vermiştir. Ayrıca pek çok ticari geminin de batmasına neden olmuştur. Bundan sonra Rus filolarından Karadeniz de böyle saldırılar bekleyebiliriz. Rus Filosunun Avrupa Türkiye'sine yerleşmesi artık şaşkıncı olmayacaktır.²⁵⁶

Aynı gün The Sydney Morning Herald gazetesinde yer alan bir diğer habere göre; Marmara Denizine başarılı bir şekilde giriş yapılacağı beklentileri berraklaşıp netleştikçe savaş sürükleyici bir ilgi odağı haline gelmektedir. İstanbul muhtemel işgal edilecek bölgelerden birisidir. Bu durum 1 ya da 2 hafta içerisinde hatta gelecek ay içerisinde gerçekleşmeyebilir. Ancak uzmanların hem fikir olduğu nokta Çanakkale Boğazı'nın geçilmesi durumunda İstanbul'un geleceği Müttefik Kuvvetler'in insafına kalacaktır. Bu sabahki telgraflara göre; Müttefik Kuvvetler'in sefer planı kusursuz ve sistematiktir. Eğer bir gerçek varsa modern silahlar karşısında Türk kalelerinin dayanması söz konusu değildir. Birbiri ardına Türk müstahkem mevkilleri son model silahların menzilleri dışında savaştan İngiliz ve Fransız gemileri tarafından susturuluyor. Türk müstahkem mevkillerinden atılan toplar İngiliz ve Fransız muharebe gemilerine isabet edemiyordu. Çünkü topların menzili dışındaydı. Oysaki modern silahlarla donanmış Queen Elizabeth gemisi çok uzak mesafelerden Türk müstahkem mevkillerini aynı Namur da olduğu gibi susturmuştu. Bu

²⁵⁵ *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 6 Mart 1915, s.9.

²⁵⁶ *The Sydney Morning Herald*, "War Notes" 10 Mart 1915, s.13.

durum İstanbul'da endişe yaratmıştı. Türkler kıymetli eşyalarını en kıymetli mekânlara kilitliyorlar. Darbe her an gerçekleşebilir.²⁵⁷

Avustralya basınında verilen haberde İtilaf Devletleri'ne ait savaş gemileri Çanakkale Boğazı'nda öyle bir ilerlemektedir ki boğazın en zorlu kısmı (The Narrows müstahkemleri girişten 17 mil uzaklıkta, yalnızca bir mil genişliğe sahipti.) olarak kabul edilen ve genişliği 1 mil olan yerde Türklere ait müstahkem mevzileri ağır bombardımana tutmuştu. Ayrıca Çanakkale müstahkem mevzilerine kadar olan alan mayınlardan temizlenmişti. Paris'ten yapılan resmi tebliğe göre; perşembe günü kuvvetli bir fırtına olmasına rağmen Trol tekneleri mayınları büyük oranda temizlemişti. Aynı gün Fransız Kruvazörü D'Encasteaux (7986 ton), "Arsoun"da Türklere ait Deniz feneri ile Semafor'u yok etmiştir. Aynı anda Fransız Muharebe gemisi Jaureguiberry (11.600 ton), üzerinde 2 adet 12 inçlik 2 adet de 8 inçlik topları bulunan gemi Said Atens'de Türk kuvvetlerine ait petrol deposunu yok etmiştir.

Ertesi gün İtilaf kuvvetleri, Kilitbahir Mecidiye ve Nağara müstahkem mevzilerini bombaladı. İngiliz Koramirali H. Carden Çanakkale'deki harekât ile ilgili olarak bir rapor sunmuştu. H. Carden raporunda; 3 Mart öğleden sonraya kadar boğazda herhangi bir harekât gerçekleştirmediğini ancak Irresistible (15.00 ton 4 adet 12 inçlik topa sahip), Albion (12.950 ton 4 adet 12 inçlik topa sahip), Triumph (11.800 ton 4 adet 10 inçlik topa sahip) ve Prince George (14.900 ton 4 adet 12 inçlik topa sahip) isimli İngiliz gemilerinin Dardanos²⁵⁸ müstahkem mevzilerini vurmaya başlamasıyla ileri harekât mümkün olmuştu. 4 Mart günü hava koşulları daha elverişliydi. Bu nedenle boğazdaki müstahkem mevkilere bombardımana devam edilerek mayınlar temizlenmeye çalışıldı.

Bu sırada tahrip müfrezeleri Kumkale ve Seddülbahir'e çıkarma yaparak (Çanakkale Boğazı'nın girişindeki kuzey ve güneydeki eski 2 Türk müstahkem mevkiine çıkarma yaptı.) bölgeyi mayınlardan temizlemeye devam etti. Bölgede bulunan köyleri tutmakta olan Türk güçleri ile karada kıyasıya çatışma başladı. Çatışmalarda İngilizlere ait Tahrip müfrezesinde görevli 19 er hayatını kaybederken 23 asker de yaralanmıştı.²⁵⁹

Nitekim The Argus gazetesinde verilen 8 Mart tarihli haberde harbe dair son gelişmeler şu şekilde verilmişti: *5 Mart günü süper zırhlı İngiliz savaş gemisi Queen Elizabeth (27.500 ton ağırlığında 8 adet 15 inçlik topa sahip), Prince George ve muharebe gemisi Inflexible (17.250 ton ağırlığında 8 adet 12 inçlik topa sahip) üzerine takılı obüslerle*

²⁵⁷ The Sydney Morning Herald, "The Dardanelles" 10 Mart 1915, s.12.

²⁵⁸ Çanakkale merkez de Çınarlı

²⁵⁹ Bir diğer haberde ise yaralı asker sayısı 25 olarak verilirken 3 kişinin de kayıp olduğu bilgisi aktarılmıştı. Detaylı bilgi için bkz. The Telegraph, "Effective Bombardment Of Dardanelles" 8 Mart 1915, s.6.

desteklenmiş The Narrows (Dar boğaz) 'da ki müstahkem mevkiiler üzerine bir saldırı başlattı. Queen Elizabeth, 29 adet isabetli top atışı yaparak Türklere ait en ön Müstahkem mevkiilerini (L Müstahkem Mevki) vurmuş ve buradaki cephaneliği havaya uçurmayı başarmıştır. Buna karşılık Türk birlikleri tarafından ateş açılmasına rağmen Çanakkale Boğazı içerisindeki bu gemilere hiç isabet gerçekleşmemiş, Sapphire destroyeri ise Tuzburnu 'ndaki²⁶⁰ Türklere ait askeri üssü yok etti.

Türk Denizcilik Bakanı gibi hareket eden Alman Amiral Souchon, İstanbul hükümetinin savaşın başında Almanlardan satın aldığı Breslau (4.478 ton) gemisinde olduğu söyleniyordu. Nara açıklarında bulunan Breslau gemisinin yanında Hamidiye Kruvazörü (3830 ton) ile Mecidiye Kruvazörü (3432 ton) ve 4 adet torpedo muhribi bulunmaktaydı.

Ayrıca haberin devamına göre Queen Elizabeth, isimli gemi muazzam bir yıkıcı güce ve büyük bir menzile sahipti. Öte yandan yatık mermi yollu topları olduğundan dolayı yakın mesafeden Kilidbahir ve Nara 'daki dik yüksek müstahkem mevkiilerini vurabilmek için yeterli nişangâh açısı almaya muktedir değildi. Bu da resmi Fransız tebliğinde ifade edildiği gibi dağlık burun üzerinden onun ateş etmesini zorunlu kılıyordu.

Öte yandan Bir müstahkem mevkiye doğru geçitler oluşturulması için kullanılan yüksek açılı toplar olarak bilinen Obüsler, Kilitbahir ve Çanakkale müstahkem mevkiilerine karşı yakın mesafeden avantajlı bir şekilde kullanılabilirlerdi. The Prince George ve Inflexible bu yüzden hedefe Queen Elizabeth 'den çok daha yakın olabilirlerdi.²⁶¹

9 Mart günü The Advertiser gazetesinde verilen 7 Mart Londra kaynaklı haberde şöyle denilmişti: *15 inçlik toplara sahip Queen Elizabeth muharebe gemisi cuma günü Saroz Körfezinde bir operasyon yapmıştır. İlk atışlarında Çanakkale Boğazı 'na tepeden bakan Gelibolu yarımadasının yüksek yerlerindeki Türk bataryasını vurarak etkisiz hale getirmiştir. Bu susturulan Türk Müstahkem mevkiininin 14 inçlik topları da etkisiz hale getirilmiş oldu. Tuğamiral R. H. Peirse, (İngiltere 'nin Batı Hindistan Deniz Filosununun Baş Komutanı) İzmir tepelerindeki topları etkisiz hale getirdi ve şu anda Körfezin kuzey girişini bombalıyor. Tuğamiral R. H. Peirse 'n gemisi 12 bin tonluk, 2 tane 92 inçlik topu olan "Euryalus" isimli bir kruvazördür.²⁶²*

²⁶⁰ Bozcaada ilçesinde

²⁶¹ *The Argus*, "The Dardanelles" "Germans Prepare To Leave" 8 Mart 1915, s.9; *The Telegraph*, "Effective Bombardment Of Dardanelles" 8 Mart 1915, s.6.

²⁶² *The Advertiser*, "Silencing The Forts", 9 Mart 1915, s.7.

The Sydney Morning Herald gazetesinde verilen 9 Mart tarihli habere göre Çanakkale bombardımanında pek çok Müttefik gemisi toplar tarafından vurulmuştu.²⁶³ Fakat ciddi bir kayıp yoktu. Türklere ait resmi bildirimlerde de Çanakkale Boğazı'ndaki bataryaların hasar almadığı bilgisi verilmişti. Türkler bir Fransız kruvazörünü etkisiz hale getirmiş ve Müttefik filoları geri çekilmişti.²⁶⁴ Ayrıca Türklerin Çanakkale Boğazı'nda pek çok yüzen mayın kullandığı rapor ediliyordu.²⁶⁵ 9 Mart günü The Advertiser gazetesinde verilen bir diğer haberde Türkler Çanakkale Boğazı'nda yüzen mayınlar kullanmışlardı. Kullanmış oldukları mayınların bazıları Bozcaada yakınlarına kadar sürüklenmişti. Ağır Türk silahları kıyıda başarılı bir şekilde gizlenmişti ve onların her birini tek tek devre dışı bırakmak gerekecekti. Bunu gerçekleştirmek ise büyük bir beceri gerektirmektedir. Türklere ait silahların zaten 50 tanesi vurulmuştu.²⁶⁶

Benzer bir haber de aynı gün The Daily Telegraph gazetesinde şöyle verilmişti: *Çanakkale Boğazı müstahkem mevkillerine Müttefik Kuvvetleri gemilerince yapılan saldırıda herhangi bir gevşeme söz konusu değildir. Londra'nın Daily Chronicle adlı gazetesinin bir muhabiri Müttefik Kuvvetleri gemilerinin Türk ateşini çekmek amacıyla müstahkem mevkilere nasıl yakınlaştığını ve böylece top konumlarını nasıl tespit ettiğini tasvir ediyor. Haberin devamında 50 Türk topunun vurulduğu bilgisi paylaşılmıştı.* Ayrıca haberde Gelibolu yarımadasının ucunda saklı bir şekilde siper almış olan Müttefik filosuna ait gemiler, Kumkale müstahkem mevkillerine ateş açtığı, Queen Elizabeth ise Türklere ait 14 inçlik birkaç savunma topunu yok ettiği bilgisi verilmişti.²⁶⁷

9 Mart günü Avustralya basınında yer alan Paris kaynaklı bir resmi bildiri; Saroz körfezinden gelen Queen Elizabeth isimli İngiliz savaş gemisi, Çimenlik kalesi yakınında bulunan, yani Asya tarafındaki 2 müstahkem mevkiyi bombalamıştı. Bu bölge Çanakkale'nin en dar yeri olan Kilitbahir'in hemen karşısındır. Aynı anda Çanakkale Boğazı içerisindeki

²⁶³ Çanakkale Boğazı'nın girişinin yakınlarındaki müstahkem mevkillerin bombalanmasına tanıklık eden bir izleyici şunu ifade ediyordu: *Saldırı muhteşem bir manzara sunuyordu. Savaş gemileri filosu, Çanakkale Boğazı'nın girişinde yarım daireler şeklinde dizilerek, 2 dakikalık aralarla büyük top atışları yapmaya başlamıştı. Top atışlarından büyük bir ses çıkıyordu. Topların düştüğü yerlerde havaya yığınlarla toprak ve taş fırlamaktaydı. Görüntü dehşet vericiydi.* Detaylı bilgi için bkz. *The Advertiser*, Terrible Execution, 9 Mart 1915, s.7; *The Sydney Morning Herald*, "Summary" 9 Mart 1915, s.1.

²⁶⁴ *The Sydney Morning Herald*, "Summary" 10 Mart 1915, s.1.

²⁶⁵ *The Sydney Morning Herald*, "Summary" 9 Mart 1915, s.1.

²⁶⁶ *The Advertiser*, The Dardanelles, 9 Mart 1915, s.7.

²⁶⁷ *The Daily Telegraph*, "War Fever" "Crisis in Greece" 9 Mart 1915, s.7.

Müttefik savaş gemileri, Asya tarafındaki Dardanos müstahkem mevkiini ve Avrupa yakasındaki Soğanlıdere müstahkem mevkiini bombalamıştı.²⁶⁸

Avustralya basını Osmanlı Devleti'nde harbe dair olan biteni yakından takip etmişti. Nitekim The Advertiser gazetesinde yer alan habere göre Müttefik Kuvvetler'in saldırısını püskürtmek amacıyla Edirne ve Dimetoka'dan Gelibolu yarımadasına doğru aceleyle Türk birlikleri sevk edilmişti.²⁶⁹ Benzer bir haberi de The Register gazetesi vermişti. Haberde; Edirne ve Dimetoka da konuşlanan bütün askeri birlikler Fransız General D'Amade komutasındaki Müttefik Kuvvetler sefer gücünün ilerlemesine karşı koymak için Gelibolu yarımadasına aceleyle gönderildiği bilgisi verilmişti.²⁷⁰

The Advertiser, gazetesinde yer alan 9 Mart tarihli haberde şöyle denilmekteydi: *Türkler Edirne'den çekiliyor ve bütün toplar İstanbul'a götürülmekte. Türkler İstanbul Yeşilköy'e 150.000 kişilik bir ordu yığmıştır. İstanbul'da durum çok kötü gözükmektedir. İttihatçılar ile muhalifleri arasında çetin bir mücadele olacak gibi gözüküyor. Eğer yenilgi gerçekleşirse durum daha da kötüleşecektir. Hükümet Devlet arşivlerini ve hazineyi kurtarma hazırlıklarını girmiş durumda. Rapor edildiğine göre 2 vagon devlet arşivi Çerkezköy'e aktarıldı. İstanbul tren garında da 2 vagon her daim hazır olarak bekletilmekte.*²⁷¹

The Advertiser gazetesinde verilen 10 Mart tarihli habere göre Müttefik Kuvvetleri Deniz Filosunun Çanakkale Boğazı'ndaki harekâtı istikrarlı bir şekilde devam etmekteydi. Queen Elizabeth'in Anadolu tarafındaki Türk müstahkem mevkiilerine büyük toplarıyla yapmış olduğu güçlü saldırı sonrası İstanbul için beklenen kadere ilişkin artık şüphe yok denecek kadardı. Büyük tarihi şehrin düşüşü ve Türk Hükümetinin Avrupa topraklarından çekilişi savaş başladığı andan itibaren gerçekleşen bütün olayları gölgede bırakacaktır. Bu olay Müttefiklerin prestijine muazzam şekilde katkıda bulunacaktır. Özellikle de bu işte Aslan payını alacak olan İngiltere'dir.

Öte yandan habere göre; Müttefik zırhlı birlikleri, Çanakkale Boğazı'nı zorlama teşebbüslerinde müthiş bir ilerleme kaydetmişti. Amiral Carden ve Amiral Peirse'de alınan resmi raporlar her gün yayınlanıyor. Raporlardan anlaşıldığına göre Türk müstahkem mevkiilerinin İtilaf donanmalarının korkunç top atışlarına karşı durabilmeleri mümkün gözükmemekteydi. Hatta bazı müstahkem mevkiiler 12 mil mesafeden vurulmuştu. Türkler

²⁶⁸ *The Daily Telegraph*, "Summary" "Crisis in Greece" 9 Mart 1915, s.1; *The Advertiser*, Pounding The Forts, 9 Mart 1915, s.7; *The Daily Telegraph*, "Summary" "Crisis in Greece" 9 Mart 1915, s.1; *The Sydney Morning Herald*, "Summary" 9 Mart 1915, s.1.

²⁶⁹ *The Advertiser*, "Defending The Capital", 9 Mart 1915, s.7.

²⁷⁰ *The Register*, "Massacres" 9 Mart 1915, s.5.

²⁷¹ *The Advertiser*, "Defence Of Constantinople", 9 Mart 1915, s.7.

hem İzmir bölgesinde hem de Karadeniz kıyısında ağır bombardımana maruz kalmıştı.²⁷² Ayrıca The Argus gazetesinde yer alan habere göre Çanakkale Boğazı'nın girişindeki Türk müstahkem mevkiilerinin hepsi İtilaf donanma kuvvetleri tarafından susturulmuştu. Bu olay üzerine İstanbul'daki yetkililer milyonlarca pound değerindeki madeni parayı Anadolu'ya transfer etmek ve aynı zamanda eski sultan II. Abdülhamit'i başkentten uzaklaştırmak için tedbir almıştı.²⁷³

10 Mart günü “Üç Müstahkem Mevki Alevler İçinde” başlığıyla verilen haberde; İtilaf Devletleri savaş gemilerinin Çanakkale Boğazı'ndan içeri girme çabaları müthiş başarılı sonuçlar vermişti. Pazartesi günün sonuna doğru Paris'ten alınan haberde “The Narrows (Dar boğaz)”ın Avrupa kıyısında Erenköy, Kilitbahir ve Namazgâh olarak bilinen önemli Türk müstahkem mevkiilerinin güçlü bir şekilde bombardımana karşılık verdiği ancak sonrasında ateş altında kalarak yanmakta olduğu bildirilmektedir. Şayet bu haber doğru ise yaklaşık 40 mil uzunluğunda olan Boğazlar, 17 millik mesafeyi aşan en zorlu engellerden yani The Narrows'un girişinden itibaren temizlenmiştir.

Savaşın başında Çanakkale Boğazı'ndan geçerek Osmanlı'ya sığınan Alman muharebe gemisi Goben'deki 11-inçlik toplar The Narrows'tan 3 mil yukarıya doğru tahkim edilmiş önemli bir dağlık burun olan Nağara yakınlarına yerleştirilmişti. Nitekim Koramiral H. Carden bir diğer raporunda; Süper zırhlı İngiliz savaş gemisi Queen Elizabeth (27.500 ton ağırlığında 4 adet 15,5 inçlik topa sahip), Savaş gemisi Agamemnon (16.500 ton ağırlığında 4 adet 12 inçlik topa sahip) ve muharebe gemisi Ocean (12.950 ton ağırlığında, 12 inçlik topa sahip), 21.000 yarda da (yaklaşık 12 milde) Gelibolu Yarımadasında boydan boya ateş ederek Hamidiye 1 ve Hamidiye 3 Türk müstahkem mevkiilerine saldırdığını bildiriyordu.

Haberin devamında Türklerin Obüsler ve sahra toplarıyla saldırıya karşılık verdiğini ve 3 tane topun Queen Elizabeth'e isabet etmiş olsa da zarar vermemişti. Öte yandan haberin devamında muharebe gemilerinden Vengeance (12.950 ton ağırlığında, 4 adet 12 inçlik topa sahip), Albion (12.950 ton ağırlığında, 4 adet 12 inçlik topa sahip), Majestic (14.900 ton ağırlığında, 4 adet 12 inçlik topa sahip), Prince George (14.900 ton ağırlığında, 4 adet 12 inçlik topa sahip), ve Fransız muharebe gemisi Suffren (12.527 ton ağırlığında, 4 adet 12 inçlik topa sahip) boğazlardan içeriye doğru girerek Sunders ve Dardanos da ki Türklere ait top bataryaları ile çatıştığı bilgisi verilmişti.

²⁷² *The Advertiser*, “Allies Pushing Through To Constantinople”, 10 Mart 1915, s.7.

²⁷³ *The Argus*, “Austro-Germen Check” 10 Mart 1915, s.9.

Ayrıca haberin devamında verilen bilgilere göre; Boğazlardan içeri giren gemilerin büyük bir kısmı isabet almasına rağmen çok fazla hasar görmemişti. Ayrıca insan kaybı da yaşanmamıştı. Pazar günü Agamemnon ve Lord Nelson (16.500 ton ağırlığında 4 adet 12 inçlik top sahip) gemileri Narrows'da müstahkem mevkiileri bombalamış ve Dardanos müstahkem mevkiilerini susturmuştu. Bu sırada 4 Fransız gemisi de Agamemnon ve Lord Nelson'u koruma görevini üstlenmişti. Bu hareket sırasında Fransız gemilerinden Gaulois (11.082 ton ağırlığında 4 adet 12 inçlik topa sahip), Lor Nelson ve Agamemnon isabet aldı. Agamemnon da bulunan mürettebattan 3 asker yaralandı. Keşif uçuşu yapmakta olan Deniz uçakları da alçaktan uçmaya mecbur edildiler. Uçaklardan biri Denize dalmış, diğeri ise vurulmuştu. Keşif uçuşu yapan 2 diğere uçak da az sonra vurulmuş, Kilitbahir ve Namazgâh tabyaları da yanmaktaydı.²⁷⁴

Osmanlı kuvvetlerine karşı Müttefik filolarının saldırıları istikrarlı bir şekilde devam ediyordu. Çanakkale Boğazı'nda operasyonda olan Müttefik filosu, Saroz Körfezinde bir zırhlı birlik ile iş birliği içerisinde Türk bataryalarını 2. Hamidiye Müstahkem mevkiilerine kadar bombalamıştı. Atina'dan gelen bir habere göre, the Narrows boğazında (Dar boğaz Kilitbahir ile Çimenlik kalesi arasındaki bölge, Boğazın en dar kısmı) Kilitbahir'i de içine alan Türk müstahkem mevkiileri yanmaktaydı. Atina'dan gelen mesajında en dikkat çeken özelliği Queen Elizabeth'in sıra dışı performansı ve 15 inçlik toplarıydı. Saroz körfezinden operasyon yaparak Gelibolu Yarımadası boyunca top atışı yapan Queen Elizabeth Gemisi 21 Yardlık muazzam bir menzilden bazı Türk müstahkem mevkiilerini bombalamıştı. Queen Elizabeth'in toplarının muazzam başlangıç hızı böylece test edilmiş oldu. Queen Elizabeth'in ana mühimmatı neredeyse 8 tonluk ağırlık basabilen bir yaylım ateşi gerçekleştirebiliyordu. Bu gerçek onu dünyanın en muazzam savaş gemisi olduğunu gösteriyor. Yetenekleri bununla da sınırlı değildir. Queen Elizabeth'in 15 inçlik topunun menzili 30 bin yardadır.²⁷⁵

Çanakkale Boğazı müstahkem mevkiilerinin zapt edilmesine dair operasyonlar öylesine ilerleme gösterdi ki Müttefik Kuvvetler en son Noel'den önce Anadolu yakası ve Mısır çevresine gitmiş olan Rus Kruvazörü Askold'u Çanakkale Boğazı'nı geçtikten sonra Rus bayrağı çekerek Müttefik gemilerine öncülük etmesi için davette bulunmuştu.²⁷⁶

²⁷⁴ *The Argus*, "Three Forts In Flames" 10 Mart 1915, s.9; *The Register*, "The Forts And Vessels" 10 Mart 1915, s.7; *The Telegraph*, "Silencing The Forts" 10 Mart 1915, s.6.

²⁷⁵ *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 10 Mart 1915, s.6.

²⁷⁶ *The Register*, "The Dardanelles" 11 Mart 1915, s.5; *The Sydney Morning Herald*, "Summary" 11 Mart 1915, s.1; *The Telegraph*, "Silencing The Forts" 10 Mart 1915, s.6.

The Daily Telegraph gazetesinin 10 Mart tarihli haberine göre; Rus Savaş gemileri İstanbul üzerine saldırıya geçmişti. Anadolu yakasında bir kömür istasyonu vuruldu. Türkler, Çanakkale bataryalarının önemli bir zarar görmediğini ve Müttefik Kuvvetler'e ait deniz filolarının geri çekildiğini ve bir Fransız Kruvazörünün etkisiz hale getirildiğini iddia etmelerine rağmen Kor Amiral Sackville Carden ve Kor Amiral Vice-Admiral çok tatmin edici bir ilerleme kaydedildiğini rapor etmişti.

Ayrıca haberde Çanakkale Boğazı'ndaki Türklerin en önemli müstahkem mevkiilerden 3'ünün muazzam bir karşı koyma gerçekleştirdiği ancak neticede bu 3 müstahkem mevkiinin yine de alevler içinde yandığı ifade edilmektedir.²⁷⁷

The Argus gazetesinin 11 Mart tarihli haberine göre; İtilaf donanması Çanakkale Boğazı'na yönelik saldırılarını sürdürse de Karadeniz üzerinden gelecek Rus yardımına ihtiyaç duyuyordu. Nitekim Sen Petersburg kaynaklı haberde; Rus Kruvazörü Askold'un (5905 ton 12 adet 6 inçlik top) Müttefik Kuvvetleri'ne yardım için Çanakkale Boğazı'na gelmesi istendiği bilgisi verilmişti.²⁷⁸

Avustralya basını Deniz Muharebeleri'ne dair gelişmeleri gün gün vermeye devam etmişti. 11 Mart günü The Telegraph gazetesinde verilen Britanya kaynaklı resmi duyuruya göre Britanya Muharebe Gemisi Queen Elizabeth kendisine destek veren diğer muharebe gemileriyle beraber, pazartesi günü Çanakkale Boğazı'nın girişindeki Kumkale'yi bombalamıştı. Fakat kötü hava koşulları harekâtın devamına engel olmuştu. Ayrıca The Suffren gemisi mayınlı bölgenin kenarına doğru ilerledi. Fransız Amiral Guepratte, Türk mevzilerinden yapılan atışlarından kıl payı kurtulmayı başarmıştı. Öte yandan haberin devamın ilginç bir haberi sütunlara taşınmıştı. Nitekim Köln'de yayınlanan "Koelnische Zeitung" isimli gazete haberinde; *Eğer Türkler İstanbul'u savunma da başarısız olurlarsa o zaman İstanbul şehrini İtalya başkanlığında Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya'dan oluşan devletlerin himayesine bırakmalıdır*²⁷⁹ şeklinde fikir beyan edilmişti. Mesele ilişkin bir diğer haberde ise İstanbul özgür bir liman yapılmalı ve onun tarafsızlığı 3 devlet tarafından garanti edilmesi gerektiği bildirilmişti.²⁸⁰

Bu sırada Avustralya basınında Çanakkale Muharebeleri'ne dair haberler yoğun bir şekilde veriliyordu. The Telegraph'da yer alan 12 Mart tarihli habere göre pazartesi günü

²⁷⁷ The Daily Telegraph, "Forts Ablaze" 10 Mart 1915, s.9; The Daily Telegraph, "Summary" 10 Mart 1915, s.1.

²⁷⁸ The Argus, "The Dardanelles" "Compliment to Russia" 11 Mart 1915, s.7.

²⁷⁹ The Telegraph, "Bombardment Hindered" 11 Mart 1915, s.5.

²⁸⁰ The Sydney Morning Herald, "Italian Intervention" 12 Mart 1915, s.4; The Telegraph, "Value Of Fords" 12 Mart 1915, s.4.

Çanakkale Boğazı'nın bombardımanı esnasında Türklere ait 30 havan topu daha imha edilmişti. Frankfurt'taki Franksfurter Zeitung adlı gazetenin haberine göre, 22 adet Fransız Askeri mühimmat gemisi Çanakkale Boğazı'na doğru hareket etmek üzere Malta'ya gelmişti.²⁸¹ Ayrıca Çanakkale müstahkem mevkilerinde İlyas Dağı eteklerinde bulunan Türk topçu birliği gün geçtikçe zayıflamıştı. İtilaf Devletleri'ne ait 2 büyük Kruvazör ilk kez, mayın taraması yapan gemileri koruyarak ve aydınlatarak geceyi Çanakkale Boğazı'nda geçirmişti.²⁸² Öte yanda kötü hava koşulları Çanakkale Boğazı'nda Müttefik Kuvvetleri Filosu tarafından gerçekleştirilen operasyonlara engel olmuştu. Fransız Muharebe Gemisi Suffren mayınlı alanın kenarına doğru ilerlemişti. Çanakkale Boğazı'nın pazartesi günü bombardımanında Türklere motorlu bataryalarına ait 30 Top imha edilmişti.²⁸³

13 Mart günü Avustralya basınında uzunca gündeme dair uzunca bir yazı kaleme alınmıştı. Yazıya göre; İtilaf Kuvvetleri Çanakkale Boğazı'nı mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde ele geçirmek niyetiyle bir saldırı organize etmişti. Bu saldırı öyle güçlü ki tarafsız devletlerin dahi hayal gücünü derinden etkilemişti. İtilaf Devletleri bu savaştan galip ayrılacaklarından son derece emindi. Şayet kaybettiklerinde büyük bir prestij kaybı yaşayacakları için başarısızlık yönünde risk teşkil edecek hiçbir olayı gözden kaçırmıyorlardı. Ancak üstlendikleri bu harekât en büyük zorluklardan biri olduğu aşikârdı. Zira Çanakkale Boğazı iyi bir savunmayla asla ve asla geçilemeyen bir su yolu olarak geçmişten beri bilinmekteydi. İstanbul'da silah zoruyla alınması en zor şehir olarak bilinmekteydi.

Yazının devamına göre İtilaf Devletleri'nin İstanbul'u işgali günlerden ziyade haftalar alabilirdi. Ancak ellerinde bulunan geniş imkânlar, emirlerindeki büyük askeri güçler ve zaten yapmış oldukları ilerleme şunu net bir şekilde gösteriyor ki İstanbul'un düşmemesi büyük bir mucizeye bağlıydı. İstanbul'un düşmesi Türklerin sonu olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğunun da yıkılışına sebep olabilirdi. Zaten hem Türkler hem de Almanlar İtilaf güçlerine karşı ya İstanbul'u ya da boğazları elde tutma fikrinden vazgeçmiş görünüyorlardı.

Savaşta önemli bir faktör olan Türklerin, bertaraf edilmesi Alman ve Avusturya'nın prestijini fazlasıyla sarstığı gibi İtalya'daki kamuoyu ve savaşa girmemiş olan Balkan devletleri nezdindeki itibarını da bitirecekti. Bugüne kadar yapılan harekâtlar da İtilaf kuvvetlerine eğilimi artırmaktaydı.

²⁸¹ *The Telegraph*, "30 More Guns Destroyed" 11 Mart 1915, s.2.

²⁸² *The Telegraph*, "Turk's Artillery Weakens" 12 Mart 1915, s.2.

²⁸³ *The Daily Telegraph*, "Summary" 12 Mart 1915, s.1; *The Daily Telegraph*, "British Success" 12 Mart 1915, s.7.

Savaş olağan bir şekilde devam ederken, İngilizler Çanakkale Boğazı'na önden zırhlı savaş gemilerini göndermekle kalmaz aynı zamanda o ona kadar denizlerde hiç kullanılmamış büyüklük ve etkide deniz topları olan devasa savaş gemilerini gönderebilirdi. İtilaf Devletleri bu silahlarla, Çanakkale'nin Boğazının savunmasını çok kolay bir şekilde kırabildiği gibi Türk savunmalarını neredeyse güvenli bilinen pozisyonlardan bile yıkıcı bir ateşe maruz bırakabilirdi.

Fransa da bu güçlü İngiliz savaş gemilerine katkıda bulunabilir ve Boğazların her iki yakasına da asker çıkarmak için Kuzey Afrika'dan bir sefer kuvvetini anında gemilerle sevk etmeye hazırdı. Büyük Britanya'daki Savaş Bakanı Lord Kitchener'in yeni ordusundan tek bir asker bile çağırılmadan Mısır ve Hindistan'daki askeri kamplardan getireceği askerlerle bu gücü sağlayabilirdi.

Ayrıca Rusya, boğazlarda Türklerin sahip olduğu (Goeben ve Breslau) filo kadar bir filoya sahipti. Eğer hikâyeye doğruysa Goeben'in büyük topları karada kullanılmak için gemiden çıkarılmışsa savaş şu şekilde sonuçlanabilirdi; İtilaf donanmaları boğazdan içeri girdiğinde küçük bir savaşın Türk ve Alman Deniz kuvvetlerinin başlatması beklenirdi. Rusya gerekirse güneydeki birliklerinden yeni birlikler getirebilir.

Öte yandan Tarafsız Balkan Devletleri, Çanakkale Boğazı'na İtilaf donanması tarafından yapılan saldırının Balkanlarda ve İstanbul Boğazında Avusturya ve Alman entrikasının sona ereceği şeklinde algılamaktaydı ve bunu neşe ile algılıyorlardı.

Yazının devamında ise Osmanlı Devleti'nin Çanakkale Boğazı'nı stratejik sebeplerden dolayı tahliye etmek zorunda olabileceğini naif bir şekilde ifade ettiğini bildirerek, Dünyanın Osmanlı Devleti'nin üstü kapalı bu hareketine hayran kalacağı ifa edilmişti.²⁸⁴

The Daily Telegraph gazetesinin 13 Mart tarihli sayısında gündeme dair bilgiler paylaşılmıştı. Gazete haberine göre Chambers's Journal isimli dergi Ocak sayısında bir yazar, Çanakkale Boğazı ile ilgili ilgi çeken birtakım bilgiler aktarmıştı. Çanakkale Boğazı'ndaki zaten çok güçlü olan tahkimatların Almanlar sayesinde daha da güçlendirildiğini ifade etmişti. Yazar ayrıca kıyı şeridi boyunca Türkler tarafından boğazın her iki yakasına torpidoların

²⁸⁴ *The Argus*, "Saturday, March 13, 1915" 13 Mart 1915, s.18; *The Telegraph*, "Evacuating Dardanelles" 13 Mart 1915, s.6. Ayrıca 15 Mart 1915 Tarihli The Daily Telegraph Gazetesinin haberinde Rusların İstanbul'u işgaline karşı 13 Şubat 1878 tarihinde Çanakkale Boğazı'nı geçen Amiral Hornby Komutasındaki İngiliz Gemileri resmedilmişti. Resmin altında ise İngilizler ile Fransızların hem kırım Savaşı esnasında hem de 93 harbi sırasında Türklerin yanında yer alarak Rusların İstanbul'u işgal etmesine engel olmaya çalıştığı ifade edilmişti. Ancak şu anda her iki ulusun deniz filoları Türklere karşı Ruslar adına ortak operasyon yapıyordu. Detaylı bilgi için bkz. *The Daily Telegraph*, "When Britain Sided With Turkey" 15 Mart 1915, s.9.

döşendiğini ve toprak setlerle kıyıda bulunan müstahkem mevkiilerin savunulduğunu ifade etmişti. Aynı zamanda boğaza sık aralıklarla mayınlar döşendiği bilgisini vermişti.

Öte yandan şu an bombalanmakta olan Türk tahkimatlarına ilişkin olarak da yazar şunları ifade etmişti: *Türklere ait düzgün tahkimatlar şunlardan oluşmaktadır. Boğazın her iki yakasında bulunan şu an Seddülbahir ve Kumkale olarak bilinen (Eski ismi Sestos ve Abidos kaleleri) kalelerdir. Boğazın her iki yakasında bulunan bu eski görkemli yapılar bugünkü süreçte Süper Zırhlı Savaş Gemisi karşısında son derece önemsiz yapılar olarak değerlendirilebilir. Asıl önemli atfedilebilecek yer Kanalin en dar bölgesi olan Kilitbahir ve Çanak arasındadır. Buradaki müstahkemlerin ve silahların çok güçlü olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla şu anki koşullarda buranın geçilmesi imkânsız bir görev gibi gözükmektedir.*²⁸⁵

Çanakkale Boğazı'nın bombalandığına ilişkin bir haber daha yapılmıştı. The Daily Telegraph gazetesinde yer alan 15 Mart tarihli habere göre; Çanakkale Boğazı'nın bombardımanı devam ediyordu. Boğazın girişindeki hafif Türk bataryaları bombalanarak Türklerin onarım tamirat yapmaları engellenmeye çalışılmıştı. Müttefik Kuvvetler'den karaya çıkan birlikler bazı Türk müstahkem mevkiilerini havaya uçurduğunda büyük enkaz parçaları neredeyse boğazın karşısına kadar savrulmuştu.²⁸⁶

Öte yandan 17 Mart günü The Register gazetesinde verilen haberde; yapılan saldırılarda 12 Alman ve Türk Kömür nakliye gemileri Rus topları tarafından vurulmuş ve Anadolu kıyısında batmışlardı. Türklere ait küçük silahlı buharlı gemi (Kınalı ada isminde) ve Türk Hücum botu batmıştı. Goeben Ruslar tarafından Karadeniz açıklarında kötü bir şekilde hasara uğratılmış, Mesudiye gemisi de Çanakkale Boğazı'nda batmıştı.²⁸⁷ Görünüşe göre Müttefik Kuvvetler İstanbul'a doğru hala ilerlemeye devam ediyorlardı. İstanbul'daki Alman bankerleri Berlin'e 32 kasa altın göndermişti. Ayrıca haberde tahtan indirilen Sultan Abdülhamid'in gözde oğlunun Alman destekçisi görüşleri nedeniyle katledildiği rapor edilmişti.²⁸⁸

Lord Kitchener, Lordlar Kamarasında yapmış olduğu konuşma da 17 Mart tarihinden itibaren gazetelere yansımıştı. Lord Kitchener, konuşmasında savaşın bütün cephelerdeki durumu hakkında bilgi verdikten sonra Çanakkale savaşı ile ilgili olarak şunları söylemişti: "Türkler, Süveyş Kanalında ordularımız karşısında tutunamamış ve büyük bir yenilgiye uğratılmıştır. Çanakkale Boğazı'ndaki operasyonlarımız ise İtilaf donanmasının muazzam

²⁸⁵ *The Daily Telegraph*, "Defences Of The Dardanelles" 13 Mart 1915, s.13.

²⁸⁶ *The Daily Telegraph*, "Summary" 15 Mart 1915, s.1.

²⁸⁷ *The Register*, "Lost Warships" 15 Mart 1915, s.9.

²⁸⁸ *The Register*, "British Blockade" 17 Mart 1915, s.7.

gücünü düşmanlarımıza göstermiştir. Durum kontrolümüz altındadır. Bu nedenle Lordlar Kamarası müsterih olabilir. İngiliz donanmasının bu başarısında Britanya İmparatorluğunun silah ve mühimmat bakımından yapmış olduğu yardımlar önemli bir rol oynamıştır.²⁸⁹

The Telegraph gazetesi 17 Mart günü verdiği haberde, Lord Kitchener'ın İngiliz Lordlar Kamarasında yaptığı konuşmasını paylaşmıştı. Lord Kitchener konuşmasında Türklerin Süveyş Kanalındaki yenilgisine atıfta bulunduktan sonra, şu ifadeyi kullanmıştır: *Çanakkale Boğazı'ndaki operasyonlar İtilaf Devletleri'nin büyük gücünü göstermiştir. Sizi temin ederim ki Çanakkale Cephesinde durum kontrolümüz altındadır.* Kitchener ayrıca cephede savaşmakta olan ordunun silah ve mühimmat gereksinimleri karşısında yeterli üretimin işçi eksikliği dolayısıyla yapılamadığını, bu nedenle bütün cephelerdeki operasyonların sekteye uğradığı bilgisini vererek bir bakıma kendisini savunmuştu. Ayrıca işçilerin sendikalara başvurarak silah ve mühimmat üretimini sekteye uğratmaması için Kitchener, Hükümete bir çağrıda bulunarak; Sendikalara kısıtlama getirilmesini ve işçileri teşvik etmek amacıyla Kralın onlara İngiliz Vatanseverlik madalyası vermesini teklif etmişti.²⁹⁰

Aslında Deniz Muharebeleri'nde sona yaklaşmıştı. Buna rağmen İngilizler kendi kamuoyuna umut saçmaya devam ediyordu. Nitekim The Daily Telegraph Gazetesi 17 Mart günü "Müttefik Devletler'in Savaşma Ruhu" başlığıyla verdiği haberde Lordlar Kamarasında konuşan Lord Kitchener'ın ifadelerine yer vermişti. Lord Kitchener; Süveyş Kanalında Türklerin yenilgisine gönderme yaptıktan sonra, *"Çanakkale Boğazı'ndaki operasyonlar Müttefik Kuvvetler'in büyük gücünü göstermiştir. Lordlar Kamarasının hiç şüphesi olmasın ki bütün durum kontrolümüz altındadır* demişti.²⁹¹

18 Mart tarihi yaklaştıkça Avustralya basınında Çanakkale Boğazı'na yönelik saldırılara dair haberlerin sayısında da artış yaşanmıştı. Nitekim The Daily Telegraph, Britanya 15 inçlik toplarıyla Çanakkale Boğazı boyunca Türklere ait birçok müstahkem mevkiyi bombaladığını duyurmuştu. Türk halkının kulaklarında çınlayan bu bomba sesleri artık Almanlara karşı bir hoşnutsuzluk meydana getirdiğini, son zamanlarda ise Türkler kendilerini bu cehenneme sürükleyen Almanları lanetlemeye başladığını bildirdi.²⁹²

Avustralya basınında Deniz Muharebeleri'ne dair haberler peş peşe verilmeye başlanmıştı. Nitekim The Register, gazetesini 18 Mart tarihli haberinde Britanyalı bir trol

²⁸⁹ The Argus, "Review Of The War Optimistic Tone Adopted" 17 Mart 1915, s.9.

²⁹⁰ The Telegraph, "Kitchener's Appeal" 17 Mart 1915, s.2.

²⁹¹ The Daily Telegraph, "Allies Fighting Spirit" 17 Mart 1915, s.9.

²⁹² The Daily Telegraph, "Day By Day" 16 Mart 1915, s.6.

gemisi mayınlara çarparak havaya uçmuştu. Britanya savaş gemileri Kumkale'nin yukarısında konumlanan pek çok mobil Türk bataryalarını susturmuştur. Britanya 3. Sınıf gemisi Amethyst (3600 tonluk) mayınlı bölgede tehlikeyi göz önüne alarak dar boğaz olan Nara'ya kadar ilerlemiştir. 3 adet top mermisi isabet eden gemi hasar almıştır.²⁹³ Çanakkale Boğazı'nda mayın temizlemek ile işgal eden Britanya'ya ait bir trol teknesi havaya uçmuştur. İngiliz Kraliyet Gemilerinden olan Amethyst mayınlı alanı geçerek Nara'ya ilerlemiştir. (Mayın tarama teknesi, İngilizler Trol Gemilerini Çanakkale de ki mayınları temizlemek için kullanmaktaydı. Bu gemiler ücret karşılığında kiralanmıştı. Sahipleri, mayın tarama esnasında Türk müstahkem mevkiilerinden hiçbir zarara uğramayacakları yönünde garanti verilmişti. Ancak olay hiçte öyle olmayacaktı. Savaşın ilerleyen zamanlarında bu küçük mayın tarama tekneleri Türkler tarafından batırılacak ve kiralanın Trol teknelerinin sahipleri, biz para pul istemiyoruz diyerek, mayın tarama işlerinden vazgeçeceklerdi.)²⁹⁴ Ancak Müttefik Devletleri filosunun Çanakkale Boğazı'nda daha da ilerleyebilmesi için kanal boyunca mayın temizleme operasyonları yapıyordu. Ayrıca Alman haberlerine göre; Müttefik Kuvvetler Ege Denizinde Gemilerinin tamiri ve kömür ikmali için üstler kurmuşlardı.²⁹⁵

The Daily Telegraph gazetesinin 19 Mart tarihli haberine göre Çanakkale Boğazı'ndan gelen haberler çok tatmin edici bir şekilde devam etmektedir. Alınan son bilgilere göre, Müttefik Kuvvetleri Filosu, Türk müstahkem mevkiilerine vurma mesafesinde Nara açıklarına kadar ilerledi. Hafif bir Kruvazör olan Amethyst keşif amaçlı mayınlı bölgeye gönderildi. Boğazdaki müsademeli mayınları etkisiz hale getirmekle meşgul olan mayın tarayıcılar, çok tehlikeli anlar yaşadılar. Mayınların temizlenmesi esnasında ne yazık ki bir bot mayınlara çarparak infilak etti. Amethyst kruvazörü 23 knot dan daha fazla bir hıza sahip deniz aracı olmasına rağmen oldukça korumasızdı. Zira kendisine karşı bir saldırı olması durumunda en önemli silahı sadece hızıydı. Harekât boyunca 3 kez vurulan Amethyst Kruvazörü'nün bu saldırılardan kurtulması yine de muhteşem bir olaydı. Ayrıca Amethyst Kruvazörünün kaptanı Hughes-Onslow'du. Çanakkale Boğazı'nda gerçekleşen harekâtlar esnasında gösterdiği başarı Amethyst Kruvazörünün de ününe ün katmıştı.²⁹⁶

The Daily Telegraph, gazetesinin 19 Mart tarihli bir diğer haberine göre Çanakkale Boğazı'nda Müttefik Kuvvetleri gemileri ile karada bulunan Türk motorlu bataryaları arasında 2 saat boyunca süren düellodan sonra bütün Türk mobil gezici bataryaları

²⁹³ *The Register*, "Mine-Area Dangers" 18 Mart 1915, s.7;

²⁹⁴ *The Daily Telegraph*, "Summary" 18 Mart 1915, s.1.

²⁹⁵ *The Register*, "The Position Summarized" 19 Mart 1915, s.5.

²⁹⁶ *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War." 18 Mart 1915, s.7.

susturulmuştu.²⁹⁷ Bir diğer habere göre Çanakkale'deki harekât Deniz Filosunun koruması altında mayın temizleme çalışmaları şeklinde sınırlandırılmıştı.²⁹⁸

Öte yandan The Daily Telegraph gazetesinin aynı tarihli bir diğer haberine göre Amiral Saekville-Carden Boğazın en dar kısmı olan bölgede bütün engelleri ortadan kaldırmak için hala mayın tarayıcıları kullanarak mayınları temizlemeye devam ediyordu. Deniz Filosundaki Gemiler ise hem mayın tarayıcıların güvenliğini sağlıyor hem de Enver Paşa'nın motorlu topçularından gelen saldırılara karşılık vermeye çalışıyor. Berlin'in iddiasına göre Müttefik Kuvvetler Limni adasının kontrolünü ele geçirmişti. Limni adası Müttefik Kuvvetler'in ikmal faaliyetlerini gerçekleştirdiği yerdir. Limni adasına yüzen rıhtım yapılmış, gemilerin tamirâtı için makinalar getirilmiş ve gemilerin yakıtı için de petrol ve kömür ikmal istasyonları kurulmuştu. Limni adasının nüfusunun neredeyse tamamı Rum'dur. Adadaki Rumlarla Müttefik Kuvvetler'in çok samimi ilişkisi vardı.²⁹⁹

The Daily Telegraph gazetesi 22 Mart günü, 18 Mart günü operasyonlarına ilişkin uzunca bir haber paylaşmıştı. Haberde;18 Mart 1915 Perşembe günü Türk müstahkem mevkiileri ile Müttefik Kuvvetler Deniz Filosu arasında gerçekleşen muhteşem düelloda the Narrows (Dar boğaz)'a kadar olan kısımdaki bütün Türk müstahkem mevkiileri susturulmuştu. Türklere ait Çimenlik Kalesi alevler içindeydi. 2 Britanya Muharebe Gemisi ve 1 Fransız Gemisi mayınlar tarafından batırılmıştır. Aslında burada mayınlar tamamen Mayın Tarayıcılar tarafından temizlenmişti. Bu mayınlar muhtemelen akıntıyla sürüklenen mayınlardı.

Habere göre zafer Müttefik Kuvvetler'in olacaktır. Ancak kayıplarımız ağırdır. Çanakkale Boğazı gibi bir geçidi zorlamak hiçbir deniz komutanının ağır kayıplar vermeden başarmayı ümit ettiği bir harekât değildi. Müttefik Kuvvetler'in almış olduğu bu darbe bu gerçek dolayısıyla hafifledi.

Gazete haberine göre Irresistible ve Ocean isimli Britanya Gemilerinin tayfalarının neredeyse tamamı kurtarılmıştı. Ne yazık ki Fransız gemisi Bouvet'in cesur tayfasının çoğu geminin mayına çarpıp batması üzerine gemi ile birlikte boğazın sularına gömülmüştür. Bouvet'in içerisinde de patlamaların olması can kaybını artırmıştır. İngilizler, Fransız gemisi Bouvet ve mürettebatının kaybı dolayısıyla üzgün olduğunu Fransızlara bildirmişti.

Britanya Deniz Filosu denizlerde Almanlardan çok daha üstündür. Britanya Irresistible ve Ocean isimli batan gemilerinin telafisini yapacak güçteydi. Asıl telafisi mümkün olmayan

²⁹⁷ *The Daily Telegraph*, "Summary" 19 Mart 1915, s.1.

²⁹⁸ *The Daily Telegraph*, "Trade Unions" 19 Mart 1915, s.7.

²⁹⁹ *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War." 19 Mart 1915, s.7.

şey gemi mürettebatıydı. Batan gemilerdeki İngiliz mürettebat kurtarıldığı için çok fazla sorun teşkil etmeyecekti.

Çanakkale Boğazı'nı geçmek için yapılan bu taarruzda özellikle Anadolu yakasındaki Türk müstahkem mevkiilerinin tahrip edilmesinde batan bu iki gemi çok önemli işler gerçekleştirmişti. Dolayısıyla bu gemilerin gerçekleştirmiş olduğu vazife son derece önemliydi. İngilizler bu başarıyı son derece ucuza satın almıştır.

Britanya Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Çanakkale Boğazı'nda Türkler tarafından döşenen ve akıntı dolayısıyla akan mayınların tehlikesiyle başa çıkmak için özel önlemler alınacağını duyurmuştu. (Nusretten haberi yok) Bu tehlike büyük ölçüde uygun önlemler alınarak gerçekleştirilebilirdi. Fakat sorunun tamamen giderilip giderilemeyeceği şüphelidir. Zira Çanakkale Boğazı'nda daima güçlü bir akıntı mevcuttu.

Haberin devamına göre Türkler ya da onların akıl hocası Almanlar, Kıyı şeridindeki bütün müstahkem mevkileri en ağır modern Krupp toplarıyla silahlandırmıştı. Bu topları ise Alman topçularının kullandığı düşünülmektedir.

Emrinde pek çok mayın tarayıcısı da bulunan Müttefik Devletler Deniz Filosunu komuta eden İngiliz Amiral, mayınların tehlikesini ortadan kaldırmak için onları ağlarla yakalamaya çalışacaktı. Şüphe yoktur ki Müttefik Kuvvetler'e ait deniz filosunun Türk müstahkem mevkiilerini vurmadaki üstün ustalığı göz önüne alındığı takdirde operasyonun başarılı olacağı kesindir.

Haberin devamına göre ortada bir tek gerçek varsa o da Britanya'nın Deniz Kuvvetleri'ne ait toplar, Almanların Çanakkale Boğazı'nın her iki tarafına yerleştirdiği en ağır ve en modern Alman toplarını tamamen yenilgiye uğratmıştı. Birçok İngiliz ve Fransız gemisi üst üste kaç kez kıyıdan atılan toplarla vurulmuşlardı. Ama istisna olan tek gemi Majestelerinin Inflexible isimli gemisidir. Bu gemi top atışlarından çok zarar gördüğü için onarılmak üzere kızağa çekilmiştir. Müttefik Deniz Filosundaki bütün gemiler Türk müstahkem mevkiileri susturulana kadar top ateşine devam etmişti.

Ayrıca Kilitbahir ile Çanak boğazı en güçlü en ağır silahlı savunmalarına sahipti. Ama her ikisi de Müttefik kuvvetler tarafından alınmıştı. Müttefik kuvvetlerin daha fazla kayıp vermeden İstanbul'a ulaşamayacağı muhtemeldi.³⁰⁰

³⁰⁰ *The Daily Telegraph*, "The Price Of Admiralty" 22 Mart 1915, s.6.

Verilen haberlerden de anlaşılacağı üzere Çanakkale Boğazı'nın bombardımanı esnasında Britanya muharebe gemileri Irresistible ile Ocean ve Fransız muharebe gemisi Bouvet mayınlara çarparak batmıştı. Bouvet isimli Fransız gemisinde bulunan mürettebattan sadece 64 kişi kurtulabilmişti.³⁰¹ Söz konusu batan bu gemiler daha önce mayınlardan temizlenen bölgelerde hareket ederken yine mayına çarparak batmışlardır. Bu nedenle bölgede mayınlar hususunda yeni tedbirler alınmaya çalışılıyordu.

Haberlere göre Müttefik Kuvvetler'in bombalı saldırıları Çanakkale de gün batımına kadar sürdürülmüştü. Bu harekât sırasında gemilerden yapılan bombardıman ile Türklere ait müstahkem mevkilere çok fazla zarar verilmiştir.³⁰²

Ayrıca 22 Mart tarihli bir diğer haberde verilenlere göre Londra'dan gelen 20 Mart 1915 Cumartesi günü gelen haberde Britanya Deniz kuvvetleri 13.000 tonluk Irresistible ile 12.950 tonluk Ocean ve 12.007 tonluk Bouvet isimli gemilerin Çanakkale Boğazı'ndaki operasyonlar sırasında mayınlara çarparak battığını duyurmuştu. 17250 tonluk Inflexible'nin de hasar aldığı bildirilmişti. Fransız Bouvet'te ki mürettebatın hepsi hayatını kaybetmiştir. İngiliz gemilerindeki mürettebatta ise çok az sayıda can kaybı vardı.

Bu felaket üzerine Britanya Deniz Kuvvetleri bir resmi bildiri yayınlamıştır. Bildiride; Queen Elizabeth, Inflexible, Agememnon, Lord Nelson, Triump ve Prince George isimli zırhlı gemilerin 18 Mart sabahında (Dar boğaz) Kilitbahir ile Çanak'ın girişindeki Türk müstahkem mevkillerini bombaladığı bilgisi verilmişti. Türk müstahkem mevkillerinden de obüs ve sahra toplarıyla ağır bir şekilde karşılık vermişti.

Ayrıca haberlere göre Fransız gemileri Suffre, Gaulois, Charlemagne ve Bouvet Türklere ait 4 müstahkem mevkiyi bombardıman ateşine alarak susturmuşlardı. Fransız gemileri de Türklere tarafından yapılan atışlarla pek çok kez vurulmuştu.³⁰³

Son gelişmelere ilişkin The Daily Telegraph gazetesi 22 Mart günü Paris'ten gelen resmi bilgiyi de paylaşmıştı. Resmi bilgiye göre Gaulois isimli Fransız gemisi geçici olarak saf dışı kalmıştı. Muharebe gemisi Henry IV Bouvet'in yerine geçecekti. Kayıplar çok üzücü olmasına rağmen hareketin ilerleyişi durdurulmayacaktı.

³⁰¹ *The Daily Telegraph*, "Battleships Lost" "Mined in Dardanelles" 22 Mart 1915, s.7. Ayrıca *The Daily Telegraph* gazetesinde verilen bir diğer haberde Paris'ten gelen resmi kayıtlara göre Bouvet isimli Fransız gemisinden kurtarılan 64 kişi olduğu, diğer gemilerde ise kayıpların az sayıda olduğu bildirilmişti. Batan Fransız birliğinin bu onur verici görevini azimle yerine getirmesi Britanyalı denizcilerin son derece hayranlığını kazanmıştı. Detaylı bilgi için bkz. *The Daily Telegraph*, "The, French Survivors" 22 Mart 1915, s.7.

³⁰² *The Daily Telegraph*, "Battleships Lost" "Mined in Dardanelles" 22 Mart 1915, s.7.

³⁰³ *The Daily Telegraph*, "Allies' Loss" "Three Ships Sunk" "Dardanelles Bombardement" 22 Mart 1915, s.7.

Ayrıca resmi bilgiye göre Veugeance, Irresistible, Albion, Ocean, Swiftsure ve Majestic zırhlıları rahatlatmış ve Fransız gemileri böylece geri çekilmişti. Tam bu esnada Bouvet serseri bir mayına çarparak 3 dakika içerisinde Kumkale Erenköy koyu (Arenkios olarak ifade edilmiştir) açıklarında batmıştır. Bouvet'in içinde de bir patlama meydana gelmişti.

Saat 14.30'da Veugeance, Irresistible, Albion, Ocean, Swiftsure ve Majestic isimli gemiler Türk müstahkem mevkiileri bombalamaya yeniden başlamıştı. Bu arada mayın tarama operasyonları da devam etmişti.

Irresistible isimli gemi saat 16.00'dan sonra aldığı yara neticesinde yan yatarak savaşı bırakmak zorunda kalmıştı. Büyük ihtimal Irresistible'da serseri bir mayına çarpmıştı. Yan yatmasından 40 dakika sonra Irresistible'da sulara gömülmüştü. Irresistible'n boğazın derin sularına batışından hemen sonra bir diğer Britanya gemisi Ocean'da aldığı yara sonrası batmıştı. Irresistible ve Ocean gemisindeki mürettebat tamamen kurtarılmıştır. Fransız gemisi Gaulois'te Türk müstahkem mevkiilerinden açılan top ateşiyle hasar almıştı. Inflexible isimli İngiliz savaş gemisi de büyük hasar alarak savaş dışı kalmıştı.

Müstahkem mevkiilerin bombalanması ve mayınların temizlenmesi 18 Mart akşamı hava kararana kadar devam etmişti. Türk müstahkem mevkiilerine verilen zararın ne boyutta olduğu henüz belirlenememişti. Bütün savaş gemileri daha önceden mayınlardan temizlenmiş olan bölgede batmıştı. Dolayısıyla böyle bir şeyin bir daha yaşanmaması için yeni tedbirler alınacaktı. Operasyonların boyutu göz önüne alındığında Britanyalıların kaybı ağır değildi.

Ayrıca Quenn Elizabeth ve Implacable isimli Britanya gemileri yaşanan bu olaylar üzerine hemen o yöne doğru gitmişti. Bu arada Türk müstahkem mevkiilerine yapılmaya devam eden operasyonlar şiddetli bir şekilde sürmekteydi. Öte yandan resmi bilgede Koramiral S.H. Carden hasta olduğu yerine 16 Mart 1915 tarihinde Tuğamiral De Robeck geçtiği bilgisi verilmişti.³⁰⁴

The Daily Telegraph gazetesinde verilen 24 Mart tarihli habere göre; Amiral Sackville-Carden's'in hastalığı dolayısıyla yerine getirilen Amiral John Michael de Robeck, Deniz kuvvetlerinde 38 yıllık bir tecrübeye sahipti. Şu anda Çanakkale Boğazı'nda Britanya Filosunun yürütmekte olduğu Deniz harekâtına komuta etmekteydi. Uzunca bir dönem deniz kuvvetlerinde görev yapmasına rağmen Amiral John Michael de Robeck, bir savaş tecrübesine sahip değildi. Amiral John Michael de Robeck, bütün enerjisiyle görevini yerine

³⁰⁴ *The Daily Telegraph*, "Allies' Loss" "Three Ships Sunk" "Dardanelles Bombardement" 22 Mart 1915, s.7.

getiren azimli bir subay portresi çizmektedir. Bu zamana kadar aktif bir hizmetinin olmayışı da kendisinin suçu değildi. Ayrıcalıklı bir filo lideri olarak görev yaptığı Destroyer hizmetindeki komutası neticesinde Amiral John Michael de Robeck’i 1911 yılında Tuğamiral rütbesine getirilmesini sağlamıştı. Bütün Destroyer Filolarının sorumlusu olarak da Devriyeler Amiralliği görevinde yapmış olduğu kendine has uygulamalar onun bu göreve atanmasında etkili olmuştu.³⁰⁵

22 Mart günü The Argus gazetesinde verilen “Türkiye Üzerinden İlerleme” başlığıyla verilen haberde; Müttefik Devletler Çanakkale Boğazı’nı geçiş için zorlama girişimi sırasında 3 savaş gemisini kaybetmişti. Perşembe günü müstahkem mevkilere genel bir saldırı yapılmış harekât sırasında Irresistible, Ocean ve Bauvet isimli gemiler mayınlara çarparak batmıştı. Haberin devamında ise savaşın başlangıcından beri 54 İngiliz ticaret gemisinin Almanlar tarafından ele geçirildiği ya da Alman kruvazörleri tarafından batırıldığı bilgisi aktarılmıştı.³⁰⁶

Çanakkale Boğazı’nda mayınlar tarafından batırılan Fransız savaş gemisinin batışına dair betimleyici raporlar Paris’e ulaşmıştı. Görünüşe göre Bouvet, boğazların çıkışına yaklaşırken 2 mayın tarlasını geçmişti. Gemi Komutanı akıllı bir şekilde mayınlardan gemisini kurtarmış bu durum mürettebatın coşkulu bir şekilde sevinç çığlıklarına ve tezahürata neden olmuştu. Ancak bir anda ortaya çıkan 3. Mayın, Bouvet gemisinin cephaneliğine çarpmış ve Fransız askerlerin sevinçleri yarıda kalmıştı. Geminin mayına çarpması üzerine geminin kaptanı mürettebatına model olacak bir davranışla esas duruşa geçip Fransız bayrağını selamlamış ve tüm mürettebat aynı hareketi yaparak savaş gemisi batarken “Yaşasın Fransa” “Vive La France” diye bağırılmıştı. Bouvet’i takip eden Gaulois, bütün toplarını ateşliyor ve Bouvet’in mürettebatını kurtarma ümidiyle en son hızıyla gidiyordu. Fakat Gaulois’in almış olduğu hasar onun daha fazla ilerlemesini engelledi ve demir atmaya zorladı. Çok kısa dakikalar içerisinde Bouvet ortadan kaybolmuştu.³⁰⁷

22 Mart günü The Daily Telegraph gazetesinde *Bouvet Gemisi Nasıl Battı* başlığıyla verilen haberde, Bozcaada’dan operasyonları izleyen bir görgü tanığının ifadesine yer verilmişti. Haberin içeriğinde; görgü tanığı Fransız gemisi Bouvet’in yoğun bir duman bulutu içinde görünmez hale geldiğini, dumanın ortadan kalktığı anda ise Bouvet’in arka kısmının

³⁰⁵ *The Daily Telegraph*, “Progress Of The War” 24 Mart 1915, s.9.

³⁰⁶ *The Argus*, “Marching Through Turkey” 22 Mart 1915, s.9

³⁰⁷ *The Register*, “Warships At Work” 27 Mart 1915, s.9. Benzer bir haber ise The Daily Telegraph gazetesinde verilmişti. Haberde, Bozcaada’dan gelen bir telgrafa göre Müttefik Kuvvetler’e ait Savaş Gemileri ve Mayın Tarayıcıların salı günü Çanakkale Boğazı’na tekrar girdiği bildirilmişti. Çanakkale Boğazı’nda Bouvet isimli Fransız gemisi mayına çarpıp batmadan önce zeki bir şekilde 2 mayından kurtulmayı başarmıştı. Ancak gemi batarken Bouvet Fransız Gemisindeki Mürettebat “Yaşasın Fransa” diye bağırılmıştı. Detaylı bilgi için bkz. *The Daily Telegraph*, “Summary” 27 Mart 1915, s.1.

tamamen suyun dibinde görünmediğini ön tarafının ise gökyüzünü gösterdiğini ifade etmişti. Bu sırada Britanya gemileri Bouvet'in mürettebatını kurtarmak için hamle yapmış ancak Bouvet Gemisi duman ortadan kalkmadan dakikalar içinde boğazın derinliklerine gömülmüştü.³⁰⁸

Benzer bir haberde aynı gün The Register gazetesinde verilmişti. Üç Muharebe Gemisi Battı başlığıyla verilen haberde; Çanakkale Boğazı'nın bombardımanına katılan eski Britanya savaş gemilerinden 2'sinin ve bir Fransız savaş gemisinin mayınlara kurban gittiği haberi damgasını vurmuştu. Kayıplara bakılmaksızın Müttefik filosu, Osmanlı müstahkem mevkiilerini güçlü bir şekilde bombardımana devam ediyor. Britanya süper zırhlısının atışlarındaki isabet hassasiyeti önemli Türk müstahkem mevkiilerinin yıkımı ile sonuçlanmıştı. Britanya tarafında kayıp sayısı azken Fransızların kaybı 550 kişiydi.³⁰⁹

Ocean adlı gemi de battı başlığıyla verilen bir diğer haberde; Kısa bir zaman sonra Ocean adlı geminin altında bir patlama meydana geldi ve mürettebatı kaçma fırsatı bulamadan batmıştı. Diğer savaş gemilerinden Ocean'a yardım hızlı bir şekilde geldi ve hemen hemen Ocean ve Irresistible gemi mürettebatlarının tamamı Türklerin top atışlarından kurtarılmıştı. Gaulois adlı gemi de ciddi bir şekilde top atışlarından zarar görmüştü. Inflexible isimli gemi de ağır bir top ateşi sonrasında yara alarak tamirat için geri çekilmek zorunda kalmıştı.³¹⁰

22 Mart tarihli Atina kaynaklı haberde de Britanya donanmasına bulunan bir subayın ifadelerine yer verilmişti. Haberde; Müttefik filosunun yapmış olduğu bu 6 saatlik bombardımanın amacı Narrows (en dar bölge) boğazını geçmektir. 18 Mart günü 2000 tane top atışı yapılmıştı. Türk müstahkem mevkiilerinin büyük bir kısmı hasar görmüştü. Ve birçok Türk askeri hayatını kaybetmiş ya da yaralanmıştı. Müttefik Deniz Zırhlı Filoları 19 Mart sabah 09.30'da boğaza yeniden giriş yapmış ve Türk müstahkem mevkiilerini bombalamıştır.

³⁰⁸ *The Daily Telegraph*, "How The Bouvet Sank" 22 Mart 1915, s.7. Aynı gazetenin bir diğer haberinde, Çanakkale Boğazı'nda sürmekte olan operasyonlarda Müttefik Devletler Filosunu komuta eden Amiral De Robeck, elverişsiz hava koşullarının Türk tahkimatlarına karşı harekâtların yenilenmesini engellediğini bildirdi. Britanya Deniz Kuvvetleri tarafından duyurulan resmi tebliğe göre Britanya'nın toplam kaybı ölü yaralı ve kaybolan toplam 61 kişidir. Amiral De Robeck ayrıca Fransız gemisi Bouvet'in ve mürettebatının gösterişsiz ama büyük işler yaptığını da ifade ederek Fransız askerlerden kahraman olarak bahsetmişti. Irresistible ve Ocean isimli savaş gemilerinin batması sonrası kaç kişinin hayatını kaybettiğine dair kesin bir bilgi yoktur. Ayrıntılı bilgilerin olmaması dolayısıyla kayıp mürettebatın öldüğünü söylemek doğru değildir. Ocean isimli Britanya Gemisinde görev yapmakta olan subaylar arasında Deniz Binbaşısı Francis S.H.E. Arme'de bulunmaktadır. Bu deniz Binbaşısının kardeşi de aynı gemide ölenler arasındadır. Her ikisi de Avustralya da iyi bilinen kişilerdir. Ayrıca Majestic gemisi 355 ton mühimmat taşımaktaydı. Bu da 12 inçlik toplarından 80 defa ateş etmesini ve 12 tane olan 6 inçlik toplarından 120 defa ateş etmesini sağlıyordu. Detaylı bilgi için bkz. *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 23 Mart 1915, s.7.

³⁰⁹ *The Register*, "Three Battleships Sunk" 22 Mart 1915, s.7.

³¹⁰ *The Register*, "Ocean Also Sunk" 22 Mart 1915, s.7.

Haberin devamına göre hasar alan Gaulois'in tamirâtı birkaç gün içinde bitecekti. Şu an itibariyle bu gemi Bozcaada da demirlemiş durumdaydı. Inflexible Gemisi ön tarafından bir top ateşyle vurulmuş ve kendisini koruyan iki kruvazörle birlikte boğazı terk etmişti. Bir başka bomba ise Inflexible'n güvertesine isabet etmiş ve 40 kişinin ölümüne, birçok kişinin de yaralanmasına neden olmuştu.³¹¹

The Daily Telegraph gazetesinde verilen 22 Mart tarihli haberde ölen subay ve mürettebatın isimlerine dair liste paylaşılmıştı. Nitekim Çanakkale Boğazı'nda batan gemilerdeki subaylar ve mürettebat listesi şöyle verilmişti:

H.M.S Irresistible Gemisi subayları şunlardı:

Kaptan: Stanhope Hawke, Komutan: Claude A. Rombulow Pearse, Deniz Binbaşları: Henry C. Pellow, Reginald V. Holt, Deniz Yüzbaşları: Francis H. Sanford, Ronald W. Oldham, Edwrd C. Colchester, Cyrill T. H. White, Cyril j. M. Lang ve Frederick A. Priest, Deniz Teğmeni: R.N.R. James Montgomery Mühendis Komutan: Jas. S. Constable, Mühendis Binbaşı Komutan: Richard A. Howley. Kaptanlar: R.M., H.B.N., Hanry, B. N. Panton ve Reginald E. J. Burton, Din Görevlisi: Rev. Horace R. Wilkinson, Donanma Doktoru: Samuel H. Facey, Donanma Mutemedi: Geo P. Wilson, Askeri Doktor: Roderick J. G. Parnell, Askeri Doktor: R.N.V.R., William H. A. Sinclair-Loutit, Asteğmen: Humphrey R. Sandwith, Yardımcı Mutemet: R.N.R., Raymond R. Pettit, Topçular: Reginal J. Hayward, Thomas Godden, David T. Houghton, Thomas Tomlin, Albert H. Singleton, Güverte Lostromosu: George M'Grath, Güverte Subayı: John Taylor, Marangoz: John W. Berry, Zanaatkar Mühendisler: Arnold Wharton, Arthur H. Williams, John Bradley, Deniz Harp Okulu Öğrencileri: Boswell, M'Lachian, Adamson, Taylor, Monement, Fellowes, Ommanney, Robinson, Burgess, Wade, Clarke, Christie, Fenton, Collins

H.M.S Ocean: Ocean Gemisi subayları şunlardı:

Kaptan: Arthur Hayes Sadler, Komutan: Arthur B. Hughes, Deniz Binbaşı: Francis N. Shearne, Deniz Yüzbaşları: John F. B. Carlslake, Eric R. Bent, Charles D. Milward, Deniz Teğmenleri: R.N.R., G. Ribbons, F. Pickering, J. R. Strange, Mühendis Komutan: Ernest F. Baker, Mühendis Deniz Binbaşı: Frank S. Ainsworth, Binbaşı: R. M. A., Reginald C. Temple,

³¹¹ *The Daily Telegraph*, "Inflexible Hit" "Turks Enterenched" 22 Mart 1915, s.7. Bouvet gemisinde bulunan mürettebattan 64 kişi hariç hiç kurtulan olmamıştı. Bouvet gemisi önce mayına çarpmış akabinde Bouvet'in cephaneliğinde büyük bir patlama meydana gelmişti. Bu durumda can kaybını arttırmıştı. Ocean ve Irresistible'n mürettebatı kurtarılmıştı. Bu yüzden endişeye gerek yoktu. Batan gemilerin yerleri doldurulmuştu. Çanakkale Müstahkem Mevkilerine saldırı devam etmekteydi. Detaylı bilgi için bkz. *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 22 Mart 1915, s.7.

Yüzbaşı: R.M., Geoffrey M. Crick, Din Görevlisi: Rev. Richard S. Swann-Mason, M. A., Donanma Doktoru: George Ley, Doktor: R. N. V. R, Francis H. Watson, Geçici Doktor: J. C. Wardrop, Güverte Zabiti: Thomas E. Lane, Mutemet: Donald H. Nelson Yardımcı Mutemet: R.N.R., T. R. Harris, Ana Topçular: Alex. M. Humphrey, William J. Webb, Baş Zanaatkar Mühendis: M. Angus, Topçular: H. E. Coleman, J. M'Carthy, Güverte Lostromosları: T. Bedgood, W. J. Owenden, Marangoz: J. H. Evans, Zanaatkar Mühendis: H. R. G. Brooking, Deniz Harp Okulu Öğrencileri: D.T.C. Field, A. H, Stanley, T. N. B. Cree, M. W. B. Hervey, W. E O. Walker Leigh, D. G. A. Goddard, R. C. Donovan, J. C. W. Price, A. E. H. Cameron, G. F. D. Freer, Kâtip: F.E. Sanders.³¹²

“Çanakkale Boğazı'nda Batan Savaş Gemileri” başlığıyla verilen haberde; Irresistible, Ocean ve Bouvet isimli batan muharebe gemilerinin bilgileri resimleri ile birlikte verilmişti.

Irresistible; Eski bir İngiliz savaş zırhlısı olan Irresistible, 15.000 ton ağırlığında olan gemi, 1901'de yapımı tamamlanan geminin hızı 18.2 nattır. 4 adet 12 inçlik topa sahip olan gemi, 781 subay ve erden oluşmaktadır. Geminin maliyeti; 1.048.136 Paund'dur.

Ocean; Britanya'nın en eski muharebe gemilerinden olan Ocean 1897 yılında yapımına başlanmış 1900 yılında seferlere çıkmaya başlamıştır. 18.7 nat hıza sahip olan Ocean, 12.950 ton ağırlığındadır. Geminin baş ve arka kulelerinde 4 adet 12 inçlik top bulunmaktadır. 700 subay ve erden oluşan geminin maliyeti, 883,778 paund'dur.

Bouvet; Seferde olan en eski Fransız muharebe gemilerinden birisi olan Bouvet'in yapımına 1893'te başlanmış ve 1898 yılı başında tamamlanmıştır. Tasarım olarak eski bir tarza sahip olan Bouvet, 12,007 ton ağırlığındadır. Hız ise 18.2 nattır. Ön ve arka kulelerde 2 adet 12 inçlik toplara sahiptir. 621 kişi kapasiteye sahiptir.³¹³

22 Mart günü The Daily Telegraph gazetesi de gemiler hakkında şu bilgileri paylaşmıştı:

Amethyst³¹⁴: Britanya Dürbünlü Hafif Kruvazörü, 3000 tonluk ağırlığa sahiptir. Bu gemi Çanakkale'de mayın tarama işlemini yapan tekneleri korumakla görevliydi. Top ateşi ile hasar görmüştü.

³¹² *The Daily Telegraph*, “The Officers And Crews” 22 Mart 1915, s.7.

³¹³ *The Argus*, “Battle-Ships Sunk in the Dardanelles” 22 Mart 1915, s.7; *The Daily Telegraph*, “The Lost Vessels” 22 Mart 1915, s.7.

³¹⁴ Amethyst's'in Çanakkale Boğazı'na saldırısının amacı Kilitbahir ile Çanak arasındaki kablolu iletişimi kesmektir. Bu planı Amethyst's başarıyla gerçekleştirdi. Fakat dönüş yolculuğunda Amethyst's Türkler tarafından tespit edildi. Bunun üzerine dönüş yolundaki birçok Türk müstahkem mevkiinden top atışlarına maruz kaldı. Britanya Hafif Kruvazörü Amethyst's Çanakkale Boğazı'ndaki mayın tehlikelerine cesur bir şekilde meydan

Irresistible; Britanya Muharebe Kruvazörü Irresistible (Karşı konulamaz anlamına geliyor.) battı. 1898’de yapımına başlanan gemi 1902 yılında tamamlanmıştır. 15.000 ton ağırlığında olan geminin mürettebatı 780 subay ve askerden oluşmaktaydı.

Inflexible; Britanya Muharebe Gemisi Inflexible (Boyun eğmez) hasarlı. 1907 yapımı olan Inflexible’n 17255 ton ağırlığındadır. 750 subay ve erden oluşan mürettebat taşır.

Bouvet; Fransız Muharebe gemisi Bouvet battı. 630 kişi kapasiteye sahiptir. Ağırlığı 12205 tondur. Bouvet’in yapımına 1893’te başlanmış ve 1898 yılı başında tamamlanmıştır.

Ocean; İngiliz Kruvazörü Ocean battı. Britanya’nın en eski muharebe gemilerinden olan Ocean 1897 yılında yapımına başlanmış 1900 yılında seferlere çıkmaya başlamıştır. 18.7 net hıza sahip olan Ocean, 12.950 ton ağırlığındadır. Mürettebat sayısı ise 750 subay ve erden oluşmaktadır.³¹⁵

The Argus gazetesinde yer alan 22 Mart tarihli habere göre İtilaf Devletleri’ne ait gemilerin her iki yakası da mayınlarla döşenmiş ve müstahkem mevkiilerle güçlendirilmiş boğazlardan elini kolunu sallayarak geçmesi elbette ki beklenemezdi. Bir İngiliz atasözünün de dediği gibi “Yumurtaları kırmadan omlet yapamazsınız” Çanakkale’deki harekâta da aynen bu durum yaşanmıştı. İtilaf Devletleri de işin kolay olmayacağı bilinciyle en kuvvetle filolarını bölgeye sevk ederek durumun ciddiyetinin farkında olmuşlardı.

İngilizlere ait türünün en büyüğü olan süper zırhlısı Queen Elizabeth ve ilk savaş zırhlılarından Inflexible da Deniz Muharebeleri’nde yer almıştı. Eski savaş gemilerinden 3 tanesi batmıştır. Bu kaybın ciddi bir kayıp olmadığını inkâr etmek büyük bir aptallık olacaktır. Gerçi 3 geminin en yenisi olan Irresistible 14 yıldır seferdeydi. Ocean ve Fransa’ya ait Bouvet isimli gemiler 3 yıldır seferdeydi. Gemileri batıran ne Türklerin top atışları ne de denizaltılardan atılan torpidolardı. İngiliz ve Fransız gemileri yüzen ve sürüklenen mayınlar dolayısıyla batmıştı.

Kendi içinde üzücü olan söz konusu kayıplar herhangi bir önem arz eden belirleyici bir faktör olarak değil de bir savaş vakası olarak görülmelidir. Zira gemilerin kaybedilmesi İtilaf Devletleri’nin Çanakkale’deki ne durumunu ne de deniz gücünü olumsuz bir şekilde etkilememiştir. Ancak Çanakkale Deniz Muharebeleri’nde yaşanan bu gelişmelerin Alman tarafında uyandıracığı büyük sevinci görmezden gelmeye hazır olmalıyız. Biz şunu biliyoruz ki düşmanlarımız bu tür başarılarla bizden çok daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Bu olayın

okuyarak dar boğaza saldırıda bulunmuştur. Az bir hasarla Amethyst’s operasyondan kurtulmuştur. Detaylı bilgi için bkz. *The Daily Telegraph*, “Amethyst’s Dash” 22 Mart 1915, s.7.

³¹⁵ *The Daily Telegraph*, “Mined In The Dardanelles” 22 Mart 1915, s.9.

muhtemel sonuçlarına ilişkin bizdeki en büyük endişenin tek gerçek sebebi; Osmanlı dışındaki Müslüman coğrafyasında yaratacağı etki dolayısıyladır. Şüphe yoktur ki geçen bir hafta içerisinde düşmanlar hatırı sayılır bir ilerleme kaydetmiştir.³¹⁶

25 Mart günü The Daily Telegraph tarafından Bozcaada'dan alınan bilgiler “Türk müstahkem mevkiilerinin İmha Edilmesi” “Dehşetli Patlamalar” başlıklarıyla verilmişti. Haberde; 18 Mart tarihli operasyonları küçük bir kalabalığın Tenedos Adasının (Bugünkü Bozcaada) en yüksek zirvesinden izlediği bilgisi verilmişti. Buna göre Bozcaada demirli bulunan Müttefik Kuvvetler’e ait savaş gemileri sabah tek sıra halinde limandan çıkarak Çanakkale Boğazı’na girmişlerdir. Daha sonra yarım daire şeklinde yayılarak boğazın en dar bölgesine doğru harekete geçmişlerdir. Bütün gemiler içerisinde ilk dikkate değer top atışı Queen Elizabeth tarafından gerçekleştirilmiştir. 1 saatlik bombardımandan sonra Çanak’taki (Çimenlik Kalesi) Türklere ait bir cephanelikten büyük bir beyaz duman bolunu yüzlerce fit yukarıya fırladı. Takip eden 12 dakika içerisinde de 4 tane top daha bu alana düşmüştü.

Bu arada Britanya Kraliyetinin ilk Deniz Uçağı gemisi olan Ark Royal isimli gemi de müstahkem mevkiileri bombalıyordu. Türkler ise bu uçağa karşılık vererek top atışı gerçekleştirmiş ancak bir netice elde edememiştir. Çimenlik Kale’de 2 şiddetli patlama daha meydana gelmiştir. Müttefik Deniz Kuvvetleri’ne ait gemiler 2 millik alana yayılmış bir şekilde top atışlarına devam ediyordu. İçlerinden 2 gemi boğazın en dar kısmı olan Narrows’a yaklaştı. Bu durum üzerine bu iki geminin üzerine Türkler tarafından hiddetli bir bombardıman başlatıldı. Atılan bombalar bu iki gemi üzerinde tesirli oldu.

Saat 15.00 da Queen Elizabeth’ten bir top atışı Kilitbahir Müstahkem mevkiinde dehşetli bir patlamaya sebep oldu. Devasa bir ateş topu gökyüzünü sardı. Burada Türklere ait 2 motorlu batarya Kepez burnu yakınından birdenbire aniden top atışları gerçekleştirerek Queen Elizabeth’i vurmaya çalıştı. Ancak Queen Elizabeth bu bataryaları da susturmayı başardı. Gece olduğunda Çanak (Çimenlik Kale) alevler içindeydi ve savaş gemileri ise hala boğazın içerisindeydi.³¹⁷ Queen Elizabeth’in yapmış olduğu top atışları ve ihtişamı diğer bütün filolar tarafından konuşulmaktadır. Queen Elizabeth Gemisi Çanakkale Boğazı’nın içine girip demirlemiş vaziyette iken sık sık etkili bir şekilde Türk müstahkem mevkiilerine 15 mil uzaklıktan top atışı yapmıştı. Deniz kuvvetleri birliğinin bir kısmı karaya çıkarma yaparak bombalanan Türk müstahkem mevkiilerini ele geçirmeye çalışmıştı. Ancak bölgede güçlü bir şekilde konuşlanmış olan Türk birliklerinin yoğun ateşi neticesinde kayıplar vererek geri

³¹⁶ *The Argus*, “Battle-Ships” 22 Mart 1915, s.7-8.

³¹⁷ *The Daily Telegraph*, “Smashing The Forts” “Terrific Explosions” 22 Mart 1915, s.7.

çekilmek zorunda kalmışlardı. Bölgedeki Türk birliklerinin varlığından keşif amaçlı uçuşlar gerçekleştiren uçaklarımızda bu durumu fark edememişti. Bu kara saldırısı esnasında 19 Türk askeri öldürülürken birçok Türk askeri de yaralanmıştır. Türkler daha sonrasında bölgeden def edilmiştir.³¹⁸

Esasında geçilmez denilen Çanakkale Boğazı'ndan ciddi kayıplar vermeden geçilebileceği düşünülüyordu. Alman raporlarına göre dar boğazlara komuta eden müstahkem mevkilere son zamanlarda Almanların gözetiminde ağır ve modern silahların yüklenmesinin Müttefik Devletler gemilerini durduracağı bekleniyordu. Ancak bu beklenti gerçekleşmedi. Çünkü Britanya Deniz Kuvvetleri raporuna göre the Narrows (Dar boğaz) un girişinde bulunan 4 adet müstahkem batarya susturulmuştu. Bu olay 6 tane Britanya gemisi ve onu takip eden 4 Fransız gemisinin geçen perşembe öğleden evvel bombalamasıyla gerçekleşmişti.³¹⁹

25 Mart günü The Daily Telegraph gazetesinin *Zafer Bizi Bekliyor* başlığıyla verdiği habere göre Britanya Liderinin söylediğine göre Almanlar hızlı bir zafer ümidindeydi. Ancak bunun gerçekleşmemesi nedeniyle Almanlar büyük bir yorgunluk göstermekteydi. Bu da onların morallerini çok bozulmuş gözükmekteydi. İlbaharın Müttefik kuvvetler için çok güzel başladığını belirtilen gazete haberinde Britanya Liderinin kendisinden emin olarak kesin zaferin Müttefik Kuvvetler'ini beklediğini kendinden emin bir şekilde iddia ettiği ifade edilmektedir.

Haberin devamında en son alınan haberler şunu göstermekteydi: Müttefik Kuvvetlerin top atışı perşembe günü Çanakkale Boğazı'ndaki 6 müstahkem mevkiyi enkaza çevirmişti. Rus filosu da Anadolu tarafındaki pek çok Türk Müstahkem Mevkilerini bombalamıştı.³²⁰

The Daily Telegraph gazetesinde verilen çarşamba günü Roma'dan gelen habere göre; Tribuna gazetesinin Bozcaada Muhabirinin bildirdiğine göre, Müttefik Kuvvetleri'n top ateşinin perşembe günü 6 Türk müstahkem mevkiini enkaza çevirdiği ve Türk kayıplarının çok fazla olduğu ifade edilmişti. Çanakkale Boğazı'nın her iki yakasının sakinleri Yunan

³¹⁸ *The Daily Telegraph*, "The Talk Of The Fleet" 22 Mart 1915, s.7. Aynı gazetede Bozcaada'dan alınan bir rapora göre; Müttefik Kuvvetler'in top atışları Çanakkale Müstahkem Mevkilerindeki Türklere ait 6 kalesini harap etmiştir. Türk kayıplarının çok ağır olduğu bildirilmektedir. Türk Müstahkem mevkillerinde ciddi hasar olmasına rağmen Türkler hala direnç göstermekteydi. Raylar üzerine monte edilmiş Alman Obüsleri ve birkaç mobil batarya Çanakkale Boğazı boyunca yerleştirilmiştir. Rus filosu da Anadolu tarafındaki pek çok Türk Müstahkem Mevkilerini bombalamıştır. *The Daily Telegraph*, "Summary" 25 Mart 1915, s.1.

³¹⁹ *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 22 Mart 1915, s.7.

³²⁰ *The Daily Telegraph*, "Victory Awaits Us." 25 Mart 1915, s.3.

adalarına kaçmaya teşebbüs etmişti. Ancak kaçmaya çalışan bu insanları Türkler katletmişti.³²¹

Aynı gazetede verilen Çarşamba Atina kaynaklı habere göre; Çanakkale Boğazı'nın her iki yakasındaki Türk Müstahkem Mevkileri ciddi zarara uğramasına rağmen görünüşe göre Çanak, Hamidiye ve Kilitbahir müstahkem mevkileri hala direnç göstermeye devam ediyor. Onların hızlı bir şekilde bir noktadan diğer bir noktaya hareket etmesine imkân veren raylar üzerine yerleştirilmiş Pek çok sayıda Alman Obüsleri ve çok sayıda mobil bataryanın boğaz boyunca yerleştirildiği biliniyor.³²²

Ayrıca Atina kaynaklı haberde; Ocean, Irresistible ve Bouvet gemilerinin battığı, Çanakkale Boğazı'ndaki operasyonlarına katılan Fransız muharebe kruvazörü Gaulois'e ise hasar verildiği bilgisi verilmişti. Öte yandan Gaulois gemisinin gövdesinde mayınlardan dolayı büyük yarıklar oluşmuş, geminin tamiratının 3 haftayı alacağı tahmin edilmekteydi.³²³

The Daily Telegraph gazetesinde verilen 25 Mart tarihli haberde Mareşal Sir John French Havas Press ajansına bir röportaj vermişti. Sir John görüşlerini şu şekilde ifade etmişti: *Düşmanın maneviyatı büyük darbe almıştır. Almanların savaşı kısa sürede bitime düşüncesinin gerçekleşmemesine atıfta bulunarak bu durumun Alman birliklerinde yorgunluğa sebep olduğunu ifade etmişti. Ayrıca Sir John, Almanların levazım sınıfının durumu hakkında düzenli bir bilgiye sahip olduğundan dolayı Almanların düzenli yiyecek sıkıntısı yaşadığını ve bu durumun Almanların hareketlerini engellediğini iddia etmiştir.*

Habere göre, Sir John'da uzun sürecek bir savaş istememektedir. Müttefik Kuvvetler'in, İttifak Devletleri karşısında üstün olmasına rağmen Sir John, savaş mühimmatlarının tedarikine ilişkin birtakım endişelerini ifade etmiştir. Lord Kitchener da İngiltere'deki işçi sınıfına sürekli olarak Avrupa da ikmal ve yiyecek noktasında sıkıntı yaşanacağı endişesinde olduğunu bildirmiştir.

Ayrıca Britanya Deniz Kuvvetleri, denizlerin hâkimi olması dolayısıyla deniz yoluyla hiç şüphesiz hammaddelerin çoğunu edinebilecekti. Öte yandan *biz bile ordunun ihtiyaçlarını teminde sıkıntı yaşıyorsak*³²⁴, *İttifak kuvvetleri için bu malzemelerin temini çok daha zor olmalı. Bu yokluk da düşmanın çöküşünü hızlandıracaktır* denilmişti.³²⁵

³²¹ *The Daily Telegraph*, "Fugitives Massacred." 25 Mart 1915, s.7;

³²² *The Daily Telegraph*, "Forts Still Resist" 25 Mart 1915, s.7.

³²³ *The Daily Telegraph*, "Damage To The Gaulois" 25 Mart 1915, s.7.

³²⁴ 2 Mart 1915 tarihinde Britanya Parlamentosu bütçesini 362 milyon pouanda çıkarmıştı. Detaylı bilgi için bkz. *The Daily Telegraph*, "Diary Of The War" 27 Mart 1915, s.17. Bu bütçenin 275 milyonu orduya giderken 38

27 Mart günü The Daily Telegraph gazetesinde verilen Atina kaynaklı haberde; Alman Subayları komutasında olan Çanakkale Boğazı'nın Anadolu tarafında 48.000, Gelibolu yakınlarında ise 10.000 Türk askeri bir noktada toplanmış bulunmaktadır. Müttefik Kuvvetleri Filosunun operasyonlarına engel olan kötü hava koşulları Türklerin müstahkem mevkiilerdeki harap olmuş topları yenilemesine imkân vermiştir.³²⁶ Ancak İtilaf kuvvetleri alternatif yol arayışı içindeydi. Nitekim cuma günü Kopenhag kaynaklı verilen haberde şu anda 50.000 tonluk tahılın Kuzey Dvina'nın uç kısmında bulunan Rus limanı Archangel de Britanya ve Fransa'ya sevkiyatı için hazır olduğu bilgisi verilmişti.³²⁷

Avustralya basını İstanbul'da olan biteni yakından takip etmişti. Nitekim The Daily Telegraph gazetesinde verilen habere göre barış döneminde İstanbul'un toplam aylık kömür ihtiyacı 30.000 tondur. Bu ihtiyacın 13.000 tonu Ereğli madenlerden temin edilmekteydi. Geriye kalan 17.000 ton kömür ise ithal edilmekteydi. Rusların Ereğli madenlerini bombalaması bütün kömür ihtiyacının ithal edilmesine sebep olacaktı. Savaş durumunda ise bu hiç te kolay bir şey değildi. Zira Karadeniz Ruslar tarafından, Çanakkale Boğazı ise Müttefik Devletler tarafından kapanmış durumdaydı. Bu durumda Türkiye şaşırmış bir durumdaydı. Kömür Savaş gemileri için, askeri fabrikalardaki üretim için, ulaşım ve ısınının gerekli olduğu bin bir türlü amaç için kullanılmaktaydı. Türklerin yaşadığı bu kömür kıtlığı yakın zamanda büyük çile çekeceğinin göstergesiydi.³²⁸

30 Mart günü The Daily Telegraph gazetesinde verilen Sir John French'in açıklamasına göre; savaşın süresi cepheye gönderilen asker ve mühimmatın tedarik edilmesine bağlıdır. Eğer bunlar yetersizse savaşın süresi de uzayacaktır. Sir John French, Gerekli malzeme olmadan bir iş yapılamaz. Şeklinde eski bir hikâyeyi anlatmıştı. Sir John French, Kanada'nın Müttefik Kuvvetler'e top ve top mermisi yardımı yapabilecek şanslı bir konumda bulunduğunu ancak Avustralya'nın Britanya İmparatorluğuna yardım edebileceği hiçbir üretimi imalatı yoktu.³²⁹ Ancak Avustralya asker yönünden İtilaf kuvvetlerine yardım etmişti. Hatta verilen bilgilere göre Avustralya 10.000 asker daha Britanya Ordusuna göndermeyi kabul etmişti. Böylece Avustralya'nın toplam asker sayısı 60.000'i bulmuştu.³³⁰

milyonu da İngiliz dominyonlarına savaş masrafı olarak gönderilmişti. Günlük orduya harcanan para 1,5 milyon pound idi. Detaylı bilgi için bkz. *The Sydney Morning Herald*, "The War" 3 Mart 1915, s.13.

³²⁵ *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 25 Mart 1915, s.7.

³²⁶ *The Daily Telegraph*, "Important Repairs" 27 Mart 1915, s.13; *The Register*, "Turks Massing Near Dardanelles" 27 Mart 1915, s.9.

³²⁷ *The Daily Telegraph*, "Grain For The Allies" 27 Mart 1915, s.13.

³²⁸ *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 27 Mart 1915, s.13.

³²⁹ *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 29 Mart 1915, s.7.

³³⁰ *The Daily Telegraph*, "Australia's Offer" 30 Mart 1915, s.9.

Ayrıca Britanya, Avustralya'dan sadece asker veya subay almakla yetinmemiş ülkede yetişmiş birçok doktorunda cephede kendisi için hizmet etmesini istemişti. İngiltere'nin dominyonu konumunda olan Avustralya Hükümeti de elinden geldiği ölçüde bu isteği yerine getirmişti. Nitekim Çanakkale Deniz Muharebeleri'nin son bulmasından sonra Avustralyalı Doktorlar Britanya ordusuna katılmıştı. 30 Mart 1917 tarihli *The Daily Telegraph* gazetesi haberinde de bu durum dile getirilmiş ve Avustralya'dan cepheye gönderilecek doktorların isimleri paylaşılmıştı. Bu isimler şu şekildeydi; N.C. Talbot, F.W.A. Ponsford, G. Renwick, J. Fahey, H.A.C. Wall, R.W. Richards, J.R. MacCulloch, C.R.R. Huxtable, C.G. Adams, W.F.S. Yeates, W.S. Hawthorne, A.W.G. Murray, B.M. Carruthers, C.A. Verge, F.W. Moran, H.W. Ward, A.H. Melville, A.S. Anderson, E. Robertson, J. Hughstone, H. Martin, B. Cohen ve R. O. Bridgeman. 100 Doktordan 74'ü birliklerinde göreve başlamıştı.³³¹

Avustralya basınına yansıyan haberde Müttefik Kuvvetler Çanakkale Boğazı'nda operasyonlarını yenilemişlerdi. Amiraller boğazlar boyunca var olması muhtemel torpidoları santim santim tarayarak etkisiz hale getirme konusunda kararlı olduklarını ifade etmişlerdi. Habere göre bu kararlılık son zamanlarda Müttefik Kuvvetler'e ait bir veya daha fazla geminin battığının delili gibi gözükmekteydi.³³²

Ayrıca Goeben ve Breslau isimli savaş gemilerinin içindeki mürettebatın özel yetiştirilmiş bir personel olduğu ve Çanakkale Boğazı'na döşenmiş olan torpidoları da bu mürettebatın kullanma bilgisine sahip olduğu iddia edilmişti.

Son haberler 13 bin kadar Alman askerinin İstanbul'da olduğunu göstermektedir. Bu askerler son derece yetenekli ve teknik bilgisi olan askerlerdir. Şu an çalışamaz durumda olan Goeben gemisi mürettebatı ile Breslau gemisi mürettebatı bu sayının içerisinde. İstanbul'un düşmesi gecikebilir ancak ertelenemez.³³³

Ancak Atina kaynaklı bir habere göre; Çanak müstahkem mevkiilerinin neredeyse tamamına Almanlar tarafından Türk askeri yerleştirilmişti.³³⁴ Boğazın en dar kısmı olan Narrows bölgesindeki her iki yaka da bulunan müstahkem mevkiilerde 1000 asker yerleştirilmişti. Bu nedenle, Müttefik Kuvvetleri Amiralleri kıyı şeridi boyunca karadan atılacak torpidoları etkisiz hale getirmek için özel savaş gemileri yollamaya karar vermişti.³³⁵

³³¹ *The Daily Telegraph*, "Doctors For The Front" 30 Mart 1915, s.9.

³³² *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 29 Mart 1915, s.7.

³³³ *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 29 Mart 1915, s.7.

³³⁴ Ayrıca Atina kaynaklı pazar günü habere göre Almanlar pek çok sayıda uzun menzilli topu İzmir'e nakletmişlerdi. Detaylı bilgi için bkz. *The Daily Telegraph*, "Guns For Smyrna" 29 Mart 1915, s.7.

³³⁵ *The Daily Telegraph*, "Forts Attacked" 29 Mart 1915, s.7.

29 Mart tarihli Atina kaynaklı bir diğer haberde; Ön hatta yer alacak olan 25 adet gemi Çanakkale Boğazı'ndaki operasyonlara katılmıştır.³³⁶ Gecikme kısmen kötü hava koşulları ve ekstra deniz aracı ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Önceki haberlere göre, Çanakkale Boğazı'nın bombalanmasında "ilk hat" olarak kullanılan yegâne gemiler Britanya'ya ait süper zırhlı savaş gemisi Queen Elizabeth ve Inflexible'dır. Agamemnon tipinde 4 adet ön zırhlı savaş gemisi ve evvelden muharebe gemisi olarak tanımlanan çeşitli daha eski ve hafif deniz araçları Amiral de Robeck'in emrinde kullanılır ve bu gemilerin hiçbiri filonun ilk hattında yer almazdı. Kullanılan Fransız gemileri Britanya'nın eski muharebe gemileri gibi neredeyse aynı tip ve yaşta idi.³³⁷

30 Mart günü The Argus gazetesinde Britanya Gemilerinin Başarısı başlığıyla verilen haberde; Müttefik gemilerinin bombardımanı sonucunda Çanakkale'de bulunan birçok müstahkem mevkihlerinde yangınlar çıkmıştı. Türk Hükümeti resmi bir tebliğ yayınlamıştı. Tebliğde Müttefik savaş gemilerinin İstanbul Boğazına yakında varacağı bildirilmişti.³³⁸ Büyük Britanya, Fransa ve Rusya İstanbul'un geleceği noktasında müzakere ettiği bilgisini paylaşmıştı.³³⁹

30 Mart günü The Daily Telegraph gazetesinde verilen haberde şunlar ifade edilmişti: *Türkler, Kilitbahir'den Müttefik Kuvvetler'e ait gemiler ateş açmıştır. Lakin bu ateş anında susturulmuştur. Saroz Körfezinden bulunan Müttefik Kuvvetler'e ait gemilerden dakikada 3 top atışı yapılabilmektedir. Top atışları boğazın girişindeki savaş gemileri tarafından yönlendirilmektedir ve görünüşe göre de etkin atışlardır. Pek çok top atışı da Kumkale'deki Türk tahkimatlarına yöneltildi. Burada da 1 saat içinde yoğun bir toz bulutu oluşmuştu.*³⁴⁰

Avustralya basınında yer alan haberlere göre Müttefik Kuvvetler donanması yeniden Saroz Körfezinden bombardımanına başlamıştı. Büyük savaş gemileri Türk müstahkem mevkihlerine toplarını yağdırmaktaydı. Kötü hava koşullarından faydalanarak Türkler müstahkem mevkihlerinin onarımını tamamlamış olmasına rağmen Müttefik donanmaları tarafından atılan bombalar nedeniyle hatırı sayılır tahribatlar meydana gelmişti. Daily Chronicle gazetesinin verdiği bilgiye göre; Osmanlı Sultanı, boğazı savaş gemilerinin geçişine açma niyetinde olduğunu bildirdi. Şayet bu haber doğruysa, İstanbul'un Alman valisi General

³³⁶ Aynı gazetede verilen Bozcaada kaynaklı pazar günkü habere göre Queen Elizabeth muharebe gemisi Saroz körfezinden Çanakkale Boğazı'ndaki Türk müstahkem mevkihlerini bombaladığı bilgisi verilmişti. Detaylı bilgi için bkz. *The Daily Telegraph*, "Queen Elizabeth In Action" 29 Mart 1915, s.7.

³³⁷ *The Daily Telegraph*, "The Fleet" 29 Mart 1915, s.7.

³³⁸ *The Argus*, "British Ships' Success" 30 Mart 1915, s.7.

³³⁹ *The Daily Telegraph*, "Future Of Constantinople" 30 Mart 1915, s.9.

³⁴⁰ *The Daily Telegraph*, "Bombarding The Forts" 30 Mart 1915, s.9.

Von Der Goltz'un Türkiye'yi terk edeceği ile ilişkili olabilirdi. Öte yandan gazete haberinin devamında bir başka propaganda haberi yapılarak Almanların 2 milyon askerini kaybettiği, ayda da tahminen 200 bin kadar asker kaybettiği bilgisi paylaşılmıştı.³⁴¹

30 Mart günü The Register gazetesinde yer alan habere göre Rusların Karadeniz filosu gemileriyle İstanbul boğazı içinde Türk müstahkem mevkiilerini bombalaması Osmanlının gemilerini ve mühendislerini millerce uzağa göndermesine bölmesine neden olmuştu. Rusların Muscovite Filosu dikkatini 3 Türk Müstahkem mevkiine yöneltmiştir. Bu arada Türklere yardımcı olan Almanlar, daha yüksek tepelere yeni bataryalar inşa etmeye çalışıyordu.

Haberin devamında şöyle denilmişti: *Müttefik Kuvvetler tarafından Çanakkale Boğazı'nın bombardımanı devam ediyor. Ancak şu anda rapor edilecek yeni bir bilgi yoktur.*

342

Görüldüğü üzere son ifadeden de anlaşılacağı gibi aslında Çanakkale de gerçekleşen Deniz Muharebeleri tamamıyla son bulmuş ve Müttefik Kuvvetler büyük bir yenilgi almıştı. Bu nedenle de boğazdaki savaşla ilgili raporlar da artık gazete sütunlarına yansımamaya başlamıştı.

2.1. Çanakkale Muharebeleri'nde İtilaf Devletleri'nin Mayın Tarama Operasyonları

25 Şubat 1915'te Çanakkale Boğazı'nın girişindeki tahkimatlarının yıkılması, İtilaf Devletleri'ne Çanakkale Boğazı'nın yolunu sadece görünüşte açmıştı. Türk kuvvetlerine ait müstahkem mevkiilerin konumu, topraklarının menzili ve Türkler ile Almanlar tarafından benimsenen taktik ve girişteki yoğun askeri yığınak yine de düşmekten kurtulamamıştı.

Boğazın girişindeki bu başarı Londra'da büyük bir heyecana neden olurken aslında kaçınılmaz bir felakete doğru atılan ilk önemli adımdı. İstanbul'a ulaşabilmek için öncelikle boğazın en dar yerinde bulunan Türklere ait merkez müstahkem mevkiiler etkisiz hale getirilmeliydi. Girişteki Türk müstahkem mevkiilerin bombardımanı sırasında kazanılan deneyimler, gemilerin kara hedeflerine ister demir atmış şekilde uzun mesafeden, ister kısa mesafeden ama hareket halindeyken etkili ateş açabildiklerini göstermişti.

İtilaf donanmasının komutanı Koramiral Sackville Hamilton Carden, Çanakkale Boğazı'ndan içeri doğru harekât durumunda, pek farkında olmadığı iki alternatif de söz

³⁴¹ *The Register*, "At Turkey's Doorway" 30 Mart 1915, s.7.

³⁴² *The Register*, "The Position Summarized" 31 Mart 1915, s.7.

konusu değildi. İlk alternatif, Kumkale-Seddülbahir hattını geçtikten sonra gemilerin Türk topçularının atış menzili içine gireceği ve harekât alanı çok kısıtlı olacağı için imkânsızdı. Türklere ait toplar sadece obüslerden oluşsa bile, bu durum Müttefik gemilerinin demir atarak bombardıman olasılığını ortadan kaldırıyordu. Ayrıca Türkler boğazı mayınladığı için Müttefik donanmasının ikinci alternatifi uygulamasını da engellemişti. Hareket halindeki Müttefik gemilerinden yapılan top atışları kıyıda bulunan Türk mevzilerini etkisiz hale getirmeyi başaramadı. Kıyıya yaklaşmak isteyince de Türk obüsleri buna müsaade etmedi. Piotr Nykiel 2004 yılında yazmış olduğu makalesinde İtilaf donanmasının sahip olduğu imkânlara rağmen boğazı savunan Türk kuvvetlerinin zekice taktikleri dolayısıyla boğazlara döşenen mayınların temizlenmesinin imkânsız olduğunu ifade etmişti.³⁴³

25 Şubat 1915 tarihinde Müttefik donanması boğazın girişinde Türklere ait müstahkem mevkiileri etkisiz hale getirdikten sonra saat 16.00'da Koramiral Carden, balıkçı teknelerine mayınları taramaya başlama emri verdi. İngiliz Mayın Tarama Filosu 21 adet sıradan balıkçı teknesinden oluşmaktaydı. Bu teknelerin motorları orijinal kalmış ancak metal levhalarla kıyıdan gelecek silah atışlarına karşı kuvvetlendirilmişti. Lakin neredeyse 4 deniz mili hızına kadar ulaşabilen akıntıya karşı, takılan metal levhaların ağırlığı gemilerin hareketlerini çok kısıtlamıştı.

Kuzey Denizi'nden gelen balıkçılar tarafından yönetilen savunmasız bu mayın tarama gemilerini koruma görevi ise Albion, Triumph ve Vengeance muharebe gemileri ve altı muhrip (destroyer) tarafından sağlanacaktı.

Triumph'ın refakatindeki mayın tarama gemileri, boğazdan 4 mil kadar içeriye girmeyi göze almıştı. Yaptığı incelemeler neticesinde şafaktan kısa bir süre önce Çanakkale Boğazı'nda herhangi bir mayın izine rastlamadan sağ salim üsse döndü.

26 Şubat 1915'te Türk direnişinin zayıflığından cesaret alan Carden, Albion ve Triumph isimli iki muharebe gemisinin korumasında Mayın tarama teknelerini boğazlardan daha içeriye sokmaya karar verdi.

Saat 09.00'da Kirte mevki (Kriithia) kenarında konuşlandırılan Türk birlikleri hazır hale getirilmişti. Bunun nedeni, yalnızca giriş müstahkem mevkiilerinin üç İngiliz muharebe gemisi tarafından yenilenen bombardımanı değil, aynı zamanda -daha da önemlisi- çevrelerinde beş mayın tarama gemisi ve dört muhribin (destroyer) ortaya çıkmasıydı. Yarım

³⁴³ Piotr Nykiel, Minesweeping Operation in the Dardanelles (February 25-March 17, 1915) ss. 1-12, Londra 2004, s.1.

saat sonra muhripler (destroyerler) ve trol gemileri Seddülbahir istikametinden boğazın girişine doğru ilerledi ve arkalarında onları koruyan iki muharebe gemisi vardı. Saat 10.00'da muhripler Seddülbahir – Kumkale hattı hizasına doğru hareket etti. Türk 9'uncu Tümen'in Sarıcalı'daki karargâhı alarma geçmişti. Bir saat sonra mayın tarama gemileri Karanlık Koyu'nda seferlerine başladı. Onları takip eden üç muhrip biraz daha ileri gitmeyi göze almıştı. Soğanlı Vadisi'nde kurulan Türklere ait güçlendirilmiş namlulu top bataryasının atış menziline geldiklerinde oradaki bataryaların topçuları ateş açtı. Şoka uğrayan muhripler birkaç atış ile cevap verdi ve geri çekildi. Ancak o gün yapılan faaliyetler, trol filosunun dar boğazda (the narrows bölgesi) Türklere ait ana müstahkem mevkiilerdeki topların menzilin dışında olmasına rağmen, kendisine verilen görevin yerine getirilmesinin son derece zor olduğunu gösterdi.³⁴⁴

Yaklaşık saat 13.00'te Albion, Türklere ait 8 Nolu Dardanos müstahkem bataryasına 11.000 metre mesafeden ateş etti. Ancak Türklere karşı yanıt gelmedi. Çünkü Türk batarya mürettebatı kendisine ateş eden Albion'un menzil dışında olduğunu düşünmüştü. Oysaki Dardanos müstahkem bataryalarının menzili 13300-16800 metre arasındaydı. Bu durumu fırsat bilen iki İngiliz muhribi, bir kez daha Kepez Burnu'ndaki deniz fenerine yaklaştı. Trol gemilerinin mürettebatları, muharebe gemisinin Dardanos'u bombalamaya devam ettiğini görünce, kendilerini daha güvende hissetmiş ve çok daha cesur bir şekilde Karanlık Koyu'nun taramasına devam etmişti. Saat 18.30'da trol filosu Çanakkale Boğazı'ndan ayrıldı ve Seddülbahir – Kumkale hattında sadece muhripler (destroyerler) kaldı. Diğer gemiler ise boğazın girişinden uzaklaşmıştı. Bu girişimden yine de herhangi bir sonuç elde edilemedi.

Görüldüğü üzere Türk mevzilerinden sebepsiz yere ateş edilmemişti. Türkler Mühimmatlarını, bu koşullarda zararsız bir muhrip (destroyer) için boşa harcamamıştı. Tek tehlike Müttefik gemilerin Soğanlı Vadisi hattındaki dördüncü mayın hattına tehlikeli bir şekilde yaklaşmasıyla gerçekleşmişti. Bu noktada Türk topçu ateşi devreye girmiş ve onları geri çekilmeye zorlamıştı. Bu bölgede Türkler tarafından döşenen mayınlar az sayıda olduğundan muharebe gemileri gibi daha değerli hedefler için saklanabilecek topları muhriplerde (destroyerlerde) harcamak için hiçbir neden yoktu. Nykiel, Türklerin boğazlardaki mayınlı bölgenin savunmasını, çoğu hurdadan küçük kalibreli ve kısa atış menzilli top bataryalarına emanet ettiğini, bunların arasında düz namlulu tunç parçalarının ve dişli ancak kısa namlulu silahların bile olduğunu, bunların menzilin namluların etrafına yerleştirilmiş güçlendirici bir kaplama ile artırılarak daha güçlü fırlatma yükleri

³⁴⁴ Piotr Nykiel, a.g.m. 2004, s.2.

kullanmalarını sağladığını, diğer durumlarda tamamen işe yaramaz olan bu tür bir silahlanmanın, alelacele mayın tarama gemisine dönüştürülen balıkçı teknelerine karşı oldukça yeterli olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Nykiel, bu tür eskimiş silahların kullanılmasının, Türk müstahkem mevkiilerinin az sayıda bulunan toplarının cephanesini kurtarmasını sağladığını da belirtmektedir. Sonuç olarak hem 25 hem de 26 Şubat'ta Türklerin mayın olmayan yerlerde mayın aradıkları için İngiliz trol gemilerine boş yere atış yapmadıklarını göz önünde bulundurmak gerek. İtilaf Devletleri, neredeyse Kepez Burnu hattı boyunca herhangi bir mayın bulamayınca şaşırmişti. Elbetteki bu tür bir mayınlı bölge düzenlemesi tesadüfi değildi. Bu durum Türklerin sınırlı miktarda mayına sahip olduğu gerçeğinden kaynaklanıyordu.

Türkler elinde sınırlı miktarda bulunan mayınları the Narrows'a (Dar boğaz) mümkün olduğunca yakın yerleştirerek, Böylece savunma yükünün bir kısmını özellikle gündüzleri, son derece büyük bir mühimmata ihtiyaç duyan obüs (havan topu) yığınağına kaydırabilmişti.³⁴⁵

Esasında Çanakkale Boğazı'ndaki mayınlı alanlar Müttefik Kuvvetler'in ilerleyişine çok tesirli bir engel olarak görülmemekteydi. İtilaf donanmasının mayın temizleme girişimlerine dair Avustralya basınında mart ayı itibarıyla çok haber verildiğini görmekteyiz. Nitekim The Daily Telegraph gazetesinin 1 Mart tarihli haberinde Müttefik Deniz Kuvvetleri'nin boğazdan içeri girerek mayın temizleme operasyonlarına başladığı bilgisini vermektedir.³⁴⁶ Meseleye ilişkin The Daily Telegraph gazetesinde yer alan habere göre Teğmen Holbrook daha önce yani 11 Aralık 1914 tarihinde boğazda mayınlar olmasına rağmen B11 isimli Denizaltısıyla boğazı geçmeyi başarmıştı. Aynı zamanda Çanakkale Boğazı'nı geçmeyi başaran Holbrook Mesudiye isimli Türk Gemisini de batırmıştı. Bu nedenle Müttefik Kuvvetler benzer şekilde boğazı aşmanın bir yolunu arıyordu. Müttefik Kuvvetlerin karşı karşıya kaldığı en ciddi tehlikelerden birisi de doğudan suyolu boyunca sürekli bir akıntının olmasıydı. Zira Türkler mayınları döşedikten sonra akıntıyla birlikte bu mayınlar Müttefik devletler için ciddi bir tehlike oluştuyordu.³⁴⁷

Elverişsiz hava koşullarının zorladığı moladan sonra, 1 Mart 1915'te, Müttefikler Çanakkale Boğazı'na gemilerini yeniden sürmeye karar vermişti. Ancak bu tarihten Çanakkale Harekâtı'nın bitimine kadar, mayın taraması sadece geceleyin sürdürülecekti.

³⁴⁵ Piotr Nykiel, a.g.m. 2004, s.3.

³⁴⁶ *The Daily Telegraph*, "Summary" 1 Mart 1915, s.1.

³⁴⁷ *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 6 Mart 1915, s.9.

Yaklaşık saat 22.45 gibi Amethyst hafif kruvazörü ve dört muhrip (destroyer)³⁴⁸ eşliğinde yedi balıkçı teknesi mayınlı bölgeye doğru yaklaştı. Soğanlı Vadisi girişinde Türklere ait projektörler tarafından tespit edilince, Türklerin Rumeli Mesudiye, Muin-i Zafer, Dardanos ve Kepez Burnundaki takviye namlulu topları ve Krupp toplarının yoğun ateşi altına girdi. İtilaf Devletleri hiç düşünmeden o kadar büyük bir panik içinde geri çekilmişlerdi ki, saat 23.30'da Çanakkale Boğazı girişine kadar geldiler. Mayınlı bölgeyi savunan Türk bataryaları o gece 37 sefer top atışı yaptığından, trol gemilerinin mürettebatlarının ve onları koruyan gemilerin paniğinin ne kadar büyük olduğunu açıkça gösteriyor.³⁴⁹

Türkler 3 Mart günü Müttefik donanmasının gece mayın taramasını önlemek amacıyla, Tenger Vadisi'ne iki Uchatius tunç topu ve iki Şili dağ topu konuşlandırdı. 2. Ağır Topçu Tugayı'nın görev yaptığı bu batarya, sadece geceleri söz konusu mevkiide kalmış ve şafakla birlikte Müttefik gemileri tarafından yok edilmemek amacıyla vadiye geri çekildi. Mayınlı bölgenin güvenliğini de düşünen Türkler, Dardanos bataryasını Ulupınar'dan getirtilen toplarla güçlendirmişti. Ayrıca Akyarlar mevkiinde,³⁵⁰ Anadolu Hamidiye müstahkem mevkiinden 12. Batarya'ya ilaveten, başta Nara müstahkem mevkiinde denizaltılara karşı kullanılmak üzere bir batarya da konuşlandırıldı. Mart ayının ilk günlerinde İtilaf Devletleri donanması boğazların girişinden Soğanlı Vadisi'ne kadar olan boğazlar kesimindeki mayın tarama çalışmalarını bitirdi. Bu nedenle, trol teknelerinin her an tüm mayın tarlasının daha güneyindeki dördüncü mayın hattı ile karşı karşıya kalması beklenebilirdi. Trol gemilerinin Seddülbahir-Kumkale hattında ortaya çıkmasından hemen sonra, Türkler trol gemilerinin mayınları bulup imha etmesini engellemek için hem topçu birliklerine hem de piyadelerine trol teknelerine saldırımları emrini verdi.³⁵¹

3/4 Mart gecesi İtilaf Devletleri boğazları taramak için başka bir girişimde bulundu. Saat 21.00'de Wolverine, Scorpion, Renard ve Grampus muhriplerinin refakatinde 7 mayın tarama gemisi Soğanlı Vadisi üzerine rotasını çevirdi. Yarım saat sonra orada konuşlanan Türk projektörleri tarafından Müttefik trol filosu fark edilince vadide bulunan güçlendirilmiş namlulu Türk topları tarafından ateş açıldı. İngilizlere ait Muhripler, saat 22.15'te Kepez Burnu'ndan Krupp topları ve güçlendirilmiş namlulu topların katıldığı top atışlarına dayanmayı başardı. Ardından İtilaf Devletleri'ne ait gemiler hızlı bir şekilde Türklere ait projektörlere atışlarını yoğunlaştırdı. Kıyıda bulunan Türkler projektörlerini kapatmak

³⁴⁸ Bu destroyerlerin isimleri: Basilisk, Grasshopper, Mosquito ve Raccoon'dur.

³⁴⁹ Piotr Nykiel, a.g.m. 2004, s.4.

³⁵⁰ Beyaz Kayalık olarak bilinmektedir.

³⁵¹ Piotr Nykiel, a.g.m. 2004, s.4.

zorunda kaldı ve sabaha kadar “gözleri bağlı” bir şekilde Müttefik gemilerine ateş etmeye devam etti. Müttefik Kuvvetler’e ait mayın tarama ekipleri gün doğarken herhangi bir mayın bulamadan geri çekildi. Mayınlı bölgeyi savunan topçu o gece 68 sefer top atışı yaptı ve ne hasar ne de zayıat verdi.³⁵²

Çanakkale Boğazı’ndaki mayınlı bölgede gerçekleşen mücadelenin ilk günleri sonuçsuz kalmıştı. Bu durum daha önce mayın tarama operasyonlarında tecrübesi olmayan bir subay tarafından komuta edilen trol teknelerinin sivil mürettebatının tamamen işe yaramaz olduğunu gösterdi. Daha birkaç ay önce Kuzey Denizi’ndeki mayınlarla o kadar cesurca başa çıkan aynı denizciler, Çanakkale Boğazı’nda tamamen hayal kırıklığına uğramıştı. Görünüşe göre sorun, onların boğazlarda çalışmak zorunda oldukları koşulların, zaten alışık oldukları koşullardan çok daha farklı olmasından kaynaklanıyordu. Zira Kuzey Denizi’nde iyi bilinen sulara ve neredeyse hiç kimse tarafından engellenmeden görev yaparken, Çanakkale Boğazı’nda hiç bilmedikleri sulara bulunuyor ve Türk topçuları tarafından sürekli taciz ediliyordu.

Nykiel, operasyonların ilk günlerinde tek bir mayın tarama gemisi bile batmamış olsa da yalnızca Türklerin ateş etmesinin, balıkçıların geri çekilmesi için yeterli olduğunu ifade etmektedir. Nykiel, ayrıca trol teknelerini kullanan İngiliz balıkçılarının morallerini bozan bir diğer önemli faktörün de boğazlardaki kuvvetli akıntı ve düşük motor gücü nedeniyle balıkçı teknelerinin mayın tarama operasyonlarında maksimum hızlarının 2-3 deniz mili olması, bu durumda onları kıyı topçuları için neredeyse hareketsiz hedefler haline getirmesinden kaynaklandığını belirtmektedir. Ayrıca Nykiel, trol teknelerini kullanan kaptanların Türkler tarafından döşenen mayınların derinliğinin çok sığ olduğu bu nedenle balıkçı teknelerinin her an mayınlara çarpabileceği şeklindeki yanlış bir kanıya sahip olduğunu ifade etmektedir.³⁵³ Bu nedenle İngiliz balıkçıları kaçmak için her türlü bahaneyi kullanmıştı. Ayrıca onlar askeri disipline sahip kişiler değil sivil bir vatandaş ayrıcalığındaydı ve bunu cezadan muaf olma şeklinde kullanmıştı.

6/7 Mart gecesini Koramiral Carden, Amethyst hafif kruvazörü, Ocean ve Majestic zırhlıları ve birkaç muhribin eşlik ettiği birkaç mayın tarama teknesine boğazlara girme emri verdi. Bunun üzerine mayınlı bölgeyi savunan Türk bataryalardan o gece toplamda 177 top atışı gerçekleştirildi. Gelen yoğun top atışları karşısında, trol filosu bir kez daha hiçbir şey başaramadan geri çekilmek zorunda kaldı. Ertesi gece (7/8 Mart) Fransız mayın tarama

³⁵² Piotr Nykiel, a.g.m. 2004, s.4-5.

³⁵³ Piotr Nykiel, a.g.m. 2004, s.5.

tekneleri yedi İngiliz destroyerinin koruması altında ilk kez Çanakkale Boğazı'na girdi. Bu gemilerin ters akıntıyla mücadele konusunda İngiliz gemilerinden bile daha kötü oldukları anlaşıldı. Böylece operasyon tam bir başarısızlıkla sonuçlandı.³⁵⁴

8 Mart sabahı (07.10) Türk tarih yazımında önemli bir yer edinen olay meydana geldi. O gün Nusret Mayın Gemisi, Erenköy Körfezi kıyısına tek taarruz mayın hattını döşedi. Bu mayın hattı daha önceki hatların çoğuna dik, düzensiz 100-150 m boşluklarla 4,5 m derinliğe yerleştirilmiş 26 mayından oluşuyordu. Türkler, on gün sonra üç Müttefik gemisinin bu mayınlara çarparak boğazın sularına gömülmesiyle bunun ne kadar parlak bir fikir olduğuna ikna olacaktı.

Nusret Mayın Gemisi tarafından döşenen mayınlar için Koramiral Usborne da şöyle demektedir:

*(...) Nusret Mayın Gemisinin bir gece vakti yaptığı küçük seferi, biz ancak savaş bittikten sonra öğrenebildik. Bu mayın gemisi tarafından sadece yirmi adet olarak döşenen bu mayınlı saha, bilinen mayın döşeme yöntemleri de göz önüne alındığında muhtemelen şimdiye kadar yapılmış en etkileyici ve dâhice plandı (...)*³⁵⁵

Aslında bu bölge Müttefikler tarafından daha önce taranmış bir bölgeydi. Türklere ait Merkez müstahkem mevkilere yönelik ana deniz saldırısından önceki son günlerde, donanma bu suları bir kez daha kontrol etti. Ancak, yedi mayınla karşılaşmak Müttefiklerin şüphesini uyandırmadı. 8-17 Mart tarihleri arasında merkez müstahkem mevkileri bombalayan gemilerin hiçbiri Erenköy Körfezi'nde manevra yaptığı için bu hatta manevra yapmaya ihtiyaç duymamıştı.

8/9 Mart gecesi saat 23.35'te Amethyst kruvazörü, altı muhrip (destroyer) ve mayınları tarayan iki gözcü botundan oluşan bir filo ile Çanakkale Boğazı'na girdi. Taktik ve teknik açıdan böylesine önemli bir değişikliğin iki temel nedeni vardı. Birincisi, gözcü botları şimdiye kadar kullanılan balıkçı teknelerinden daha küçük ve büyük olasılıkla daha hızlı gemilerdi ve bu nedenle mayınlı bölgeyi savunan Türk kıyı topçuları için çok daha zor hedeflerdi. İkincisi, Müttefikler, Türklerin karaya kabloyla bağlı gözetlemeli mayınları olduğunu düşünüyordu. Bu nedenle gözcü botlarının bu tür silahlara karşı daha etkili olduğu düşünülmekteydi. Ancak muhripler Tenger Vadisine ulaştığında Türklere ait Şili dağı topları üzerlerine ateş açtı. Gemiler birkaç yayılım ateşiyle karşılık verdi, Türk kuvvetlerinin ateş

³⁵⁴ Piotr Nykiel, a.g.m. 2004, s.5.

³⁵⁵ Piotr Nykiel, a.g.m. 2004, s.6.

üstünlüğü nedeniyle hiçbir şey elde edemedi geri çekilmek zorunda kaldı. Aslında o gece mayınlı bölgeyi savunan topçulardan sadece 42 top atışı gerçekleştirilmişti ve Türklerin hiç gözetlemeli mayınları yoktu.³⁵⁶

9/10 Mart gecesi saat 03.15'te Müttefik Kuvvetler'e ait iki gözcü botu yeniden boğazlara girerek fark edilmeden Kepez Burnu'nu geçti ve U dönüşü yaptıktan sonra akıntıyla (yani Kuzeyden Güneye) ilerlemeye başladı. Aynı zamanda, daha önce kullanılan iki trol teknesi, öncekiyle aynı yöntemi kullanarak seyrine başladı. Ne yazık ki, tarayıcılardan biri, denizaltı engel ağı bağlı bir şamandıranın bağlama halatına (gominasına) takıldı. Bunun üzerine uyanan Türkler, projektörleri yaktı ve trol teknelerini bir dizi top atışı ile bombaladı. Harekâtı koruyan Mosquito destroyeri, Kepez Burnu'nda konuşlandırılan Türklere ait projektörlere ateş açtı. Ancak kendisi Krupp toplarının, Tenger Vadisi bataryasının ve Dardanos ve Soğanlı Vadisi civarında bulunan takviye edilmiş namlulu topların hedefi oldu. Mosquito destroyeri, herhangi bir hasar almasa da geri çekilmeye mecbur kaldı. Mayınlı bölgeye girmeye cüret eden iki gözcü botu da aynı akıbete uğradı ve geri çekilmek zorunda kaldı. 9 Mart günü gündüz saatlerinde ve yarım saat süren gece faaliyetlerinde gerçekleştirilen muharebelerde Türk topçusu sadece 51 top atışı yapmış ve herhangi bir zayıf vermemişti.

Çanakkale Boğazı'nı küçük gözcü botları kullanarak arka arkaya iki kez tarama girişimi gerçekleştiren ancak fiyaskoyla cesareti kırılan Amiral Carden, aynı derecede etkisiz olan eski yöntemle geri dönmeye karar verdi.³⁵⁷

11/12 Mart gecesi, Amiral Carden, Grampus ve Cornwallis zırhlıları ile Amethyst hafif kruvazörü ve dört muhrip eşliğinde sekiz trol teknesinden oluşan bir filoyu Çanakkale Boğazı'na tekrardan gönderdi. O zamana kadar, trol teknelerinin mayınlı alana birkaç yaklaşımı yine sonuçsuz kaldı. Bununla birlikte, gece, Türkler tarafından kıyıya düşen üç mayın, trol tekneleri tarafından temizlendi. Ancak Müttefik donanması yine de kayıp vermektен kurtulamadı. Nitekim 339 Nolu balıkçı teknesi (Manx Hero) saat 23.00 sıralarında etkisiz hale getirmeye çalışılan bir mayının patlaması sonucu battı. Ardından 2 trol gemisi de mayınlara temas edince yaşanan patlama Türkler tarafından Dardanos bataryası yakınına ve Kepez Burnu'na yerleştirilen projektörlerin personelini alarma geçirdi. Projektörler yandığında Akyarlar – Erenköy hattındaki iki muhrip üzerlerine ateş açtı. Müttefik bataryaları buna karşılık verdi. Bu yoğun topçu ateşinden korkan her iki gemi de kaçtı fakat saat 02.15'te Gelibolu Yarımadası'nda Soğanlı ve Havuzlar Vadileri civarında konuşlandırılmış takviyeli

³⁵⁶ Piotr Nykiel, a.g.m. 2004, s.6.

³⁵⁷ Piotr Nykiel, a.g.m. 2004, s.7.

namlulu toplarla yeniden top ateşine tutulmak üzere saat 02.15'te geri döndü.³⁵⁸ Saat 03.10'da bir muharebe gemisi, kruvazör ve bir muhrip korumasındaki trol tekneleri bir kez daha mayınlı alana yaklaştı. Mayınlı bölge savunmasından sorumlu Türk bataryalar ile Dardanos ve Rumeli Mesudiye topları Müttefik gemilerini hemen bombaladı. Elbette gemiler ateşe karşılık verdi. Aynı anda Baykuş mevkiine doğru ilerleyen birkaç mayın tarama gemisi, merkez müstahkem mevkiilerin ekiplerinin hemen fark ettiği Havuzlar mevkiine epey yaklaştı. Muharebeye Çimenlik (20 Nolu Müstahkem Mevki), Yıldız (9 Nolu Müstahkem Mevki) ve Namazgâh (17 Nolu Müstahkem Mevki) müstahkem mevkiilerinden topçular katıldı. Karşılıklı gerçekleşen şiddetli top atışı neredeyse sabaha kadar devam etti. Müttefiklere ait Filo, saat 04.30 sıralarında boğazlardan çekildi.³⁵⁹ Buna karşın Türk resmi tebliğlerinde 11/12 Mart 1915 gecesi yaşanan olaylar abartılı bir şekilde verilmişti. Türklerin resmi raporunda; 24 adet top atışı yapıldığı ve 4 Müttefik destroyerinin battığı ve iki Türk torpido botunun boğazlardan ve adalar civarını geçerek bir Müttefik ticaret gemisi ve iki savaş gemisini uzaklaştırdığı ifade edilmişti.³⁶⁰

12/13 Mart gece yarısı Teğmen Blanc komutasındaki Fransız filosu bir kez daha boğazdan içeriye girdi. Bu filo Fanfare ve Sabretache destroyerleri tarafından korunacak olan Pioch,³⁶¹ Râteau,³⁶² Henriette,³⁶³ Jules-Couette ve Ishkeul'dan oluşuyordu. Fransızların kıyıdaki mayınları etkisiz hale getirmek için kullandıkları teknik, İngilizlerin uyguladığı teknikten biraz farklıydı. İngilizler, çelik bir kabloyu iki gemi arasına alıp mayın taraması yaparken, Fransızlar, tek bir gemiye bağlı birkaç kablodan oluşan bir kesme taraması (halatı) kullanıyordu. Ancak Fransız gemileri mayınlı bölgeye yaklaştıktan kısa bir süre sonra, mayın

³⁵⁸ 11/12 Mart gecesi trol gemileri (bu sefer profesyonel Fransız mürettebatının bulunduğu), Amethyst ve muhriplerin koruması altında geri döndü. Filo bir dizi oluşturdu ve mayınlı alana yaklaşmaya başladı. Gemiler neredeyse varış noktasına vardıklarında, öndeki gemi Türk projektörlerden biri tarafından fark edilince bombardıman başladı. Bunun üzerine mayın tarama gemisi geri dönmek zorunda kaldı. Böylece 11/12 Mart gecesi Carden için acı bir ders oldu. O zamana kadar, İngiliz balıkçı teknelerinin mayın tarama konusunda deneyimli sivil mürettebatının, işlerini Kuzey Denizi'nde yaptıkları kadar fedakârlıkla yapacaklarını umuyordu. Daha da kötüsü onların yerini alan ve belki koramiralın daha fazla güven duyduğu Fransız mürettebatı da onu daha fazla hayal kırıklığına uğrattı. Böylece, başka seçenek görmeyen Carden, mayın tarama filosunun komutasını karargâh şefi komodor Roger Keyes'e devretti. Ardından, motivasyon için balıkçılara bir takım maddi iyileştirmeler yaptı. Ayrıca her mürettebatı, Müttefik donanmasından denizciler arasından işe alınan beş gönüllü ile güçlendirdi. Bu adım elbette doğrudu ama çok gecikmişti.

³⁵⁹ Büyük olasılıkla, Mayın taramaları sırasında çok sert bir şekilde sudan alınan bir mayın sudan zıplamış ve Manx Hero'nun kıç tarafına (pupasına) çarparak patlamıştı. Bunun üzerine karşılıklı top atışları gerçekleşmiş ve üç Türk askeri yaralanırken Müttefik gemilerinden atılan 80 top, Muin-i Zafer bataryasına düşmüştü. Ayrıca Kepez Burnu'nda bulunan Türklere ait her iki projektör de hasar gördü, birinin elektrik kablosu, diğerinin merceği kırıldı. Ancak hasarlar ertesi gün onarıldı. Buna karşılık Türk müstahkem mevkiileri ve bataryaları gece 843 top mermisi atmıştı. Piotr Nykiel, a.g.m. 2004, s.7-8.

³⁶⁰ Piotr Nykiel, a.g.m. 2004, s.8.

³⁶¹ Teğmen Blanc Komutasında

³⁶² Teğmen Faurie Komutasında

³⁶³ Teğmen Auverny Komutasında

tarama gemileri Türk projektörler tarafından tespit edildi. Kepez Burnu, Soğanlı Vadisi ve Rumeli Mesudiye bataryasından Türk toplarının ateş açması ve gemiler arasında sürüklenen bir mayın, Fransızların işini iyice zorlaştırdı. Mayınlı bölgeyi savunan Türk topçuları, gece 36 top atışı yapmış ancak Fransız birliklerine zarar verememişti. Fransız destroyerleri aralarında sürüklenen mayını patlattıktan sonra saat 04.00 sıralarında geri çekildi. Ertesi gün, tüm trol tekne komutanları önceki gece mayın taraması yaptıkları alanı haritalar üzerinden tespit etmeye çalışsa da gece yapılan bu harekât beyhude bir uğraş olmuştu. Zira tarama yapılan alan, tahmini olarak bile saptanamamıştı.

Boğazlardaki mayın tarama operasyonlarında herhangi bir ilerleme kaydedilememesi, İngiliz Deniz Kuvvetlerinin Lordu Churchill'i rahatsız etmeye başlamıştı. Kendisi 13 Mart'ta Koramiral Carden'a sabırsızlığını ifade eden gizli bir mektup yazdı. Winston Churchill mektubunda; mayın taramada ilerleme olmamasının en önemli nedenini trol gemilerini kullanan mürettebatın görevlerine yeterince bağlı olmamasında buluyordu.³⁶⁴

13/14 Mart gece yarısı Cornwallis gemisi eşliğinde trol tekneleri yeniden boğazdan içeriye girerek mayın tarama işlemine devam etmek istedi. Ancak Kepez civarında bulunan Türk projektörleri tarafından tespit edilince yine top ateşine tutuldu ve geri çekilmek zorunda kaldı. Saat 00.30'da (bazı kaynaklara göre s 02.00'de), hafif kruvazör Amethyst'in eşlik ettiği trol filosu, Türkleri mayın tarama operasyonunun bu gece için bittiğine ikna etmeye çalışarak tekrar geri döndü. Saat 03.20'de, Destroyerlerin ve gönüllüler tarafından yönetilen ve patlayıcı palamar halatları ile donatılmış belirsiz sayıda gözcü botunun eşlik ettiği yedi trol gemisi ile Amethyst, geri döndü. Trol tekneleri, Kepez Burnu'nu geçtikten sonra kuzeybatıya yöneldi ve üç gruba ayrıldı; bu tekneler, birbirleri arasında yaklaşık 800 m'lik boşlukları koruyarak kıyı boyunca akıntıyla seyredeceklerdi. Mayınlar toplandıktan sonra Menderes Halici'nin sığ sularına sürüklenecekti. Son olarak, bir çift trol teknesi Tenger seviyesinde kalırken, diğeri Baykuş'a, üçüncüsü de Kepez Burnu'na doğru yola çıktı. Baykuş'a hareket eden gemiler, Havuzlar mevkiine kadar ulaşmayı başardı. Ancak sonunda Türk topları tarafından geri çekilmek zorunda bırakıldı. Kepez Burnu ve Soğanlı Vadisi çevresinde belli ölçülerde başarı elde etmeye çalışan trol tekneleri, yalnızca mayınlı alan korumasından dolayı

³⁶⁴ Piotr Nykiel, a.g.m. 2004, s.9. Oysaki Churchill, böyle bir görevi sivillere emanet etmenin saçmalığını tamamen göz ardı etmişti. Ayrıca trol teknelerinin aşırı yüklenmesi, motorlarının zayıflığı ve Çanakkale Boğazı'ndaki güçlü akıntı sonucunda oluşan teknik zorlukları da bilmiyordu. Daha doğrusu bilmek istemiyordu. Trol Teknelerini kullanan Mürettebat, Churchill'in istediği fedakârlığı gösterse bile, bu faktörler, mayın tarama operasyonunu zaten başarısızlığa mahkûm etmişti. Ancak gösteri, Londra'nın istediği gibi devam etmek zorundaydı.

değil aynı zamanda Dardanos ve Rumeli Mesudiye'den sevk ve idare edilen Türk top atışları sonucun da güçlkle karşılaştı.

Mayın tarama gemileri için 13/14 Mart gecesi en trajik olanıydı. İki geminin neredeyse tüm mürettebatı Türkler tarafından öldürülmüştü. Ayrıca dört trol teknesi ve iki gözcü botu o kadar hasar gördü ki, batmasalar da sonraki operasyonlarda bir daha görev yapamadı. Savunmasız trol teknelerini gövdesiyle korumaya çalışan Amethyst kruvazörü de büyük hasar aldı.³⁶⁵ Kıyıda atılan bir top mermisi Amethyst kruvazörünün dümen tertibatına hasar verdi ve ardından gelen isabetleri de alan Amethyst, yaklaşık yirmi dakika akıntıyla sürüklendi.

Müttefik filosu Çanakkale Boğazı'nı saat 04.20'de terk etmek zorunda kaldı. Türkler tarafından o gece 974 top atışı yapılmış ve Müttefik Kuvvetler'e ait 27 denizci ölüken 43 kişi de yaralanmıştı.

Carden, şimdiye kadar Çanakkale Boğazı'nı tarama girişimlerinin başarısız sonuçlar verdiğini sonunda anladı. Daha da kötüsü, trol teknelerinin yarısı hasar nedeniyle hizmet dışı kalmıştı. Bu kadar ağır kayıplar karşısında sivil ekiplerin daha fazla iş birliğine bel bağlamak imkânsızdı. Bu koşullar altında koramiral, önce topçularla uğraşması ve ardından mayın taramasına geri dönmesi gerektiği sonucuna vardı.

14/15 Mart gecesi, büyük olasılıkla iki destroyer ve mayın tarama gemilerini koruyan üç büyük gemiden oluşan bir filo, Domuz Vadisi civarından boğazlar boyunca ilerlemeye çalıştı. Bu girişimin seyri ve sonuçları hakkında pek bir şey bilmiyoruz. Türk kaynakları, Dardanos bataryasının bu gemileri on dakika boyunca bombaladığını ifade ediyor. Saat 04.30'da Tenger Vadisi seviyesinde iki muhrip mevzilendi ve buradan Kepez Burnu'nda konuşlandırılan projektörleri bir kez daha imha etmeye çalıştı. Bu çarpışma yine sonuç vermedi, çünkü Rumeli Mesudiye bataryası, obüsleri ve Uchatius tunç topları etkili atışlar yaptı.³⁶⁶

Ertesi gece (15/16 Mart) saat 23.30'da dört trol ve üç destroyer Çanakkale Boğazı'na yeniden girdi. İki saat sonra Erenköy Körfezi'ne ulaşma girişiminde bulundu. Ancak Nusret'in döşediği mayınları savunan kıyı topçuları tarafından hızla geri çekilmek zorunda

³⁶⁵ Geminin subaylarından olan Binbaşı Eric Gascoigne Robinson da o gün ile ilgili şunları söylemişti; "Türkler tarafından atılan top mermisi Amethyst kruvazöründe bulunan bir grup denizci arasında patlamıştı. Patlamanın etkisiyle mürettebatın kanları ve parçaları kabinin duvarlarına hatta tavanına sıçramıştı. Ertesi gün kabindeki her şey çuvallara konularak kaldırıldı. İçtima sırasında kabinde ilk başta sanıldığı gibi on iki değil, on dokuz kişi olduğu anlaşıldı.

³⁶⁶ Piotr Nykiel, a.g.m. s.9-11

kaldı. Saat 04.30'da Avrupa kıyılarına yakın, Kereviz ve Domuz Vadileri arasında iki muhrip görüldü. Aynı zamanda Erenköy Körfezi'nde üç trol gemisi ihbar edildi. Çoğu kaynağın iddia ettiği gibi, topçuların aşırı uyanıklığı bir kez daha Müttefiklerin herhangi bir faaliyette bulunmasını önledi.³⁶⁷

16/17 Mart tarihinde (01.00 ve 04.00'te) yapılan iki tarama denemesi de başarısızlıkla sonuçlandı. Tarama filosu, Türklere ait 8'inci Ağır Topçu Alayı, bir grup Uchatius topları, Rumeli Mesudiye bataryası ve birkaç uçaksavar topunun ateşi altında geri çekilmek zorunda kaldı. Ana deniz saldırısından önceki gece Türkler, trol teknelerinin işini yine zorlaştırdı. Sadece üç muhrip tarafından korunan bu türden yedi gemi, Akyarlar ile Karanfil Burnu arasındaki sulara ulaştı. Türk Topçuları, davetsiz misafirleri bir kez daha kolayca püskürttü. Ve böylece, tartışılan dönemde Müttefiklerin Çanakkale Boğazı'nı tarama girişimleri beklenmedik şekilde sona erdi.³⁶⁸

Piotr Nykiel, Çanakkale Deniz Muharebeleri'nde Müttefik donanmasının yenilgisini birkaç nedene bağlamıştı. Nykiel'e göre; Müttefik Kuvvetler, boğazların mayın taraması sırasında çok az direnişle karşılaşacaklarını veya hiç direnişle karşılaşmayacaklarını düşünerek Türkleri açıkça göz ardı etmişti. Nitekim mayın tarama operasyonlarında balıkçı teknelerinde donanma askerlerini değil sivil mürettebatı kullanmıştı.

İkincisi boğazda karşılaştıkları kuvvetli ve ters yüzey akıntısı karşısında şaşırdukları için, faaliyet gösterecekleri saha hakkında temel bilgilere bile sahip değillerdi. Ayrıca Trol gemilerini kullanan mürettebat çok hatalı, hatta yanlış haritalar sonucu yön bulmakta sıkıntı yaşamıştı.

Harekât esnasında İngiliz ve Fransız gemilerinin kaybı, gelgitin belirli durumlarında bazen beş deniz mili kadar hızla akan bir akıntıyla boğazlardan aşağı taşınan çok sayıda yüzen mayının Türkler tarafından denize bırakılması, saldıran bütün filo için sürekli bir tehditti. Bu mayınlar, demirlenen ve mayın temizleme yoluyla çıkarılan mayınlarla karıştırılmamalıdır. Yüzen mayınlara karşı tek savunma, onları dikkatle izlemek ve tespit edildiklerinde, top ateşiyle hemen imha etmek ya da küçük teknelerle gemilerin yolundan çekip kanalın kenarına çekmektir.³⁶⁹

Bunun yanında Türk ordusu da büyük bir takdiri hak ediyordu. Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği muazzam teknik ilerleme zamanlarında, etkili bir savunmanın anahtarının

³⁶⁷ Piotr Nykiel, a.g.m. s.11

³⁶⁸ Piotr Nykiel, a.g.m. s.11-12.

³⁶⁹ "Forcing the Dardanelles" Scientific American, Cilt, 112, No.14, ss.316-317, ABD, 3 Nisan 1915, s.316.

güç ve teknolojik üstünlük değil, akıllı taktikler olduğunu kanıtlamıştı. Türkler, mayınlı alanı asgari düzeyde ve büyük ölçüde çok eskimiş, araçlar ve yöntemler kullanarak savundu. Bunu yaparken, Müttefik donanması ile asıl çatışma için müstahkem mevkiilerdeki cephaneyi ve güçlü bataryalarını kurtarmayı başarmıştı. Ayrıca Müttefik donanmasına modası geçmiş tunc topların ve küçük sahra toplarının trol gemilerine karşı yeterince etkili silahlar olduğunu gösterdi. Türkler şartlar gereği bu tür yöntemleri kullanmak zorunda kalmasalardı, Müttefiklerin saygısızlığına da benzer şekilde cevap verdiklerini söyleyebilirdik. Üç haftalık savaş operasyonları sadece 12 mayının imhasıyla sona erdi. Müttefikler ayrıca herhangi bir topu veya projektörü kalıcı olarak ortadan kaldırmayı başaramadı. Türk zayıyatı ise üç yaralıyla sınırlıydı.³⁷⁰

Avustralya basınında mayın tarama operasyonlarına dair haber gelmeye devam etmişti. Nitekim İngiliz ve Fransızlara ait bu iki filoya Müstahkem mevkiilerindeki ağır Alman topları bile etkili bir şekilde zarar veremezken boğazdaki akıntıya bırakılan mayınlar ilk olarak Fransız Muharebe gemisi Bouvet'i ve sonrasında Ocean ve Irresistible'ı batırmıştır.³⁷¹

The Daily Telegraph gazetesinin 29 Mart tarihli haberinde: *Kuvvetli rüzgârlar Çanakkale de bitmiştir ve mayın tarama çalışmalarına yeniden başlanmıştır. Türklere ait Müstahkem mevkiilerin neredeyse tamamına Almanlar tarafından askerler yerleştirilmiştir* denilmiştir.³⁷²

The Daily Telegraph gazetesinin 29 Mart tarihli haberine göre Çanakkale Boğazı'nda Müttefik Devletler tarafından mayın tarama çalışmaları devam etmekteydi. Haberde; Müttefik Kuvvetler amirallerinin, sahil boyunca döşenmesi muhtemel torpidoları tarayıp temizleme konusunda kararlı oldukları ifade edilmişti.³⁷³ Ayrıca aynı gazetenin ertesi gün sayısında mayın tarama operasyonlarının muharebe gemilerinin koruması altında Çanakkale Boğazı'nda devam ettiği bilgisini vermişti.³⁷⁴

2.2. Çanakkale Deniz Muharebesi Sonrası Yayımlanan Raporlar

Çanakkale Deniz Muharebeleri'nde İtilaf donanmasının yaşadığı ağır mağlubiyet savaştan yaklaşık 5 yıl sonra raporlara da yansımıştı. Yaşanan mağlubiyeti gözler önüne seren bu raporun aktarılmasının tezimiz için önemli olduğu kanaatindeyim.

³⁷⁰ Piotr Nykiel, a.g.m. s.12.

³⁷¹ *The Daily Telegraph*, "Progress Of The War" 22 Mart 1915, s.7.

³⁷² *The Daily Telegraph*, "Summary" 29 Mart 1915, s.1.

³⁷³ *The Daily Telegraph*, "Turkey's Doom" 29 Mart 1915, s.7.

³⁷⁴ *The Daily Telegraph*, "Panic-stricken Turks" 30 Mart 1915, s.9.

1915 yılı şubat ve mart ayında Britanya ve Fransız zırhlı gemi filosu tarafından Çanakkale müstahkem mevkillerine yapılan saldırıların resmi ayrıntıları 2 Mayıs 1919 tarihinde Britanya Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından yayımlandı. Bu bilgiler Koramiral Carden ve de Robeck'ten gelen mektuplar şeklindeydi. Amiral Carden'in raporu bombardımanın sonuçlarının günbegün analizi ile takip edilir ki bunlar de Robeck tarafından gönderilen Müttefik Kuvvetler'e ait savaş gemilerinin felaketi ile sonuçlanmış 17-18 Mart harekâtları ile ilgiliydi.

Çanakkale Boğazı'nda Türk savunmalarına yapılan saldırı 19 Şubat 1915'te başladı. 17, 18 ve 19'undaki hava keşfi Türklere ait 6 nolu müstahkem mevkinin doğu tabyasında gösterilen ilave bir top haricinde 1.3.4 ve 6 nolu müstahkem mevki bakımından bilgiyi onayladı. Deniz uçaklarının aynı zamanda rapor ettiğine göre Türkler tarafından yapılan birkaç küçük toprak tahkimatı ve siperin muhtemel kara çıkarma yerlerinin savunması için kapsamlı bir şekilde hazırlanmış olduğu görüldü. 19 Şubat harekâtlarına katılan gemiler: Suffren, Bouvet, Triumph, Cornwallis, Inflexible ve Albion'dan oluşuyordu.

Amethyst, Albion'a destek verirken Gaulois ise Suffren'e destek vermek için hareket etti. 7 tane Britanya mayın tarama teknesi Albion ile beraber hareket etti. The Vengeance'ın birliğine³⁷⁵ tümenin ateşini gözlemesi amacıyla vaziyet alması emredildi. The Queen Elizabeth 16.30'da Agamemnon ise günün sonunda boğaza vardı.³⁷⁶

İlk top atışı Cornwallis tarafından sabah 9.51'de yapılmıştı. Cornwallis zırhlı gemisi öğleden sonra 17.30'a kadar Türk müstahkem mevkillerini bombalamaya devam etti.

19 Şubat günü yapılan çatışmanın sonucuna bakılırsa Türk müstahkem mevkillerine doğrudan ateşle yapılan uzun menzilli bombardımanın etkisinin az olduğu görülmüştü; Türklerin 1 ve 4 numaralı müstahkem mevki, 12 inçlik sıradan toplarla pek çok kez vurulmuş gibi görünüyordu. Fakat gemiler son atışları yaptığında bu müstahkem mevkilerdeki 4 topun hepsi ateş açmıştı.

Görünüşe göre eski muharebe gemileri kuşatma için gönderildiğinde hiçbir Türk müstahkem mevki öğleden sonra geç vakte kadar top atışına cevap vermeye teşebbüs etmemişti. Türkler arzulanana kadar askerlerini sığınakta tutmuştu.

Kötü hava koşulları 26 Şubat'a kadar harekâtın yeniden yapılmasını engellemişti. Akabinde yeniden saldırılar başladı. 1 nolu Türk Müstahkem mevki, Agamemnon adlı gemi

³⁷⁵ Tuğgeneral de Robeck'in bayrağı

³⁷⁶ "The Dardanelles Bombardment: Official Reports of British Admirals Reveal Stirring Details of Naval Operations" *Current History* (1916-1940), Cilt, 10, No. 1, ss. 158-161, Temmuz 1919, s.158.

yerini alır almaz, 10.000 yardadan ona ateş açtı ve Agamemnon defalarca vuruldu. Bu müstahkem mevki Queen Elizabeth, Agamemnon ve Gaulois'e karşı büyük bir azimle top atışını sürdürdü. Bunun üzerine Queen Elizabeth peş peşe iki adet 15 inçlik top atışı ile Türk kuvvetlerine ait bir topu bozup diğerini ise saf dışı bıraktı. Böylece Türk müstahkem mevkipleri susturulmuştu. Müstahkem mevkiplerde bulunan ve hayatta kalabilen Türk askeri personeli hızlı bir şekilde yakın köylere doğru ilerliyordu. Aynı gün 4 nolu Türk müstahkem mevki üzerine Irresistible tarafından yapılan isabetli atış burada bulunan 9.4 inçlik 2 adet Türk topunun harekâta herhangi bir şekilde katılımını önledi. Gemiler (yaklaştığında) her yandan hücum ettiğinde 3 ve 5 nolu Türk müstahkem mevkipleri birkaç tesirsiz atış gerçekleştirdi. Kısa menzilden ağır ve uzun bir top atışı bu müstahkem mevkipler üzerine yapılmış olmasına rağmen, Müttefik imha müfrezeleri karaya çıktığında oralardaki Türklere ait ağır topların %70'inin kullanılabilir bir vaziyette olduğunu görmüştü. Irresistible tarafından 3 nolu müstahkem mevkiideki topların ve Vengeance tarafından 4 ve 6 nolu müstahkem mevkiideki topların imhası en zeki ve etkili bir şekilde 26 Şubat ve 1 Mart tarihlerinde İngiliz Kraliyeti deniz piyade müfrezeleri tarafından başarıyla desteklenmiş bu gemilerdeki imha müfrezeleri tarafından gerçekleştirilmişti.³⁷⁷

Carden 4 Mart 1915 tarihi ile ilgili de şu bilgileri rapor etmişti: Kumkale yakınlarında Inflexible adlı gemide hazır bulunuyordum ve her ikisi de boğazın girişinde Irresistible adlı gemide bulunan Tuğamiral de Robeck ve Brig. Gen. Trotman'ın anlık yönetiminde oldukları çıkarma harekâtlarına tanık oldum. Harekâtların doğru bir şekilde yürütüldüğünü düşünüyorum ve mevcut koşullar altında mümkün olan her şeyin yapıldığına. Wolverine³⁷⁸ ve Scorpion³⁷⁹ gemilerinde karanlık çöktükten sonra kıyıya yaklaşmış geriye kalan subayları ve askerleri kurtarmak için karaya balina avı gemilerini göndermedeki becerikli harekât tarzı son derece takdire şayandır.

2.2.1 Zor Bir Çıkarma

Bugünün operasyonları bir çıkarma birliğinin en zor koşullar altında geri çekilmesi ile sonuçlandı. Aşağıdaki metin bu kurtuluşu tasvir ediyordu:

4 Mart 1915

1 ve 4 nolu müstahkem mevkiinin tamamen imha edilip edilmediği belirsiz bir hal alırken, Müttefik imha birliklerinin karaya çıkarma yapması ve imhayı tamamlaması

³⁷⁷ The Dardanelles Bombardment: Temmuz 1919, s.158.

³⁷⁸ Binbaşı O. J. Prentis komutasında

³⁷⁹ Kıdemli Binbaşı A. B. Cunningham komutasında

emredildi. Sabah 10:00'da birlikler Seddülbahir ve Kumkale'ye çıkarma yaptı. Ancak her iki birlikte direnişle karşılaştı. Seddülbahir'de hiçbir ilerleme yapılamadı ve birlik öğleden sonra 15:00'te geriye çekildi. Kumkale'de 4 nolu Türk müstahkem mevkiine erişmek için bir girişimde bulunuldu, fakat iyi gizlenmiş siperlerde (mevzilerde) biraz gücü olan Türk askerinden dolayı başarı elde edilemedi. Menderes Köprüsü yakınında Türklerin bir mezarlığı ele geçirmesi ve gemiler tarafından vurulamayan bu yere hâkim olması ile birliklerimiz mezarlık ve gemiler arasında olduğu için ileri müfrezeyi geri çekerken büyük zorluk yaşandı. Müttefik deniz uçakları mevzileri ayırt etme çabası ile 2000 fite inerek Türk siperlerini tespit etmeye teşebbüs etti, ancak başaramadı. Bir İngiliz deniz uçağı 28 kez, diğeri ise 8 kez vuruldu. Muhrip gemileri, siperleri bombalamak için kıyıya gelince bölgedeki birliklerimiz geri çekilmeyi başardı. Gün batımından sonra Scorpion ve Wolverine ateş altında ilerleyerek Kumkale'de 4 Nolu müstahkem mevkiinin altındaki kayalıklara kadar sahili aramak için karaya İngiliz müfrezelerini çıkardı. Scorpion teknelere (botlara) ulaşamayan 2 subay ve 5 askeri kurtardı.³⁸⁰

5 Mart 1915

The Narrows (Dar boğaz)'daki Türk müstahkem mevkiilere yapılan saldırı Queen Elizabeth'in dolaylı bombardımanı ile başladı. Atışların düşüş yerlerinin belirlenmesi için 3 tane deniz uçağı bölgeye gönderildi. Birisi kazaya uğradı ve ikincisi pilotunun bir tüfek mermisi ile yaralanması nedeniyle geri dönmek zorunda kaldı; Böylece atış yapılacak yerler konusunda uçaklar faydalı olamamıştı. Bu sırada Queen Elizabeth Türk sahra toplarının ateşi altındaydı, birçok kez vurulmuş olmasına rağmen herhangi bir büyük maddi hasar görmemişti.

11 Mart 1915

The Narrows (Dar boğaz)'a karşı gerçekleştirilen operasyonlar, mayınlı bölgenin temizlenememesi nedeniyle ertelendi. Gece mayınlı bölgeye yapılan saldırı mayın tarayıcılarının üzerlerine Türk bataryalarının açtığı ağır ateş nedeniyle başarısız oldu.

13 Mart 1915

13 Mart gecesi her bir trol teknesinde gönüllü subay ve erler olmak üzere mayınlı bölgeye kararlı bir saldırı düzenlendi. Mayınlı bölgenin savunması Türkler tarafından iyi organize edilmişti. Nitekim mayın tarayıcılar ve gözcü botu, her iki kıyıda da yirmi ila otuz olduğu tahmin edilen çok sayıda hafif topların yanı sıra, 13 numaralı müstahkem mevki ve 7

³⁸⁰ The Dardanelles Bombardment: Temmuz 1919, s.159.

ve 8 numaralı bataryalardan açılan ateş altında, altı güçlü projektörle aydınlatılan bir bölgeden geçmek zorunda kaldı. Geçiş tamamlandı, ancak dönüş noktasına ulaştıklarında vinç ve dişli çarklarda meydana gelen hasar ve personel kaybı nedeniyle yalnızca bir çift trol teknesi mayın taramasından kurtulabilmişti.

14-15-16 Mart 1915

Mayın tarama tekneleri ve onları koruyan gemilerin Darboğazlardaki Türk müstahkem mevkilere ve Kepez'deki mayınlı bölgelere karşı ortak saldırılarında manevra yapmak zorunda kalacakları darboğazın içindeki alanı temizlemekle meşgul oldu.³⁸¹

2.2.2. Felaket Günü

18 Mart 1915 tarihi, Müttefik Kuvvetleri savaş gemileri için bir felaket günüydü. Amiral de Robeck'in resmi raporu hikâyeyi şu sözlerle anlatıyordu:

Kepez Burnu'ndaki mayınlı bölgeyi karanlık saatlerde temizleme girişimleri başarısızlıkla sonuçlanınca, bu işlemin gündüz yapılması zorunlu hale geldi. Operasyon planı, 16 Mart'ta gemi kaptanlarına tam olarak açıklandı ve 17 Mart'ta kendilerine emir verildi.

18 Mart sabahı hava güzeldi, ancak ilk başta güneyden esen rüzgarın yönünün operasyonların tespit için uygun koşullar altında gerçekleşmesine izin verip vermeyeceği şüpheliydi; bölgenin üzerinde de hafif bir pus vardı; ancak bu pus, kısa süre sonra ortadan kalktı ve rüzgar dindiğinde sabah 8:26'da operasyonun sabah 10:30'da başlayacağına dair işaret verildi.

Sabah 8.15'te İngiliz mayın tarama teknelerinin komutanı, 17 Mart'ı 18'e bağlayan gece 8.000 ile 10.000 yarda menzil arasındaki alanın tarama tekneleri tarafından herhangi bir mayına rastlanılmadan geçildiğini bildirdi.

8.45'te Mayın tarama teknelerinin kıdemli subayı, White Cliff (Beyaz Uçurum)'e kadar tarama yaptıklarını bildirdi, "on bir sahil koruma botu çalışma belirtileri gösterdi, tarama sırasında hiçbir mayın bulunamadı"

8.50'de Fransız Amiral'e, Soğandere Körfezi'nin güneydoğusunda yer aldığı bildirilen mayınların konumuna onun 500 metreden fazla yaklaşmasını istemediğine dair işaret verildi.

9.07'de Mosquito'nun hiçbirini patlamayan üç elektrik mayınını etkisiz hale getirdiği bildirildi.

³⁸¹ The Dardanelles Bombardment: Temmuz 1919, s.159.

Sabah 9.10'da hafif tarama özelliği ile donatılmış muhriplere (destroyerlere), filonun önünü tarama emri verildi.

10.30'da Gemiler "Harekete hazırız" şeklindeki durumunu bildirdi ve "A Hattı" şu sırayla ilerledi: Prince George, (iskele tarafında), Agamemnon, Lord Nelson, Queen Elizabeth, Inflexible ve Triumph, (sancak tarafında). Tarama yapan Muhripler (Destroyerler) A Hattı'nın önünde Çanakkale Boğazı'na girdi. Her bir muharebe gemisinin, yüzen mayınlarla başa çıkmak için hazır bulunan bir gözcü botu vardı.

11.00'da Gemiler, Asya kıyılarından ateşlenen sahra topları ve obüslerle çatışıyordu.

11.15'te Çanakkale açıklarında akıntının ortasında 4 adet vapur gözlemlendi; bunlar yaklaşık 15 dakika sonra boğazlardan yukarı doğru kaçtı.³⁸²

2.2.3. Bouvet'in Batışı

11.25'ten 13.38'e kadar yapılan bombardıman aşağı yukarı olaysız bir şekilde devam etti. 13.43'ten itibaren Müttefik savaş gemileri sorun yaşamaya başladı.

13.43'te çok az ateş edildi; mayın tarama araçlarına kapatma emri verildi. Fransız filosuna ve onları rahatlatmak için boğazın hemen içinde organize edilen Prince George ve Triumph'a boğazdan çıkma emri verildi.

Amiral De Robeck Raporunda: 13.54'te boğazların çıkışına doğru B hattına öncülük eden Suffren hemen kıç tarafında Bouvet'le beraber. Bouvet'in sancak tarafında yoğun kırmızımsı siyah duman kütlelerinin eşlik ettiği büyük bir patlama meydana geldi. Bouvet, sancak tarafına alabora oldu ve ilk patlamadan iki dakika sonra battı. Kraliçe Elizabeth'ten bakıldığında patlamanın bir mayından değil, muhtemelen büyük top mermisinden kaynaklandığı düşünülmüştü. Ayrıca Bouvet'in daha önce kıç tarafında yandığı gözlemlendiği için bir cephanelik patlamasının meydana gelmiş olduğu da düşünülmüştü. Bouvet çok hızlı bir şekilde battı; cephaneliğinin patladığına dair çok az şüphe var, ancak mayın mı, top ateşi mi yoksa içeriden çıkan bir yangınla mı patladığı belli değil. İngiliz tekneleri hızla olay yerine vardı, ancak tüm vaka o kadar kısa sürdü ki, mürettebattan çok azı üst güverteye ulaşabildi; sadece altmışaltı kişi kurtarılabildi. Suffren, tüm hayatta kalanlar sudan çıkarılana kadar beklemede kaldı, hattındaki geri kalan gemiler limandan dışarıya doğru ilerledi. Bu sırada

³⁸² The Dardanelles Bombardment: Temmuz 1919, s.160.

Türk Müstahkem mevkilerinden, hayatta kalanları toplayan teknelere birkaç top atışı yapıldı, ancak herhangi bir isabet gerçekleşmedi.³⁸³

2.2.4. Irresistible Bir Mayına Çarpar

15.14'te Irresistible'in yanında büyük bir top mermisinin patladığı gözlemlendi. Tüm müstahkem mevkiler artık hızlı bir şekilde ama isabetsiz top atışı yapıyordu. Görünüşe göre Irresistible'a odaklanan 19 numaralı Türk müstahkem mevkiindeki bataryalar, Queen Elizabeth üzerine seri yayılım ateşi açtı.

15.32'de Irresistible'ın hafif yan yattığı gözlemlendi.

16.11'de Inflexible "bir mayına çarptığını" bildirdi; sonra boğazın dışına doğru ilerledi.

16.14'te Irresistible, görünüşe göre hareket edemiyordu ve fark edilebilir bir şekilde yan yatmıştı. Irresistible ile iletişim tamamen kesilmişti. Bu nedenle "Wear isimli gemiye ona yaklaşması ve sorunun ne olduğunu belirlemesi emredildi. Kısa bir süre sonra Irresistible'a boğazdan çıkması emredildi.

2.2.5 Çanakkale: Savaşın Gerçekleştiği Yer

Eğer yapabilirse Ocean, hasarlı Irresistible'ı çekecekti. Wear'ın Irresistible'a yardım için gittiği görüldü. Ardından saat 16.50'de Wear, Irresistible da bulunan 28 subay ve 582 kişiden oluşan mürettebatı alarak Queen Elizabeth'e geri döndü. Daha sonra, Irresistible'ın bir mayına çarptığı ilk kez o zaman tespit edilmiş ve her iki makine dairesi de sular altında kalmıştı. Gemi çaresiz durumda olduğu için, Geminin komutanı mürettebatın bir kısmını tahliye etmeye karar verdi. Geminin çekilerek kurtarılması mümkün olması halinde İkinci kaptanı ve kabloları vs'yi kurmak için 10 tane gönüllüyü gemi de tutmaya karar verdi. Mürettebatın kurtarılma işlemi kusursuz bir şekilde gerçekleştirildi. Gemiye sürekli olarak 7. ve 8. Türk müstahkem mevkilerden ve Erenköy yakınlarındaki bataryalardan ateş edilmekteydi.

16.50'de Irresistible'ın mayına çarpmış olduğu öğrenilince B hattına geri çekilme emri verilmişti.

İletişim kurulamadığı için 17.10 Wear'a, Ocean ile Irresistible'a yaklaşması ve Irresistible'ı çekemiyorsa, Ocean'ın geri çekilmesi gerektiğini söylemesi emri verildi.³⁸⁴

³⁸³ The Dardanelles Bombardment: Temmuz 1919, s.160.

³⁸⁴ The Dardanelles Bombardment: Temmuz 1919, s.160.

2.2.6. Ocean Trajedisi

17.50'de Irresistible gemisinde hayatta kalanlar Ocean'a götürüldü, her iki geminin kaptanları Irresistible'ı çekmenin pratik olmadığı görüşündeydiler, gemi kötü bir şekilde yan yatıyordu, çıkış rotasına dik açılardaydı ve onunla kıyı arasında manevra yapmak için yeterli alan yok gibi görünüyordu.³⁸⁵ Bu nedenle geminin hava kararınca kadar terk edilmesine karar verildi. Bu süre zarfında geminin muhripler ve mayın tarama tekneleri ile çekilmesi için bir girişimde bulunulacaktı. Bu arada geminin karaya oturma ihtimali olması halinde ise torpillenerek derin sularda batırılmasına karar verildi. Irresistible'ın terk edilmesiyle beklenmedik bir mayın tehdidi göz önüne alınarak Kepez mayın sahasındaki mayın temizleme çalışmalarının durdurulmasına karar verildi, mayın tarama teknelerini korumak için ağır gemilerin boğazın içinde bırakılması tavsiye edilmiyordu.

18.50'de Ocean, geri çekilirken bir mayına çarptı ve sancak tarafına yaklaşık 15 derecelik hızlı bir yan yatış gerçekleştirdi. Aynı anda sancak kıç tarafına isabet eden bir mermi, dümeni neredeyse iskele yönüne sıkıştırdı. Geminin yana yatması gitgide artıyordu, bunlar yaşanırken geminin komutanı mürettebatını karaya çıkarmaya karar verdi. Bu tahliye Colne, Jed ve Chelmer muhripleriyle gerçekleşirken 7 ve 8 numaralı Türk müstahkem mevkiilerden ve Erenköy'deki bataryalardan yapılan yoğun çapraz ateş altında gerçekleştirilmişti. Chelmer, Ocean'ın yanındayken iki kez vuruldu. Herkesin gemiden ayrıldığı bildirilince Kaptan, Jed isimli gemiye binmiş ve hava kararınca kadar gemiden ayrılmıştır. Daha sonra gemide kimsenin kalmadığından ve gemiyi kurtarmak için hiçbir şey yapılamayacağından kesinlikle emin olmak için gemiye geri döndü. Hiçbir şeyin yapılamayacağı fikrine varılınca, gemi nihayet saat 19:30 sularında boğazın ortasında terk edildi.

Ocean ve Irresistible'ın Kaptanları, Harekâtı komuta eden koramirale rapor verdikten sonra, 6 mayın tarama teknesiyle birlikte Irresistible'ı akıntıya kaptırmamak ve Ocean'ın akıntıya kapılmasını önlemek için hava karardıktan sonra boğazlara girmeleri emredilen muhriplere katılmak üzere Çanakkale Boğazı'na geri döndü. Her iki geminin de izi bulunamadı; bu durum Jed isimli geminin yaptığı kapsamlı bir aramanın ardından saat 23.00'da teyit edilmiştir. Sanopus da gün ışığında keşif yapmış ancak her iki gemiden de hiçbir iz bulamamıştır. Her iki geminin de derin sulara battığından hiç şüphe yoktur. Deniz

³⁸⁵ The Dardanelles Bombardment: Temmuz 1919, s.160-161.

filosu gece Bozcaada'da demirlemiştir. Canopus ve Cornwall boğazın girişinde muhriplerle devriye gezmeye devam etmişti.³⁸⁶

Çanakkale Seferi özel meclis komisyonunun eski Başbakan Asquith Lord Kitchener ve Deniz Kuvvetleri Komutanı Churchill'i eleştiren raporu, 28 Mart 1917'de Parlamento'da şiddetli bir saldırıya maruz kalmıştı. Bay Asquith, savaşın patlak verdiği sırada, Lord Kitchener'ın Savaştan Sorumlu Devlet Bakanı olmayı aklına gelen tek kişi olduğu gerçeğini de açıkladı. Bay Asquith, takviye kuvvetlerinin gönderilmesinde üç haftalık bir gecikme olduğu yönündeki eleştirilere yanıt olarak, gecikmenin herhangi bir bocalama veya tereddütten değil, iki ana husustan kaynaklandığını söyledi. Birincisi, Rusya'nın pozisyonu öyleydi. Lord Kitchener'ın Almanların doğudaki tümenleri çekip batı cephesine gönderebileceğinden korktuğu ve ikincisi hem İngiliz hem de Fransız karargâhlarının 29. Tümeni göndermesi için ona en büyük baskıyı yaptığı o zamanlar kötüydü. Bay Asquith, bunların "ciddi ve ağır nedenler" olduğunu söyledi ve "olaydan sonra akıllı olmak çok kolay" diye ekledi. Komiserlerin sansürlerini kabul ettiklerinde bu hususlara yeterince ağırlık vermediklerini belirtmiştir. 19 Mart ile 14 Mayıs arasında Savaş Konseyi'ni toplamayı ihmal etmesiyle ilgili rapora yönelik eleştirileri uzun uzadıya ele aldı. Buna verdiği yanıt, Lord Kitchener ve Bay Churchill ile her gün ve her saat istişare halinde olduğu ve operasyonların olay yerindeki donanma adamlarının elinde olduğuydu. Ancak o dönemde Bakanlar Kurulu'nun en az on üç toplantısı yapılmış ve Çanakkale Boğazı operasyonları birçok kez uzun uzadıya tartışılmıştı.

Churchill Çanakkale Muharebeleri'nde kendisine yapılan eleştirileri şu şekilde yanıtlamıştı: Tam tersine, "Rusya'nın Kafkasya'daki konumunu kesinlikle kurtardığını, Bulgaristan'ın İttifak Devletleri'ne iltica etmesini aylarca engellediğini, en az 300.000 Türk'ü hareketsiz tuttuğunu ve daha da önemlisi, Türkiye'nin sınırlarını kestiğini ve Türk Ordusunun seçkin bir birliğini yok ettiğini ileri sürdü. Türkler, kendilerine indirilen darbeden bu ana kadar bir daha kurtulamadılar ve Mısır, Mezopotamya ve İran'daki olaylarda memnuniyetle tanık olduğumuz olumlu gelişmelerin kuşkusuz katkıda bulunan nedenlerinden biri de bu.

"Deniz saldırısıyla ne kazanılmış olabilir veya ne kazanıldı? Şeklindeki soruya, Bay Churchill, şu cevabı vermişti: Bulgaristan'ın bütün tavrı bir süreliğine lehimize değişti. Yunanistan neredeyse bize katılacaktı. Son olarak İtalya vardı. Nihayet, tüm Müttefikler adına uğraşan Bay Asquith'in gücü dâhilinde deniz saldırısının ilerlemesi sırasında, İtalya'nın savaşa en çok ihtiyaç duyduğu anda ve birkaç hafta sonra başlayan Galiçya'daki Rus

³⁸⁶ "The Dardanelles Bombardment: Temmuz 1919, s.161.

yenilgileriyle cesareti kırılmadan önce, nihayet İtalya'nın savaşa girmesiyle sonuçlanan bu müzakereler başladı. Başarısızlığın sonuçları bunlar. Başarının sonuçlarının ne olabileceğini düşünün"³⁸⁷

2.3. Çanakkale Deniz Muharebesindeki Mağlubiyet Sonrası Britanya Kraliyet Komisyonunun Araştırması

1916'da Çanakkale Kraliyet Komisyonu, önceki yılın Çanakkale deniz fiyaskosunu çevreleyen koşulları araştırmak üzere toplanmıştı. Sırasıyla Kraliyet donanması ve İngiliz ordusunun eski başkanları olan Lords Fisher ve Kitchener, deniz harekâtının içerdiği tehlikeler konusunda Kabine Savaş Konseyi'ni yeterince uyarmamaktan nihayetinde suçlu bulundu. Kraliyet donanmasının siyasi başkanı Winston Churchill de az da olsa uyarıldı.³⁸⁸

Ocak 1915'in başında Winston Churchill, İngiliz halkı ve basın nezdinde hırpalanmış itibarını geri kazanmak için, kendine pay çıkarabileceği muhteşem bir deniz zaferine umutsuzca ihtiyaç duyuyordu. Çoğu gazete, beş ay önce, savaşın başlangıcından bu yana Kraliyet d

Donanmasını rahatsız eden felaketler için onu sorumlu tutan Amiralliğin Birinci Lordu olarak görevden alınması çağrısında bulunmuştu. Morning Post "Churchill görevden alınmazsa daha fazla hata ve daha fazla felaket" olacağı tahmininde bulunmuştu. Churchill'in olduğu son harekâta, Arka Amiral Cradock'un kruvazör filosunun 1 Kasım 1914'te Alman kruvazörleri Scharnhorst ve Gneisenau tarafından Güney Amerika kıyılarında batışı ile 1.600 İngiliz hayatını kaybetmişti.

2 Ocak 1915'te Londra'daki Dışişleri Bakanlığı, Rus ordusunun başındaki Büyük Dük Nicholas'tan İngiliz Ordusunun başındaki Mareşal Lord Kitchener'in Türk kuvvetlerini, birliklerinin şiddetli baskı altında olduğu Kafkasya'dan geri çekmek için bir deniz veya kara harekâtı düzenleyip düzenleyemeyeceğine dair acil bir yardım çağrısı aldı. Kitchener konuyu Churchill ile tartıştı ve hiçbir yerde yedek İngiliz askeri bulunmadığını vurguladı. Hepsine batı cephesinde umutsuzca ihtiyaç vardı. Kitchener, Çanakkale Boğazı'nda bir deniz gösterisi önerdi. Ertesi gün Büyük Dük'e "Türlere karşı bir askeri gösteri" sözü veren bir telgraf gönderdi.³⁸⁹

³⁸⁷ "Reply to the Dardanelles Report" Current History (1916-1940), Cilt. 6, No. 2, ss.303-304, Part I University of California Press, (May, 1917), s.303-304.

³⁸⁸ Tom Curran, "Who was Responsible for the Dardanelles Naval Fiasco?" *Australian Journal of Politics and History*: Volume 57, Number:1, ss.17-33. 2011, s.17

³⁸⁹ Tom Curran, a.g.m. 2011, s.18.

3 Ocak 1915 Tarihinde Churchill, Akdeniz Filosu Komutanı Koramiral Carden'a bir telgraf göndererek, Çanakkale Boğazı'ndaki Türk Savunmalarına karşı sadece gemilerle yapılacak bir deniz saldırısının "uygulanabilir bir operasyon olarak görüp görmediğini sordu ve ekledi: "Savaşın sonucundaki kazanımlar ciddi kayıplar bile olsa önemsizdir." Churchill'in olumlu bir yanıt için burada uyguladığı gizli baskıya rağmen, Carden'in yanıtı, onurun el verdiği ölçüde uyarıcı ve tarafsızdı. Carden, 5 Ocak'ta Birinci Lord'a "Çanakkale Boğazı'nın aceleye getirilebileceğini düşünmüyorum" dedi, "ancak çok sayıda gemiyle genişletilmiş operasyonlar nedeniyle zorlanabilirler" cevabını verdi.

Churchill, Carden'in meclise gönderdiği telgrafı okuduktan sonra, kendisinin, harp konseyi tarafından Çanakkale Boğazı'na tamamen bir deniz saldırısı planını takip etmeye ve geliştirmeye teşvik edildiğini iddia etmektedir. Ancak Savaş Meclisi'nin 5 Ocak 1915'te bir toplantısı olmamıştı. İlk toplantı 7 Ocak'ta yapıldı, bu toplantıda ise ne Türkiye'ye bir saldırıdan ne de Carden'in telgrafından söz edildi. Sonuç olarak, Churchill'e Çanakkale Boğazı'na bir deniz saldırısı için bir plan geliştirmesi için Savaş Konseyi Üyelerinden hiçbir zaman resmi bir teşvik veya yetki verilmedi. Bu tamamen Churchill'in kendi fikriydi.³⁹⁰

2.3.1 "Yalnız Gemiler Tarafından" Bir Deniz Saldırısının Uygulanabilirliği Üzerine Uzman Görüşü

Winston Churchill, The World Crisis isimli anılarında, İngiliz Deniz Kuvvetleri'ndeki tüm üst düzey subayların, Carden'in deniz saldırısı planını baştan beri coşkuyla desteklediğini iddia etmişti. Churchill, "Carden'in planı onu gören herkes üzerinde büyük bir etki yarattı" diye yazacaktı.

Ancak Savaş Konseyi Sekreteri Yarbay Maurice Hankey Mart 1915'te Çanakkale Boğazı'na yapılacak saldırı teklifinin yapıldığı ilk gün, Başbakan [Asquith], Lord K[itcheener], Genelkurmay Başkanı Lloyd George ve Balfour'u donanmanın Çanakkale Boğazı'nın sadece gemilerle askersiz geçilemeyeceğini tüm deniz subaylarının da böyle düşündüğü şeklinde uyardığını ifade etmektedir. Ayrıca Hankey; "kara birlikleri ile iş birliği yapmak gerektiği hususunda Churchill'e yalvardım ama donanmanın bunu tek başına yapabileceği konusundaki ısrarı nedeniyle beni dinlemedi" diyecekti.³⁹¹ Hankey, donanma danışmanlarının görüşlerinin aksine Churchill'in deniz saldırısını gerçekleştirmeye nasıl kararlı olduğunu söylemektedir, ancak Churchill bunu Savaş Konseyi'ne asla söylememiş ve donanma üyelerinin [özellikle

³⁹⁰ Tom Curran, a.g.m. 2011, s.18-19; Konunun gerçekleri, 1966'dan beri The National Archives, Kew'de (eski adıyla Kamu Kayıt Bürosu) kamu incelemesine açık olan Savaş Konseyi Sekreterinin Tüm Toplantı Notlarına erişilerek kolayca doğrulanabilir.

³⁹¹ Tom Curran, a.g.m. 2011, s.19.

Fisher’ın] Savaş Konseyinde görüşlerini ifade etmesine asla izin vermemişti.” Aslında, İngiliz Deniz Kuvvetleri’nin kıdemli subaylarından hiçbiri, “yalnızca gemilerle” bir deniz saldırısının başarılı olabileceğine inanmıyordu.

Churchill ise anılarında³⁹² mesele ile ilgili şu bilgileri aktarmıştı: Hiç kimse, hiçbir zaman teknik sağlamlığından en ufak bir şüphe duymadı. Sözelimi, her biri teknik kadroya sahip dört ya da beş büyük donanma komutanında olan hiç kimse, “*Bu çok saçma” demedi. Gemiler kalelerle savaşamaz veya ayrıntıları eleştirmede. Aksine, hepsi bunu son derece ilginç ve umut verici bir öneri olarak gördü ve Amiralliğın gizli çevrelerinde [deniz] harekâtı lehine son derece açık bir görüş ortaya çıktı.*”

Ancak gerçek Churchill’in söylediği gibi değildi. Zira tüm uzmanların söylediği bu fikir saçmaydı ve büyük bir askeri güç tarafından desteklenmeyen gemiler, kalelerle savaşamazdı.

İngiliz Ana Filosunun Başkomutanı Amiral Sir John Jellicoe, 29 Kasım 1915’te yazdığı raporda: Çanakkale’ye yapılacak bir deniz harekâtının son derece sağlıksız olduğu görüşündeydi. “Bir donanmanın mayınlı bölgelerden geçerek Çanakkale müstahkem mevkiilerini etkisiz hale getirmesi benim için akıl almazdı ve bunu söylemekte tereddüt etmedim.” Kraliyet donanmasının en iyi topçu uzmanı Amiral Sir Percy Scott, Churchill’e yüzüne karşı Çanakkale savunmasına karşı tamamen denizden yapılan bir saldırının “imkânsız bir görev” olduğunu söyledi. Başka bir topçu uzmanı olan Üçüncü Deniz Lordu Tuğamiral Tudor, Churchill’e “yalnızca gemilerle” planlanan deniz saldırısının başarılı olamayacağını söylediğinde, Churchill, bir bakıma söylenenleri kaale almayarak “Ah, evet yapacağız” diye yanıtlamıştı.³⁹³

2.3.2. Lord Fisher’ın Bir Deniz Saldırısına Karşı Churchill Tutumu

Carden’in 5 Ocak tarihli telgrafını Churchill ertesi gün yanıtlayarak amirale şu bilgileri vermişti: “Buradaki yüksek yetkililer de sizin görüşünüze katılıyor. Lütfen kapsamlı operasyonlarla neler yapılabileceğini, hangi kuvvete ihtiyaç duyulacağını ve nasıl kullanılması gerektiğini düşündüğünüzü ayrıntılı olarak bildirin.”

³⁹² Churchill’in yazdığı eserinin ismi The World Crisis’tir.

³⁹³ Tom Curran, a.g.m. 2011, s.20.

Savaştan sonra Çanakkale Muharebeleri ile ilgili kurulan komisyonda Carden, Churchill tarafından kendisine gönderilen telgrafta Amirallik'teki "yüksek yetkililerin" bu radikal deniz operasyonunu desteklediğini söylediğini ifade etmişti.³⁹⁴

Sir Henry Jackson da benzer şekilde Çanakkale savunmasına karşı yapılacak bir deniz saldırısına herhangi bir destek ve sempati duymadığını ifade etmişti. Çanakkale Muharebeleri'nde görevli Komisyon tarafından Jackson'a "Bunun [Çanakkale'yi yalnızca gemilerle zorlama girişimini] uygulanabilir bir operasyon olduğunu düşündünüz mü?" şeklinde sorulduğunda Jackson; "Hayır, asla yapmadım: Bunu oldukça açık bir şekilde yazdım." Aslında, 3 Ocak'ta Churchill, Jackson'dan Çanakkale Boğazı'na yapılacak bir deniz saldırısının uygulanabilirliği konusunda bir fizibilite çalışması yürütmesini istemişti. Jackson'da 5 Ocak'ta Churchill'e beş sayfalık bir rapor sunmuştu. Raporda; Boğazların her iki yakasındaki düşman topraklarının imha edilmeden boğazlara girmenin çığınca bir fikir olduğunu ifade etmişti.

Aslında Fisher ve Amirallik personeli, Churchill'in planına baştan beri oybirliğiyle karşı çıkmış ve başarılı olamayacağı düşüncesindeydi. Fisher ve Amirallik personelinin (13 Ocak Savaş Konseyi'ne kadar) "tamamen uyumlu" olduğu plan, aslında Grandük Nicholas'a vaat edilen Çanakkale de yapılacak olan gösteriydi.

Fisher'ın deniz saldırısına gönülsüz desteği Churchill tarafından hatıratında ve Kasım 1915'te Parlamento'ya yaptığı istifa konuşmasında, başarısızlığın başlıca nedeni olarak sunulur. Churchill daha sonra, Parlamento Üyelerine şunları söyleyerek felaketin suçunu tamamen Fisher'ın üzerine atmaya devam etmişti: "Eğer Birinci Deniz Lordu operasyonları onaylamamış olsaydı, onlardan beklenen rotayı alma ihtimalinin düşük olduğunu düşünüyorsa, aşırı kayıplara yol açacağını düşündüyse, rıza göstermeyi reddetmek onun göreviydi. Böyle bir ret karşısında Operasyon asla başlamayacaktı."³⁹⁵

Her iki kıyıya da komuta eden yüz kadar düşman obüs ve havan topu, Boğazlardan zırhsız ikmal gemilerinin geçişini imkânsız hale getirmekteydi. Amiral Jackson da aslında Churchill'e fizibilite çalışmasında zırhlı savaş gemileri için bunun son derece zor olduğunu ifade etmişti. Fisher, Kabine Savaş Konseyi'ne bu şekilde tavsiyede bulunsaydı, operasyon gerçekten de asla başlamayacaktı. Ancak Fisher'ın, Savaş Konseyi toplantılarında konuşmasına izin verilmedi. Zira Kraliyet donanmasının bakış açısını temsil eden Savaş Konseyi toplantılarında duyulan tek ses Churchill'in sesiydi. Bu durum, Amiral Wilson ve

³⁹⁴ Tom Curran, a.g.m. 2011, s.20.

³⁹⁵ Tom Curran, a.g.m. 2011, s.21-22.

kendi adına konuşan Çanakkale Muharebeleri Komisyonunda konuşan Fisher tarafından ortaya çıktı: “Biz Savaş Konseyi üyesi değildik. Biz orada sadece söylendiği zaman ağzımızı açan uzmanlardık [...] başka hiçbir şey yapmadık.” Arthur Balfour, donanma uzmanlarının “[Savaş Konseyinde] şeflerine sadık olarak adlandırdıkları kişi olmak için orada oldukları ve aslında onunla çelişmeyecekleri” konusunda hemfikirdi. Fisher ayrıca şunları eklemişti: “Orada [Savaş Konseyinde] kavga etmeyecektik. Kirli çamaşırlarımızı evde yıkamak zorunda kaldık.” Ayrıca, Fisher’ın Komiserlere söylediği gibi: “Mr. Churchill benim fikrimi biliyordu ki yalnızca donanma operasyonuna karşı ölüydüm, çünkü bunun bir başarısızlıkla sonuçlanacağını biliyordum.”³⁹⁶

Neticede Churchill, 28 Ocak 1915 Tarihinde İngiliz Savaş Konseyi toplantısında Kabinedeki meslektaşlarını deniz saldırısını “yalnızca gemilerle” yapmaya ikna etti. Kraliyet Donanması savaşa ilk kez büyük ölçekte girmek üzereyken beklentiler yüksekti. Lord Fisher ve Amiral Wilson’ın baştan sona sessizlikleri, yalnızca Churchill’in cesur planında hemfikir olduklarını gösteriyordu. Ya da Asquith’in daha sonra Çanakkale Komisyonu’na söylediği gibi, Meclis Üyeleri öyle inanıyorlardı. Churchill, dinleyicilerine zaferin kolay olmayacağını, ancak Narrows’taki kalelerin yıkılmasıyla elde edilebileceğini söyledi. Türk topçusunun kaçınılmaz tehdidini telafi eden Churchill, Savaş Danışmanlarına İngiltere’nin en yeni zırhlısı Queen Elizabeth’i ve dünyanın en büyük deniz silahları olan sekiz adet 15 inçlik topunu sundu.

Sir Edward Gray, Ocak 1915’te Dışişleri Bakanı ve Savaş Konseyi üyesiydi. Söz konusu olayları şöyle ifade etmektedir. Hatırladığım kadarıyla Çanakkale’ye yapılan saldırının sadece bir deniz harekâtı olması şartıyla kabul edildiği; hiçbir koşulda asker kullanımını dâhil etmek değildi.

İngiliz ve Fransız orduları, Batı Cephesi’ndeki Almanlarla ölümün pençesindeydi, durum Müttefikler için kritikti ve mutlak baskı zorunluluğu altında olmadıkça, dünyanın diğer bölgelerine hiçbir askeri güç gönderilmemesi önemliydi. Çanakkale’ye yapılan saldırı başarılı olmazsa, bir deniz gösterisi olarak kabul edilecek ve terk edilecekti. Kitchener ancak bu şartla kabul etti. Çanakkale harekâtının baştan beri askeri ve deniz müşterek harekâtı olarak planlanması gerektiği söyleniyor. Burada söylenenlerden anlaşılacağı gibi, eğer bu teklif edilmiş olsaydı, operasyon asla kabul edilmeyecekti.

³⁹⁶ Tom Curran, a.g.m. 2011, s.22.

Deniz saldırısı 28 Ocak'a kadar resmi olarak onaylanmayacak olsa da, Churchill 13 Ocak 1915'teki Savaş Konseyi'nden hemen sonra Deniz Kuvvetleri Komutanı'na, gecikmeden yapılmasını istediği deniz harekâtı ile ilgili ayrıntılı bir emir ve talimat listesi içeren bir tutanak yayınladı. Churchill, Genelkurmay Başkanı'na "gerekli olan tek şeyin ne kadar güce ihtiyaç duyulduğunun belirlenmesi gerektiği olduğunu" bildirdi. Ayrıca "Bu girişim, Hükümet tarafından en acil ve önemli olarak kabul edilmektedir." İki gün sonra Churchill, Carden'a "Birinci Lord'dan Gizli ve Kişisel" başlıklı bir telgraf daha göndererek biraz samimiysizce şu tavsiyede bulundu: "Planınız Birinci Deniz Lordu ve ben tarafından dün Kabine Savaş Konseyi'nden önce yapıldı ve prensipte onaylandı. İhtiyacınız olan kuvvetleri sağlamakta herhangi bir zorluk görmüyoruz. Bu operasyonu size emanet etmeyi öneriyoruz [...] ne kadar erken başlarsak o kadar iyi."³⁹⁷

6 Şubat 1915 Tarihinde Churchill, Carden'a yeni bir telgraf göndererek, ortaya çıkabilecek herhangi bir sorunla ilgili olarak kendisiyle muhatap olmasını ve "Bu operasyonların günlük gidişatı hakkında beni yakından bilgilendirmenizi dilerim" diye yazdı. "Bana tam raporları telgrafla göndermekten çekinmeyin ve tüm zorluklarınızı bana bildirin. İsteddiğiniz her şeyi alıyor musunuz ve her şey tatmin edici bir şekilde ilerliyor mu?" Ancak Çanakkale Deniz Muharebeleri esnasında gerçek zorluklar ortaya çıktığında Carden, mayın tarama gemisi kuvveti için art arda ve daha sonra acilen Churchill'e telgraf çektiğinde (11 Ocak, 19 Ocak, 4 Şubat, 14 Mart ve 15 Mart), talepleri göz ardı edilecekti. 13 Şubat 1915 tarihinde Amiral Jackson, yazdığı raporda; "Güçlü bir askeri güç, harekâta yardım etmeye hazır olmadıkça veya en azından Müstahkem mevkiiler susturulduktan hemen sonra karaya askeri bir güç çıkarılmadıkça, deniz bombardımanı sağlam bir askeri operasyon olarak önerilemez" diyecekti. Jackson'ın Raporu 16 Şubat'ta İngiliz Savaş Konseyi toplantısında okundu. Kitchener, 10.000 kişilik Kraliyet Deniz Tümeni ile birlikte ANZAC Kolordusu'ndan 39.000 askerden oluşan bir kuvvetin gereklilik halinde Limni Adasına çıkarılacağına karar verdi.

Üç gün sonra bombardıman başladı. İngiliz-Fransız Filosu, 19 Şubat Cuma sabahı saat 09:51'de Orhaniye, Helles, Seddülbahir ve Kumkale dış kalelerine ateş açtı. Bu harekât ertesi gün Amirallik tarafından yayınlanan ve Birinci Lord Churchill tarafından yetkilendirilen bir basın açıklamasıyla tüm dünyaya duyuruldu. 22 Şubat Pazartesi günü The Times gazetesinde, haritalarla tamamlanan iki sütunlu, tam ön sayfalı belirgin bir makale yayınlandı ve deniz saldırısının ayrıntılı bir açıklamasını ve planlanan hedeflerin yanı sıra, "başladıysa, başarılı bir

³⁹⁷ Tom Curran, a.g.m. 2011, s.23-24.

şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini vurguladı. Lloyd George, Churchill'e çok kızmıştı. Daha sonra sekreteri ve müstakbel eşi Frances Stevenson'a bu durumu şu şekilde ifade etmişti:

Bakanlar Kurulu, Çanakkale kalelerinin bombalanmasına isteksizce rıza gösterdiğinde, operasyonların ilk etapta duyurulmaması konusunda katı bir anlayış vardı. Bu nedenle harekâtın olumsuz sonuçlanma tehlikesi karşısında geri çekilmek durumu yaşanırsa büyük itibar kaybı yaşanacağı için hükümete vaatlerde bulunmamaya dikkat etmişti. Ancak bombardımanın başladığı ilk gün, kendi meslektaşlarını yarı yolda bırakarak Çanakkale kalelerini bombalamaya başladığını ve Boğazları zorlamayı amaçladığını büyük bir övgü ile basında duyurdu. O andan itibaren, Hükümetin geri çekilmesi elbette imkânsızdı.³⁹⁸

Hankey ise şunları kaydetmişti: Lloyd George'nin basın duyurusu, İngiliz Savaş Konseyi'nin tutumu üzerinde dikkate değer bir etkisi olmuştu. Deniz bombardımanını üstlenme kararına varıldığında, genellikle başarısızlık durumunda saldırının kesileceği varsayılmıştı. Ancak Savaş Konseyi 24 Şubat'ta toplandığında, Türk Müstahkem Mevkilerinin azaltılmamış olduğuna bakılmaksızın artık harekâtı sonuna kadar götürmeye kendimizi adamıştık. "Üstelik Çanakkale'ye yapılan saldırıyı görmeye kesinlikle kararlıydık."

Kitchener ise; Filo yardimsız bir şekilde Boğazlardan geçemezse, kara ordusu destek vermeliydi. Doğu'da yaşanacak bir yenilginin etkisi çok ciddi boyutlarda olacaktı. Bu işin geri dönüşü olamazdı" diyecekti.

Gelibolu harekâtıyla ilgili Churchill'in yapmış olduğu basın açıklamasından çok az tarihçi bahseder ya da önemini vurgular. Dikkate değer bir istisna, ise George Cassar'dır. Cassar durumu şu şekilde ifade etmiştir:

"Churchill, kabineden veya Başbakan'dan herhangi bir yetki almadan basına ilk günkü bombardımanın ayrıntılı bir açıklamasını yaptı [...] Churchill'in kararsızlığı Kitchener'in kabinedeki etkinliğini ve Savaş Konseyi'ni yok edecek trajik bir olaylar dizisini harekete geçirdi, Liberal hükümeti devirmek, Balkanlar'daki Müttefik diplomasisini engellemek ve binlerce canın boşuna harcanmasına yol açmak. Operasyon dünya çapında o kadar dikkat çekmişti ki, İngiliz prestiji adına Kitchener, yenilgiyi maliyeti yüksek olsa bile önleme konusunda endişeliydi."

Büyük Britanya'nın, Türkiye gibi "üçüncü sınıf bir Doğu gücü" karşısında askeri veya deniz yenilgisi bir yana, herhangi bir aksilik yaşaması bile düşünülemezdi. Ancak Lloyd George'un öne sürdüğü gibi, Churchill'in kibrinden ve ana planını dünyanın önünde

³⁹⁸ Tom Curran, a.g.m. 2011, s.24-25.

sergileme ihtiyacından kaynaklanmış olabilir. Veya Trumbull Higgins'in öne sürdüğü gibi, Churchill'in başından beri gerekli olduğunu bildiği büyük orduyu Kitchener'dan zorlamanın bir yolu olabilirdi. Motivasyonu ne olursa olsun sonuç aynıydı. Churchill, Britanya'nın Çanakkale operasyonunu düşmana en absürt ve ayrıntılarıyla duyurarak, Türklere (ve onların Alman komutanlarına) en zorlu savunmaları hazırlamaları için iki aylık bir mühlet verdi ve böylece operasyonun başarı şansını ciddi şekilde tehlikeye attı.³⁹⁹

2.3.3. Karşılaşılan Zorluklar

Dışarda ve korumasız Müstahkem Mevkilerin imhasının birazda olsa sorun yaratması bekleniyordu. Ancak Ege'de mevsimsel fırtınalı hava, deniz bombardımanını geçici olarak durdurdu. Bir sonraki hafta boyunca, savaş gemilerinin boğazın dışında bulunan Türk Müstahkem Mevkilerini kontrol altına almak için ihtiyaç duyacakları tek şey iki günlük güzel havaydı. Bu süreçte Türk Müstahkem Mevkilerindeki toplarının menzilinın dışında bulunulacak ve daha sonra Müttefik gemilerinden atılan toplarla Türk kaleleri vurulacaktı. Ancak 27 Şubat'ta Müttefik deniz piyadelerinin çıkarma müfrezeleri, Türkler tarafından boşaltılan mevkiilerdeki topların çoğunun hala sağlam olduğunu gördü. Türklere ait yirmi top bataryası imha edildi. Sonraki beş gün boyunca, artan Türk direnişi karşısında deniz piyadeleri tarafından benzer çıkarmalar yapıldı. 4 Mart'ta, Plymouth Taburundan bir bölük Seddülbahir'den sürüldü ve yirmi iki kişi öldü ve benzer sayıda kişi de yaralandı. Bu nedenle denizciler tarafından daha sonra çıkarma yapılmaya çalışılmamıştır. Bununla birlikte, Boğazın dışındaki Türk Müstahkem Mevkilerinin düşüşü İngiltere, Avrupa ve Amerika'da bir sansasyon yarattı. 3 Mart'taki Savaş Konseyi toplantısını coşkulu, kutlamalı bir atmosfer sardı, Churchill gazete haberlerini tekrarlardı ve “[Boğazlar'daki] kaleler 8 ve 9'un yıkılma sürecinde olduğunu ve [dış] kalelerin girişi fiilen yıkılmıştı”. Churchill, 10 Mart'ta Savaş Konseyi'ne Boğazlar ve Dar boğazdaki kalelerin ölüme mahkûm olduğuna ve deniz harekâtının zamanında yapıldığına dair güvence verdi. Bununla birlikte, Carden'ın kendisine telgrafla şu tavsiyede bulunduğunu eklemeyi ihmal etti: “Mevcut olanla orantısız bir cephane harcamadan kalelerin sistemli bir şekilde azaltılması mümkün değildir.”

Churchill, meclis üyelerine, Dışarda bulunan Türk Müstahkem Mevkilerinin silahlarının donanma ateşiyle değil de artık karaya çıkarılamayan deniz piyadeleri tarafından imha edildiğini de bakanlar kuruluna bildirmemişti. En önemli zorlukla da hemen hemen karşı karşıya gelinmişti.

³⁹⁹ Tom Curran, a.g.m. 2011, s.26.

Amiral de Robeck, 27 Mart 1915'te Deniz Amiralliğine “her bir Türk Müstahkem Mevkiine direk vuruşlar yapabilmenin, hatta 700 ila 800 yarda menzillerde bile uygulamaz olduğunu” söylemişti. Normal menzilde 13.000 yardadan “sadece yüz top atışından 2 tanesinin bir Müstahkem Mevkiyi vurması beklenebilir”. Çanakkale Boğazı'nda yaklaşık 180 Türk topu (3,4 inç ila 14 inç kalibre arasında değişen) vardı. Gerçekten “imkânsız bir görev.”⁴⁰⁰

Jackson'ın 16 Şubat 1915'te Savaş Konseyi'ndeki muhtırasının okunmasından sonra, Churchill'in artan birlik desteği talebi şeklinde bir başka zorluk ortaya çıktı.

Churchill, Dünya Krizi'nde Kitchener'in bu toplantıda (Çanakkale için bir garnizon gücü olarak hizmet etmek üzere) 49.000 asker tedarik etmesini “Çanakkale'ye askeri saldırının temeli” olarak nitelendirdi. Churchill, 19 Şubat'taki bir sonraki Savaş Konseyi'nde garnizon kuvvetini desteklemek için 29 Tümen'in (18.000 asker daha) eklenmesini istediğinde Kitchener'in liderliğini takip ediyor gibi görünebilir. Kitchener, bu deneyimli birliklere evde Batı Cephesi için bir yedek olarak ihtiyaç duyulduğunu iddia ederek reddetti. Churchill, 24 Şubat Savaş Konseyi toplantısında (20 Şubat'ta yaptığı basın açıklamasının ardından), Çanakkale'ye 115.000 kişilik bir kuvvet gönderilmesi çağrısında bulunduğu, Kitchener'ı teste tabi tuttu; ANZAC Kolordusu, Deniz Tümeni, bir Fransız Tümeni, 29. Tümeni, bir İngiliz Bölgesel Tümeni ve bir Rus Tümeni'nden oluşur. Kitchener, şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Churchill'e Çanakkale'ye yönelik saldırının bir deniz saldırısı olarak planlandığını hatırlatarak biraz şaşırmıştı. “Bay Churchill şimdi bir kara saldırısını da mı düşündü?” diye sordu Kitchener. Churchill söylemediğini söyledi, ancak deniz saldırısının mayınlar tarafından engellenebileceği ve “bazı askeri operasyonların gerekli” olabileceği düşünülebilir. Kitchener, “Çanakkale Boğazı'nı açmak için büyük bir riske girse de bu kadar çok birliğe ihtiyaç duyulmasının amacını anlayamadığını” söyledi.⁴⁰¹

Churchill, 26 Şubat'taki bir sonraki Savaş Konseyi toplantısında Kitchener'in sorusuna, talep edilen ilave birliklerin “Konstantinopolis'i işgal etmek ve Filo, Marmara Denizinin komutasını aldıktan sonra Avrupa'da kalan tüm Türk kuvvetlerini teslim olmaya zorlamak için” gerekli olduğunu belirtti.” Kitchener bu tuhaf talebi reddetti. Robin Prior'ın işaret ettiği gibi, Churchill'in talep ettiği asker sayısı (yaklaşık 100.000) “Türkler teslim olmaya istekli olmadıkça [...] Balfour, 24 Şubat'ta, “filonun operasyon alanında en az 400.000 Türk askeri bulunduğunu” belirten bir Savaş Dairesi muhtırası sunmuştu. Buna

⁴⁰⁰ Tom Curran, a.g.m. 2011, s.27.

⁴⁰¹ Tom Curran, a.g.m. 2011, s.27-28.

“yakındaki Trakya’da 150.000” de dâhildir. Kitchener’ın talebini reddetmesi Churchill’e, Hankey’nin kaydettiği aşağıdaki dramatik ifadeyi yapması için ilham verdi: “Bay Churchill, [...] “Churchill’in orijinal “yalnızca gemilerle” planının hala yürürlükte olduğu ve hiçbir şekilde revize edilmediği unutulmamalıdır. Churchill, deniz saldırısını, birlik desteğine ne ihtiyaç duyulduğu ne de istendiği temelinde onaylatmıştı. Bu nedenle, başarı için gerekli olduğunu bildiği geniş çaplı askeri desteği elde etmeye çalışırken, en azından kısa vadede bu kurguyu sürdürmesi önemliydi. Churchill’in artan birlik yardımı taleplerine paralel olarak, Savaş Konseyi’ne donanmanın bu işi ordudan yardım almadan tek başına yapabileceğine dair defalarca güvence verdi. Örneğin, 10 Mart gibi geç bir tarihte Savaş Konseyi’ne şunları söyledi: “Amirallik, Boğazların geçişini yalnızca deniz yoluyla gerçekleştirebileceklerine hâlâ inanıyordu, ancak gerekirse askeri desteğin mevcut olduğunu bilmekten memnundu.” Birinci Lord’un böylesine çelişkili duruşu, tüm süreci yavaş yavaş saran bir karışıklık hissi yarattı.

Churchill’in çok istediği birlik desteğini beklemeden yapacağı bir deniz saldırısını başlatması durumunda, Çanakkale Boğazı’nda karşılaşılacak en çetin zorluklardan biri; Churchill önemini reddetmesine rağmen Türk mayınlı bölgesiydi.

The Narrows (Dar boğaz)’tan Kephez Körfezi’ne kadar beş mil boyunca uzanan mayın tarlasında, on bir mayın hattında toplamda 353 müsademeli mayın vardı. Türk Müstahkem Mevkilerinin toplarını susturmak ve İstanbul’a devam etmek için Müttefik savaş gemilerinin, üstün ateş güçleri ile onları bertaraf etmek için bu müstahkem mevkilere yeterince yaklaşması gerekiyordu. Ancak mayınlı bölge, Türk Müstahkem Mevkilerini, Müttefik muharebe gemilerinden güvenli bir mesafede tuttu. Ayrıca uzun menzilli Müttefik savaş gemileri sürekli hareket halinde olmuş ve bu durum gemilerin isabetli atış yapmasını engellemişti. Bu nedenle kıyıda bulunan Seyyar obüs ve havan bataryalarıyla korunan mayın tarlasında kanalın temizlenmesi gerekliydi. Türklere ait Müstahkem Mevkilerde bulunan bu sahra toplarının çoğu, denizden açılan ateşle yok edilmek şöyle dursun, yerleri bile bulunamadı. Filoya tahsis edilen mayın tarama gemisi-trol gemileri tarafından bir kanalı süpürmek için girişimlerde bulunuldu, ancak bunların hepsi bir şekilde başarısız oldu. Balıkçı ekipleri tarafından yönetilen bu savunmasız ahşap tekneler o kadar yavaş ve güçsüzdü ki, Çanakkale Boğazı’ndan aşağı akan beş düğümlü akıntıya karşı zar zor üç düğüm atabiliyorlardı. Ek olarak, bir trol teknesinin çekimi (on dört fit) mayınların derinliğinden (oniki fit) daha

büyükü, bu yüzden mayınları yüzeye “trolleyip” sürüklerken havaya uçma tehlikesi çok yüksekti.⁴⁰²

Müttefik filosuna “ağır mayın tarayıcı gemilere” dönüştürölmek için sekiz “Beagle” sınıfı muhrip eşlik ediyordu. Mürettebat için üç haftalık bir hazırlık ve eğitim süresinin ardından, bu savaş gemileri, on dört deniz mili hızla iki buçuk inçlik ağır bir tel ile süpürme yeteneğine sahipti, bu hızla mayının bağlama kablosu kesilerek yüzeye çıkarılabilir ve mayın etkisiz hale getirilebilirdi. Sadece on buçuk fitlik bir (draught) çekme ile, muhripler suyun içinde mayınlardan daha sığda kalabiliyordu ve bu nedenle temas patlamasına karşı güvendedi. Zırh kaplamaları da onlara topçu ateşinden belli bir ölçüde koruma sağlıyordu.

Ne yazık ki, 13 Mart gecesi dönüştürölmüş hiçbir “Beagle” mayın tarama gemisi Müttefik filosunun emrinde değildi. Bu, Churchill’in sabrının sona erdiği ve Carden’a can kaybı ne olursa olsun mayınlı bölgede bir kanal açmasını emrettiği zamandı. Churchill, Carden’a “Dar boğaza kadar yapılacak mayın tarama operasyonunda İki ya da üç yüz kadar asker kaybının makul bir bedel olacağını söylemişti. Ancak sonuç tahmin edilebileceği gibi, Kraliyet donanması subayları tarafından komuta edilmelerine rağmen, gönderilen yedi trol teknesinden sadece ikisi yoğun top ateşinin ortasından taramalarını yaparak çıkabildi. Diğer trol tekneleri ya battı ya da onarılamayacak şekilde hasar gördü. Yetmiş can kaybı verildi.

Churchill, filonun tüm ateş gücünü kullanarak, donanma gücünün ezici bir gösterisiyle bu muammayı çözmeye karar verdi. 15 Mart’ta Churchill, filo komutanına “Birinci Lord’dan Gizli ve Kişisel” bir telgraf gönderdi. Carden’ın kendi planlarını kendisine geri gönderme kisvesi altında Churchill, deniz saldırısının nasıl gerçekleştirilmesini istediğini tam olarak dikte etti. Carden’a şöyle söylendi: The Narrows (Dar boğaz)’daki müstahkem mevkihlerin eninde sonunda yakın mesafeden saldırıya uğramasını sağlamak için mayın tarlalarından iyi ve net bir geçiş yapmak ve bu operasyonu kalelere veya hafif ve hareketli silahlara karşı korumak için niyetinizin olduğunu anlıyoruz. Savaş Filosundan hangi ateş gerekiyorsa acele etmeden, ancak zaman kaybetmeden deniz saldırısının ileriye doğru bastırılmasını diliyoruz.⁴⁰³

Carden, Churchill’in talimatlarıyla aynı fikirdeydi, ancak şunları ekledi: “Mayın tarama gemilerinin neredeyse üçte biri zaten batmış veya kullanılamaz durumda. Acilen filoya ait tarayıcı gemilere ihtiyaç var. Bu arada bu amaç için bazı mayın tarayıcılar yerleştiriyorum.” Bu, Carden’ın filo süpürücüler için beşinci talebiydi (sığ sulara uygun

⁴⁰² Tom Curran, a.g.m. 2011, s.28-29.

⁴⁰³ Tom Curran, a.g.m. 2011, s.29-30.

(draught) botlar ve “Beagle” gibi mayın tarama gemileri için ideal). Önceki gün de Carden benzer bir talepte bulunarak şu tavsiyede bulunmuştu: “Filo süpürücülerinin acilen Filodan önce gelmesi gerekecek [...] Bunlar benim 19 Ocak tarihli telgrafımda belirtildi.” Ancak Churchill, bir filo için mayın temizleyici kuvveti veya dönüştürülmüş “Beagle” destroyerları için iki ila üç hafta beklemeye hazır değildi. Carden’ın yetkin mayın tarama gemileri talebini, elindeki araçların (trol gemileri) görev için yeterli olduğunu bildirerek reddetti. Birinci Lord Carden’a “Mühimmat, uçaklar ve mayın tarama gemileri hakkında daha sonra bilgi verilecek” dedi. Sonunda görevinin imkânsızlığını fark ederek; 353 mayınlı mayın tarlasında ağır ağır hareket eden savunmasız ahşap trollerle kanal açmak zorunda kalan Carden, nokta atışı top atışları karşısında sinir krizi geçirdi. 17 Mart’ta yerine ikinci komutanı Tuğamiral John de Robeck geçti.

Churchill’in emirlerini sorgusuz sualsiz ve geciktirmeden devam ettirmek amacıyla De Robeck Deniz saldırısını 18 Mart günü gerçekleştirdi. Bu bir felaketti. Nitekim görevlendirilen 16 gemiden üç Müttefik savaş gemisi battı ve üçü de büyük hasar aldı. Sonuçta yaklaşık 700 denizcinin kaybıyla sonuçlandı. Yetmiş sekiz ağır ve orta Türk topundan sadece dördü etkisiz hale getirildi. Daha küçük obüs ve havan toplarının hiçbirine dokunulamadı. Bunun yanında Türk Mayınlı bölgesi de temizlenemedi. Kraliyet donanması, uzun ve gururlu tarihinin en kötü yenilgilerinden birini “üçüncü sınıf bir Doğu Gücü’nün elinden almıştı.

2.3.4.Çanakkale Komisyonu Çanakkale Boğazı

Gelibolu felaketine yol açan koşullara ilişkin Çanakkale Kraliyet Komisyonu soruşturması, 1916 yılında savaş devam ederken gerçekleşti. Bu olağandışı adımın atılması için Parlamento tarafından Başbakan Asquith zorlanmıştı. Ancak, savaşın planlanmasında ve yürütülmesinde en üst düzeyde hükümet yetersizliğinin olduğu şeklindeki bir beceriksizlik, düşmanın eline bir koz veya hediye olarak verilmesi düşünülemezdi. Kanıtların ve olayların ortaya çıkardığı korkunç beceriksizliği açıklamak için günah keçilerine ihtiyaç vardı. Lord Kitchener, sadece birkaç ay önce boğulduğu ve kendisine yöneltilen suçlamalara cevap veremediği için ideal bir günah keçisi haline geldi. Lord Fisher yeni bir günah keçisi yapıldı, yakın zamanda emekli oldu ve susmayı ve ileri sürülen saçma suçlamaları ele almak yerine sevgili Kraliyet donanmasının onurunu korumayı tercih etti. Tanıklardan 1.687 sayfa basılı

ifade alınmasına ve 1968’de kamuoyuna açıklanmasına rağmen, bu kanıtların hiçbirinin yayınlanmadığını belirtmek yerinde olabilir.⁴⁰⁴

Churchill’in 20 Şubat tarihli basın açıklamasının komisyon üyeleri ve bunun Hükümeti Britanya’nın askeri itibarını korumak için “işleri gözden geçirmeye” zorlamadaki yıkıcı etkisinden hiç bahsetmedi. 251.000 Müttefik zayiatı, Gelibolu’nun takip eden askeri işgalinde, 50.133 adam öldürüldü veya kayboldu. Çanakkale Komiserleri, Kitchener ve Fisher’ı Çanakkale felaketinde müşterek olarak suçlu buldu ve kararlarında şunu beyan ettiler: “Lord Kitchener ya da Lord Fisher, ilk andan itibaren Çanakkale Boğazı’na yönelik saldırıya teknik gerekçelerle güçlü itirazlar dile getirmiş olsaydı, projeden vazgeçilmiş olurdu.”⁴⁰⁵

⁴⁰⁴ Tom Curran, a.g.m. 2011, s.30-31.

⁴⁰⁵ Tom Curran, “Who was Responsible for the Dardanelles Naval Fiasco?” *Australian Journal of Politics and History*: Volume 57, Number:1, ss.17-33. 2011, s.32-33.

SONUÇ

1914'ün sonlarında, Avrupa'da savaşıyan güçlerin hükümetleri, Batı Cephesinde bir çıkmazın var olduğunu anlamıştı. Aradan geçen yalnızca 3 aylık çatışmalardan sonra İngiliz ve Fransızlar nerdeyse bir milyon insan kaybı yaşamıştı. Bu nedenle Müttefikler, Almanya'nın Baltık kıyılarına ya da Balkanlar'a saldırarak Merkezi Güçlerin tüm konumunu değiştirme düşüncesi içerisine girmişti.

Ocak 1915'te, Alman çekiç darbelerinden sersemlemiş olan Ruslar, Kafkasya'daki Türkler tarafından da tehdit edilmeye başlamıştı. Türkler, Çanakkale ve İstanbul Boğaz'ını Müttefik gemilerine kapatmıştı. Öte yandan Rus silah ve mühimmat stokları azalıyordu. Rusya'nın ihraç ettiği tahılın yüzde doksanı ve toplam ihracatının yüzde ellisi Çanakkale Boğazı'ndan geçiyordu ve buna karşılık gelen bir miktar ithalatı, mühimmat dâhil diğer yollardan sağlanıyordu. Bu nedenle boğazların açılması, Rusya'yı savaşta tutmak için hayati önem arz ediyordu. Ruslar, İngilizleri bu konuda uyararak Türklere karşı harekete geçme çağrısında bulundu. Bu uyarıya İngilizler olumlu yanıt vererek kendilerini Boğazları açmaya adadı.

Aslında İngiliz Donanma Komutanlığı, Çanakkale savunmasını iyi biliyordu. Türk garnizonları sayıca azdı, kötü bir şekilde yönetiliyordu ve donanımları yetersizdi. İngilizler, boğazın ve darboğazların girişini koruyan eski Müstahkem Mevkiler ve top mevzilerinin, savaş gemilerinin kendi 12 inçlik ve daha büyük toplarıyla boy ölçüşemeyeceğine inanıyordu. Türklerin Çanakkale Boğazı'nı mayınladıkları bilindiğinden, İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığı birkaç ay içinde hurdaya çıkacak eski savaş gemileriyle boğazı zorlamalarının uygun olacağı fikrine kapıldı. Bu gemilerin silahları, Türk savunmalarına karşı yeni gemiler kadar etkili olacak ve eski savaş gemilerinden birkaçı mayınlara kapılırsa, kayıplar Britanya'nın savaş çabalarını etkilemeyecekti.

Kitchener ile diğer İngiliz ve Fransız liderler, hayati önem taşıyan Batı Cephesinden hiçbir birliğin başka bir cepheye kaydırılamayacağı konusunda kararlı olduklarından, girişim başlangıçta tamamen deniz harekâtı olarak düşünülüyordu. Ancak bazı liderler (sivil, ordu ve hatta birkaç amiral) Çanakkale Boğazı'nın, kara ordusunun yardımı olmadan tek başına donanma ile zorlanabileceğinden şüphe duyduklarından, plana muhalefet etmişlerdi. Hatta donanmanın boğazları geçmesi halinde bile Kara kuvvetlerinin İstanbul'u işgal etmesi gerekecekti. Bununla birlikte karar anında, Çanakkale Boğazı başarılı bir şekilde zorlanabilirse, Yunanlıların veya Bulgarların ordularını Osmanlılara karşı savaşa

hazırlayacakları ve filo ile birlikte İstanbul'a yürüyecekleri yaygın bir kanaat olarak kabul edilmişti.

İstanbul, Türklerin ekonomik, siyasi, endüstriyel ve askeri işlerinin merkeziydi. Onun düşüşü pekâlâ devletin düşüşü anlamına gelebilirdi. Türk siyasi ve idari teşkilatı zayıftı ve iç siyasi durum kaotikti. Osmanlı askerleri büyük ölçüde perişan, aç ve sanayileşmiş bir devlete karşı savaş için gerekli olan hemen hemen her tür silahtan yoksundu. Çanakkale Boğazı'nı koruyan birlikler zayıftı; Alman mürettebatlı kruvazörleri Goeben ve Breslau hariç, küçük filosu modası geçmiş, köhne ve neredeyse kullanılamaz durumdaydı. Bu nedenle İstanbul kolayca kargaşa ve paniğe sürüklenebilirdi. Alınan istihbarat bilgilerine göre de İstanbul'daki Türk hükümeti zaten kaçış eğilimindeydi. Osmanlı'nın tek cephane fabrikası şehrin kıyısındaydı. Bir Müttefik filosu Haliç açıklarında belirirse, bir Müttefik ordusunun desteği olmasa bile, şehir kolayca teslim olabilir ve tüm köhne imparatorluk çökebilirdi. Çok hararetli tartışmalardan sonra, İngiliz Savaş Konseyi 13 Ocak 1915'te "Nihai hedefi olarak İstanbul ile birlikte Gelibolu Yarımadası'nı bombalamak ve almak için şubat ayında bir deniz seferi" yapma kararı verdi.

İstanbul'u ele geçirme gibi stratejik bir hedef İngilizlerin ve Müttefiklerin batıda Almanlar karşısındaki yaşadığı sıkıntıları egale edebilirdi. Batı Cephesi'ndeki çıkmaz ve tükettiği çok sayıdaki can kaybı göz önüne alındığında, Balkanlar'da stratejik bir manevraya girişmek mantıklıydı. Harekât başarılı olursa, Rusya savaşta kalacak bu durum Almanya ve Avusturya'nın Batı'daki birliklerinin bir kısmını Doğu'ya sevk etmek zorunda bırakacaktı. Dahası, İngiltere'nin bölgede -Mısır ve Süveyş Kanalı- Türkler tarafından tehdit edilen hayati stratejik çıkarları vardı. Osmanlı'yı savaşın dışında bırakmak, Avustralya, Yeni Zelanda ve Hint Ordu tümenlerini, özgür bırakabilirdi. Çünkü bu tümenler İngilizler için Hindistan ve Mısır'ı korumakla görevlendirilmişti. Son olarak, Almanlar tarafından kışkırtılan Türkler, Müttefik Devletler'e karşı alelacele ve akılsızca savaşa girmiş olduklarından, onlara saldırmak, bir tarafsız savaşan bir duruma sokmak gibi bir sakıncayı da beraberinde getirmiyordu.

Sonuç olarak Çanakkale Harekâtı Müttefik Devletler'e nominal bir maliyetle büyük kazançlar elde etme potansiyeli sunuyordu. Saldıran savaş gemilerinin çoğu kaybedilse bile - ki bu pek olası görülmez- Britanya, Batı'da Almanlardan gelecek herhangi bir saldırıyı egale etmek için fazlasıyla yeterli deniz gücüne ve modern savaş gemilerine sahipti. Plan, İngiltere'nin Avrupa'daki askeri gücünü azaltmadan, ihtiyaç dışındaki askerlerini

Çanakkale’de kullanmasına fırsat sunuyordu. Bu nedenle plan başarısız olursa, çok az şey kaybedilirdi; ancak başarılı olursa, çok şey kazanılacaktı.⁴⁰⁶

40 mil uzunluğundaki Çanakkale Deniz Harekâtı, Gelibolu yarımadasındaki Seddül-Bahir Müstahkem Mevkilerinde ve Anadolu tarafındaki Kumkale’de konumlanan topraklarla korunan boğazın 4.000 yarda genişliğindeki girişinde başladı. Ana Türk savunması, on dört mile genişleyerek sonunda Marmara Denizi’ne ve kuzeyindeki İstanbul’a ulaşmadan önce, 1600 yardaya kadar daraldı. Anadolu’daki Çanak ve Gelibolu’daki Kilid Bahir’deki ana Türk müstahkem Mevkilerin yanı sıra birkaç düzine daha küçük Türk savunmaları Darboğazı 72 top, bir dizi torpido kovani, mayın tarlası ve daha sonra bir denizaltı ağıyla koruyordu. Türkler’in ayrıca sekiz adet altı inçlik hareketli obüs bataryaları vardı. Toplamda, boğaz boyunca iki piyade tümeni ile birlikte yaklaşık 100 topu bulunmaktaydı. Türkler, toprak tarafından korunan Darboğazın yakınlarına on sıra halinde 324 demirli temas mayınından oluşan neredeyse tüm torpidolarını döşemişti. Yedekte sadece 36 mayınları kalmıştı. Darboğazların ötesinde birkaç önemli savunma vardı. Alman subayları ise kritik bölgelerde Türk ordu birimlerine danışmanlık yaparak harekât boyunca komuta etmişti.

İngiliz Deniz Kuvvetleri Çanakkale harekâtının komutanı olarak Koramiral Sackville Carden’ı seçmişti. Onun harekât planı şu şekildeydi: Öncelikle girişteki savunmalar tamamen azaltılacak veya yok edilecekti. 8 Nolu Kepez Nokta Bataryası dâhil olmak üzere Boğaz içindeki açık Türk savunmaları susturulacaktı. Akabinde the Narrows (Dar boğaz)’daki bütün Türk savunmaları etkisiz hale getirilecek ve Mayınlı bölge temizlenerek the Narrows’tan içeri girilecek ve bu hat üzerindeki Türk müstahkem mevkileri etkisiz hale getirilerek Marmara’ya doğru ilerlenecekti.

Amiral Carden, Çanakkale Harekâtında 12 savaş gemisi (dördü Fransız), 6 kruvazör, 17 muhrip, 6 denizaltı, 4 deniz uçağı, 12 mayın tarama gemisi ve çok sayıda yardımcı araçtan oluşan bir kuvvet kullanmayı planladı. Carden, harekâtın süresi içinde bir tahminde bulunarak, Ocak 1915’te Churchill’e bir telgraf çekmişti Carden telgrafında: “*Operasyon için gereken süre, büyük ölçüde bombardıman altındaki düşmanın moraline, Almanlar tarafından takviye edilmiş Türk garnizonuna ve hava koşullarına bağlıdır. Boğazda çok sık fırtınalar olmakta. Operasyon yaklaşık bir ayda sonuçlandırılabilir.*”

Ordudaki kurmaylardan plana şüpheyle yaklaşanlar vardı. Amiraller, Churchill ve özellikle Kitchener başlangıçta planı desteklemiş ve işe yarayacağına inanmıştı. Hatta

⁴⁰⁶ Keith T. Duncan, “Linking Operations To Strategy And Tactics In The Dardanelles” Newport, R.I. ss. 1-24, Haziran 1996, s.1-5.

Kitchener boğazlardaki Türk direnişini karşısında donanmaya yardımcı olmak için birkaç birlik tümenini göndermiş ancak bu birlikler harekât alanına çok geç gelmişlerdi. Sonuç olarak aslında hem Kitchener hem Churchill, eski savaş gemilerinin olası kayıplarını önemsiz addederek görmezden gelmişti.

Çanakkale Harekât Planı, genellikle kara muharebesiyle ilişkilendirilen bir terim olan bir manevra girişimi olarak görülebilir. Manevra, düşmanı yok etmek veya yok etme tehdidinde bulunmak üzere avantajlı bir konuma ulaşmak için ateşle desteklenen hareket yoluyla kuvvetlerin kullanılması olarak tanımlanır. Operasyonel manevranın amacı üstünlük kazanmaktır, bu da düşmanın hareket özgürlüğünü kısıtlarken kendine hareket özgürlüğü kazandırır. Operasyonel manevranın gerçek amacı, düşmanın direnişini sürdürme iradesini eninde sonunda psikolojik olarak yok etmektir. Başka bir deyişle, psikolojik etkiler yaratmak ve düşmanı daha fazla direnişin faydasız olduğuna ikna etmek için manevra yapılır. İfade edilen bu manevra kavramı, Müttefik donanmasının Çanakkale Boğazı'nı zorlama girişimi için geçerlidir. Müttefik Deniz Kuvvetleri, manevra birimleri olarak tümen veya kolordu kullanmak yerine, savaş gemisi filoları kullandı. Kara savaşında olduğu gibi, deniz harekât manevrasının amacı, hareket özgürlüğü kazanmak, Müttefik gücünü doğrudan Türk imparatorluğunun kalbine getirmektir. Ve kara savaşında olduğu gibi, deniz operasyonel manevrasının gerçek amacı, düşmanın direnme iradesinin psikolojik olarak yok edilmesiydi.

Carden'in planı, bir ordunun bir rakibin cephesine girmeye eşdeğerti. "Türk Cephesi" Gelibolu yarımadasından Küçük Asya'ya uzanan garnizonlar, müstahkem mevkiiler, mayınlar, toplar ve diğer engellerden oluşuyordu. Müttefiklerin kullanabileceği kuvvetler göz önüne alındığında (tümü donanma birliklerinden oluşan yani kara ordusuz) mümkün olan tek operasyonel manevra türü delme ve sızma idi. Sızma harekâtın, ilerleyen zamanlarında savunmaları aşmayı başaran ve Marmara'daki Türk gemilerine büyük zarar veren İngiliz denizaltıları tarafından kullanılacaktı. Türklerin savunma hattı olan Darboğaz geçildiğinde, Müttefik gemileri dar boğazdan içeri girecek ve Marmara Denizi'ne sarkacaktı. Operasyonel ateşler, yarımada'nın dar boğazındaki Türk bağlantı noktalarına ve Bolayır gibi üslere karşı yürütülecekti. Morali bozulan, harekât manevrasının şokuyla psikolojik olarak mağlup olan ve yolunun kesilmesinden korkan Türk birlikleri ise yarımadadan ve Asya kıyılarından düzensiz bir şekilde geri çekilecekti. İstanbul'daki genel düzensizlik ve panik hali, savaş gemilerinin Haliçten görünmesiyle artacak ve vatandaşlar ile hükümet yetkilileri Goeben'in batışına tanık olduklarında bu durum muazzam bir şekilde artacaktı. Dahası, şehir büyük

ölçüde birbirine sıkı sıkıya bağlı ahşap binalardan oluştuğu için, bir bombardımana uğraması halinde ne olacağı konusu şüphe götürmüyordu.

Şubat 1915'te de pek çok kişi deki genel kanaat Osmanlı hükümetinin, Müttefik Kuvvetler filosunun ortaya çıkmasıyla birlikte çökeceği şeklindeydi. Aslında Carden, Türklerin yeteneklerini ve gücünü oldukça doğru bir şekilde tespit etmişti. Ancak Carden'in planı yine de Kara ordusu olmadan biraz hayal olarak görülüyordu. Bütün bunlara rağmen harekâtın maliyeti ile olası getirisi göz önüne alındığında, Çanakkale Boğazı'nı yalnızca Müttefik donanmaları ile zorlama girişimi çabaya değermişti.

Carden, Çanakkale harekâtında başarıyı elde etme konusunda en son taktiksel yeniliklere güveniyordu. Almanya'nın Batı Cephesi'nde Belçika ve Fransız tahkimatlarını azaltmak için ağır toplar kullanması ve 3 Kasım'da Çanakkale Boğazı'nın girişindeki Türk Müstahkem mevkiilerine önemli hasar vermiş gibi görünen Müttefik savaş gemilerinin kısa süreli uzun menzilli bombardımanı, İngiliz donanma topçularının Türk yağma müstahkem mevkiilerini zapt edeceğini gösteriyor izlenimi verdi. Türklerin kullandığı en güçlü toplar, 11.000 yarda menzile sahip birkaç 9.4 inçlik toplardı. İngilizler ve Fransızlar, eski ama yine de güçlü 12 inçlik topların yanı sıra yeni görevlendirilen Queen Elizabeth'in 15 inçlik toplarını kullandı. Ayrıca Harekât sırasında Akdeniz'de topçu kalibrasyonu yapılmış ve Carden'in filosuna katılmıştı. İngiliz Savaş gemileri, Boğazın girişindeki Türk müstahkem mevki toplarının menzilinin dışında veya kerteriz dışında durarak, yeni geliştirilen deniz uçaklarını ve tespit için diğer gemileri kullanarak dolaylı ateşle Türk mevzilerini etkisiz hale getirebilirdi. Daha sonra eski savaş gemileri 2.000 ila 4.000 yarda yakın menzile girebilir ve Türk toplarını bitirmek için doğrudan ateş edebilirdi. Dar boğazdaki mayınlı bölgeyi koruyan Türk müstahkem mevkiileri de benzer şekilde, Gelibolu yarımadası üzerinden ateş açan savaş gemilerinden gelen dolaylı ateşle kontrol altına alınabilirdi. Silahlar susturulduktan sonra mayın tarama gemileri, savaş gemilerinin yaklaşmasına ve işi bitirmesine izin verecek kadar mayınları temizleyebilirdi.

Müttefiklerin bakış açısına göre, üstesinden gelinmesi gereken asıl sorun, Türk müstahkem mevkiilerini koruyan silahların susturulması koşuluyla taranması oldukça basit bir süreç gibi görünen mayınlardı. Bu nedenle Harekât, Mayın tarama ile koordineli bir şekilde yürütülen bir seri atıştan ibaretti.

Müttefik donanma saldırısı, 19 Şubat'ta savaş gemilerinin uzun mesafeden boğazın girişindeki Türk müstahkem mevkiilerine dolaylı ateşle başladı. Birkaç saat cevapsız bombardıman ve çok sayıda isabetten sonra, müstahkem mevkiiler ciddi şekilde hasar gördü.

Ancak denizcilerden ve deniz piyadelerinden oluşan yıkım ekipleri, dış müstahkem mevkiilerdeki silahları imha etmek için karaya çıktıklarında, birçoğunun hasar görmemiş olduğunu gördü.

Boğazda operasyon devam ederken, Türkler demirli savaş gemilerini topa tutmak üzere gizli obüs bataryaları getirmişti. Gemiler, bataryaları hedef almakta çok büyük zorluklar yaşadı ve bu nedenle sürekli olarak manevra yapmak zorunda kaldı. Bu da hedefi belirleme ve isabetli atışları etkiledi. Deniz çok dalgalı veya çok sakin olduğunda deniz uçakları uçamadıkları için neredeyse işe yaramadı. Çünkü hava güzel olduğunda uçaklar genellikle kalkış yaptıklarında, Türk mevzilerinden gelen atışlardan kaçınmak için daha yüksekte uçmak zorunda kalıyordu. Bu nedenle de işe yarayan hiçbir şey görememişlerdi. Deniz uçakları hedeflerin yerini tespit edemediğinden, Queen Elizabeth'in Gelibolu üzerinden Darboğazlardaki müstahkem mevkilere yaptığı bombardıman, sadece bir cephane israfı olmuştu. Dar boğazdaki Türk müstahkem mevkiilerini zapt etmenin tek yolu, boğazın içinden doğrudan yakın ateş etmektir ve bu mayınların temizlenmesini gerektiriyordu.

Mayın tarama çalışması 5 Mart'ta başladı, ancak bu çalışma mayın tarama trol teknelerinin sivil mürettebatının Türkler tarafından kendilerine yöneltilen ağır topçu ateşiyle boğazın altı mil yukarısındaki Kepez mayın bölgesinde tıkanıp durdu. Herhangi bir can kaybına yol açmamasına rağmen sivil mürettebattan oluşan trol tekneleri tarama işleminin durmasına neden olmuştu. Mayın tarama ilerleyişinin gerçekleşmemesi, savaş gemilerinin mayın tarama gemilerini engelleyen top ateşini ortadan kaldırmak için ilerleyememesi anlamına geliyordu.

Londra'nın Amiral Carden'a olan sabrı tükenmeye başlamıştı. 14 Mart'ta Churchill, kararsızlık ve şüpheyle dolu görünen Carden'a bir telgraf çekti. Telgrafta; "Mayın taraması esnasında herhangi bir can kaybı meydana gelmemesine rağmen harekâta neden devam edilmediğini anlamıyorum. İki ya da üç yüz zayıf, Darboğazlar'a kadar mayın taraması yapmak için makul bir bedel olurdu. Bu iş can, mal ve küçük tekne kaybı ne olursa olsun yapılmalı ve ne kadar erken yapılırsa o kadar iyi" diyerek Carden'e tepki göstermişti.

Ertesi gün Carden sinir krizi geçirdi ve 18 Mart için bir saldırı planlayan ikinci komutanı Koramiral de Robeck tarafından rahatlatıldı. Amaç, Darboğazların altındaki beş millik kıyı şeridini güvence altına almak olarak kaldı. Plan, mayın tarama gemilerinin o akşam bir kanalı temizleyebilecekleri kadar temizlemesi bu esnada ise diğer savaş gemilerinin hırpalanana kadar müstahkem mevkiileri top atışlarıyla dövmesiydi. Ertesi gün Müttefik filo Marmara Denizi'ne geçecekti. Bu arada, Komutan Roger Keyes, sivil trol mürettebatını, daha iyi performans gösteren ve birçok mayını temizleyen, ancak bu süreçte tarayıcılarının çoğunu

kaybeden sıradan donanma gönüllüleriyle değiştirdi. Performansları, Keyes'i operasyonun devam edip başarılı olabileceğine ikna etti.

18 Mart saldırısı sabah 11.30'da başladı ve 13.45'te Türk ateşi neredeyse sıfıra indi. Türk silahlarının çoğu imha edildi veya susturuldu. Türk topçularının iletişimi kesildi bu durum topçuların moralini tamamen bozdu. Müttefik Kuvvetler'in bilmediği şey aslında Türklerin de zırh delici mermileri neredeyse bitmişti. Fransız savaş gemisi Bouvet daha önce taranmış bir alan olan Erenköy Körfezi'ne dönüp 639 kişinin kaybıyla patlayıp batana kadar müttefik zayıatlar hafif ve hasarlar küçüktü. Kısa süre sonra H.M.S Inflexible'a Bouvet'nin battığı yerin yakınında bir mayına çarptı ve ağır hasar gördü. Beş dakika sonra H.M.S. Irresistable da aynı civarda bir mayına çarptı ve terk edilmek zorunda kaldı.

Gemilerin mayınlara çarptığı alan önceki haftalarda birkaç kez trol tekneleri tarafından taranmıştı ve bir gün önce bir deniz uçağı bölgenin mayınlardan temiz olduğu bilgisini vermişti. Ocak ayında yapılan denemeler, deniz uçaklarının Ege'nin berrak sularında 18 fit derinliğe kadar batık mayınları tespit edebildiğini göstermişti. Ama Türkler, İngilizlerin gözden kaçırdığı 20 mayını bir sıra halinde harekâttan bir gün önce fark edilmeden Nusret Mayın Gemisi sayesinde döşemeyi başarmıştı. Müttefik gemilerinin bu mayınlara çarpmasını da Amiral De Robeck yanlış yorumlanmıştı. Zira de Robeck, Türklerin akıntıya hareketli yüzen mayınlar bıraktığı sonucuna varmış ve filoya geri çekilme emri vermişti. Kısa süre sonra H.M.S, Ocean aynı bölgede bir mayına çarptı ve o da terk edildi.

Aslında Çanakkale Deniz Muharebeleri boyunca ne İngiliz kaynaklarında ne de Avustralya basınında yer alan haberlerde Nusret Mayın gemisinin döşediği mayınlar ve gemilerin bunlara çarparak battığı ile ilgili herhangi bir haber yer almamıştı.

Harekâtın tek sorumlusu hiç şüphesiz De Robeck'ti. Bu nedenle de Robeck, 18 Mart harekâtında yaşanacak kayıpların kendini makamından edeceğinden korkuyordu, ancak Bouvet mürettebatı dışında, yalnızca 70 zayıat verilmiş ve üç eskimiş gemi kaybedilmişti. Diğer üç savaş gemisi de onarım için Malta'ya gönderildi. Amirallik, Carden'a, kayıplarının yerine dört savaş gemisinin gönderildiğini bildirirken Fransızlar da bir tane daha gemi gönderdiklerini bildirmişti. Keyes, birkaç gün içinde güçlendirilmiş bir mayın tarama kuvveti ile yenilenen bir girişimin başarılı olacağından özellikle emindi. Ancak de Robeck, Gelibolu seferinin sadece donanma ile yapılacak yeni bir operasyona olan güvenini kaybetmişti.

Çanakkale harekâtı yetersiz taktikler nedeniyle değil, azim eksikliği nedeniyle başarısız oldu, ancak bazı yenilikçi teçhizat ve taktiklerin hayal kırıklığı yaratan sonuçları

muhtemelen harekâta olan inancı yavaş yavaş baltalayan bir moral bozukluğuna katkıda bulundu. Donanma, Türk toplarını yok etmek için deniz silahlarının gücüne büyük bir inanç besledi, ancak Almanların Türk müstahkem mevkiğinde elde ettiği başarısına karşın Müttefik savaş gemileri aynısını yapamadı.

Ayrıca deniz uçaklarının tespit ve keşifteki etkinliğine çok fazla güvenmişlerdi. Ancak Müttefikler, herhangi bir deniz uçağı olmadan daha başarılı olabilirdi. Yanlışlıkla deniz uçaklarının batık mayınları tespit edebileceğine inandıkları için, deniz uçağının Erenköy Körfezi'nde mayın bulunduğu halde temiz olduğuna dair verdiği raporuna dahi güvenmiştiler. Bu, özellikle Sir Ian Hamilton gibi olay yerindeki ordu gözlemcilerinin ve belki de Robeck'in zihninde donanmanın başarılı olabileceğine dair güveni daha da baltalamıştı.

Hayal kırıklıklarına rağmen, ilerleme beklenenden daha yavaş olmasına rağmen, Müttefikler taktik düzeyde kazanıyorlardı. Müttefik donanma ateşini kıyı bataryalarına hâkim oldu, yavaş yavaş Türklerin komuta ve kontrol ağını yok etti ve cephanelerini tüketti. Türkler tarafından harcanan tüm mühimmata rağmen, gemiler şaşkırtıcı derecede az isabet aldı. Keyes, Müttefik gemilerin Türk müstahkem mevkiği geçtikten sonra toplarının savunmasız kalacağına ve arkadan kolaylıkla imha edilebileceğine ikna olmuştu.

Mayınlar da göründükleri kadar aşılması zor değildi. Aralarındaki mesafe, bir savaş gemisinin genişliğinin üç katı olan 90 yardaydı. Birçoğu palamarlarını kırmış ve denize açılmıştı. Diğerleri, zararsız oldukları yere kadar sürüklenmişti. Keyes'in kayıp savaş gemilerinden mürettebat üyelerinden oluşan yeniden oluşturulmuş mayın tarama gücü, geriye kalanları taramak için yeterliydi. Bu hususta Filonun daha sonraki amirali olacak olan Keyes 1934'te şunları söyleyecekti: "4 Nisan'dan itibaren filo boğazları zorlamış olabilirdi. Bu durumda şimdi hiç şüphem olmadığını ve hiçbir şeyin fikrimi sarsamayacağını kayda geçirmek istiyorum. Ordunun önemsiz kayıplarıyla kıyaslandığında Marmara'ya girilebilirdi."

. İlginç olan şu ki, çoğu devlet önceden kabul etmeye istekli oldukları azami kayıpları belirlemeden harekâta başlarken, İngilizler önce kabul edecekleri kayıplara karar verdi, ama sonra bunun sadece bir kısmını kaybettiklerinde bunun çok yüksek bir bedel olduğunun farkına vardı.

Deniz saldırısını erteleme kararının bir sonucu olarak, Müttefikler, Gelibolu Yarımadası'nı ele geçirmek ve donanmanın yolunu açmak için 252.000 kayıp verdi. Mayınlar, the Narrows (Dar boğaz)'a yapılan saldırıya devam etmenin görelî maliyetleri,

ortaya çıkanlarla karşılaştırıldığında önemsiz kalırdı. Ancak sabırsız ve üç Müttefik savaş gemisinin kaybindan rahatsız olan İngiliz liderliği çok çabuk pes edecekti.⁴⁰⁷

Çanakkale Deniz Muharebeleri esnasında İngilizler yenilginin nedenini yanlış yorumlamıştı. İngiliz Dominyonu olan Avustralya basını da genellikle İngiliz kaynaklı haberleri sütunlarına taşıdığı için benzer hatalara düşmüştü. Savaştan birkaç yıl sonra savaşın sorumluları yargılanmış ve gerçekler tüm çıplaklığıyla ortaya çıkmıştı.

İngiliz Kraliyet donanmasının Çanakkale Deniz Harekâtı, kıyı mayın savaşının zorluğunun en önemli örneklerinden biridir. Kraliyet donanması'nın bu kıyı mayın harbi operasyonundaki başarısızlığı sadece savaşı kaybettirmekle kalmamış aynı zamanda I. Dünya Savaşı'nın gidişatını da doğrudan etkilemiştir.

⁴⁰⁷ Keith T. Duncan, "Linking Operations To Strategy And Tactics In The Dardanelles" Newport, R.I. ss. 1-24, Haziran 1996, s.1-15.

KAYNAKÇA

- Ali Kaşıyüğun, “Osmanlı Devleti’nin 1. Dünya Savaşı’na Girmeden Önceki İttifak Arayışları” *History Studies*, 2009.
- Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları, VIII, Ankara, 1976.
- Cafer Ulu, “Çanakkale Muharebeleri Sırasında Basının Propaganda Aracı Olarak Kullanılması: Harp Mecmuası Örneği” *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı* Yıl: 10, Sayı: 12, ss. 61-83, Bahar 2012.
- Cemalettin Taşkiran, “18 Mart Çanakkale Deniz Savaşı”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 25, S. 73, 2009.
- David Fromkin, *Barışa Son Veren Barış Epsilon* Yay. 2016.
- Ercüment Kuran (1992), “Birinci Dünya Savaşı”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 6, İstanbul, s. 196.
- Eren Alper Yılmaz, “I. Dünya Savaşı Süresince İtilaf Devletleri Tarafından Uygulanan Propaganda Yöntemleri” *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ss.65-74, Sayı: 35, Ağustos 2015, s.66
- Gregory Jason Bell, “The Failure of the Allied Naval Dardanelles” *Proceedings of The Second International Conference on English And American Studies*, C.II, ss. 255-261, Zlín, Czech Republic, 7-8 Eylül 2010.
- Hamit Pehlivanlı, “Çanakkale Muharebeleri Sırasında Müttefiklerin Propagandası ve Karşı Propaganda” *ATAM Dergisi*, C.7, Sayı: 21, ss.535-552, 1991, s.535
- İlber Ortaylı, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Nüfuzu*, Kronik Kitap, İstanbul, 2018.
- İskender Tunaboşlu, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yavuz (Goeben) Zırhlısı*, Deniz Basımevi, İstanbul, 2006.
- İsmail Utkular, *Çanakkale Boğazında Fatih Kaleleri*, İstanbul Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Pulhan Matbaası, İstanbul 1953.
- J. Bernard Walker, “Twelve Months of the Great Naval War” *Scientific American* C:113, No:6, ss.108-109, 127-128, 7 August 1915, s.127.
- Keith T. Duncan, “Linking Operations To Strategy And Tactics In The Dardanelles” *Newport, R.I.* ss. 1-24, Haziran 1996.
- Major-General Sir C. E. Callwell, K.C.B, *Campaigns And Their Lessons, The Dardanelles*, Constable and Company LTD. London 1919.
- Mete Tuncoku, *Çanakkale 1915 Buzdağının Altı*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Dizi: XVI, Sayı: 91, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2002.
- Michael Tyquin “Revisiting the French Campaign in the Dardanelles 1915”, *Avusturalya*, 2019.
- Mirliva Sedat, *Boğazlar Meselesi ve Çanakkale Deniz Savaşı’nda Türk Zaferi*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2007.
- Müslüm Akdoğan, *Avustralya Basınında Lozan Görüşmeleri*, BŞEÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Bilecik, 2022.

Ozan Tuna, Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Türk Harp Filosunun Durumu (1912-1914), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Samsun, 2014.

Piotr Nykiel, Minesweeping Operation in the Dardanelles (February 25-March 17, 1915) ss. 1-12, Londra 2004.

Taner Bilgin, Yüzüncü Yılında Bilecik Mülakatı 5 Aralık 1920-2020, BKY Yay. İstanbul 2020.

“Forcing the Dardanelles” *Scientific American*, Cilt, 112, No.14, ss.316-317, ABD, 3 Nisan 1915, s.316.

“Reply to the Dardanelles Report” *Current History* (1916-1940), Cilt. 6, No. 2, ss.303-304, Part I University of California Press, (May, 1917).

“The Dardanelles Bombardment: Official Reports of British Admirals Reveal Stirring Details of Naval Operations” *Current History* (1916-1940), Cilt, 10, No. 1, ss. 158-161, Temmuz 1919.

The Advertiser, “A Popular Hero”, 9 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “A Word Of Warning” 4 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Allies Pushing Through To Constantinople”, 10 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Balance Of Power” 5 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Battle Ships In The Dardanelles” 5 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Bombardment Renewed” 6 Mart 1915, s.15.

The Advertiser, “Bombardment Resumed” 5 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Burning Dead Turks” 6 Mart 1915, s.15.

The Advertiser, “Constantinople Must Fall” 8 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Dardanelles Forced” 1 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Defence Of Constantinople”, 9 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Defending The Capital”, 9 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Fear Of Massacre”, 9 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “German Interests in Constantinople” 8 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Greece Covets Smyrna”, 9 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Joy in Bulgaria And Romania”, 9 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “More Forts Silenced” 6 Mart 1915, s.15.

The Advertiser, “Operations Of The Week” 6 Mart 1915, s.15.

The Advertiser, “Panic in Constantinople” 2 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Phases Of The War “, 9 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Position Of Greece”, 9 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Pounding The Forts”, 9 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Silencing The Forts”, 9 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, “Sultan About To Fly” 5 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, "Terrible Execution", 9 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, "The Dardanelles" "Forts Bombarded" 8 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, "The Dardanelles" 1 Mart 1915, s.6.

The Advertiser, "The Dardanelles" 1 Mart 1915, s.6.

The Advertiser, "The Dardanelles" 2 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, "The Dardanelles" 5 Mart 1915, s.6.

The Advertiser, "The Dardanelles" 5 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, "The Dardanelles", 9 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, "The Position Summarised" 3 Mart 1915, s.7.

The Advertiser, "The Position Summarised" 6 Mart 1915, s.15.

The Advertiser, "The Turks Alarmed" 6 Mart 1915, s.15.

The Advertiser, "Turks in Panic" 2 Mart 1915, s.7.

The Argus, "Allies Blockade Dardanelles" 30 Kasım 1914, s.7.

The Argus, "Attack on Dardanelles" 26 Ocak 1915, s.7.

The Argus, "Austro-Germen Check" 10 Mart 1915, s.9.

The Argus, "Battle-Ships Sunk in the Dardanelles" 22 Mart 1915, s.7.

The Argus, "Battle-Ships" 22 Mart 1915, s.7-8.

The Argus, "Blocking the Fairway" 08 Ocak 1915, s.7.

The Argus, "Britain's Food Supplies" 25 Mart 1915, s.7.

The Argus, "British Ships' Success" 30 Mart 1915, s.7.

The Argus, "Commercial Intelligence" 2 Mart 1915, s.10.

The Argus, "Crushing Blows" "Russis Mighty Arm" 8 Mart 1915, s.9.

The Argus, "Dardanelles Bombarded" 27 Şubat 1915, s.19.

The Argus, "Dardanelles" 5 Kasım 1914, s.6.

The Argus, "Daring British Raid" "Turks Lose Battle-ship" 16 Aralık 1914, s.15.

The Argus, "Enemy's Hasty Rereat" 5 Kasım 1914, s.7.

The Argus, "Fears in Constantinople" 04 Ocak 1915, s.7.

The Argus, "Friday March 5 1915" 5 Mart 1915, s.6.

The Argus, "German Dominance" "Turks Resent Tyranny" 14 Aralık 1914, s.9.

The Argus, "Germans in Constantinople" "Von der Goltz Fired at" 26 Ocak 1915, s.7

The Argus, "Germany and Turkey" 12 Ekim 1914, s.10

The Argus, "Germany's New Ally" "Why Turkey Went to War" "Speech by the Sultan" "We Were Compelled to Fight" 17 Aralık 1914, s.7.

The Argus, "Greeks Want War" 9 Mart 1915, s.7.

The Argus, "How Turkey Went To War" "Strange Tale Of German Intrigue" 16 Ocak 1915, s.4.

The Argus, "Marching Through Turkey" 22 Mart 1915, s.9

The Argus, "Neutral Powers" Allies Offer To Greece" 18 Mart 1915, s.9.

The Argus, "Panic in Christian Quarters" 13 Mart 1915, s.19.

The Argus, "Review Of The War Optimistic Tone Adopted" 17 Mart 1915, s.9.

The Argus, "Saturday, March 13, 1915" 13 Mart 1915, s.18.

The Argus, "The Dardanelles Foits" 5 Mart 1915, s.7.

The Argus, "The Dardanelles" "Compliment to Russia" 11 Mart 1915, s.7.

The Argus, "The Dardanelles" "Germans Prepare To Leave" 8 Mart 1915, s.9.

The Argus, "The Dardanelles" 22 Mart 1915, s.9.

The Argus, "The Passing Show" 7 Kasım 1914, s.5.

The Argus, "The War Day By Day: Dardanelles Fortifications" "The Dardanelles Strategic Importance" 22 Şubat 1915, s.7.

The Argus, "Three Forts In Flames" 10 Mart 1915, s.9.

The Argus, "Troubles of Turkey" 27 Mart 1915, s.17.

The Argus, "Turkey the Tool of Germany" 16 Aralık 1914, s.15.

The Argus, "Turkish Debacle" "Bombarding the Dardanelles" 9 Ocak 1915, s.15.

The Argus, "War Costs E 2.000.000 A Day" 3 Mart 1915, s.9.

The Argus, "Warship Goeben Damaged" 9 Ocak 1915, s.15.

The Argus, "Wednesday March 10 1915" 10 Mart 1915, s.8;

The Daily Telegraph (Sydney), "Acts Of War By Turkey" 2 Kasım 1914, s.4.

The Daily Telegraph (Sydney), "Dardanelles Bombardment" 6 Kasım 1914, s.7.

The Daily Telegraph (Sydney), "Day By Day" 5 Kasım 1914, s. 4.

The Daily Telegraph (Sydney), "In The Dardanelles" 12 Ekim 1914, s.5.

The Daily Telegraph (Sydney), "In Turkey" "Dardanelles Bombardment" 18 Kasım 1914, s.9.

The Daily Telegraph (Sydney), "The Neutral Nations" 13 Ekim 1914, s.4.

The Daily Telegraph (Sydney), "The Turks" "Allies' Action" 5 Kasım 1914, s.5.

The Daily Telegraph (Sydney), "The Turks" "Dardanelles Blockade" 30 Kasım 1914, s.5.

The Daily Telegraph (Sydney), "The War" 5 Kasım 1914, s.1.

The Daily Telegraph (Sydney), "Turkey's Attitude" 19 Ekim 1914, s.5.

The Daily Telegraph (Sydney), "Turkey's Way" "Profits In Mobilising" 19 Kasım 1914, s.5.

The Daily Telegraph (Sydney), "Was It The Goeben?" "Russian Port Shelled" "31 Ekim 1914, s.9.

The Daily Telegraph (Sydney), "What of Turkey" 12 Ekim 1914, s.5.

The Daily Telegraph (Sydney), "What Will Turkey Do?" 19 Ekim 1914, s. 5.

The Daily Telegraph, "A Free Passage" "Sultan's Proclamation" 30 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "Adrianople" "State Of Anarchy " 29 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Alarm in Turkey" 13 Mart 1915, s.13.

The Daily Telegraph, "Allies Fighting Spirit" 17 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "Allies' Loss" "Three Ships Sunk" "Dardanelles Bombardement" 22 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Amethyst's Dash" 22 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Australia's Offer" 30 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "Battleships Lost" "Mined in Dardanelles" 22 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Bombarding The Forts" 30 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "Bombardment Of Smyrna" 22 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "British Property" 3 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "British Success" 12 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Bulgaria Moving" 29 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Bulgaria" 30 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "Constantinople" "The Position Desperate" 29 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Damage To The Gaulois" 25 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Dardanelles Attack" 2 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Dardanelles Attack" 2 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Day By Day" 30 Mart 1915, s.8.

The Daily Telegraph, "Day By Day" 16 Mart 1915, s.6.

The Daily Telegraph, "Day By Day" 16 Mart 1915, s.6.

The Daily Telegraph, "Defences Of The Dardanelles" 13 Mart 1915, s.13.

The Daily Telegraph, "Diary Of The War" 27 Mart 1915, s.17.

The Daily Telegraph, "Doctors For The Front" 30 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "Empire's Most Powerful Warship" 3 Mart 1915, s.11.

The Daily Telegraph, "Forcing the Dardanelles" 1 Mart 1915, s.6.

The Daily Telegraph, "Forcing the Dardanelles" 1 Mart 1915, s.6.

The Daily Telegraph, "Foreigners On The Move" 13 Mart 1915, s.13.

The Daily Telegraph, "Forts Ablaze" 10 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "Forts Attacked" 29 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Forts Still Resist" 25 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Fugitives Massacred." 25 Mart 1915, s.7;

The Daily Telegraph, "Future Of Constantinopol" 30 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "Giving Notice" 13 Mart 1915, s.13.

The Daily Telegraph, "Grain For The Allies" 27 Mart 1915, s.13.

The Daily Telegraph, "Guns For Smyrna" 29 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "How The Bouvet Sank" 22 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Important Repairs" 27 Mart 1915, s.13.

The Daily Telegraph, "Inflexible Hit" "Turks Enterrenched" 22 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Italy and The Balkan States" "Liberty For Little Peoples" 20 Mart 1915, s.10.

The Daily Telegraph, "Mined In The Dardanelles" 22 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "Panic-stricken Turks" 30 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "Panic-stricken Turks" 30 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "Progress Of The War" 27 Mart 1915, s.13.

The Daily Telegraph, "Progress Of The War." 18 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Progress Of The War." 19 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Progress of the War" 1 Mart 1915, s. 7.

The Daily Telegraph, "Progress Of The War" 10 Mart 1915, s.6.

The Daily Telegraph, "Progress Of The War" 13 Mart 1915, s.13.

The Daily Telegraph, "Progress Of The War" 2 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Progress Of The War" 22 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Progress Of The War" 23 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Progress Of The War" 24 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "Progress Of The War" 25 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Progress Of The War" 29 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Progress Of The War" 30 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "Progress Of The War" 5 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Progress Of The War" 6 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "Progress Of The War" 8 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Queen Elizabeth In Action" 29 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Russia's March" 6 Mart 1915, s.9.

The Daily Telegraph, "Scenes At The Porte" 27 Mart 1915, s.13.

The Daily Telegraph, "Smashing The Forts" "Terrifiv Explosions" 22 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Summary The War" 2 Mart 1915, s.1.

The Daily Telegraph, "Summary, The War" 5 Mart 1915, s.1.

The Daily Telegraph, "Summary" "Crisis in Greece" 9 Mart 1915, s.1.

The Daily Telegraph, "Summary" 1 Mart 1915, s.1.

The Daily Telegraph, "Summary" 10 Mart 1915, s.1.

The Daily Telegraph, "Summary" 12 Mart 1915, s.1.

The Daily Telegraph, "Summary" 13 Mart 1915, s.1.

The Daily Telegraph, "Summary" 15 Mart 1915, s.1.

The Daily Telegraph, "Summary" 16 Mart 1915, s.1.

The Daily Telegraph, "Summary" 18 Mart 1915, s.1.

The Daily Telegraph, "Summary" 19 Mart 1915, s.1.

The Daily Telegraph, "Summary" 25 Mart 1915, s.1.

The Daily Telegraph, "Summary" 27 Mart 1915, s.1.

The Daily Telegraph, "Summary" 29 Mart 1915, s.1.

The Daily Telegraph, "The First Step" 5 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "The Fleet" 29 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "The Lost Vessels" 22 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "The Officers And Crews" 22 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "The Price Of Admiralty" 22 Mart 1915, s.6.

The Daily Telegraph, "The Price Of Neutrality" 29 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "The Seething Near East" 9 Mart 1915, s.6.

The Daily Telegraph, "The Talk Of The Fleet" 22 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "The, French Survivors" 22 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Trade Unions" 19 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Turkey's Doom" 29 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Turkish The Victims" 29 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Twice Invited" "Greece And Intervention" 18 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "Victory Awaits Us." 25 Mart 1915, s.3.

The Daily Telegraph, "War Fever" "Crisis in Greece" 9 Mart 1915, s.7.

The Daily Telegraph, "When Britain Sided With Turkey" 15 Mart 1915, s.9.

The Express and Telegraph, "Britain and The War" 1 Ekim 1914, s.3.

The Express and Telegraph, "Denying Turkish Lies" 19 Ekim 1914, s.1.

The Express and Telegraph, "Does Turkey Mean War" 8 Ekim 1914, s.1.

The Express and Telegraph, "The Dardanelles and Their Future" 5 Kasım 1914, s.6.

The Express and Telegraph, "Turkey In The Field" 2 Kasım 1914, s.3

The Register, "At Turkey's Doorway" 30 Mart 1915, s.7.

The Register, "Outside Ottoman Opinion" "What Is Left" 7 Kasım 1914, s.10.

The Register, "British Blockade" 17 Mart 1915, s.7.

The Register, "Cost Of The War" 3 Mart 1915, s. 9.

The Register, "Dardanelles Bombarded" 6 Kasım 1914, s.5.

The Register, "Dardanelles Closed", 1 Ekim 1914, s. 9.

The Register, "Field Force Against Turkey" 5 Mart 1915, s.7.

The Register, "Fighting In The Dardanelles" 5 Mart 1915, s.6.
The Register, "Forcing The Dardanelles" 1 Mart 1915, s. 6.
The Register, "Fort Magazine Destroyed" 9 Kasım 1914, s.5.
The Register, "Friends Of The Allies" 10 Mart 1915, s.6
The Register, "German Budget" 12 Mart 1915, s.7.
The Register, "German Fables For Turkey" 19 Ekim 1914, s.16.
The Register, "Greece Approached" 18 Mart 1915, s.7.
The Register, "How The Straits Are Defended" 1 Mart 1915, s.7
The Register, "Lost Warships" 15 Mart 1915, s.9.
The Register, "Massacres" 9 Mart 1915, s.5.
The Register, "Mediterranean Chase" 21 Kasım 1914, s.9.
The Register, "Men And Guns" 9 Mart 1915, s.4.
The Register, "Mine-Area Dangers" 18 Mart 1915, s.7;
The Register, "Notorious Goeben and Breslau" 28 Ekim 1914, s.7
The Register, "Ocean Also Sunk" 22 Mart 1915, s.7.
The Register, "Panic In Constantinople" 9 Mart 1915, s.5.
The Register, "Regulating Food Prices" 4 Mart 1915, s.4.
The Register, "Strengthened By Germans" 12 Ekim 1914, s.6.
The Register, "The Allies' Activities" 6 Mart 1915, s.4.
The Register, "The Dardanelles Bombardment" 18 Kasım 1914, s.7.
The Register, "The Dardanelles" 11 Mart 1915, s.5.
The Register, "The Forts And Vessels" 10 Mart 1915, s.7.
The Register, "The Position Summarized" 19 Mart 1915, s.5.
The Register, "The Position Summarized" 31 Mart 1915, s.7.
The Register, "The Position Summarized" 8 Ekim 1914, s.5
The Register, "The Wheat Markets" 2 Mart 1915, s.4.
The Register, "Three Battleships Sunk" 22 Mart 1915, s.7.
The Register, "To Constantinople" 6 Mart 1915, s.9.
The Register, "Trade And Finance" 26 Mart 1915, s.6.
The Register, "Trade And Finance" 9 Mart 1915, s.5.
The Register, "Turkey's Reply" 21 Ekim 1914, s. 5.
The Register, "Turkey's Troubles" 29 Mart 1915, s.6.
The Register, "Turkish Capital" 13 Mart 1915, s.9.
The Register, "Turks Massing Near Dardanelles" 27 Mart 1915, s.9.
The Register, "Turks Would Sue For Peace" 27 Mart 1915, s.9.

The Register, "War Echoes" 27 Mart 1915, s.8.

The Register, "Warships At Work" 27 Mart 1915, s.9.

The Register, "Wheat Markets Quiet" 4 Mart 1915, s.8.

The Register, "Where Stands Turkey" 8 Ekim 1914, s.5

The Register, "Will Turkey Fight" 13 Ekim 1914, s. 4.

The Sydney Morning Herald, "Allies Bombard The Dardanelles" 5 Kasım 1914, s.7.

The Sydney Morning Herald, "Bulgaria's Position" 11 Mart 1915, s.7.

The Sydney Morning Herald, "Dardanelles Bombarded" 18 Kasım 1914, s.11.

The Sydney Morning Herald, "Dardanelles" 13 Mart 1915, s.17.

The Sydney Morning Herald, "Forcing The Dardanelles" 5 Mart 1915, s.8.

The Sydney Morning Herald, "German Army Officers" 5 Kasım 1914, s.7.

The Sydney Morning Herald, "German Budget" 12 Mart 1915, s.7.

The Sydney Morning Herald, "German Guns" "Sent to Turkey" 8 Ekim 1914, s.7

The Sydney Morning Herald, "Italian Intervention" 12 Mart 1915, s.4.

The Sydney Morning Herald, "Neutral Nations" "Turkey" "German Officers Active" 12 Ekim 1914, s.7.

The Sydney Morning Herald, "Some Of The Ships" 5 Mart 1915, s.9.

The Sydney Morning Herald, "Straws in The Wind" 13 Ekim 1914, s.9.

The Sydney Morning Herald, "Summary" 10 Mart 1915, s.1.

The Sydney Morning Herald, "Summary" 11 Mart 1915, s.1.

The Sydney Morning Herald, "Summary" 3 Mart 1915, s. 1.

The Sydney Morning Herald, "Summary" 5 Mart 1915, s.1.

The Sydney Morning Herald, "Summary" 8 Mart 1915, s.1.

The Sydney Morning Herald, "Summary" 9 Mart 1915, s.1.

The Sydney Morning Herald, "The Dardanelles" "Bombarded by Allies" Fort Blown Up" 5 Kasım 1914, s.7.

The Sydney Morning Herald, "The Dardanelles" 1 Mart 1915, s.9.

The Sydney Morning Herald, "The Dardanelles" 10 Mart 1915, s.12.

The Sydney Morning Herald, "The Dardanelles" 30 Kasım 1914, s.9.

The Sydney Morning Herald, "The Dardanelles" 5 Kasım 1914, s. 7.

The Sydney Morning Herald, "The Mediteri Anean Redjust Ment" 5 Mart 1915, s.9.

The Sydney Morning Herald, "The Undecided Turk" 6 Ekim 1914, s.7.

The Sydney Morning Herald, "The War" 3 Mart 1915, s.13.

The Sydney Morning Herald, "Turkey's Aggression" "Sir George Reid's Message" 2 Kasım 1914, s.8.

The Sydney Morning Herald, "Turkey's Fate" 2 Mart 1915, s.6.

The Sydney Morning Herald, "Turkey's Regret" 5 Kasım 1914, s.7.

The Sydney Morning Herald, "Turkey" "Fantastic Reports" "Neutrality Reaffirmed" 19 Ekim 1914, s.7.

The Sydney Morning Herald, "Turkey" The Dardanelles" "Anglo-French Bombardment" 9 Kasım 1914, s.9.

The Sydney Morning Herald, "War Notes" 1 Mart 1915, s. 9.

The Sydney Morning Herald, "War Notes" 10 Mart 1915, s.13.

The Sydney Morning Herald, "War Notes" 5 Mart 1915, s.9.

The Sydney Morning Herald, "War Notes" 8 Mart 1915, s. 9.

The Telegraph, "After The War" 3 Mart 1915, s.6.

The Telegraph, "Attitude Of Turkey" 19 Ekim 1914, s.6.

The Telegraph, "Exodus From Constantinople" "Mutiny Of Turkish Soldiers" 13 Mart 1915, s.6.

The Telegraph, "Ex-Premier's Statement" 18 Mart 1915, s.6.

The Telegraph, "Fortifying The Dardanelles" 12 Ekim 1914, s.7.

The Telegraph, "Military Expedition" 5 Mart 1915, s.4.

The Telegraph, "30 More Guns Destroyed" 11 Mart 1915, s.2.

The Telegraph, "Bombardment Hindered" 11 Mart 1915, s.5.

The Telegraph, "Effective Bombardment Of Dardanelles" 8 Mart 1915, s.6.

The Telegraph, "Evacuating Dardanelles" 13 Mart 1915, s.6.

The Telegraph, "Exodus From Constantinople" "Mutiny Of Turkish Soldiers" 13 Mart 1915, s.6.

The Telegraph, "Forcing The Dardanelles" 5 Mart 1915, s.4.

The Telegraph, "Inner Forts Bombarded" 6 Mart 1915, s.7.

The Telegraph, "Kitchener's Appeal" 17 Mart 1915, s.2.

The Telegraph, "Military Expedition" 5 Mart 1915, s.4.

The Telegraph, "Silencing The Forts" 10 Mart 1915, s.6.

The Telegraph, "The Dardanelles" 6 Mart 1915, s.6.

The Telegraph, "The Dardanelles" "Turkish Losses 5000" 2 Mart 1915, s.2.

The Telegraph, "The Dardanelles" "Turkish Losses 5000" 3 Mart 1915, s.2.

The Telegraph, "The Turkish Dead" 6 Mart 1915, s.6.

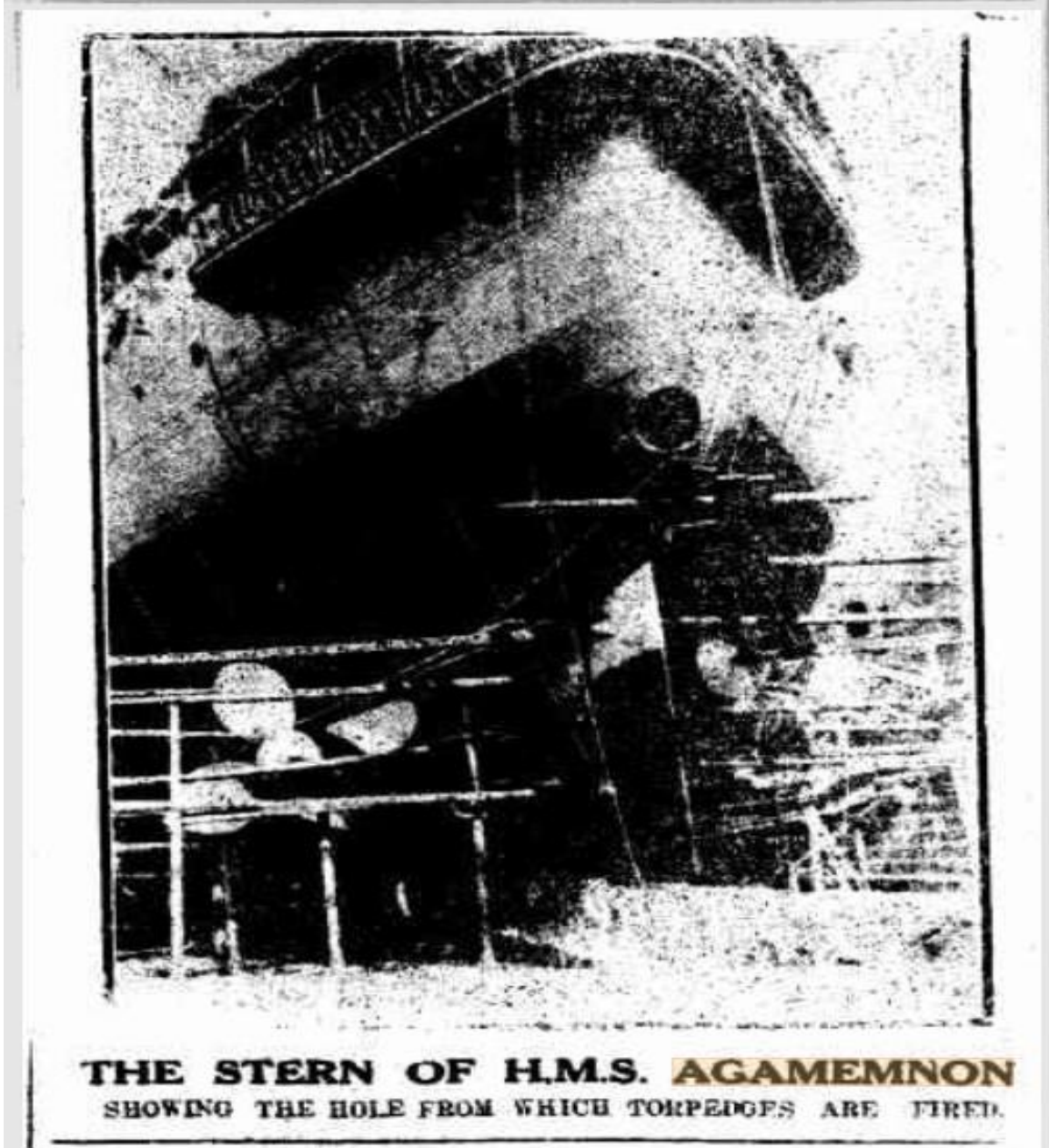
The Telegraph, "Turk's Artillery Weakens" 12 Mart 1915, s.2.

The Telegraph, "Value Of Forts" 12 Mart 1915, s.4.

Tom Curran, "Who was Responsible for the Dardanelles Naval Fiasco?" Australian Journal of Politics and History: Volume 57, Number:1, ss.17-33. 2011.

EKLER

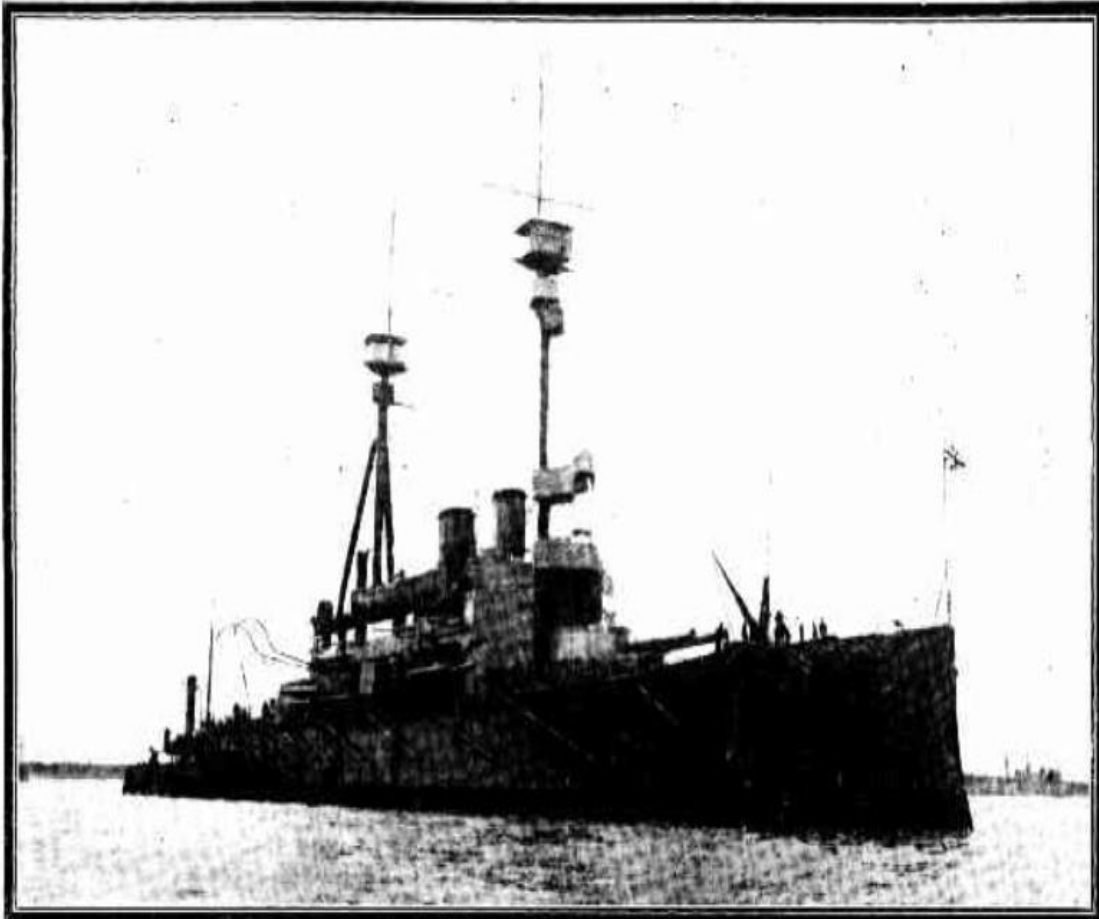
Ek 1: H.M.S. Agamemnon (İngiliz Kraliyet Gemisi Agamemnon)
İngiliz Kraliyet Gemisi Agamemnon'un Kıç (Pupa) Tarafı
Ateşlenen torpidoların açtığı deliğin kanıtı

Kaynak: The Sun, "The Stern of HMS Agamemnon", 21 Mart 1915, s.14.

Ek 2: The British Battleship Agamemnon (Britanya Muharebe Gemisi Agamemnon) Çanakkale Boğazi'ndaki Müstahkem Mevkiler Bombalanmakta

BOMBARDING THE FORTS OF THE DARDANELLES.

THE BRITISH BATTLESHIP AGAMEMNON.

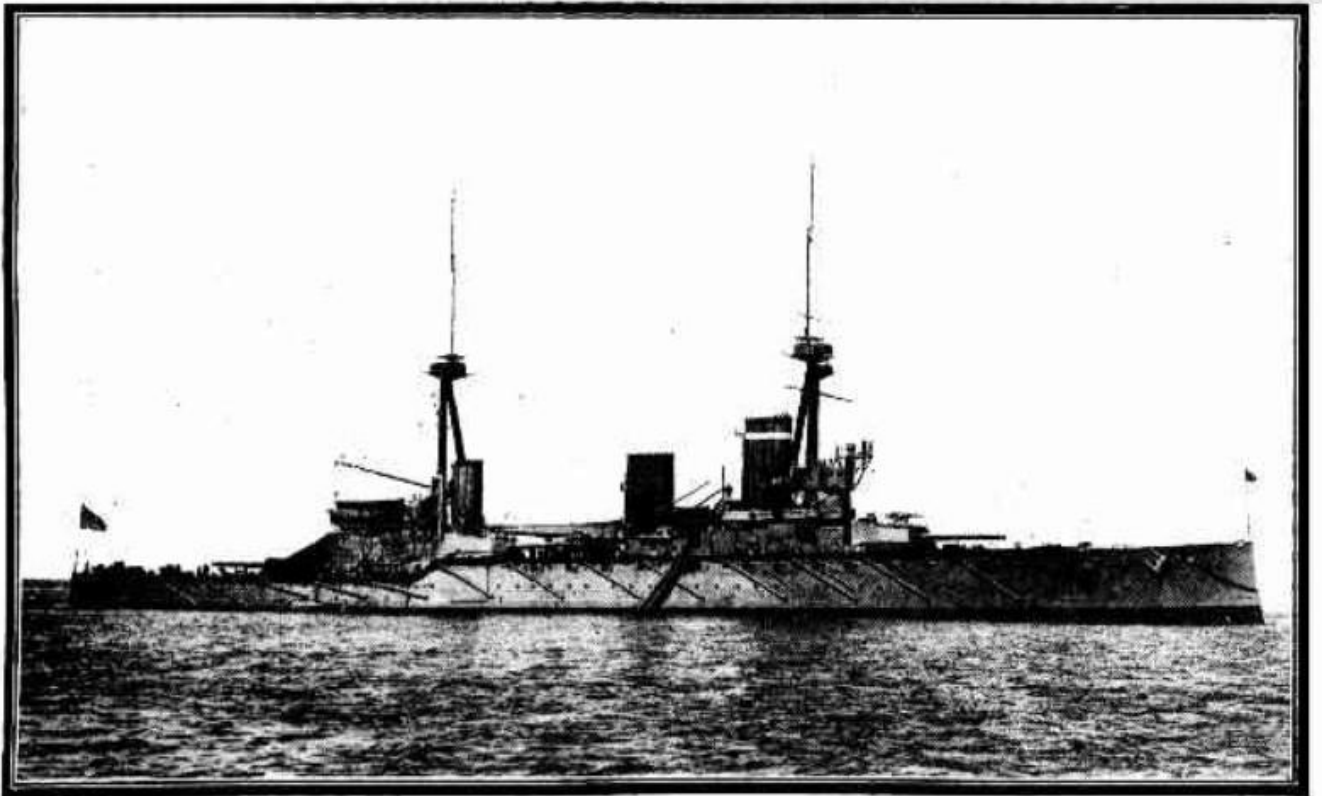
On the 18th of the month of March 1915, the British fleet, consisting of the battleships Agamemnon, Victoria, and King George V, and the cruisers Achilles, Ajax, and Orion, were ordered to bombard the forts of the Dardanelles. The Agamemnon was the only British battleship to be damaged during the operation, and she was damaged by a shell from the fort of Sedibler. The Agamemnon was damaged by a shell from the fort of Sedibler, and she was damaged by a shell from the fort of Sedibler.

LAST week we have told that a fleet of battleships and battle-cruisers, accompanied by 50000 men, got under way from England, the whole under the command of the Admiral Lord Fisher, to bombard the forts of the Dardanelles. They bombarded the forts in large numbers and were killed with considerable effect by the forts' guns. Two others were damaged. The forts were damaged, and were unable to reply. As a result of the bombardment the forts were damaged, and were unable to reply. As a result of the bombardment the forts were damaged, and were unable to reply.

THE English fleet was ordered to bombard the forts of the Dardanelles, which were the only forts in the Dardanelles. The action was renewed the following day at 10 o'clock, and was then interrupted by a heavy rain. A Turkish aircraft was shot down by the British battleships, and the British battleships were damaged. The British battleships were damaged, and the British battleships were damaged.

Kaynak: The Sydney Mail, “Bombarding The Forts of the Dardanelles”, 3 Mart 1915, s.16.

**Ek 3: The Battle Cruiser Inflexible (Muharebe Kruvazörü Inflexible)
Çanakkale Boğazı'ndaki Müstahkem Mevkiler Bombalanmakta**

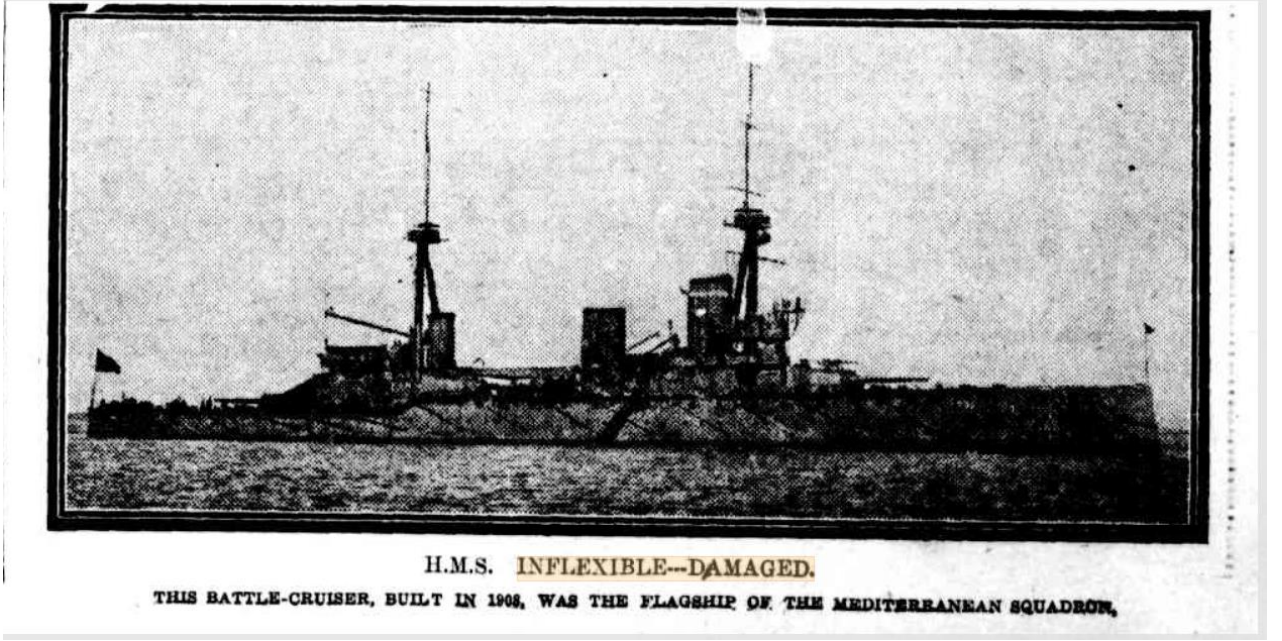

THE BATTLE CRUISER INFLEXIBLE

Which also took part in the bombardment of the Dardanelles. She was completed in 1902 at a cost of £1,750,000. Her speed is 21 knots, and she has a range of 10,000 miles. Her armament consists of 12-inch guns, 6-inch guns, and torpedoes. She was built by the Royal Navy. (The Sydney Mail, 3 March 1915)

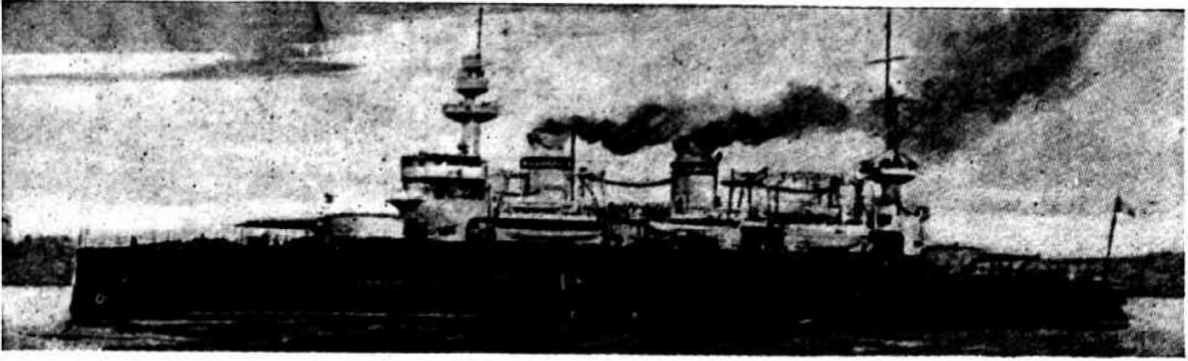
Kaynak: The Sydney Mail, “Bombarding The Forts of the Dardanelles”, 3 Mart 1915, s.16.

Ek 4: H.M.S. Inflexible-Damaged (İngiliz Kraliyet Gemisi Inflexible-Hasarlı)

Kaynak: The Sydney Morning Herald, "H.M.S. Inflexible-Damaged", 22 Mart 1915, s.5.

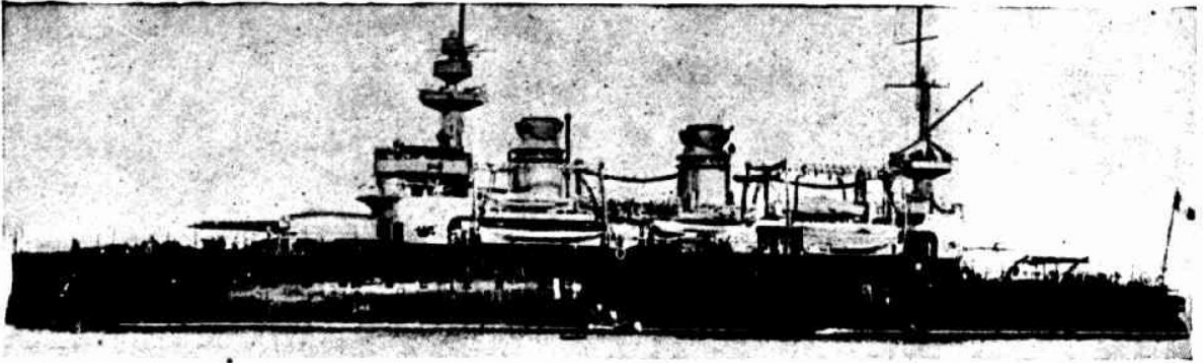
**Ek 5: French Battleship Charlemagne (Fransız Muharebe Gemisi Charlemagne)
Müttefik Savaş Gemileri Çanakkale Boğazı'nda Çatışmaya Girdi**

French battleship Charlemagne, 11,260 tons.

Kaynak: Australian Town and Country Journal, "Allied Warships Engaged in the Dardanelles", 10 Mart 1915, s.30.

Ek 6: French Battleship Gaulois (Fransız Muharebe Gemisi Gaulois)
Müttefik Savaş Gemileri Çanakkale Boğazı'nda Çatışmaya Girdi

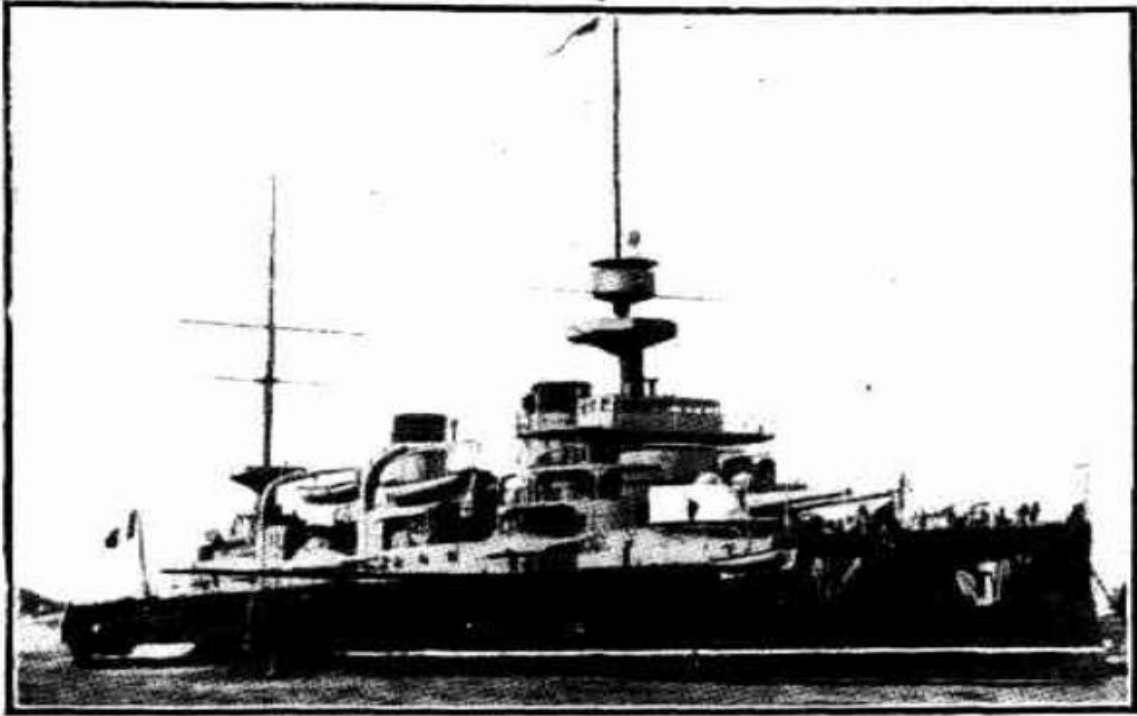

French battleship Gaulois, 11,260 tons.

Kaynak: Australian Town and Country Journal, "Allied Warships Engaged in the Dardanelles", 10 Mart 1915, s.30.

Ek 7: The French Battleship Suffren (Fransız Muharebe Gemisi Suffren)

Çanakkale Boğazı Geçiş İçin Zorlanabilir mi?

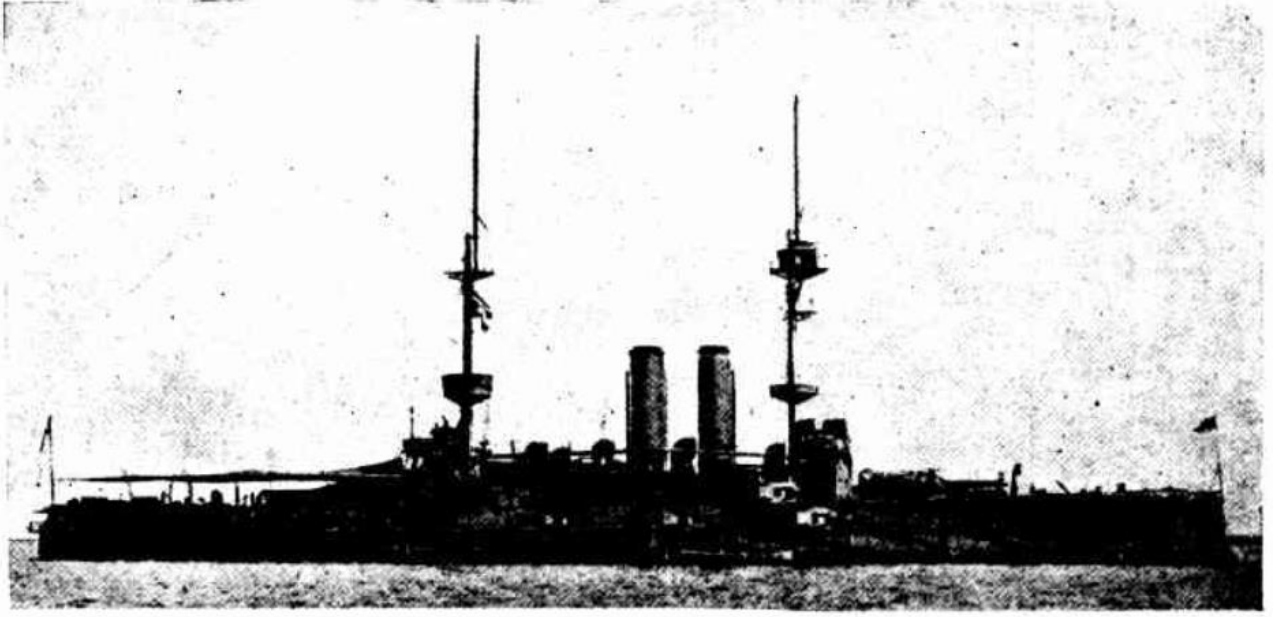

The French Battleship *Suffren*.

ONE of the Anglo-French Squadron engaged in bombarding the forts of the Dardanelles. The *Suffren* is a battleship of 12,527 tons, and has been in commission between 11 and 12 years. She cost £1,195,564. Her tonnage is 12,527; length, 411½ft; beam, 70½ft. She is fitted with engines of 16,500-horse-power, designed to give a speed of 18 knots per hour, and carries four 12-inch, twelve 9.4-inch, sixteen 12-pounders, eight 3-pounders, and two 1-pounder guns, as well as two torpedo tubes. Her complement of officers and crew totals 615.

Kaynak: The Sydney Mail, "Can the Dardanelles Be Forced?", 3 Mart 1915, s.17.

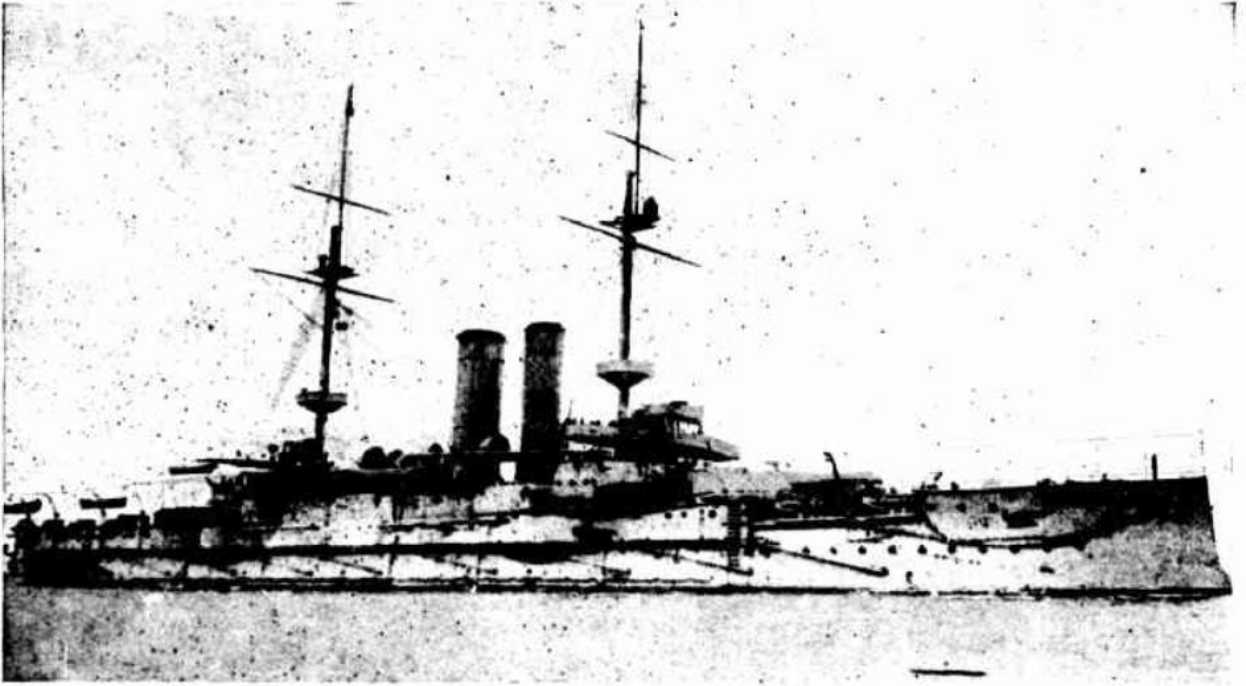
Ek 8: H.M.S. Albion (İngiliz Kraliyet Gemisi Albion)
Müttefik Savaş Gemileri Çanakkale Boğaz'ında Çatışmaya Girdi

H.M.S. Albion, 12,950 tons.

Kaynak: Australian Town and Country Journal, "Allied Warships Engaged in the Dardanelles", 10 Mart 1915, s.30.

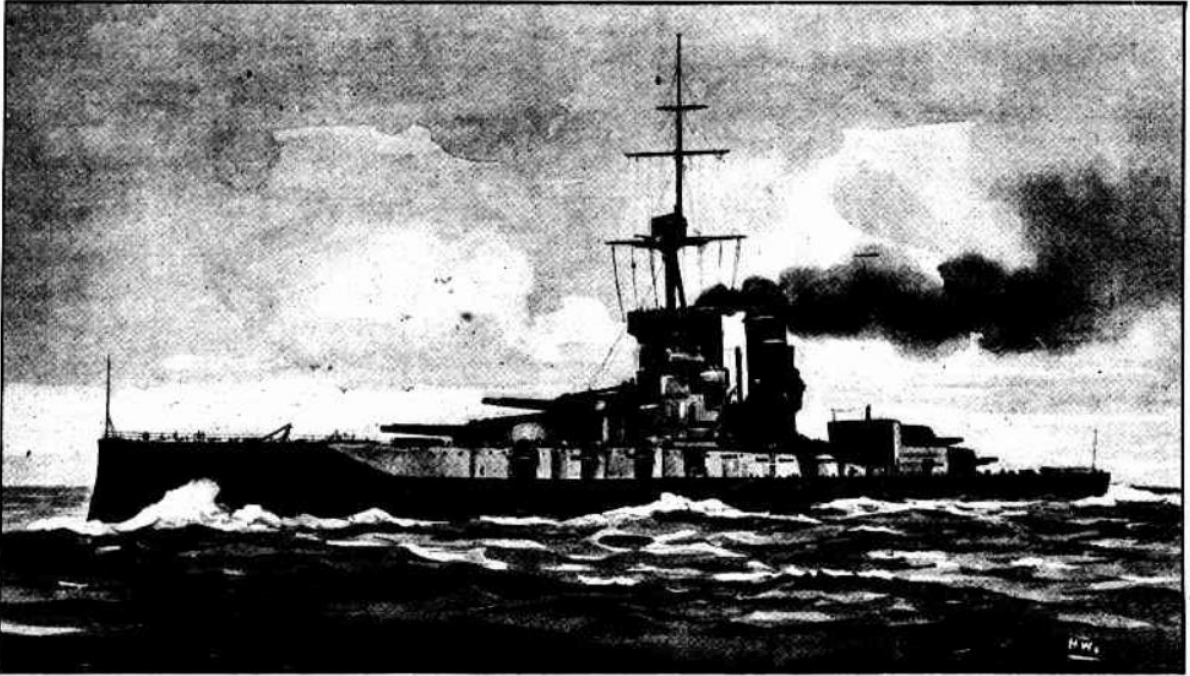
**Ek 9: H.M.S. Canopus (İngiliz Kraliyet Gemisi Canopus)
Müttefik Savaş Gemileri Çanakkale Boğaz'ında Çatışmaya Girdi**

H.M.S. Canopus, 12,950 tons.

Kaynak: Australian Town and Country Journal, "Allied Warships Engaged in the Dardanelles", 10 Mart 1915, s.30.

**Ek 10: H.M.S. Queen Elizabeth (İngiliz Kraliyet Gemisi Queen Elizabeth)
Müttefik Savaş Gemileri Çanakkale Boğaz'ında Çatışmaya Girdi**

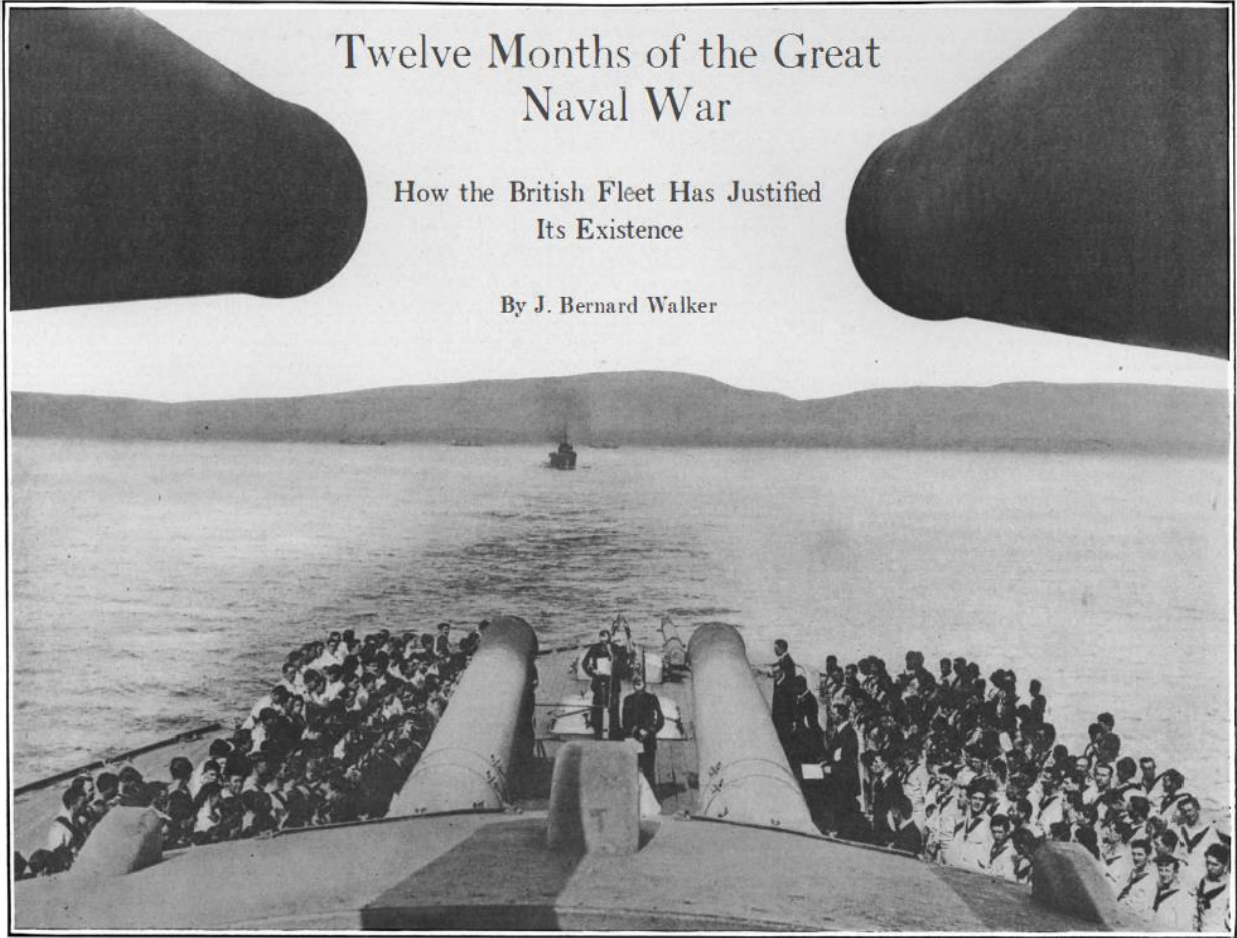
H.M.S. Queen Elizabeth, 27,500 tons.

Kaynak: Australian Town and Country Journal, "Allied Warships Engaged in the Dardanelles", 10 Mart 1915, s.30.

Ek 11: The great guns of the “Queen Elizabeth” (Queen Elizabeth’in büyük topları)

Twelve Months of the Great Naval War (Büyük Deniz Savaşının On İki Ayı)

How the British Fleet Has Justified Its Existence (Britanya Filosu Varlığını Nasıl Haklı Çıkardı)

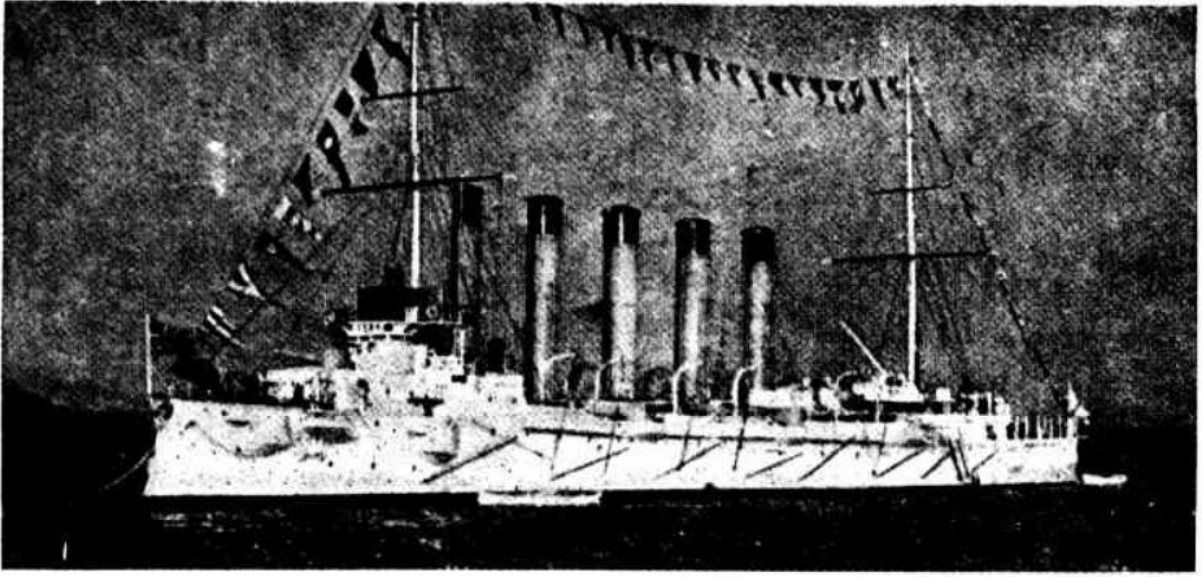

Copyright by American Press Association

The great guns of the “Queen Elizabeth.”

Kaynak: J. Bernard Walker, “Twelve Months of the Great Naval War”, *Scientific American*, 7 Ağustos 1915, Cilt 113, No.6, s.108.

Ek 12: Russian cruiser Askold (Rus kruvazörü Askold)
Müttefik Savaş Gemileri Çanakkale Boğazı'nda Çatışmaya Girdi

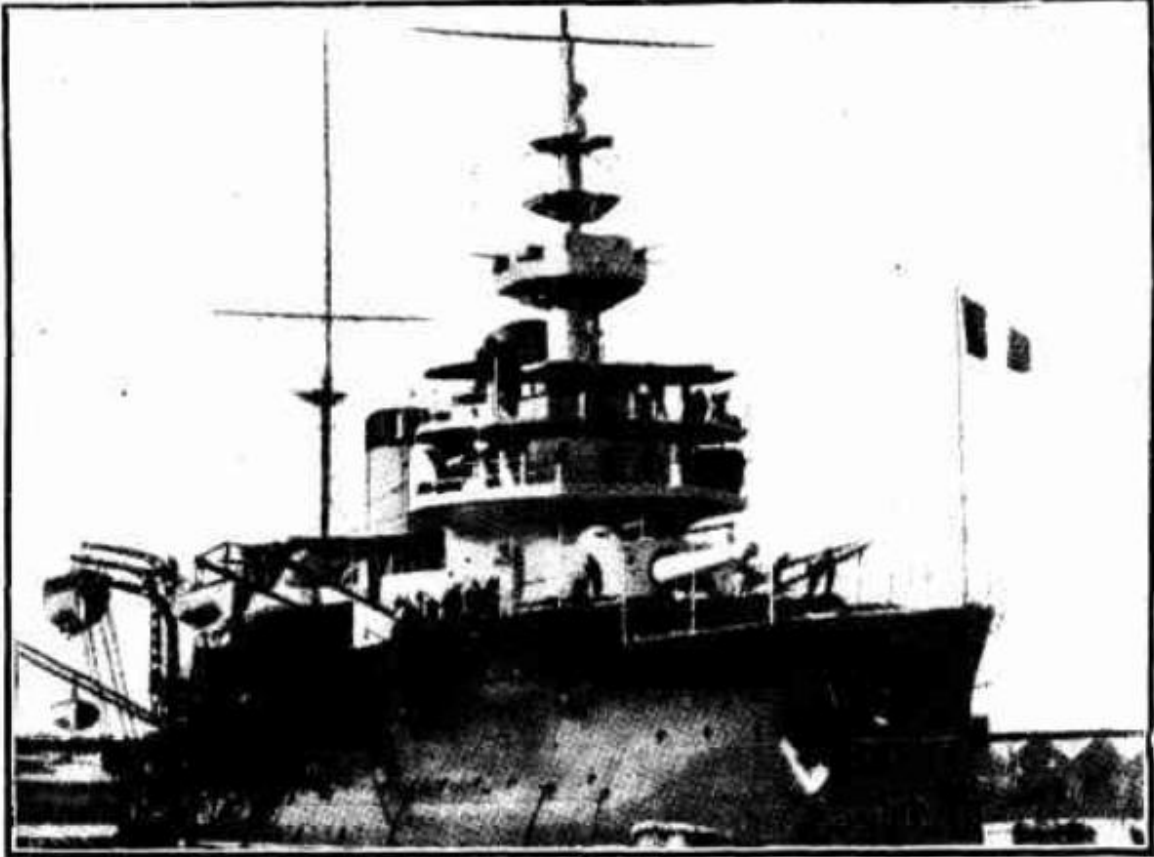

Russian cruiser Askold, 6500 tons.

Kaynak: Australian Town and Country Journal, "Allied Warships Engaged in the Dardanelles", 10 Mart 1915, s.30.

Ek 13: The French Battleship Bouvet (Fransız Muharebe Gemisi Bouvet)

Çanakkale Boğazı Geçiş İçin Zorlanabilir mi?

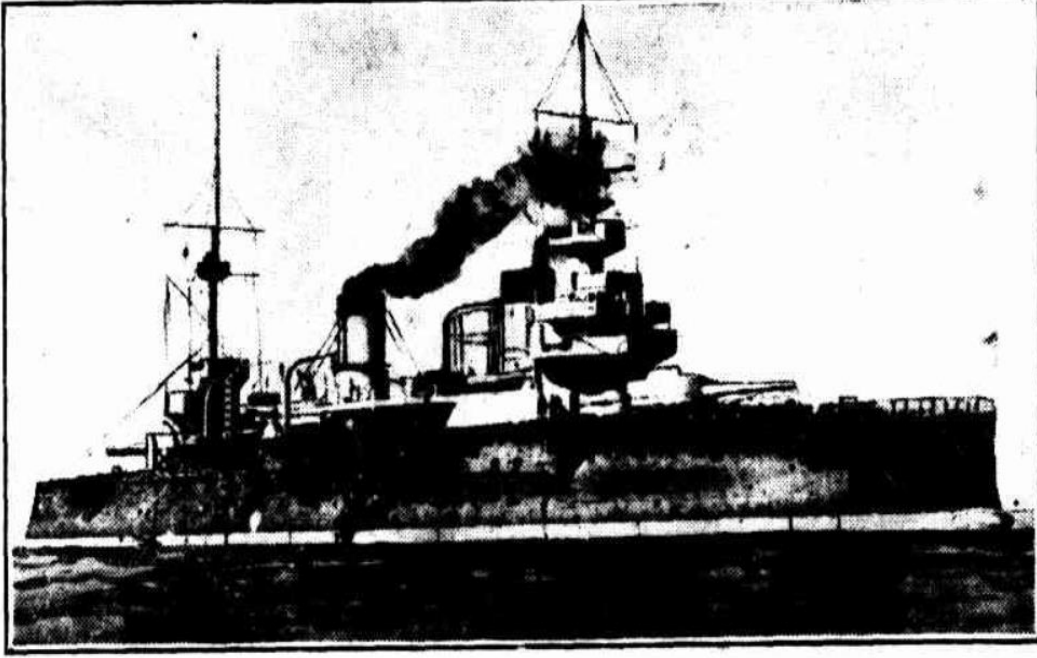
The French Battleship Bouvet.

WHICH is also engaged in the Dardanelles. Completed in 1908 at a cost of £1,100,700, her armament comprises two 12-inch, two 10.8-inch, eight 5.5-inch, eight 3.9-inch, and 19 small quick-firing and machine guns. Her displacement is 12,007 tons, and her engines of 11,000-h.p. yield a speed of 18.2 knots per hour. She is 401ft long, with a beam of 70ft. Her officers and crew number 621. The Gaulois, which is acting with the **Suffren** and Bouvet, is a battleship of 11,165 tons. She carries four 12-inch, ten 5.5-inch, eight 3.9-inch, sixteen 1.8-inch, ten 1.4 inch, and eight machine guns.

Kaynak: The Sydney Mail, "Can the Dardanelles Be Forced?", 3 Mart 1915, s.17.

Ek 14: Bouvet

Çanakkale Boğazı'nda Muharebe Gemileri Batırıldı

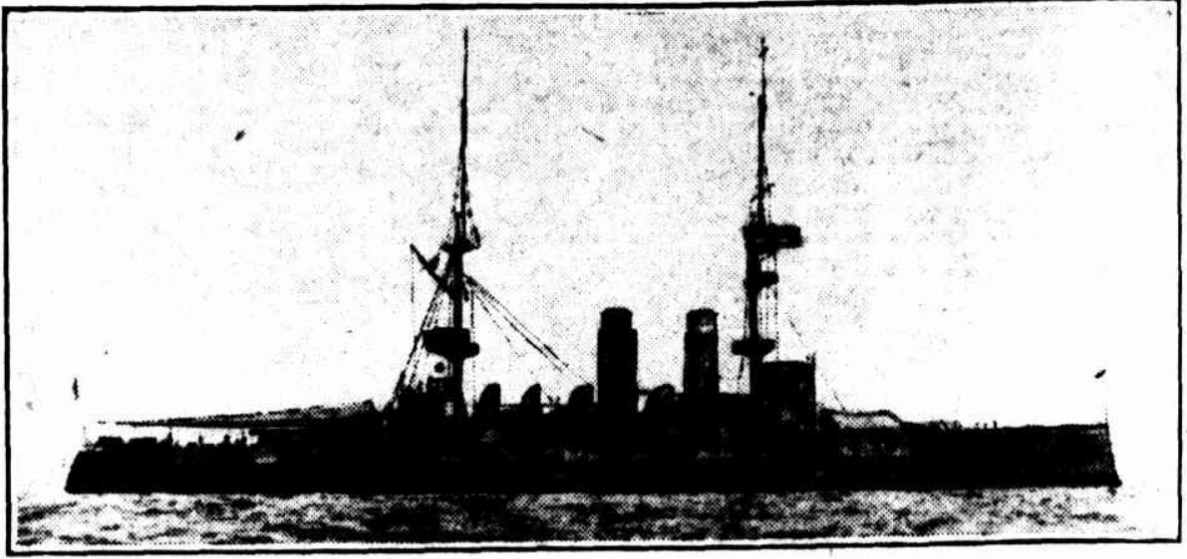
BOUVET.

One of the oldest French battleships in commission. She was laid down in 1863, and completed early in 1868. She was therefore practically 20 years old, and in design older still. Her displacement was 12,607 tons, and her speed, when she was new, 18.2 knots. Her main armament consisted of two 12in. guns in turrets fore and aft; two 10.8in. in turrets, one on either beam. Her complement was 621 officers and men.

Kaynak: The Argus, "Battleships Sunk in the Dardanelles", 22 Mart 1915, s.7.

Ek 15: Irresistible

Çanakkale Boğaz'ında Muharebe Gemileri Batırıldı

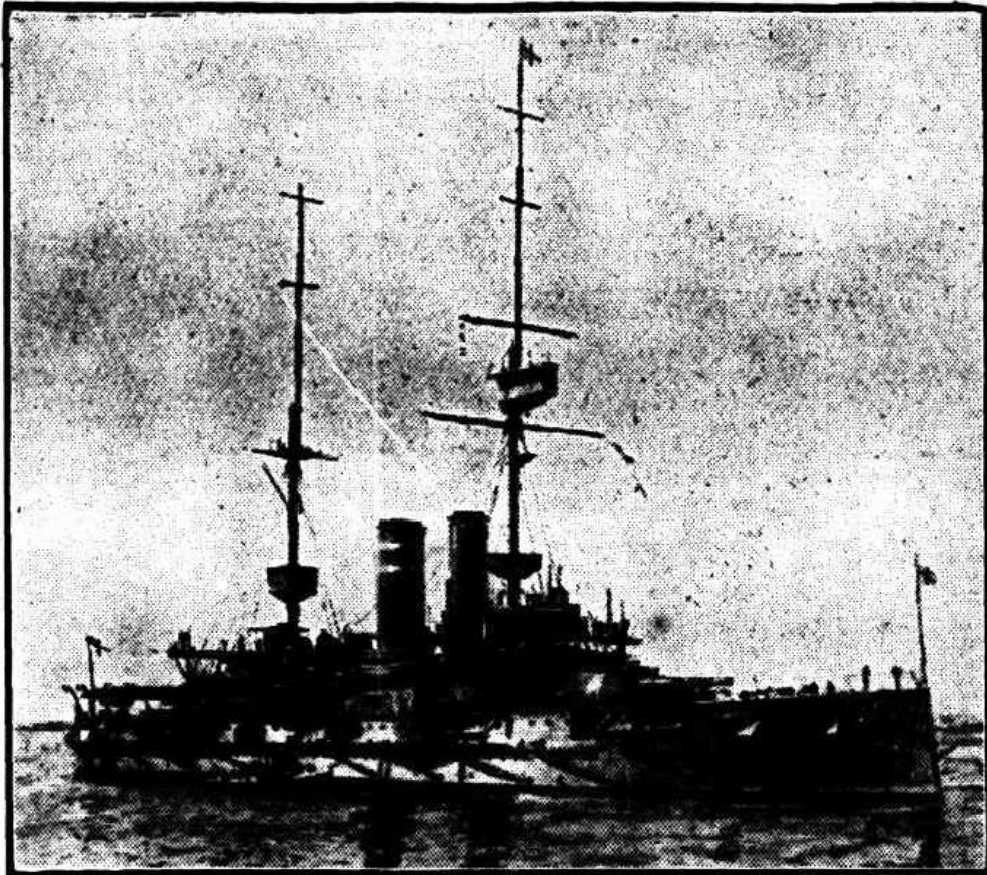

IRRESISTIBLE.

An old pre-Dreadnought battleship of the same class as the Formidable. Displacement 15,000 tons, and her speed in 1901 when she was completed, 18.2 knots. Her main armament was four 12in. guns, and her crew 781 officers and men. She cost £1,048,136.

Kaynak: The Argus, "Battleships Sunk in the Dardanelles", 22 Mart 1915, s.7.

Ek 16: Lost Battleship Irresistible (Kaybolmuş Muharebe Gemisi Irresistible)

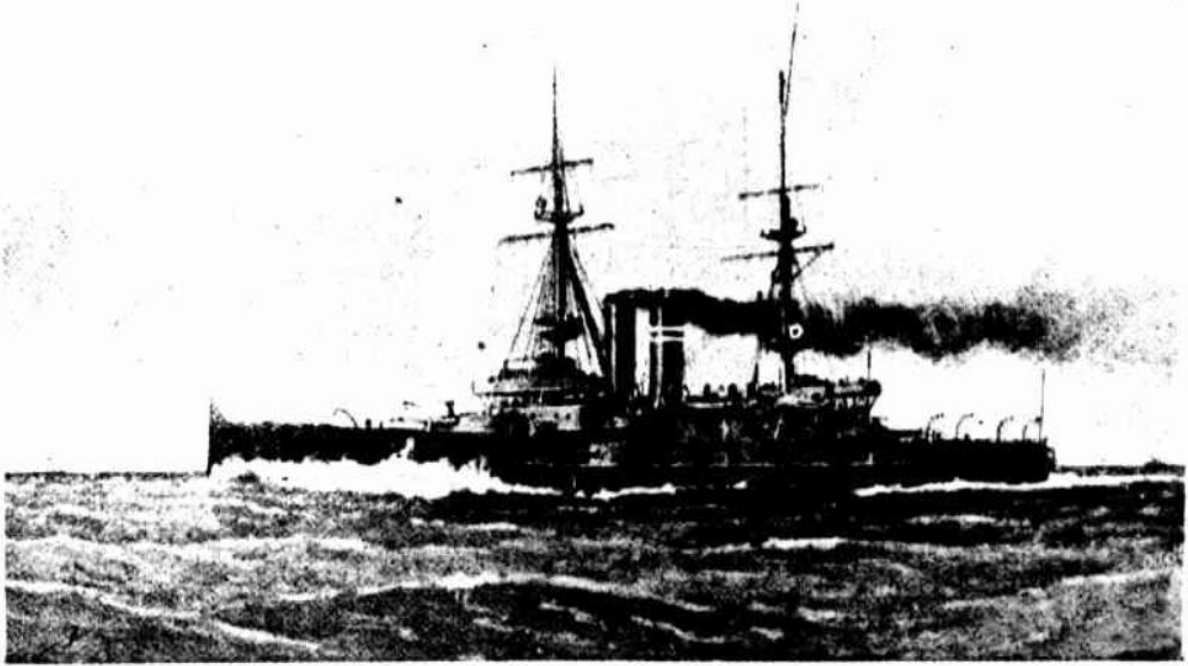

LOST BATTLESHIP IRRESISTIBLE.

THE BATTLESHIP IRRESISTIBLE, WHICH WAS SUNK IN THE DARDANELLES. THERE WERE ORIGINALLY THREE VESSELS OF THE 1898 CLASS, VIZ., FORMIDABLE, IMPLACABLE, AND IRRESISTIBLE. THE FORMIDABLE WAS SUNK EARLY IN THE NEW YEAR. THE SISTER SHIPS HAD A DISPLACEMENT OF 15,000 TONS, AN OVERALL LENGTH OF 430 FT., BEAM 75 FT., AND DRAUGHT 29 FT. THE GUNS ARE FOUR 12-IN., 12 6-IN., 16 12-POUNDERS, AND TWO 3-POUNDERS. THERE ARE FOUR SUBMERGED TORPEDO TUBES (18-IN.), THE HORSEPOWER IS 15,000, AND THE SPEED IS 18 KNOTS.

Kaynak: The Register, "Lost Battleship Irresistible", 22 Mart 1915, s.8.

Ek 17: H.M.S. Ocean (İngiliz Kraliyet Gemisi Ocean)
Türkiye'ye Karşı Harekâtlar-Çanakkale Boğazı Geçiş İçin Zorlanmakta

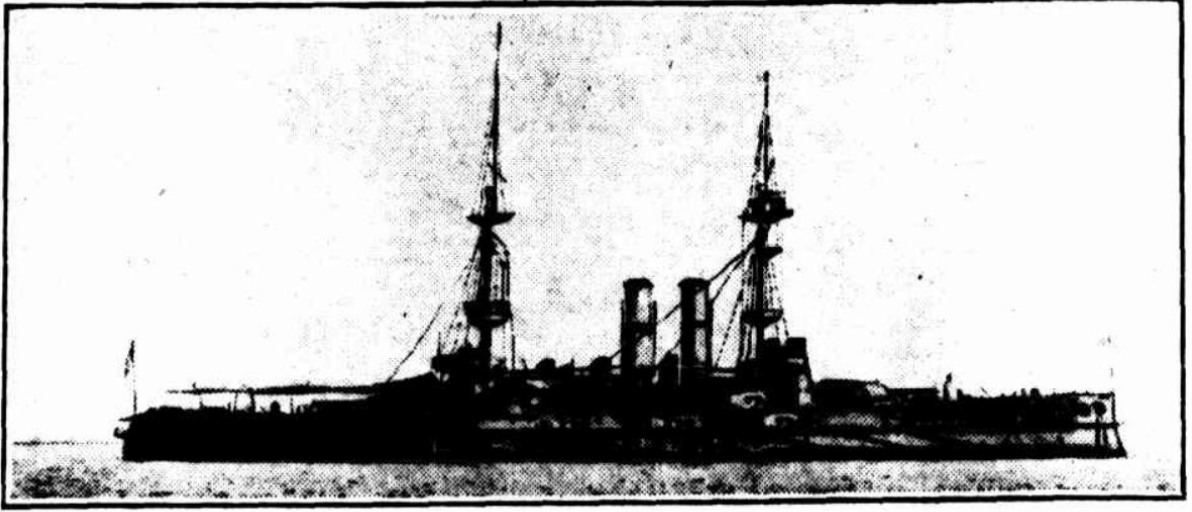

H.M.S. Ocean, 12,950 tons.

Kaynak: Australian Town and Country Journal, “Operations Against Turkey— Forcing the Dardanelles”, 10 Mart 1915, s.26.

Ek 18: Ocean

Çanakkale Boğazı'nda Muharebe Gemileri Batırıldı

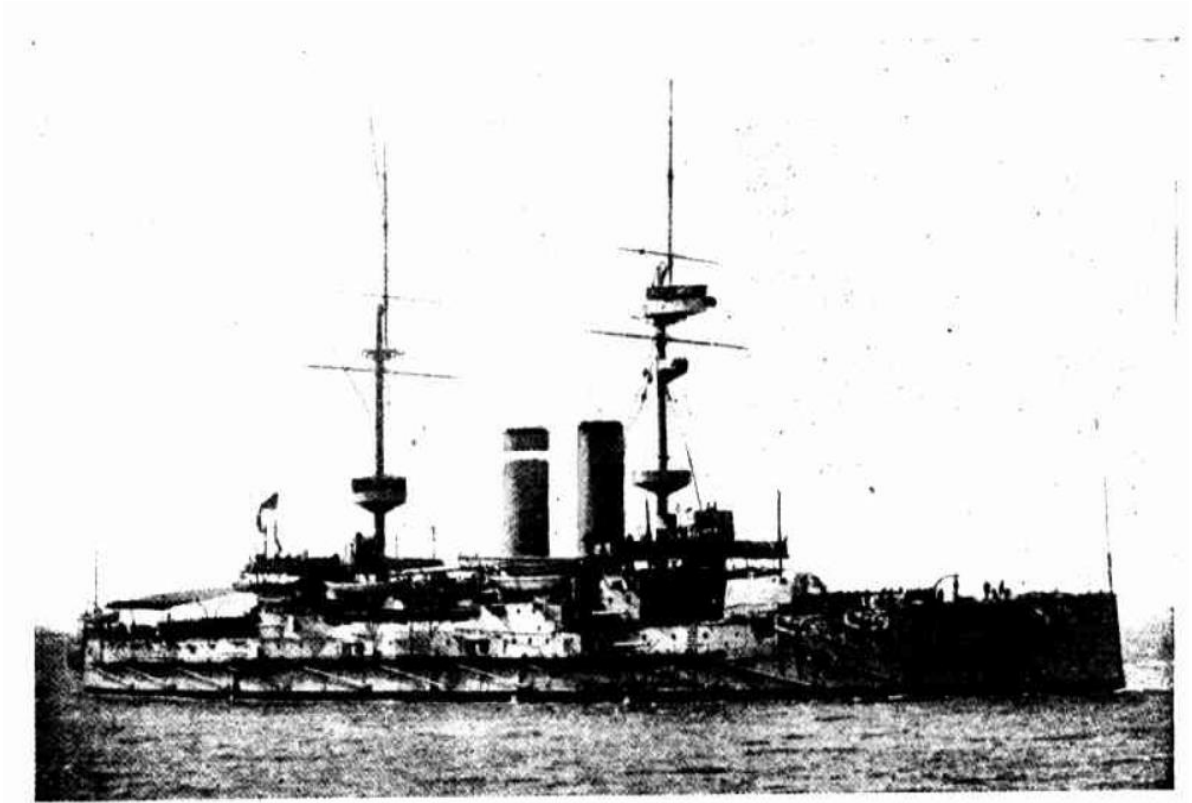

OCEAN.

One of Britain's oldest battle-ships. She was laid down in 1897, and commissioned in 1900. Her speed, as registered at her trials in 1900, was 18.7 knots. Her displacement was 12,950 tons, and her main armament four 12in. guns, in turrets fore and aft. Her complement was 700 officers and men. She cost £883,778.

Kaynak: The Argus, "Battleships Sunk in the Dardanelles", 22 Mart 1915, s.7.

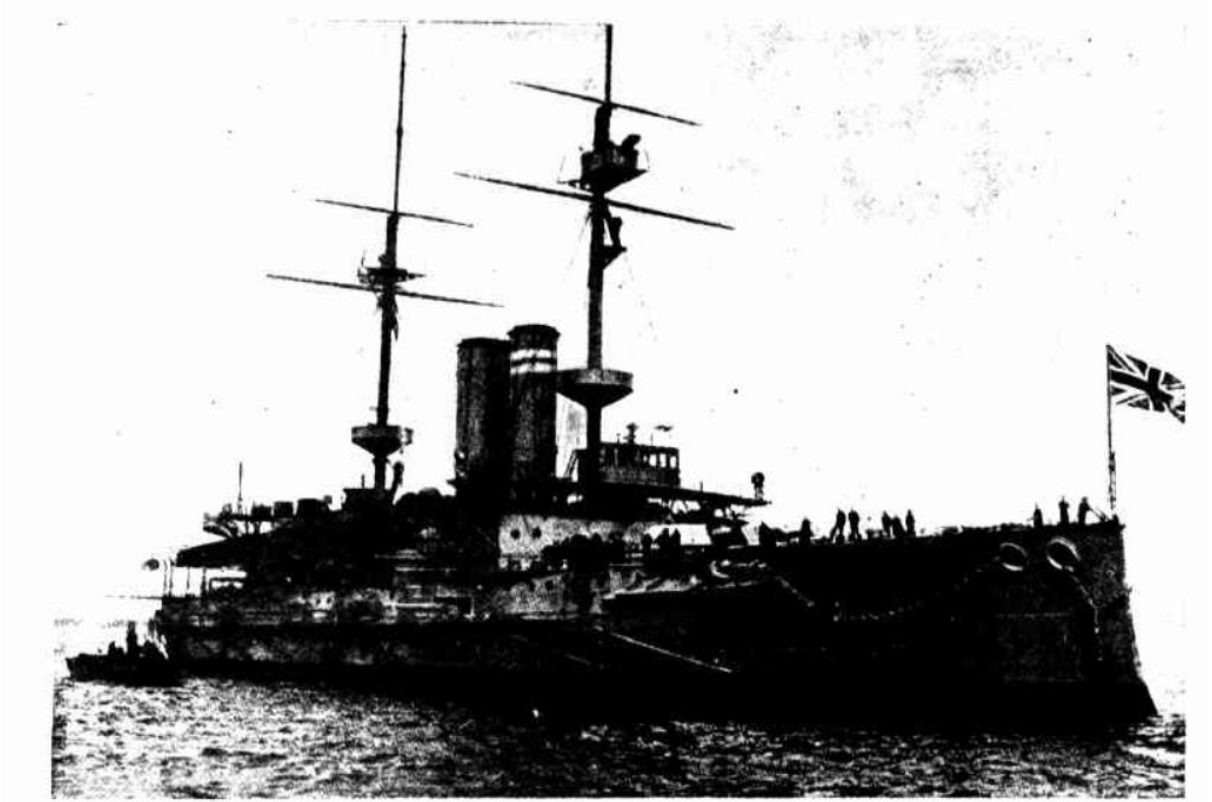
Ek 19: H.M.S. Cornwallis (İngiliz Kraliyet Gemisi Cornwallis)
Türkiye'ye Karşı Harekâtlar-Çanakkale Boğazı Geçiş İçin Zorlanmakta

H.M.S. Cornwallis, 14,000 tons.

Kaynak: Australian Town and Country Journal, "Operations Against Turkey— Forcing the Dardanelles", 10 Mart 1915, s.26.

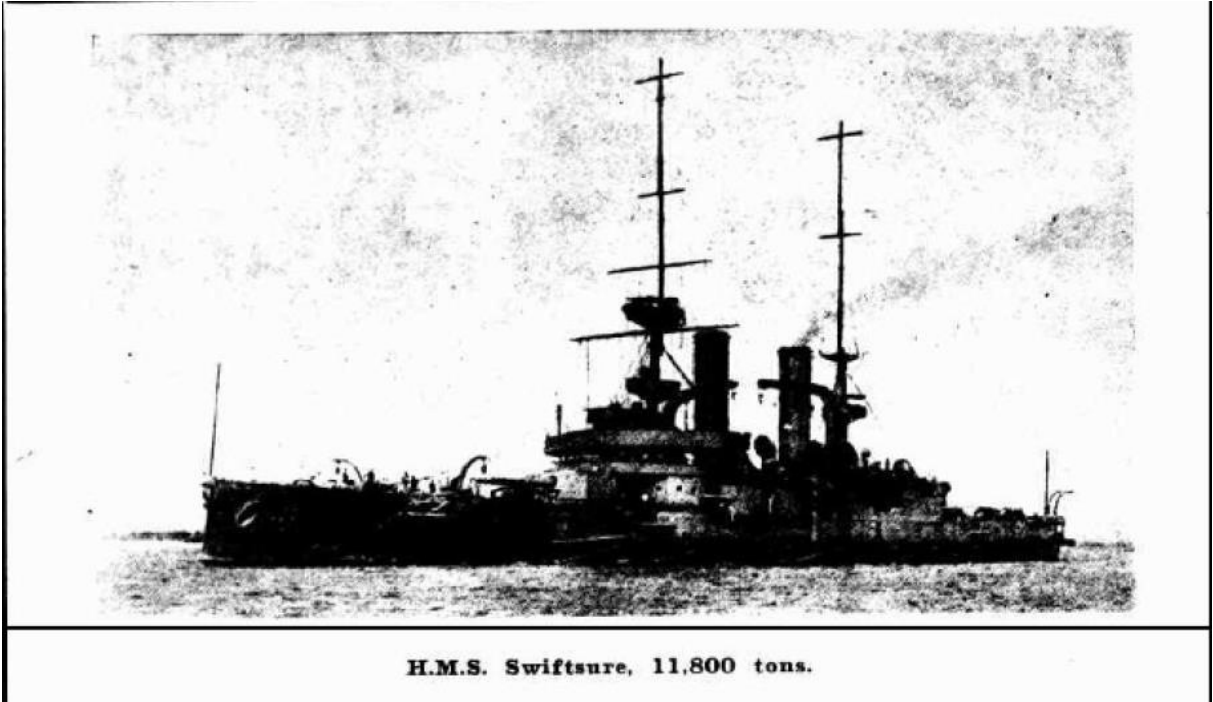
Ek 20: H.M.S. Vengeance (İngiliz Kraliyet Gemisi Vengeance)
Türkiye'ye Karşı Harekâtlar-Çanakkale Boğazı Geçiş İçin Zorlanmakta

H.M.S. Vengeance, 12,950 tons.

Kaynak: Australian Town and Country Journal, "Operations Against Turkey— Forcing the Dardanelles", 10 Mart 1915, s.26.

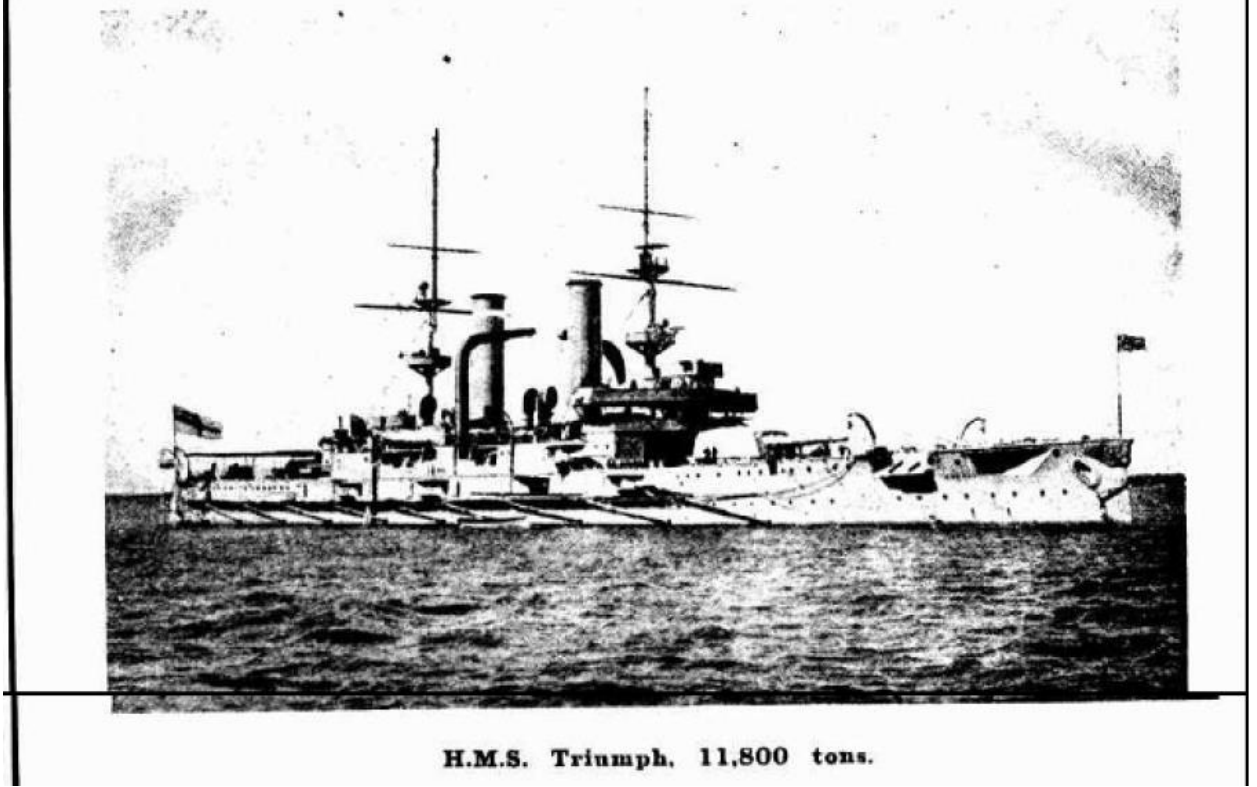
Ek 21: H.M.S. Swiftsure (İngiliz Kraliyet Gemisi Swiftsure)
Türkiye'ye Karşı Harekâtlar-Çanakkale Boğazı Geçiş İçin Zorlanmakta

Kaynak: Australian Town and Country Journal, “Operations Against Turkey— Forcing the Dardanelles”, 10 Mart 1915, s.26.

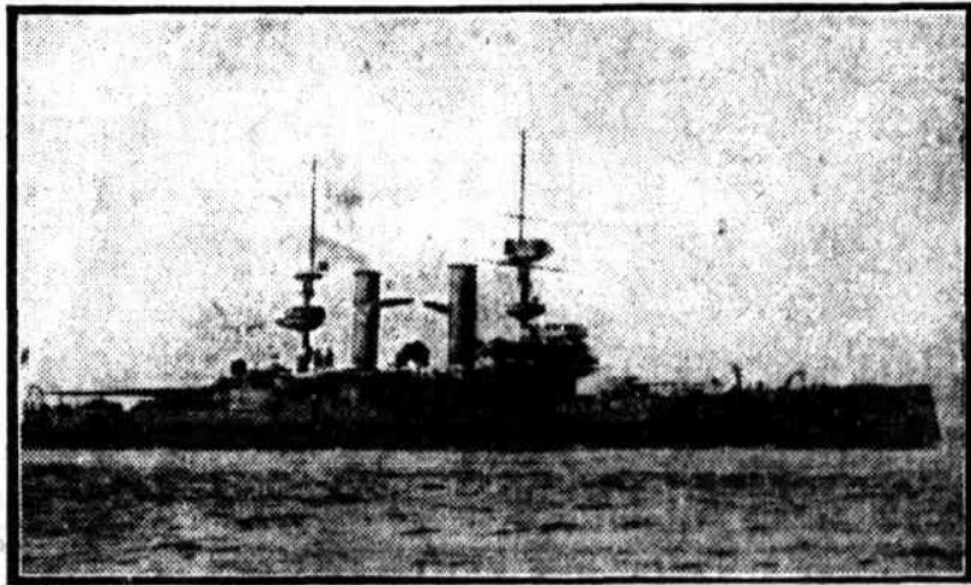
Ek 22: H.M.S. Triumph (İngiliz Kraliyet Gemisi Triumph)

Türkiye'ye Karşı Harekâtlar-Çanakkale Boğazı Geçiş İçin Zorlanmakta

Kaynak: The Australian Town and Country Journal, “Operations Against Turkey— Forcing the Dardanelles”, 10 Mart 1915, s. 26.

Ek 23: British Battleship Triumph (Britanya Muharebe Gemisi Triumph)

British Battleship Triumph,

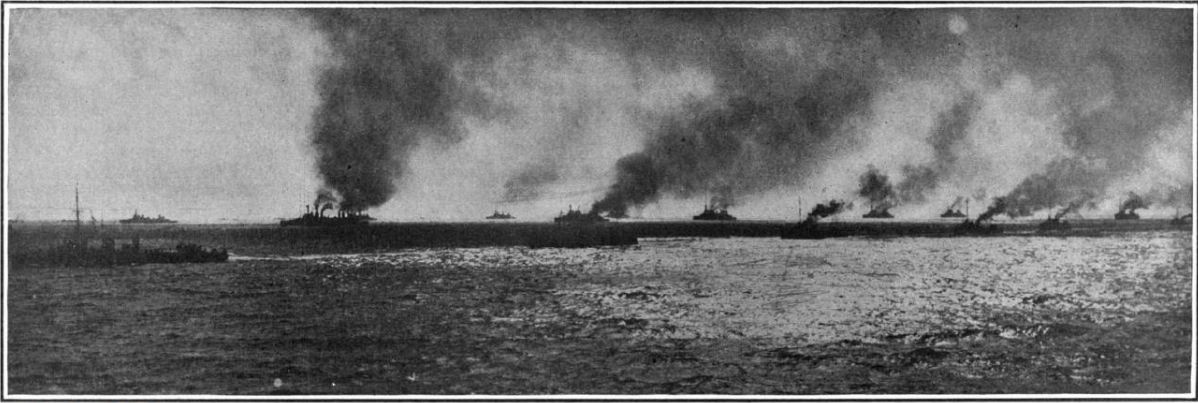
Which has established a record by being in action 17 times and firing more heavy shells than any other ship in the navy. The **Triumph**, which was purchased from Chili in 1903, has a normal displacement of 11,800 tons and a complement of 700 men. Her main armament consists of four 10in. and 14 7.5in. guns. She cost £949,900.

Kaynak: The Sun, "British Battleship Triumph", 14 Mart 1915, s.1.

Ek 24: The Allied fleet operating against the Dardanelles. Photograph taken from the French battleship “Bouvet” (Çanakkale

Boğazı’na karşı harekâтта bulunan Müttefik filosu. Fransız muharebe gemisi “Bouvet”‘den çekilen fotoğraf)

Çanakkale Boğazı Geçiş İçin Zorlanmakta

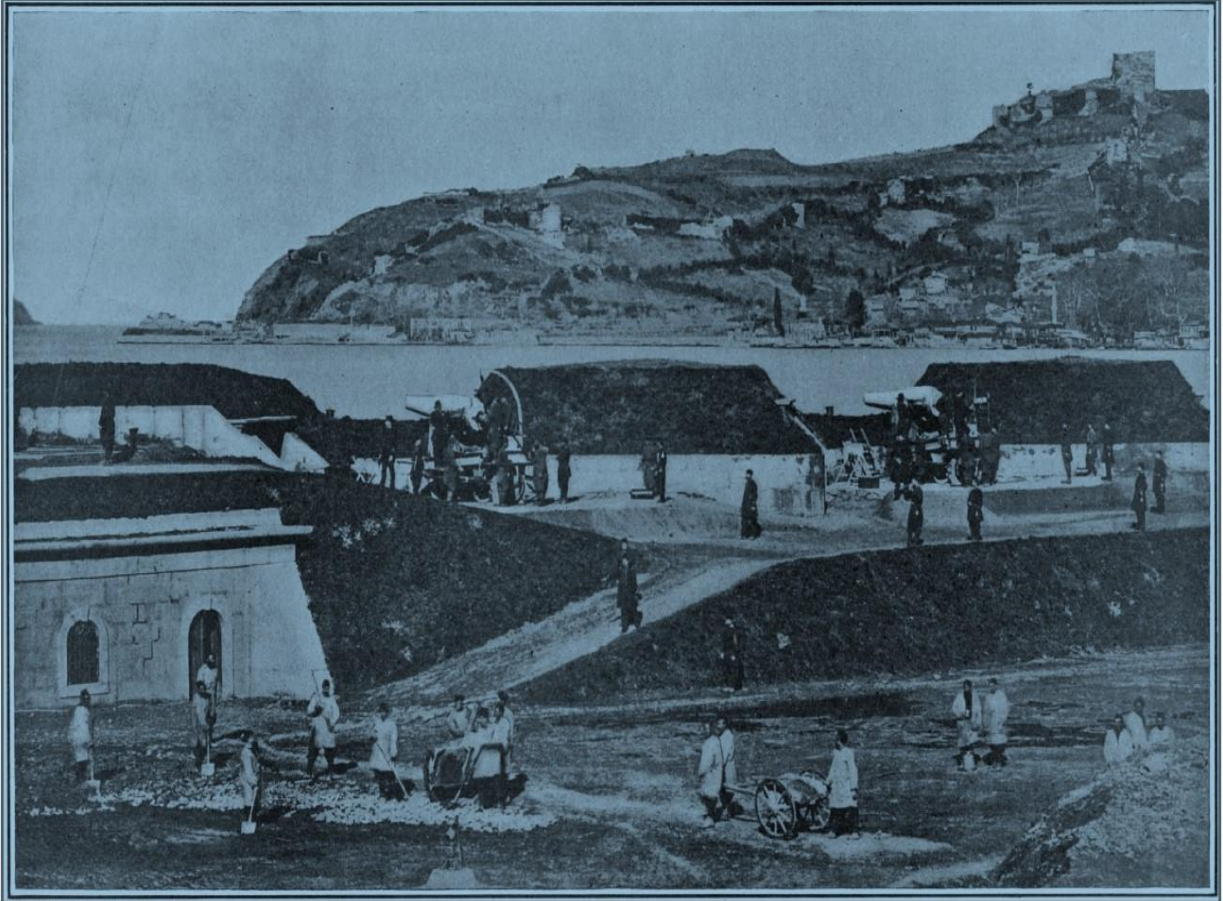
Copyright by Underwood & Underwood.

The Allied fleet operating against the Dardanelles. Photograph taken from the French battleship “Bouvet.”

Kaynak: “Forcing the Dardanelles”, *Scientific American*, 3 Nisan 1915, Cilt 112, No.14, s. 317.

Published by: Scientific American, a division of Nature America, Inc. (Nature America’ın bir şubesi olan Scientific American tarafından yayımlanmıştır)

Ek 25: An obsolete battery in one of the older Dardanelles forts
(Eski bir Çanakkale müstahkem mevkiinde bulunan köhne bir topçu bataryası)
Çanakkale Boğazı Geçiş İçin Zorlanmakta

Copyright by Underwood & Underwood.

An obsolete battery in one of the older Dardanelles forts.

Kaynak: “Forcing the Dardanelles”, *Scientific American*, 3 Nisan 1915, Cilt 112, No.14, s. 317.

Published by: Scientific American, a division of Nature America, Inc. (Nature America’ın bir şubesi olan Scientific American tarafından yayımlanmıştır)

Ek 26: A Panoramic View of Constantinople, the Objective of the Fleets Now Engaged in the Dardanelles

(An itibarıyla Çanakkale Boğazı'nda çarpışan filoların hedefi olan İstanbul'un Panoramik manzarası)

Çanakkale Boğazı Geçiş İçin Zorlanmakta

Copyright by Underwood & Underwood

A panoramic view of Constantinople, the objective of the fleets now engaged in the Dardanelles.

Kaynak: "Forcing the Dardanelles", *Scientific American*, 3 Nisan 1915, Cilt 112, No.14, s.

317.

Published by: Scientific American, a division of Nature America, Inc. (Nature America'ın bir şubesi olan Scientific American tarafından yayımlanmıştır)

Ek 27: Tables Showing Relative Strength of Triple Entente and Dual Alliance
(Üçlü İtilaf ve eski bir Fransa Rusya ittifakının göreceli gücünü gösteren tablo)
Büyük Deniz Savaşının 12 Ayı

*COMPLETED SHIPS OF THE CONTENDING NAVIES, AUGUST 1st, 1914. Including warships of 1,500 tons or more, and torpedo craft of over 50 tons.											RELATIVE STRENGTH OF THE TRIPLE ENTENTE AND DUAL ALLIANCE.			
Type of Vessel	Great Britain.		France.		Russia.		Germany.		Austria.		Triple Entente.		Dual Alliance.	
	No.	Tons.	No.	Tons.	No.	Tons.	No.	Tons.	No.	Tons.	No.	Tons.	No.	Tons.
Dreadnoughts.....	31	661,650	4	92,368	16	351,519	3	60,030	35	754,018	19	411,549
Pre-dreadnoughts.....	40	589,385	18	262,675	7	98,750	20	242,800	6	74,613	66	950,810	26	317,413
Coast defense ships.....	1	8,800	2	10,380	2	8,168	6	41,700	3	19,180	8	49,868
Armored cruisers.....	34	406,800	20	201,724	6	63,500	9	94,245	2	13,380	60	672,024	11	107,625
Cruisers.....	74	382,815	9	46,095	9	52,845	41	150,747	5	13,815	92	481,755	46	164,562
Destroyers.....	167	125,850	84	35,812	91	36,748	130	67,094	18	9,450	342	198,410	148	76,544
Torpedo boats.....	49	11,488	135	13,426	14	2,132	39	6,852	198	27,046	39	6,852
Submarines.....	75	30,362	64	27,940	30	6,506	21	14,140	6	1,686	169	64,808	27	15,826
Total tons completed.....		2,208,350		688,840		270,861		928,713		221,526		3,168,051		1,150,239

* Because of conflicting official reports, no attempt is made to give a list of the naval losses of the war.

Tables showing relative strength of Triple Entente and Dual Alliance.

Kaynak: J. Bernard Walker, "Twelve Months of the Great Naval War", *Scientific American*,
7 Ağustos 1915, Cilt 113, No.6, s.109.

Published by: Scientific American, a division of Nature America, Inc. (Nature America'ın bir şubesi olan Scientific American tarafından yayımlanmıştır)

Ek 28: Fort Kum Kaleh-On Asiatic Side (Kumkale Müstahkem Mevki-Asya Tarafında)
 Türkiye'ye Karşı Harekâtlar-Çanakkale Boğazı Geçiş İçin Zorlanmakta

A bird's-eye view of the entrance to the long narrow passage which the warships of the Allies must traverse in order to reach Constantinople. From the entrance to Gallipoli, a distance of 35 miles, the passage is narrow, being only 2 1/2 miles wide at the entrance, and a mile wide at the narrowest part. From Gallipoli to Constantinople is about 120 miles. *Trinlar*, which has been bombarded by British warships, in the Gulf of Saros, lies on the narrow neck of land beyond Gallipoli, and is about 50 miles from the entrance to the Dardanelles. Cape Kepez is one of the promontories on the Asiatic side, between Fort Kum Kaleh and Sultanah.

Kaynak: Australian Town and Country Journal, "Operations Against Turkey— Forcing the Dardanelles", 10 Mart 1915, s.26.

Ek 29: Plan of the Dardanelles (Çanakkale Boğazı'nın Planı)

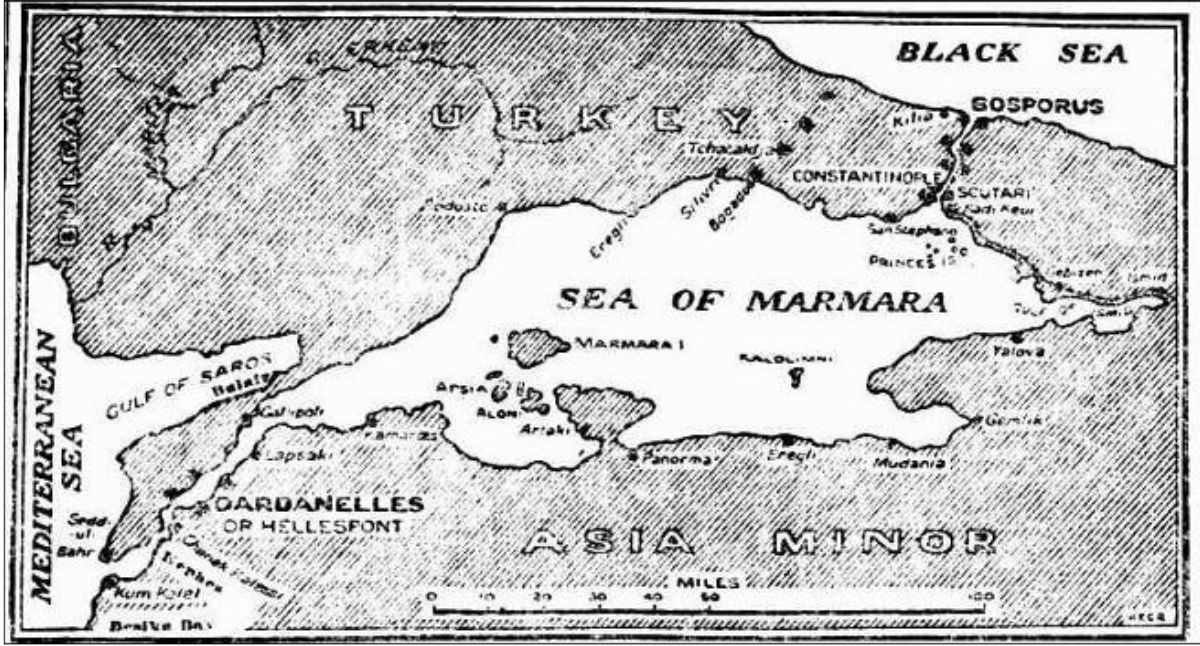
Günbegün Savaş: Çanakkale Tahkimatları

Çanakkale Boğazı'nın Stratejik Önemi

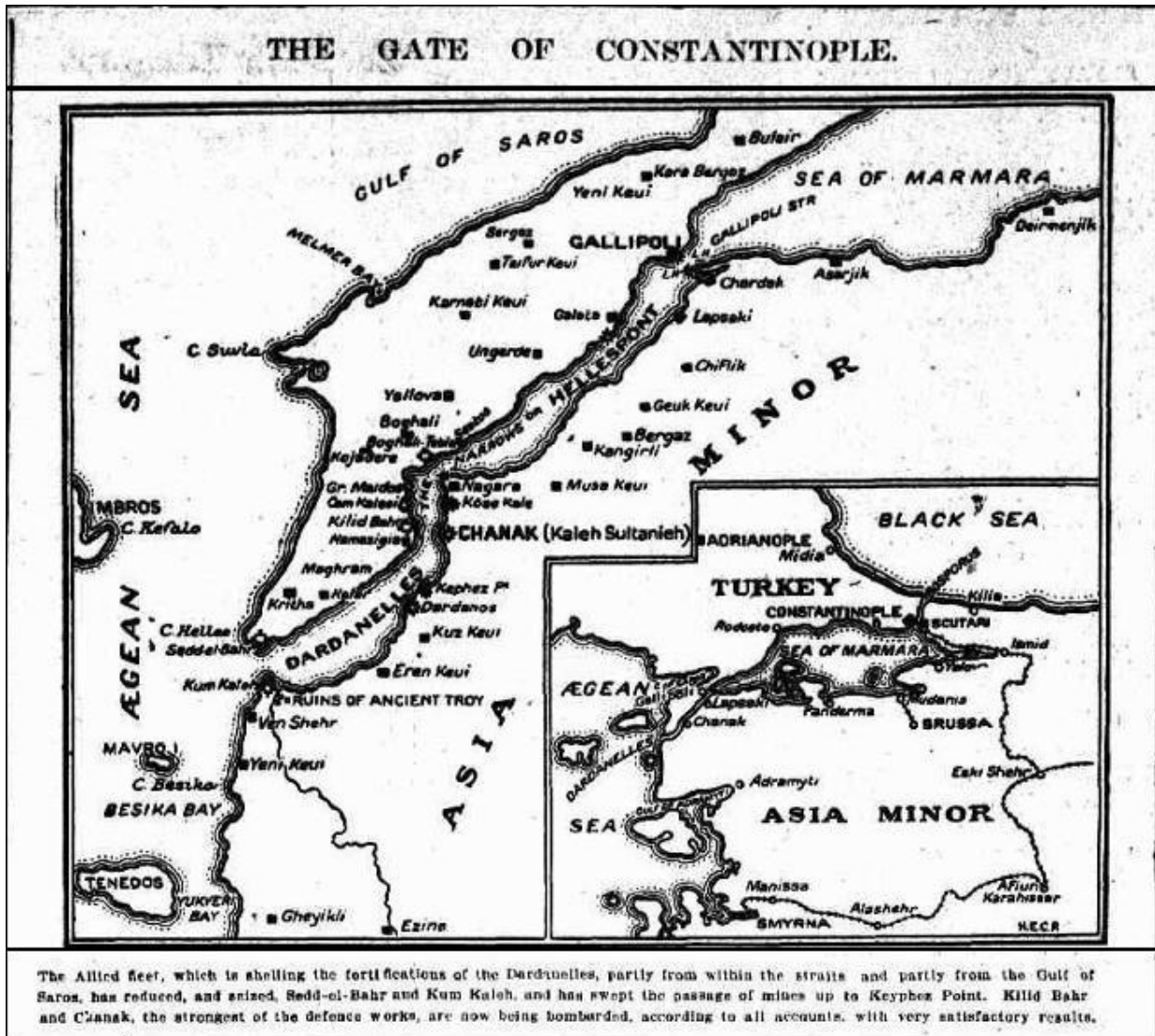
Kaynak: The Argus, "The War Day By Day: Dardanelles Fortifications" "The Dardanelles Strategic Importance", 22 Şubat 1915, s.7.

Ek 30: Map of Marmara Region (Marmara Bölgesi'nin Haritası)

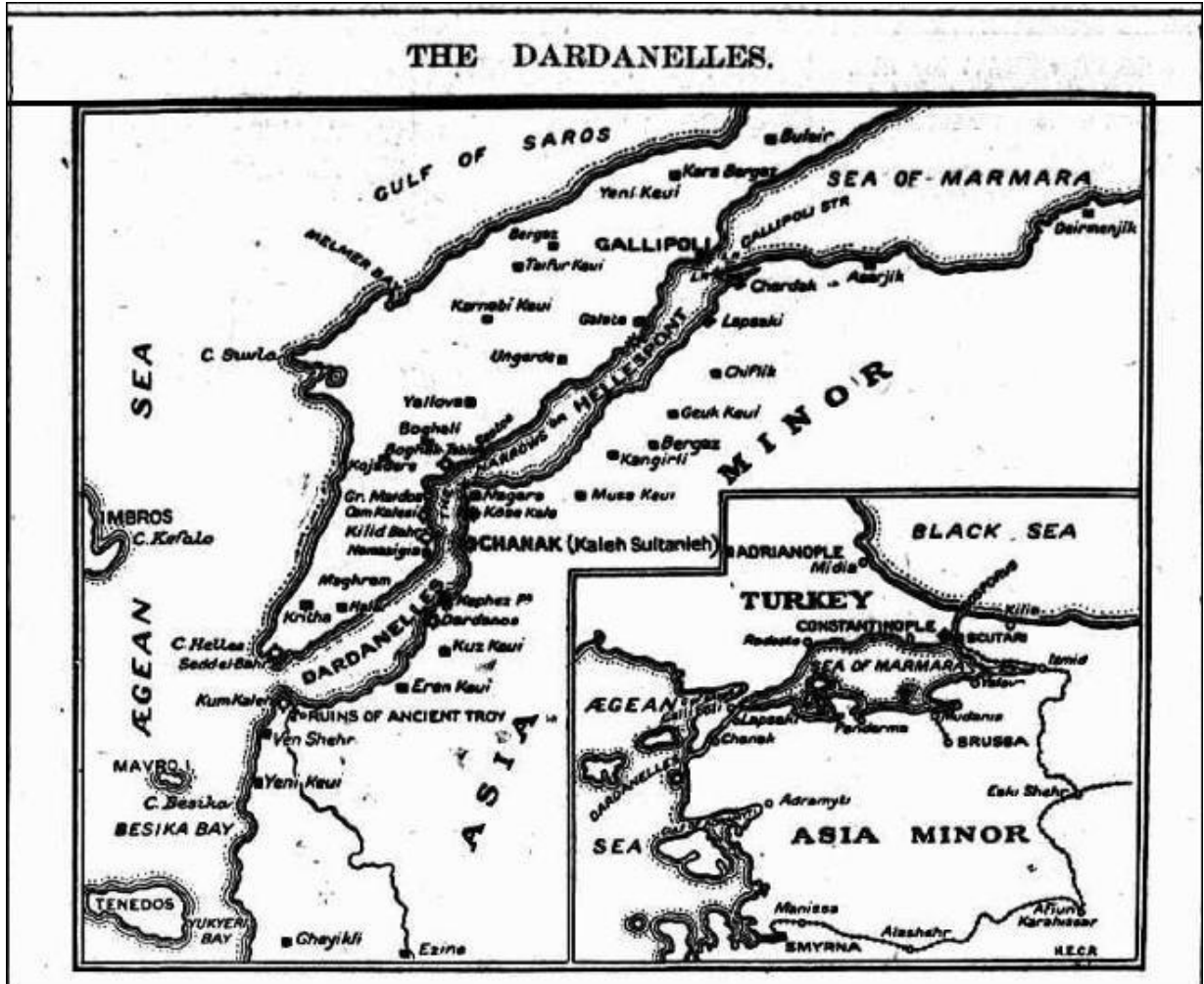
Kaynak: The Advertiser, 10 Mart 1915, s.7.

Ek 31: The Gate of Constantinople (İstanbul'un Kapısı)

Kaynak: The Daily Telegraph, "The Gate of Constantinople", 13 Mart 1915, s.13.

Ek 32: The Dardanelles (Çanakkale Boğazı)

Kaynak: The Daily Telegraph, "The Dardanelles", 22 Mart 1915, s.7.

Ek 33: The Dardanelles, or Strait of Gallipoli, the ancient Hellespont
 (Çanakkale Boğazı, ya da Gelibolu Boğazı, antik Hellespont (Çanakkale Boğazı))

The Dardanelles, or Strait of Gallipoli, the ancient Hellespont, is a narrow channel connecting the Sea of Marmora with the Aegean Sea, and thus separating Europe from Asia. It is about 40 miles in length, and varies in width from one to five miles. One of the narrowest parts is between Abydos and Sestos, where, according to the classic story, Leander swam across nightly to visit Hero. This exploit was repeated by Lord Byron in 1810. It was also about this spot that Xerxes crossed into Europe with his army (by two bridges of boats) in 480 B.C., and Alexander the Great crossed to Asia in 334 B.C. Both sides of the strait are strongly fortified, as it is the key to Constantinople. By a treaty of 1841 it was agreed that none but a Turkish warship should pass through the Dardanelles without the consent of Turkey. This understanding was reaffirmed in 1871 and 1878. In 1904, during the Russo-Japanese war, two Russian volunteer fleet cruisers passed through as merchant ships. Several castles are situated on the shores of the strait, including two bearing the name of the Dardanelles, on the sites of Abydos and Sestos. The chief coast towns include Gallipoli, Lapseki, Galata, Kilia Bahr, and the fortified seaport of Kale-i-Sultaniye. The Dardanelles take their name from the ancient Dardanus, a Greek city on the Troad. They were closed to merchant shipping in April, 1912, during the Turco-Italian war, but were reopened a month later in response to representations from Great Britain and other European powers. The Gallipoli peninsula was the scene of fighting during the second half of the Balkan war, 1913.

Kaynak: The Argus, 22 Mart 1915, s.9.

Ek 34: Scene of the Naval Disaster (Deniz Kuvvetlerine ait Felaketin Sahnesi)

Savaştaki Hadiseler

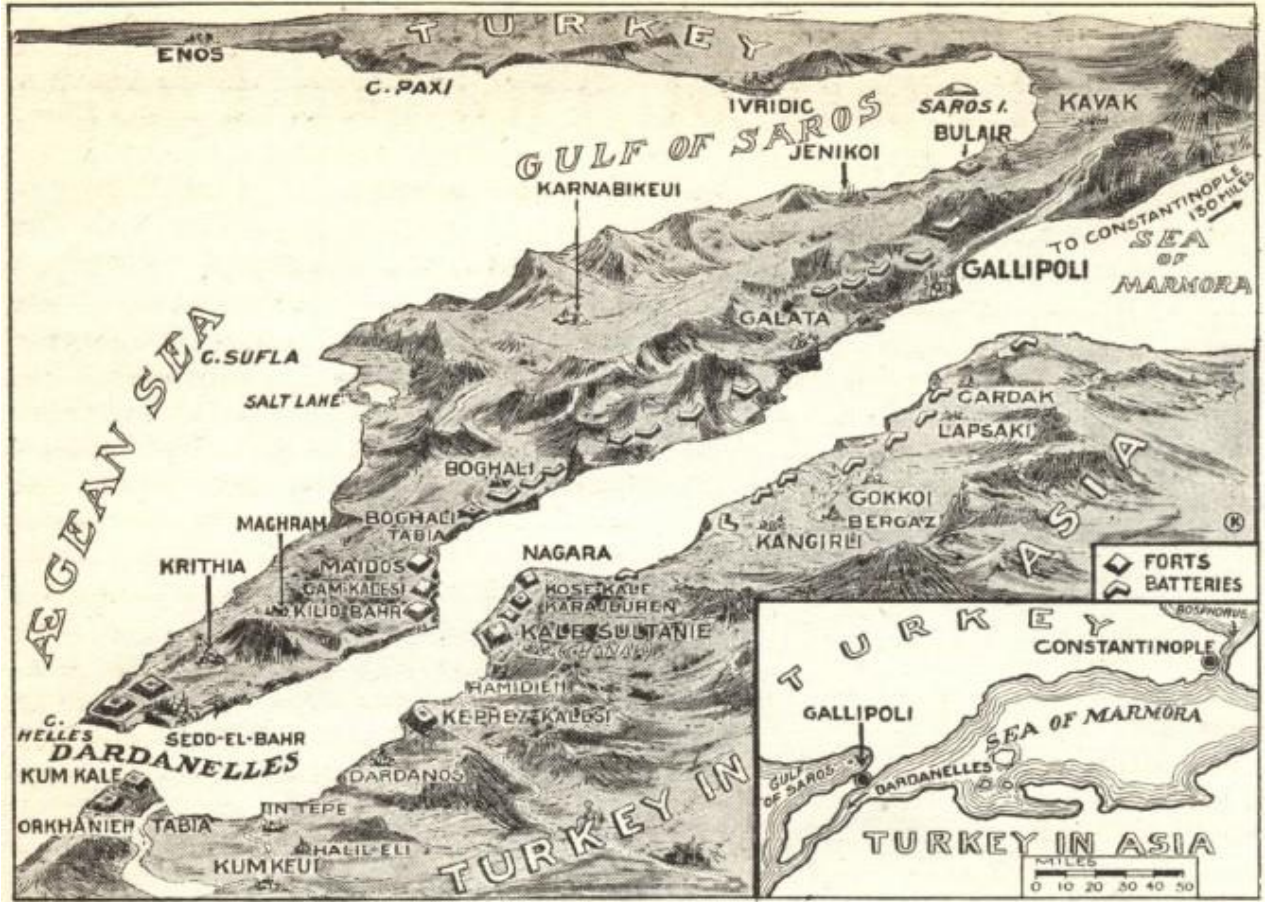
SCENE OF THE NAVAL DISASTER.

THE ABOVE MAP OF THE DARDANELLES SHOWS THE NARROW PORTION OF THE CHANNEL WHERE THE TWO BRITISH VESSELS AND ONE FRENCH WARSHIPS MET THEIR DOOM. THE INSET MAP IN THE LOWER CORNER ILLUSTRATES THE POSITION OCCUPIED BY THE DARDANELLES STRAIT IN RELATION TO THE MEDITERRANEAN SEA, THE SEA OF MARMORA, THE CITY OF CONSTANTINOPLE, AND THE BLACK SEA.

Kaynak: The Register, "Incidents of the War", 22 Mart 1915, s. 8.

Ek 35: The Scene in the Strait (Boğazdaki Sahne)

Çanakkale Muharebesi: Müttefik Kuvvetler Donanmasının Başına Gelen Felaket

Kaynak: “Battle of the Dardanelles: The Disaster That Befell the Allies’ Fleet”, *The New York Times Current History of the European War*, Mayıs 1915, Cilt 2, No.2, s.222.

Published by: University of California Press (Kaliforniya Üniversitesi Yayınevi tarafından yayımlanmıştır)

Ek 36: Scene of Dardanelles Naval Bombardment

(Çanakkale Deniz Bombardımanının Yeri (Sahnesi))

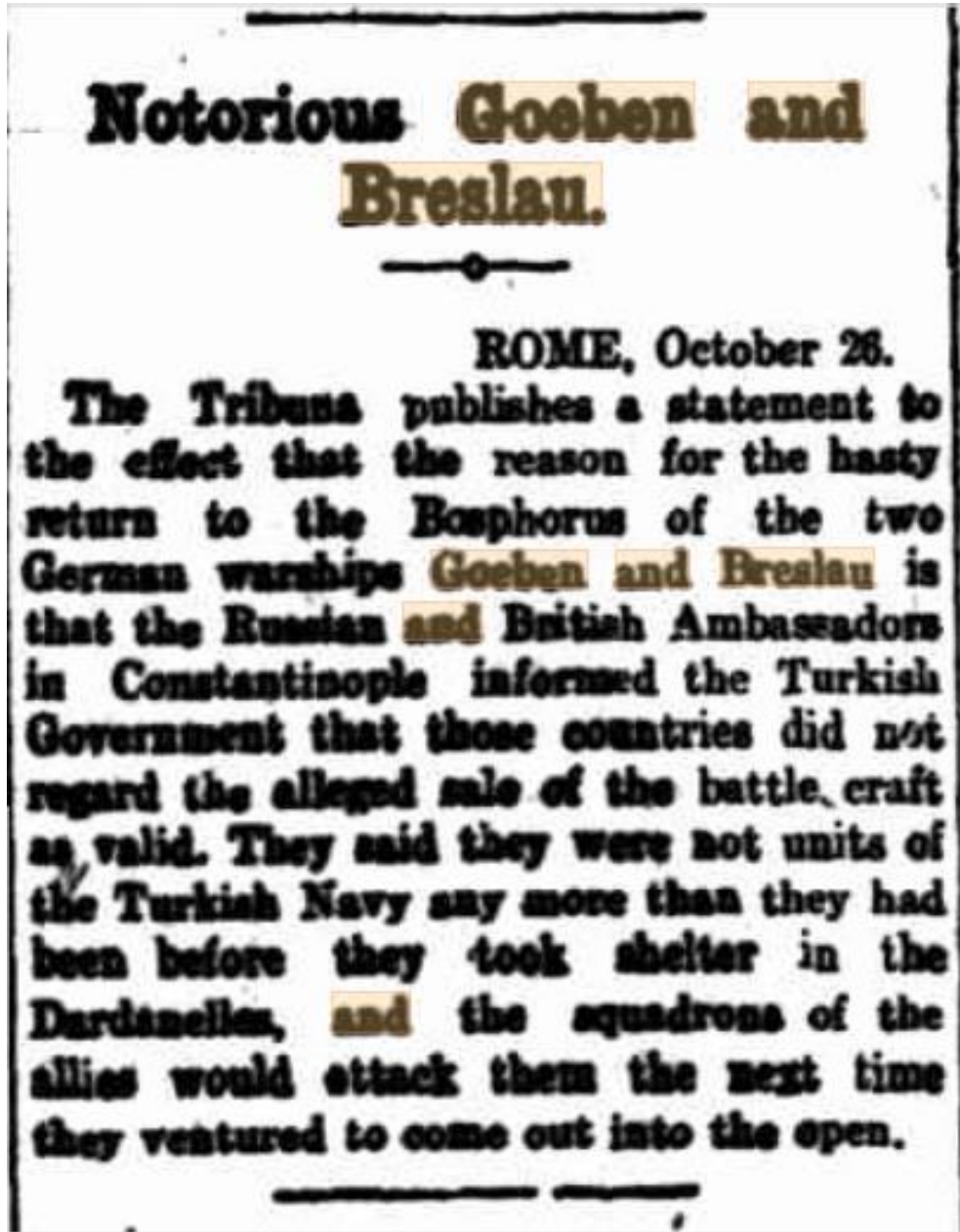
Çanakkale Boğazı Bombardımanı: Britanyalı Amirallerin Resmi Raporları Deniz Harekâtlarının Heyecan Verici Ayrıntılarını Açığa Çıkartıyor

SCENE OF DARDANELLES NAVAL BOMBARDMENT

Kaynak: “The Dardanelles Bombardment: Official Reports of British Admirals Reveal Stirring Details of Naval Operations”, *Current History* (1916-1940), Temmuz 1919, Cilt 10, No.1, Kısım II, s160.

Published by: University of California Press (Kaliforniya Üniversitesi Yayınevi tarafından yayımlanmıştır)

“Kötü Namlı Goeben ve Breslau” başlıklı haberde Karadeniz Vakası sonrası İstanbul’daki Rus ve İngiliz Büyükelçilerin Türk Hükümetine bahse konu deniz araçlarının sözde satışını geçerli kabul etmediklerini bildirdikleri yazmaktadır. Bu gemilerin Çanakkale Boğazı’na sığınmadan önce Türk donanmasına ait olmadığını belirtilir.

Kaynak: The Register, “Notorious Goeben and Breslau”, 28 Ekim 1914, s.7.

"Almanya'nın Son Kozu" başlıklı haberde Goeben adlı zırhlı geminin an itibarıyla Türk Filosu'nun amiral gemisi olduğu ve Alman Amiral Souchon'un ise başkomutanı olduğu bildirilmektedir. Goeben'in mürettebatı sadece Almanlardan oluşmaktadır. Breslau adlı gemiye ve Türk savaş gemilerinin geri kalanına Türk ve Alman askerleri yerleştirilmiştir.

Kaynak: The Register, "Germany's Last Card", 02 Kasım 1914, s. 5.

Ek 39: "Britain at War With Turkey" "Fighting on the Black Sea"
("Britanya Türkiye ile Savaş Halinde" ve "Karadeniz'de Savaş")

THE EUROPEAN WAR.

Germans Retreating.

Britain at War With Turkey.

Fighting on the Black Sea.

Bedouins Invade Egypt.

Turkey at War.

NO DECLARATION.

LONDON, October 31.
Up till Friday afternoon Russia had not received from Turkey a declaration of war.
It is reported that the German officers aboard the cruiser Goeben used threats against Turkey, and turned the vessel's guns on the Sultan's palace.
There is general consternation in Constantinople.

ATTACK ON ODESSA.

ODESSA, October 30.
Destroyers sank the Russian gunboat Donetz at the entrance to the harbour, and a portion of the crew were killed or drowned. Three Russian steamers were damaged by shellfire, and a French steamer likewise was damaged, whilst two of her crew were killed. A sugar factory was shelled, and some civilians were killed or injured.

AMSTERDAM, October 30.
An official message from Constantinople states that Russian torpedo boats were sunk in the attack on Odessa, but the Turkish vessels did not suffer damage. Thirty Russians were saved by them.

Scouts with wireless installations have reached the extremity of the Sinai Peninsula.

RUSSIA PREPARED.

PETROGRAD, October 31.
Russia is fully prepared to deal with Turkey. In addition to the regulars in the Caucasus volunteer corps have been organised among the Armenians and the Mahometans. Wealthy Armenians are contributing large sums to equip volunteers. Caucasian mountaineers are enrolling with alacrity. Russian newspapers refuse to admit the possibility of Bulgaria's assisting Turkey against its liberators.

GERMAN OFFICERS SHOT.

LONDON, November 1.
Reuter's Agency reports that certain sections of the Ottoman army are resentful against the Germans, and Turkish troops recently shot four Germans.

HAMIDIEH'S ATTACK.

PETROGRAD, November 1.
The bombardment of Novorossisk, in Caucasus, by the Turkish cruiser Hamidieh lasted for three hours. She flew the Russian flag as she approached, and fired 300 shells, mostly against the petroleum tanks, merchant vessels, and grain elevators.
The Turks fired 100 shells at Theodosia in the Crimea.

IMPRESSION IN ITALY.

ROME, October 31.

"Britanya Türkiye ile Savaş Halinde" ve "Karadeniz'de Savaş" başlıklı haberde Türkler tarafından Odessa şehrine yapılan saldırıda Rus hücumbotunun liman girişinde vurularak batırıldığı ve mürettebatın bir kısmının çatışmada ya da boğularak hayatını kaybettiği bildirilmektedir. 3 Rus ve 1 Fransız buharlı gemisi top ateşinden zarar görmüş ve 2 Fransız mürettebatı hayatını kaybetmiştir. Bir şeker fabrikası bombalanmış ve birkaç sivil yaralanmış ya da hayatını kaybetmiştir. Amsterdam kaynaklı diğer habere göre İstanbul'dan gelen resmi haberde Rus hücumbotlarının Odessa'ya yapılan saldırıda batırıldığı fakat Türk gemilerinin hiç zarar almadığı ifade edilmiştir. Ayrıca 30 Rus'un kurtarıldığına da haberde yer verilmiştir. Aynı tarihli Londra kaynaklı haberde ise Müttefik Kuvvetler tarafından Türkiye'ye verilen notada şayet iletilen talepler yerine getirilmezse Türkiye ile diplomatik ilişkilerin bitirileceği

yönünde tehdit dile getirilmiştir. Washington kaynaklı haberde ise Müttefik Kuvvetler'e ait diplomatik temsilcilerin İstanbul'u terk etmeye hazırlandığı bildirilmektedir.

Kaynak: The Telegraph, "Britain at War With Turkey " "Fighting on the Black Sea", 2 Kasım 1914, s. 6.

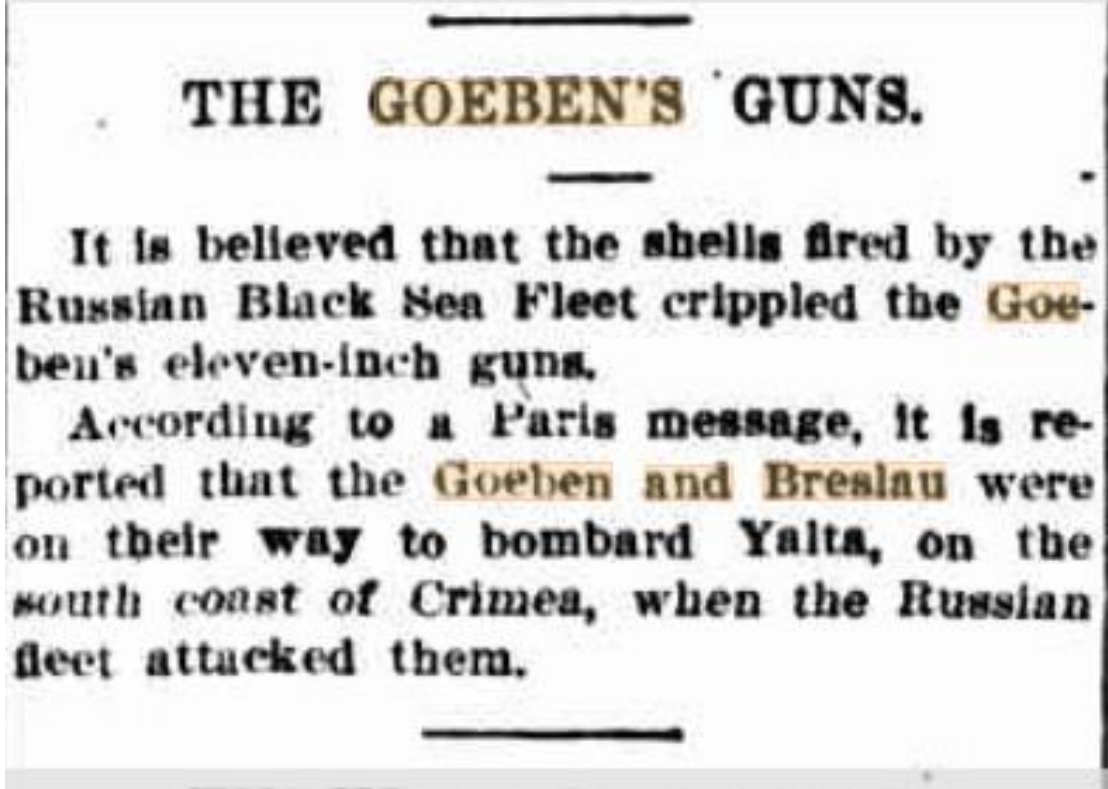
Ek 40: "Goben Surprised" ("Goeben Şaşkın")

"Goeben Şaşkın" adlı başlıklı haberde Rus donanmasının duyurduğu üzere 19 Kasım 1914 tarihinde Türk kruvazörü Goeben'de bir seri patlama meydana gelmiştir. Rus Karadeniz filosunun bir birliği Goeben ve Breslau kruvazörlerine Sivastopol'e dönüş yolunda rast geldiği ve ateş açtığı resmi olarak ifade edilir. Goeben zarar görmüştür ancak Breslau kaçarak çatışmaya katılmamıştır.

Kaynak: The Sydney Morning Herald, "Goben Surprised", 21 Kasım 1914, s. 13.

Ek 41: “The Goeben’s Guns” (“Goeben’in Topları”)

“Goeben’in Topları” başlıklı haberde Rus Karadeniz Filosu tarafından ateşlenen toplar Goeben’in 11 inçlik toplarını etkisiz hale getirmiştir. Paris kaynaklı bu habere göre Rus filosu Goeben ve Breslau zırhlılarına saldırdığında, Goeben ve Breslau’nun Kırım’ın güney kıyısında bulunan Yalta’yı bombalamak üzere yolda oldukları rapor edilmiştir.

Kaynak: The Sydney Morning Herald, “The Goeben’s Guns”, 23 Kasım 1914, s. 9.

10

COMMERCIAL INTELLIGENCE

of the season, as compared with the corresponding periods last year:

	Arrivals for Week.		Totals to Date.	
	1914. Buz.	1915. Buz.	1914. Buz.	1915. Buz.
*Wheat—				
Victoria ..	309,709	7,253	4,534,743	229,443
Tasmania	182	..	1,046
Australian reimported	59,404
*Flour—				
Victoria ..	32,397	1,351	204,599	40,017
Tasmania	970
Bran—				
Victoria ..	3,576	967	24,083	10,309
Tasmania ..	84	..	252	2,006
N.Z.	2,012
Pollard—				
Victoria ..	1,770	904	9,523	7,221
Tasmania	72	..	236
N.Z.	232
Barley—				
Victoria ..	25,365	4,329	245,196	59,898
Beachport, S.A. &c. ..	1,935	6,787	21,914	7,279
Tasmania	243	..	699
N.Z.	2,516
Malt ..	1,581	9,990	9,461	7,022
Oats—				
Victoria ..	29,948	5,787	369,019	66,819
Beachport, S.A. &c.	1,717	..
Tasmania ..	780	7,101	8,303	62,967
N.Z.	1,449	15,352
Maize ..	4,149	3,153	104,989	140,915
*Peas—				
Victoria ..	1,589	242	11,574	1,984
Tasmania ..	1,670	2,547	3,867	6,222
N.Z.	95	716
*Chaff—				
Bags ..	73,680	110,768	649,619	883,325
Bales ..	216	21	1,187	1,224
*Potatoes—				
Victoria ..	28,843	35,637	156,739	161,004
Tasmania ..	172	21	489	1,841
Onions ..	14,334	10,322	60,450	49,335

*Since December 15. †Since April 1.

THE IMPORT MARKETS.

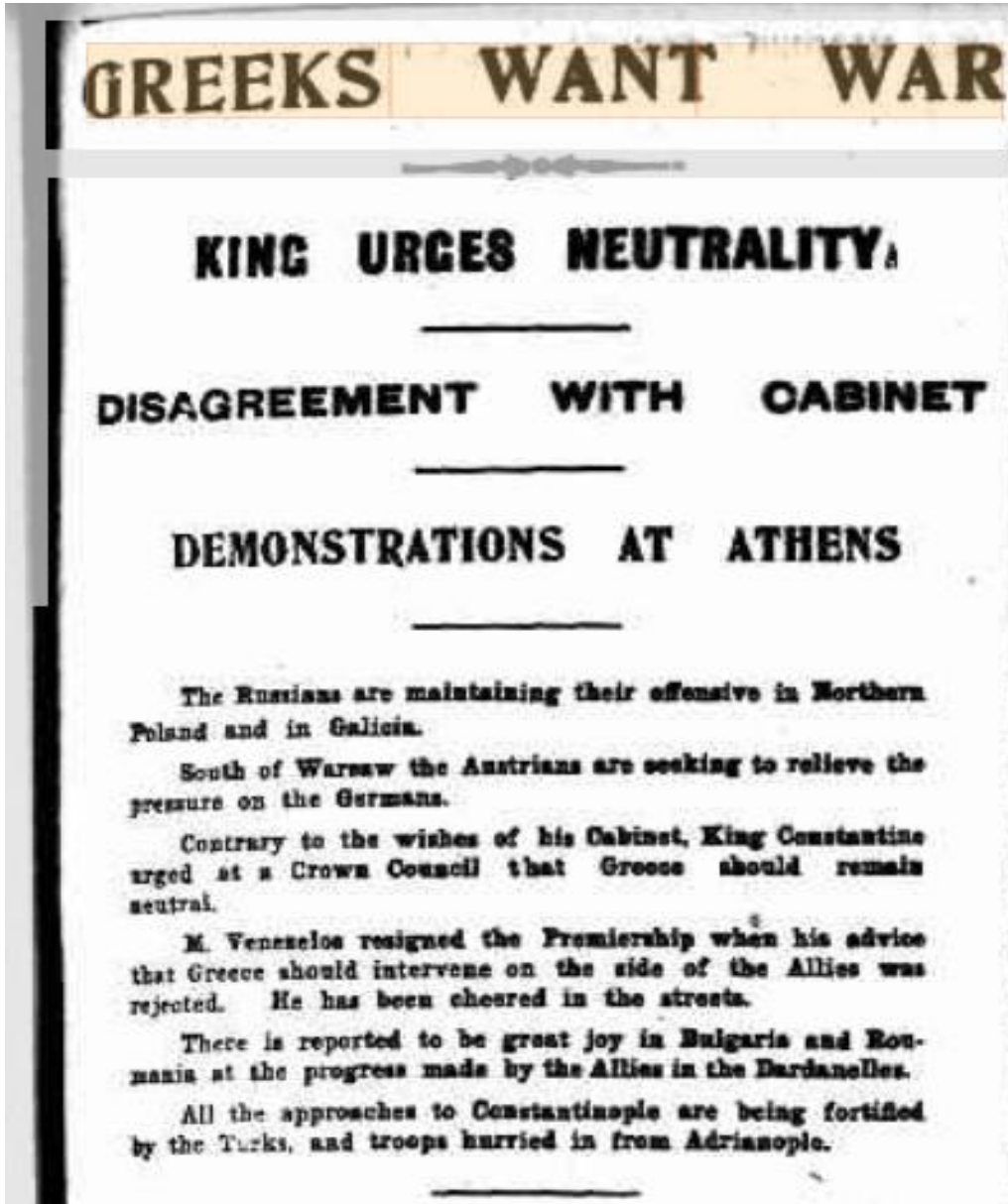
TEA. Operations on the local market have been

The Argus gazetesinin 2 Mart 1915 tarihli "Ticari Zekâ" başlığıyla verilen haberde; Rusya'nın buğdayını ihraç edemediği vurgulanırken, bunun yanında Avrupa ise buğday sıkıntısı yaşamaktaydı. Zira fiyatlar son derece artmıştı. Bu nedenle İtilaf Devletleri'nin boğazları geçip Rusya buğdaylarını alması her iki taraf içinde son derece önemliydi. Öte yandan İngiliz ve Fransızların gerçekleştirdiği deniz harekâtı, çoğu modern tipte olan muharebe gemilerinin de denenmesi için çok güzel bir fırsat olmuştu. Türk Hükümeti, 1914 Kasım'ına kadar savaşa girmemiş olmasına rağmen Ağustos ayından beri boğazlardan geçerek Rus limanlarından yüklenip Avrupa'ya götürülecek olan milyonlarca pound sterlin değerindeki Buğday yüklü gemilerin boğazlardan geçmesine müsaade etmemiş ve savaşa girmesiyle birlikte de bu gemi ve buğdaylara el koymuştu. Boğazlarda Türkler tarafından el

konulan İngiltere, Fransa ve Rusya'ya ait 70 kadar ticaret gemisinin olduğu tahmin edilmektedir.

Kaynak: The Argus, "Commercial Intelligence" 2 Mart 1915, s.10.

Ek 43: "Greeks Want War" ("Yunanlılar Savaş İstiyor")

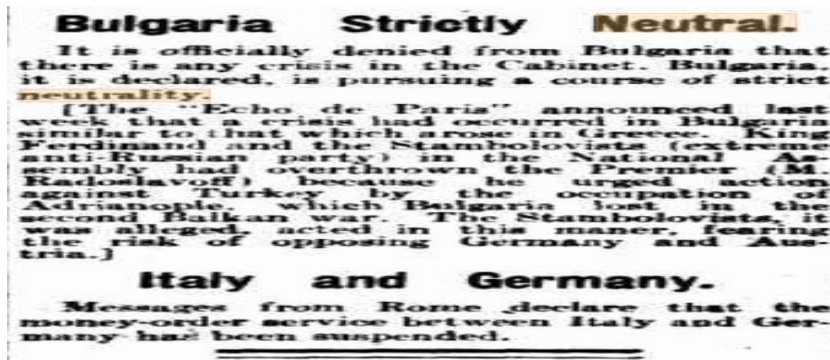
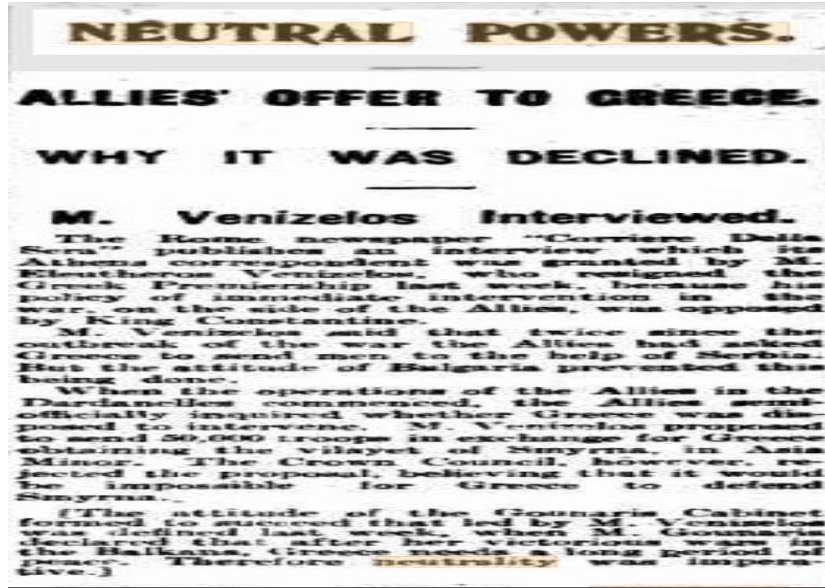

"Yunanlılar Savaş İstiyor" başlıklı habere göre Yunan Kralı savaş noktasında tarafsızlıktan yana bir politika takip etse de Yunanistan halkı savaş yanlısı gösteriler yapmaktadır. Çanakkale Boğazı'nda İtilaf Devletleri'nin ilerleyişi Bulgaristan ve Romanya'da büyük bir sevinçle karşılandığı ifade ediliyor. İtilaf Devletleri'nin Çanakkale Boğazı'ndan İstanbul'a ulaşma teşebbüsleri Türkler tarafından engellenmeye devam ediyor ve Türk Askeri birlikleri Edirne'den Çanakkale mevzilerine doğru hızlıca sevk ediliyor.

Kaynak: The Argus, "Greeks Want War", 9 Mart 1915, s. 7.

Ek 44: “Neutral Powers” “Allies’ Offer To Greece”

(“Tarafsız Güçler” “İtilaf Devletleri’nin Yunanistan’a Teklifi”)

“Tarafsız Güçler” “İtilaf Devletleri’nin Yunanistan’a Teklifi” başlığıyla verilen haberde İngilizler Venizelos’a kendi yanlarında savaşa girmesi noktasında telkinlerde bulunmuştu. Bu amaçla Yunanistan’dan Sırbistan’a askeri yardım göndermesi için 2 defa girişimde bulunmuştu. Bulgaristan’ın tutumu dolayısıyla Yunanistan buna çok da sıcak bakmamıştı. Aslında Yunanistan’da Kral Konstantin ile Venizelos arasında çatışma yaşanmaktaydı. Kral savaşa girmeme taraftarıydı. Venizelos ise İzmir’in kendilerine verilmesi karşılığında 50 bin asker gönderebileceğini ifade etmişti. Öte yandan Yunan Meclisi ise İzmir’in Yunanistan tarafından savunmasının yapılamayacağını düşündüğü için Venizelos’un düşüncesine karşı koymuştu. Gounaris kabinesi Yunanistan’ın Balkanlar’da zaferlerle dolu savaşlarından ötürü uzun bir barış ve huzur sürecine ihtiyacı olduğu düşüncesindeydi. Bu yüzden de tarafsızlık politikası güdüyordu.

Bulgaristan ise sıkı bir tarafsızlık politikası gütmekteydi. Ancak Bulgaristan’da da savaş aleyhtarı ve taraftarı gruplar bulunmaktaydı. Kral Ferdinand da Panslavist bir politika takip

eden Bulgaristan Başbakanı M. Radoslavoff'u görevden almıştır. Zira Radoslavoff, Balkan Savaşında kaybedilen Edirne'nin yeniden alınabileceğini bu sebeple Osmanlı karşısında savaşa İtilaf Devletleri yanında girilmesi gerektiğini savunmuştu. Buna mukabil Kral Ferdinand Almanya ve Avusturya Macaristan İmparatorluğunu karşısına almak istememiştir.

Kaynak: The Argus, "Neutral Powers" "Allies Offer To Greece " 18 Mart 1915, s .9.

Ek 45: “Attitude of Greece” “Ex-Premier’s Statement”
(“Yunanistan’ın Tutum” “Eski Başbakanın İfadesi”)

Attitude of Greece.
Ex-Premier’s Statement

ROME, March 18.
A representative of the “Corriere della Sera” recently interviewed M. Venezelos (the ex-Premier of Greece), who said that twice since the outbreak of war the Triple Entente had asked Greece to send men to help Serbia, but the attitude of Bulgaria prevented this from being done. When operations at the Dardanelles were commenced the Triple Entente inquired officially whether Greece was disposed to intervene. He (M. Venezelos) proposed to send 50,000 troops, in exchange for the transfer to Greece of the Vilayet of Smyrna, in Asiatic Turkey, but the Crown Council rejected the proposal, believing that it would be impossible to defend Smyrna.

“Yunanistan’ın Tutum” “Eski Başbakanın İfadesi” başlıklı habere göre savaş başladığında İtilaf Devletleri Yunanistan’dan Sırbistan’a yardım için 50000 asker göndermesini istemiştir, fakat Bulgaristan’ın tutumu bu yardımı yapmaya engel olmuştur. Çanakkale Boğazi’nda harekâtlar başlayınca Müttefik Kuvvetler Yunanistan’ın harekâta katılmaya istekli olup olmadığını soruşturur. Yunan Başbakanı Venizelos İzmir vilayeti karşılığında 50000 asker göndermeyi teklif eder, ancak Kraliyet Komitesi ise Yunanistan’ın İzmir’i savunmasının imkânsız olacağını düşünerek bu teklifi reddeder.

Kaynak: The Telegraph , “Attitude of Greece” “Ex-Premier’s Statement”, 18 Mart 1915, s.6.

PANIC IN CONSTANTINOPLE.

PARIS, March 1.

Yesterday some Turkish torpedo boats reconnoitred the Nagara Pass, in the Dardanelles, but precipitately withdrew on sighting the Allied ships. A general panic prevails in Constantinople over the smashing of the forts. Heavy Turkish casualties are officially admitted.

“İstanbul'da Panik” adlı haberde birkaç Türk hücum botunun Çanakkale Boğazı'nda Nara Geçişinde keşif yaptığı ve Müttefik gemilerini görünce hızlı bir şekilde geri çekildiği bildirilmiştir. Müstahkem mevkiilerin tahrip edilmesi üzerine İstanbul'da genel bir panik havası hâkimdir. Türk tarafında ağır kayıplar olduğuna dair resmi bilgiler alınmaktadır.

Kaynak: The Advertiser, “Panic in Constantinople”, 2 Mart 1915, s. 7.

Ek 47: "A Russian Note" ("Bir Rus Notası")

"Bir Rus Notası" başlıklı Moskova haberinde Rusların Çanakkale problemi çözüme kavuştuğunda ve Ruslar Akdeniz'e serbest bir erişime sahip olduklarında, Süveyş Kanalı'nın Büyük Britanya'nın mülkiyetinde olacağı ve Bağdat Demiryolu'nun uluslararası bir işletmeye dönüştürüleceği ileri sürülmüştür.

Kaynak: The Advertiser, "A Russian Note", 3 Mart 1915, s.7.

Ek 48: “Turks Lose 5,000 Men” (“Türkler 5000 Asker Kaybetti”)

“Türkler 5000 Asker Kaybetti” başlıklı Roma’dan alınan haberde Müttefik Kuvvetler’in Çanakkale Boğazı’ndaki müstahkem mevkileri ve Gelibolu Yarımadası’ndaki Türk mevzilerini bombardımanı esnasında Türklerin toplam kaybının 5000 subay ve askere ulaştığı bilgisi verilmiştir.

Kaynak: The Advertiser, “Turks Lose 5,000 Men”, 3 Mart 1915, s. 7.

Ek 49: “Bombardment Resumed” (“Bombardıman Yeniden Başladı”)

“Bombardıman Yeniden Başladı” başlığı ile verilen haberde Müttefik Kuvvetler’in Çanakkale Boğazı’ndaki Türk müstahkem mevkillerini bombalamaya yeniden başladığı bilgisi verilmektedir. Birkaç gün önce bombardımanın yoğun sis nedeniyle durdurulduğu, Müttefik uçaklarının uzun mesafede savaş gemilerinin atışlarının tesirlerini saptayamadığını belirtmiştir.

Kaynak: The Advertiser, “Bombardment Resumed”, 5 Mart 1915, s.7.

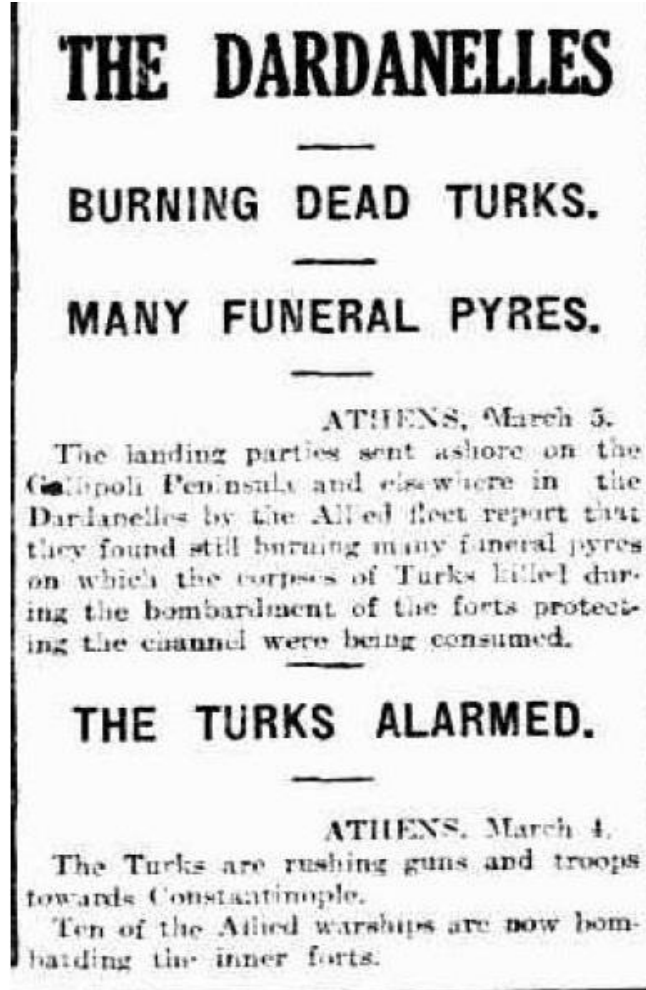
Ek 50: “Three Forts Silenced” (“3 Müstahkem Mevki Susturuldu”)

“3 Müstahkem Mevki Susturuldu” başlıklı Atina kaynaklı haberde 9 Müttefik savaş gemisinin Çanakkale Boğazı’nda harekâtlara tekrar başladığı ve Dardanos, Hamidiye ve Çimenlik müstahkem mevkiilerini susturduğu ifade edilmektedir. Gemilerin 2 mil içeriye kadar girdiği ve harekâta 52 savaş gemisinin hep beraber katıldığı belirtilmektedir.

Kaynak: The Advertiser, “Three Forts Silenced”, 5 Mart 1915, s.7.

Ek 51: “Burning Dead Turks” “Many Funeral Pyres”
(“Yakılan Ölü Türkler” “Çok Sayıda Ölü Yakılan Odun Yığınları”)

“Yakılan Ölü Türkler” “Çok Sayıda Ölü Yakılan Odun Yığınları” başlıklı haberde Müttefik Filo’su tarafından çıkarma birliklerinin karaya ulaştığı bildirilirken müstahkem mevkiilerin korunması esnasında ölen Türklere ait cesetlerin yakılarak imha edildiği ve çok sayıda odun yığınları olduğuna dair bilgi verilmiştir. “Türkler Alarmeda” alt başlığı ile verilen haberde ise Türklerin İstanbul’a doğru birlikleri ve silahları ile kaçmakta olduğu ve 10 tane Müttefik savaş gemisinin şuan itibariyle Çanakkale Boğazı’nın iç kısmındaki müstahkem mevkiileri bombalamakta olduğu belirtilmektedir.

Kaynak: The Advertiser, “Burning Dead Turks” “Many Funeral Pyres”, 6 Mart 1915, s.15.

Ek 52: “Inner Forts Bombarded” “Turkish Warships Waiting”

(“İçerideki Müstahkem Mevkiler Bombalandı” ve “Türk Savaş Gemileri Beklemede”)

“İçerideki Müstahkem Mevkiler Bombalandı” ve “Türk Savaş Gemileri Beklemede” başlıklı haberde Müttefik Kuvvetlerin Çanakkale Boğazı'nın savunma merkezlerinden olan Kilitbahır, Mecidiye ve Nara müstahkem mevkilerini bombaladığı belirtilmektedir. Şiddetli rüzgâra rağmen trol tekneleri mayınları temizledikçe harekâtların sürdürüldüğü, bir Fransız kruvazörünün Türklere ait bir semafora ve deniz fenerine zarar verdiği aktarılmaktadır. Hamidiye ve Mecidiye adlı Türk kruvazörleri tarafından eşlik edilen Breslau zırhlısında bulunan Amiral Souchon'un Nara müstahkem mevkiine demirlediği bilgiler arasındadır.

Kaynak: The Telegraph, “Inner Forts Bombarded” “Turkish Warships Waiting”, 6 Mart

1915, s.7.

Ek 53: "Three Forts In Flames" ("Üç Müstahkem Mevki Alevler İçinde")

"Üç Müstahkem Mevki Alevler İçinde" başlığıyla verilen habere göre İtilaf Devletleri'ne ait savaş gemilerinin Çanakkale Boğazı'ndan içeri girme çabaları müthiş başarılı sonuçlar vermektedir. Pazartesi günün sonuna doğru Paris'ten alınan haberde "The Narrows (Dar boğaz)"ın Avrupa kıyısında Erenköy, Kilitbahir ve Namazgâh olarak bilinen önemli Türk müstahkem mevkilerinin güçlü bir şekilde bombardımana karşılık verdiği ancak sonrasında ateş altında kalarak yanmakta olduğu bildirilmektedir. Şayet bu haber doğru ise yaklaşık 40 mil uzunluğunda olan Boğazlar, 17 millik mesafeyi aşan en zorlu engellerden yani The Narrows'un girişinden itibaren temizlenmiştir. Savaşın başında Çanakkale Boğaz'ından

geçerek Osmanlı'ya sığınan Alman muharebe gemisi Goben'deki 11 inçlik toplar The Narrows'tan 3 mil yukarıya doğru tahkim edilmiş önemli bir dağlık burun olan Nara yakınlarına yerleştirilmişti.

Kaynak: The Argus, "Three Forts In Flames" 10 Mart 1915, s. 9.

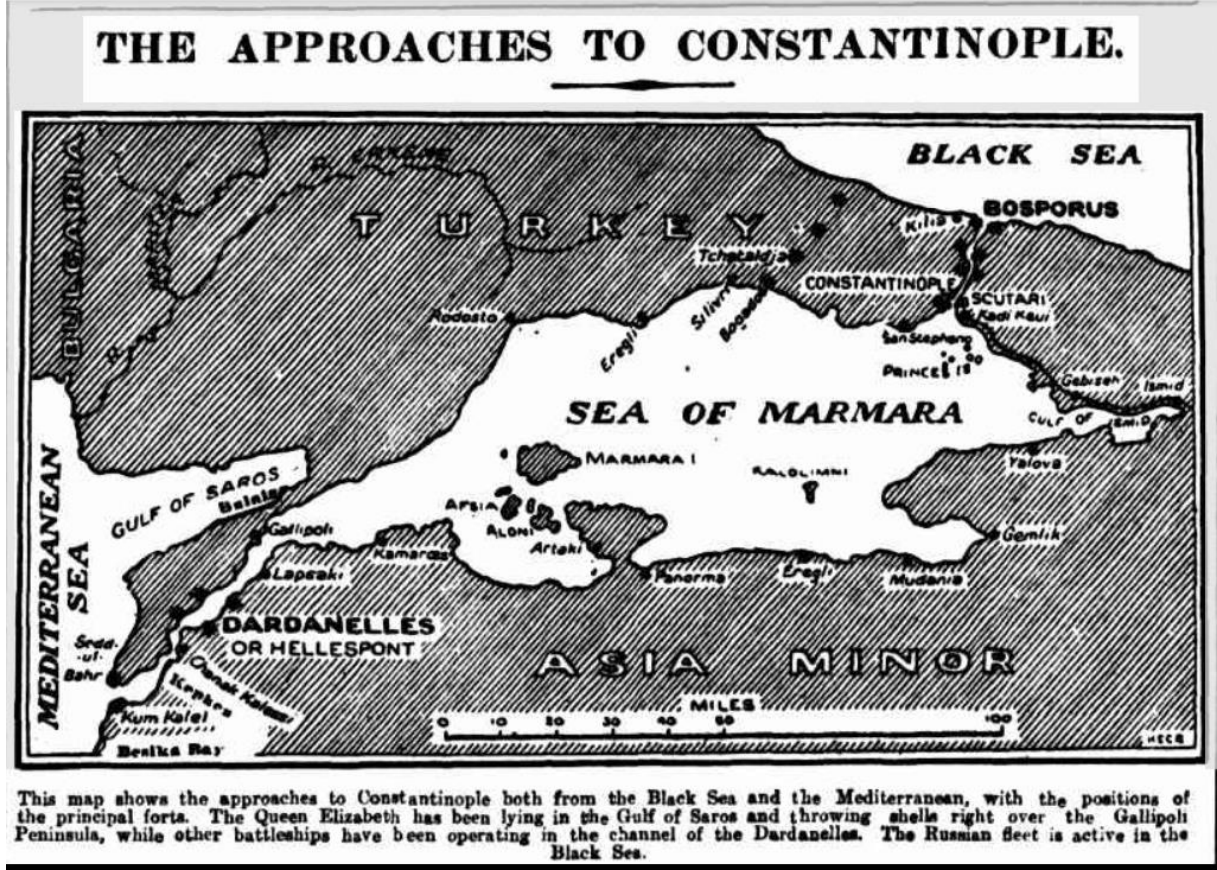
Ek 54: “Constantinople Must Fall” (İstanbul Düşmeli)

Bükreş kaynaklı “İstanbul Düşmeli” başlıklı haberde Türklerin ve Almanların Müttefik Kuvvetler’in Çanakkale Boğazı’na girişini önleyecek güçte olmadıklarını fark ederek alelacele boğazdaki bazı müstahkem mevkiilerden silahları boşaltarak Marmara Denizi’ndeki adalara taşımakta oldukları bilgisi verilmektedir. Aynı zamanda yetersiz bir şekilde beslenen sivil halkın Almanlara karşı homurdandığı söylenmektedir.

Kaynak: The Chronicle, “Constantinople Must Fall”, 13 Mart 1915, s. 39.

Ek 55: The Approaches to Constantiople (İstanbul'a Girişler)

“İstanbul'a Girişler” başlığı ile verilen haritada ana müstahkem mevkiilerin konumları ile beraber hem Karadeniz hem de Akdeniz'den İstanbul'a giriş yerleri gösterilmektedir. The Queen Elizabeth gemisinin Saros Körfezi'nde bulunduğu yerden Gelibolu Yarımadasına top atışını sürdürdüğü, öte yandan diğer muharebe gemilerinin Çanakkale Boğazı'nda harekâtlara devam etmekte olduğu belirtilmektedir. Rus filosunun ise Karadeniz'de aktif olarak bulunduğu bilgisi mevcuttur.

Kaynak: The Chronicle, The Approaches to Constantiople, 13 Mart 1915. s. 39.

THE GREAT WAR.

Allies' Substantial Progress.

General Exodus from Constantinople.

Gigantic Struggle in Poland.

The Dardanelles.

Terrific Bombardment.

Exodus from Constantinople.

Mutiny of Turkish Soldiers.

BUCHAREST, March 12.
Refugees from Constantinople assert that the Turks are dismantling the guns defending the city in the hope that the Allies will regard Constantinople as an open town.

CONSPIRACY DISCOVERED.
SOFIA, March 12.
A conspiracy against the Young Turkey party has been discovered in Constantinople. Two hundred Armenians have been arrested, and a depot of bombs has been seized.

EVACUATING DARDANELLES.
CAIRO, March 12.
The Turkish authorities have posted notices in Syria stating that they may have to evacuate the Dardanelles for strategical reasons.

SOFIA, March 12.
Reports from Dedeağaç show that a terrific cannonade has been proceeding in the Dardanelles and the Gulf of Saros, and violent explosions, exceeding anything previously heard, have been audible for miles inland. The exodus of foreigners from Constantinople continues, and the families of the German and Austrian ambassadors have gone to Philippopolis, in Bulgaria, which is crowded with refugees.

IN CONSTANTINOPLE.
LONDON, March 12.
Mr. Martin Donohue, war correspondent of the 'Daily Chronicle,' telegraphing from Constantza (a Roumanian port on the Black Sea), says that there has been frequent rioting at Stamboul. The shops in the Galata and Pera quarters of Constantinople have been closed, and the owners have fled. Soldiers are guarding Pera (where the foreign embassies and consulates are situated) against looting. The coal supply is barely adequate for naval needs. Wealthy residents are taking refuge at Therapia and Scutari. The battle cruiser 'Goeben' is lying stripped and disabled at Gulsnesed, it being impossible to tow her into the dockyard in the Golden Horn, because of her draught. Her German commander declares that he will blow up the vessel if the Dardanelles are forced. Two Turkish regiments, whose officers were Germans recently mutinied. The leaders were executed, and the mutineers were imprisoned at Scutari. Seeds of an anti-German revolution are fructifying.

BUCHAREST, March 12.
Refugees from Constantinople assert

"İstanbul'dan Genel bir Göç" başlıkla haberde Çanakkale Boğazı ve Saros Körfezi'nden gelen korkunç top ve patlama sesleri duyulmaktadır. Yabancıların İstanbul'dan göçleri devam etmekte olup Alman ve Avusturyalı Büyükelçilerin ailelerinin Bulgaristan'ın mültecilerle dolan şehri Filibe'ye gittiği bilgisi verilmektedir.

Kaynak: The Telegraph , "General Exodus from Constantinople", 13 Mart 1915, s. 6.

Ek 57: “More Forts Wrecked” “Turks Massacre Fugitives”

(“Daha Fazla Müstahkem Mevki İmha Edildi” “Türkler Kaçakları Katlediyor”)

THE GREAT WAR.

British Aerial Raid.

German Submarine Works Damaged.

Big Battle in Belgium Imminent.

The Dardanelles.

More Forts Wrecked.

Turks Massacre Fugitives.

ATHENS, March 24.
The injuries to the French battleship Gaulois, which was put out of action in the recent engagement at the Dardanelles consist chiefly of rents in the hull, due to striking mines. It is expected that she will be repaired in three weeks.

In spite of the severe damage which they suffered from the bombardment by the Allied fleets, it seems that the Chanak, Hamidieh, and Kilitbahir forts still are able to resist. A number of German howitzers have been mounted on rails, enabling them to move rapidly from point to point, and many more batteries have been posted along the Straits.

ROME, March 24.
The correspondent of the "Tri-uma" at Tenedos, reports that the Allies wrecked six forts on Thursday last, and the Turkish losses were very heavy.

The inhabitants on both sides of the Dardanelles attempted to escape to the Greek islands, but it is reported that the Turks massacred the fugitives.

“Daha Fazla Müstahkem Mevki İmha Edildi” “Türkler Kaçakları Katlediyor” başlıklı haberde Fransız muharebe gemisi Gaulois’in Çanakkale Boğazı’na yapılan son saldırıda mayınlara çarparak hasar aldığı ve yaralıların olduğu bilgisi verilmiştir. 3 hafta içerisinde geminin tamir edilmesi beklenmektedir. Müttefik Filo’sunun sürdürmekte olduğu bombardımandan ciddi bir şekilde zarar görmelerine rağmen, Çanakkale, Hamidiye ve Kilitbahir müstahkem mevkipleri hala direnç gösterebilmektedirler. Mobil raylar üzerine monte edilmiş çok sayıda Alman havan topları bir noktadan diğer noktaya hızlı bir şekilde yer değiştirebilmektedir. Diğer bir haberde ise Bozcaada muhabirinin rapor ettiği üzere Müttefik Kuvvetler 6 müstahkem mevkiyi imha etmiş ve Türkler büyük kayıplar vermiştir. Çanakkale Boğazı’nın her iki tarafında halk Yunan adalarına kaçmaya teşebbüs etmiş ancak rapor edildiği üzere Türkler kaçakları katletmiştir.

Kaynak: The Telegraph, “More Forts Wrecked” “Turks Massacre Fugitives”, 25 Mart 1915,

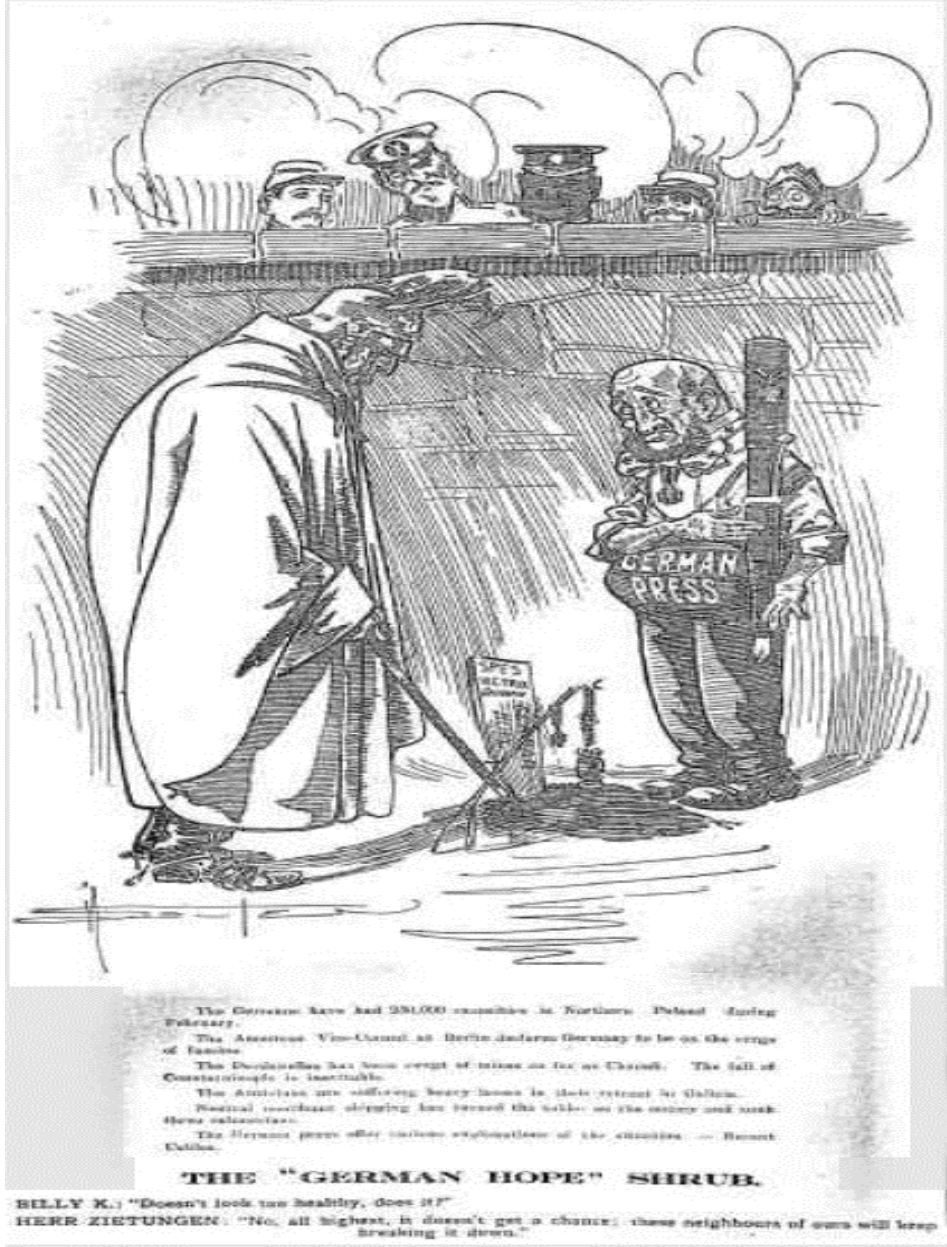
Ek 58: “Warships Re-enter” (“Savaş Gemileri Tekrar Giriş Yaptı”)

“Savaş Gemileri Tekrar Giriş Yaptı” başlıklı Bozcaada’dan verilen haberde savaş gemilerinin ve mayın tarayan trol teknelerinin Çanakkale Boğazı’na tekrar giriş yaptığı bildirilmektedir.

Kaynak: The Telegraph, “Warships Re-enter”, 26 Mart 1915, s. 7.

Ek 59: The “German Hope” Shrub (“Alman Ümidi” Kesildi)

Propaganda içerikli karikatürde Alman ümidinin bittiği ifade edilmektedir.

Kaynak: The Sydney Stock and Station Journal, 9 Mart 1915, s. 2.

Ek 60: "Allies Lose Three Warships" ("Müttefik Kuvvetler Üç Savaş Gemisini Kaybetti")

THE GREAT WAR. Allies Lose Three Warships. Operations in the Dardanelles. Tension Between Austria and Italy. Naval Disaster. Three Battleships Sunk. Operations in the Dardanelles.

NEW YORK, March 19.—A British message from London states that the admiralty announced that the British battleships Irresistible and Ocean and the French battleship Bouvet had been sunk in the Dardanelles. The British battle-ship Irresistible has been damaged.

LONDON, March 19.—It is announced officially that the battleships Irresistible, Ocean, and Bouvet were sunk in the Dardanelles.

ADMIRALTY ANNOUNCEMENT.—LONDON, March 19. The admiralty announced that the battleships Irresistible, Ocean, and Bouvet were sunk in the Dardanelles. The French battleship Bouvet was also sunk. The French battleships Triumph and Prince George were damaged. The French battleships Charlemagne and Bouvet were also damaged. The French battleships Swiftsure and Majestic were also damaged.

Channel followed. The ships meanwhile steamed cautiously up and down the Dardanelles, and then two ships approached the Narrows. The Turks opened a furious bombardment, and several shells took effect on both ships. A shell from the Queen Elizabeth about 3 o'clock caused a terrific explosion at Kilitbasi, followed by a terrific burst of smoke and a cloud of smoke. Two battleships, apparently the Bouvet and the Irresistible, were seen to be hoisted, but the Queen Elizabeth soon followed them. When night fell, Chantix was in flames, and the warships still were in the Straits.

PARIS, March 20.—It is announced officially that there are 64 survivors from the battleship Bouvet. The casualties on the other ships were slight. The vessel with which the French division performed an admirable task was highly appreciated by the British sailors.

ATHENS, March 20.—A British officer says that the purpose of the six-hour bombardment of the Dardanelles was to pave the way for forcing the Narrows between Kilitbasi and Chantix. Two thousand shells were fired. There was no idea on the part of occupying the entrance. Many were killed or wounded within the forts, which suffered great damage. The allied squadron comprised the British at 8.30 a.m. on the 19th, and the bombardment did not succeed. The repairs to the battleship Irresistible will occupy only a few days. She now is anchored at Tenedos. The battle cruiser Inflexible was struck by a shell on the bow, and left the Straits covered by two British battleships, which exploded the Irresistible's deck, killing 40 men and wounding 100.

MALTA, March 20.—Master's correspondence states that the firing of the Queen Elizabeth was the talk of the whole of Malta. When an anchor the French shells the forts of Tenedos at a distance of 15 miles. When the firing of the naval devices cost about 100,000 shells. The disposition of some of the ships was very much improved by the Turkish shells. The British battleships were damaged. The French battleships were also damaged. The French battleships were also damaged.

LONDON, March 19.—A thick cloud of smoke blanketed the Dardanelles, and soon, as it thinned out, the grey haze was seen sparkling upward, with the smoke billowing from the muzzles of the two British ships, pushed on to the rescue.

OPERATIONS TO CONTINUE.—PARIS, March 20. The following official announcement has been made: The battleship Gaudin was put out of action temporarily. The battleship Hérault, of the 1894 class, and the battleship Suffren, of the 1894 class, will replace the Hérault immediately. Though the damage is serious, they will not arrest the progress of operations.

RUSSIAN SQUADRON.—PETROGRAD, March 20. It is announced officially that the Russian Black Sea squadron has approached the Dardanelles, and a panic has taken place in Constantinople.

LOST WARSHIPS.—ATLANTA, March 20. A battleship of the Formidable class, being provided for in the 1894 program. Her displacement was 12,000 tons. She carried two officers and men. Her armament consisted of four 12-inch guns, twelve 6-inch 50-caliber, eight 3-inch guns, eight 18-inch torpedoes, six 1-pounder, two 3-pounder, and four submerged 18-inch torpedoes.

Londra'dan alınan Reuter haberi İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Britanya muharebe gemileri Irresistible, Ocean ve Fransız muharebe gemisi Bouvet'inin Çanakkale Boğazı'nda battığını duyuruyor. Britanya muharebe gemisi Inflexible ise hasar almıştır. Haberde Irresistible, Ocean ve Bouvet'in mayına çarparak Çanakkale Boğazı'nın derin sularında battığı, Britanyalı birkaç denizcinin kurtulduğu ve neredeyse tüm Fransız mürettebatın kaybolduğu belirtilmektedir. İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığının yapmış olduğu duyuruda Queen Elizabeth, Inflexible, Agamemnon, Lord Nelson, Triumph ve Prince George adlı savaş gemilerinin 18 Mart sabahında the Narrows (Dar boğaz) mevkiinin her iki tarafındaki müstahkem mevkiileri bombaladığı ve Türkler tarafından ateşe ağır bir şekilde karşılık verildiği ifade edilmektedir. Fransız muharebe gemileri Suffren, Gaulois, Charlemagne ve Bouvet'in içeri girdiği, tüm gemilere çok kez top atışı isabet ettiği ve 4 müstahkem mevkiinin susturulduğu belirtilmektedir. The Vengeance, Irresistible, Albion, Ocean, Swiftsure ve Majestic zırhlılarının diğer gemilerin yerine geçtiği ve aynı zamanda Fransız gemilerinin geri çekildiği ifade edilmektedir. The Bouvet'in sürüklenen bir mayına

çarptığı ve Erenköy yakınlarında neredeyse 3 dakika içinde battığı bilgisi aktarılmaktadır. Müstahkem mevkilere saldırı ve mayın temizle operasyonu devam ederken The Irresistible'in bir mayına çarparak yan yattığı ve sonrasında 4 dakika içinde battığı, kısa bir süre sonra da Ocean'in battığı ve neredeyse tüm mürettebatının tahliye edildiği ve The Inflexible'in ağır top atışına maruz kaldığı ve tamirat gerektirdiği bilgisine yer verilmektedir. Hava kararına kadar devam eden harekâta kaybolan gemilerin daha evvel mayından temizlenen bölgelerde battığı, harekâtın büyüklüğü dikkate alındığında Britanya'nın kaybının ağır olmadığı diğer bilgiler arasındadır. Amiral Carden'in rahatsızlığı nedeniyle yerine 18 Mart'ta Amiral de Robeck'in atandığı bilgisi dâhil olmak üzere 18 Mart'ta yaşananlar genel hatları ile verilmektedir.

Kaynak: The Telegraph , “Allies Lose Three Warships”, 22 Mart 1915, s6.